

سُورَةُ النِّسَاءِ ﴿٤﴾ NISÂ SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Efendim, sûre-i nisâ deniliyor. Çünkü hanımların terekesi hakkında ayetler olduğu için sûre-i nisâ tesmiye edilmiştir. Bu sûre-i celile'de 175 ayet var, 3.945 kelime, 16.030 harf mevcuttur.

1- يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا رَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

Yâ Âllâh'ın azabından korkunuz, itâat ediniz. Ey insanlar, Rabbinizden korkunuz. Aka-binizden korkunuz, itâat ediniz. "Yâ أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا رَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً" O Rabbiniz ki sizi halketmiş tenasül ile yoktan var etmekle. Bir nefsi vahide'den ki Âdem Aleyhisselam'dır. O Âllâh ki bu kadar kâinatı, nefsi vahide olan Âdem Aleyhisselam'ı halketti.

vettekûllahe demedi de **ittekkûllahe** dedi. Bizi terbiye etmiş,

terbiyeyi hatırlatıyor. Hatırlatıyor çünkü mal bahsi geçiyor, ileride mal bahsi geçiyor.

(Efendim maksat) zaten bir delille demiyorlar, İslâmiyet'e itiraz edenler oluyor. Kendini felâkete sevk ediyor (bir şey de olmaz zaten.) Bütün dünya toplanırsa İslâmiyet'in bir kılını yerinden kaldıramaz, kendine yapıyor. "Efendim maymun varmış da insanlar maymundan olmuş." Bu nerden çıkıyor? Maymunun teşekkülâtı insana benzer. Benzemekle olmak lâzım gelmez ki. Belki maymun, insandan ayrılmıştır. Nitekim bir zaman kahrolmuşlardı, bazı insanlar maymuna çevrilmiştir. Eğer ki kalmamışlar.

Sonra her ne şeyi eline alırsa, insanlar mesela; o onun oğlu, o ondan o ondan. Mademki dünya sonradan halkolmuştur, nihayetine götür. Halkolduğu zaman bir adam olacak ki bir insan, babasız anasız halkolmuş. Çünkü sonu ne geliyor? Nihayete gelip birisi olacak ki Kudret-i İlâhi'ye yaşatmış! Yalnız o değil, insan değil hayvan da. Koyun, koyundan halkolmuştur, koyun koyundan. Geriye getir götür, dünyanın ilk halkolduğu gün, ilk kalktığı zaman bir koyun olacak ki koyunsuz mu halkolmuş. Böyle. Başka şey fasulye, fasulyenin tohumu fasulyedir, fasulye fasulyeden. Geri geri götür. Ta! Dünyanın halkolduğu gün, göreceksin bir fasulye, Kudret-i İlâhi'ye ile halkolmuştur. E, buna itiraz, artık Kur'an'a itiraz edip de küfre gitmektir? Zaten kâfir olmuştur onu niyet ettiği zaman, başka gitmeye lüzum yok.

Âllâh, nefs-i vahideden halketmiş. Sonra وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا o nefs-i vahideden ailesini de halketmiştir ki Havva'dır. Havva diyoruz, hay'den ayrıldığı için. Havva topraktan değil, hay olan Âdem Aleyhisselam'ın sol kaburgasından halkolduğu için. Her insanın sol kaburgası 7, sağ 8'dir. Bir tane noksandır. O, Havva'nın olduğu yere işaretidir. وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً. Bu Âdem-û Havva'dan, birçok insanlar kıyamete kadar halketti dünyada. Dünya-

ya, yeryüzüne serpti. وَأَتَّقُوا اللَّهَ Âllâh'tan korkunuz. الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ Âllâh'ı, O'nu vesile edip de istiyorsunuz. "Âllâh aşkına bunu yap, Âllâh için bunu yap" vesile yapıyor.

Sonra وَالْأَرْحَامُ sıla-i rahmi kat etmeyiniz. Sıla-i Erham'ın dini-mizde çok ehemmiyeti var. Fakat gitgide gitgide azalmış. Çünkü insanlar dinden hafif olur da meyli dâima Avrupa'ya gidiyor, orada sıla-i rahim yok. Onun için bizde de azalmış, ihtilattan oluyor. Bu ihtilat, hepsini yapıyor. Gelen, bak meselâ geldiler saçlı, hep saçlı olduk, böyle oluyor.

إِنَّ اللَّهَ Muhakkak Âllâh CelleCelâlûhû, كَانَ عَلَيْكُمْ ey insanlar sizin üzerinizde رَقِيبًا murakıbdır, gözcüdür. Âllâh CelleCelâlûhû, murakıbdır "bu kulum ne yapar?" Halketti, kudret verdi, kuvvet verdi, melekleri tayin etti ahvalı yazmaya. Şimdi murakıbtır, "ne yaparsın?" Ne yapsın! Hayır ise sağda yazılır, şer ise solda yazılır. Murakıbdır, hiç bir amel hâli boş gitmez.

وَأُولُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا 2-

Ayet-i kerimenin sebep-i nüzulü; Ben-i Gatfan kabilesinden iki kardeş vardı. Birisi vefat ettikten sonra diğeri malı aldı. Çocuklarının malını da zaptetti. Zaptettiği için Rasûl-û Ekrem'e geldi çocuklar. Şikâyet ettiler, âyet nazil oldu.

وَأُولُوا الْيَتَامَىٰ Yetimlere veriniz أَمْوَالَهُمْ malları, babalarından kalma mallarını niçin, ne hakla zapt ediyorsunuz? Onların malını veriniz. وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ Habis; elinizdeki haramı yahut

elinizdeki zayıfı, tayyible fakirin tayyibi ile değiştirmeyiniz. Elinizdeki zayıf olan koyunu verip de onun iyi koyununu almayınız. Elinizdeki haramı verip de onun helâlini almayınız.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ İki kardeşin malı beraber idi ya şimdi taksim. İkisi kardeş idi, bir evdeydi yiyorlar. Onların malını, malına karıştırıp da sarf etmeyiniz. İmkânınız varsa, istina varsa yemeyiniz de veriniz. Değilse onların malında tasarruf etmeyiniz. يَتِيمَ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا Yetimlerin malına eli uzatmak, حُوبًا كَبِيرًا büyük bir gûnahtır.

Şimdi o zamanda efendim, cahiliyet zamanıdır. Kur'an-û Azimüşşân nazil oluyor, imana davet ediyor. İki kardeşin birisi vefat etti mi, beriki yetim kalıyor, ailesi de kalıyor. O kalan kardeş, öbürüsünün malına ve çocuklarına tesahub etmek için onun ailesini alır yahut kızını alır nikâh eder. Ama onun nikâhında ailesi vardır o başka, ona ehemmiyet vermiyor. Getirir ya hanımını, ya kızını nikâh eder. Gayesi o mala sahip olmaktır. Ve onu aldıktan sonra da adaletin icabatını yapmıyor. (Burada kalsın efendim.) Sadâkal-lâhûl azim.

Duâ kitabının birinci sahifesinde Ed'îyyât'ül Ğafuriyye yazıyor, kabında. Ğafur, Âllâh'tır. Yâni Âllâh'tan talep edilen duâ, maksat bu. Fakat te'viye kabilinden Şeyh Abdûlğaffur Efendi bunu topladığı için, ona da işaretler. Ondan sonra birinci sahife, hutbet'ül kitap diyor. O her vakit okunmaz bir defa okunur o kadar, malûmat içindir. O izindir. Malum ya, meşayihler izin verirler bazı, âdetler o. O da izin vermek suretiyle bu iki yaprağı yazmıştır. Diyor ki; "Kur'an-ı Azimüşşân'ın duâ ayetlerini, bir de hadis duâlarını topladım, başında bir salâvat sonunda bir salâvat. Bu, birçok tehlikele-

re bir emandır, Âllâh'a bir vesiledir." Sonra diyor; "İzin veriyorum evvelâ benim evlatlarıma, sonra mensup olduğum Tarikat-i Nakşibendiye'nin muhiblerine, sonra bütün Müslümanlara izin veriyorum, buna devam etsinler. Çünkü Emân-ı Kâmil'dir" diyor. O sahifeden maksadı, icazetnamedir.

Ondan sonra üç yapraktan ibarettir, hatta üçe de varmaz bazı. Yaprığın birisi Salâvat-ı Şerife başından sonuna, Salâvat-ı Şerife bir yaprak tutar. Bir yaprak da takriben ayettir, bir yaprak da hadistir. Âyet, hadis, bir de salâvat, üç. Her gün okumak lâzımdır, haftada hepsini birden okumamıştır. On defa da okusa doğrudur fakat böyle yapmıştır, günü gününe okumak daha eftaldir. Cuma gününden başlar üç yaprağını okuyacak, salâvat geldi mi salâvatta bırakır. Böyle devam eder, ta! Perşembeye kadar. Perşembe günü Salâvat-ı Şerife'den başlar yine Salâvat-ı Şerife geldi mi bitiyor. Salâvat-ı Şerife'den sonra bir tek yaprak var orada. Onun içindeki duâların hafsaları fazladır, birçok tehlikelere karşı birer muska gibidir. Onun için, onu vasiyet ediyor. Onu, her gün sabah akşam okuyunuz. Zaten basit, belki hepimizin de hatırımızda.

Ondan sonra da bizim gayemiz; Bu kitap vakıftır. Satması ve alınması haramdır. Kimse ne satsın ne alsın parayla.

Bunun Arapça tercümesini yapmıştık. "**hâzâl kitâbû vâkfû hasbetel lillahi tealâ lâ yûbâu velâ yûstera**" Bunu ya başta yapacaktı herkes görsün, ya nihayetinde yapacaktı. Ne onu yapmış, ne onu. Sonunda boş olan sayfaların içinde iki üç sayfa var. Orada yazmış ki kimse görmesin. Eğer bu niyet yok, (fena niyetliği varsa bir adam) onu yırtar atar. Bu bir. İkinci de kırk yapraktan ibarettir. Bir tek tel ile başlamıştır ortasına. Bir tek tel, o kadarı hele her gün okunursa tahammül etmez, birdenbire belki de açılır ve sayfalar zayi olur. İki olsaydı yine bir derece fakat bu olmuştur. Kimin yanında ise bizim bildiğimiz usûl üzerine dikiş yapsın, bu kadar.

Değil mi? Başka bir şey de değildir. Başka bir kûrafeler yok, tek bir kûrafedir. İşi kolay olur, sayfalar çıkmaz. Kaba gelince herkes arzusu gibi yapacak kabı ama maksat kitabı muhafaza etmek. Hatta bir mukavva, sert olmasın ki cilde falana yumuşak olsun. Meselâ bir kalın kâğıt da bir şey de olur. Yâni olsa da kişi arzu ederse etsin, etmese hiçbirisi lâzım gelmez. Fakat yalnız böyle bu ortada yaptığı telle kalırsa, sahifeler birbirinden çıkar. Sahifeler birbirinden çıktıktan sonra da kitap noksan olur zaten. Bunun dikmesi de bir şey değildir.

Cepte taşınabilir, helâyâ girmemeli onunla o kadar. Mahfuz olan bir naylon, vaktiyle muskalar yapılırken muşambaya bağ-larlardı. Onunla helâyâ gitmeye cevaz vermişler. Niçin? Suyu da gitse tesir etmez. Bu naylon, bugün o işi görür. Yâni bugün kul-landığımız naylon, eskiden muşamba yapılan şeylerin işini görür. Güzel bir naylon ile sarılı ise o vakit hiçbir mahzur kalmaz zaten.

Günlerinde okunsa daha iyidir. Şayet vakti olmadı, unuttu, ya-pamadıysa ertesi gün onu okusun. Ertesi gün ikisini de okusun. Ve zaten diğer şeylerde de böyledir. Nefsi alıştırmamalı eğer bir defa yapamadığı zaman geçerse, nefsi dâima alışır ve böyle güç-leştirir. Onun için böyle Evradı olan kimse, bir gün yapmadıysa ertesi gün onu kaza etmelidir ki nefis o yolu bulmasın, meydan bulmasın.

Ayet-i kerimenin sebab-i nüzulü; Ben-i Gatfan kabilesinden iki kardeş vardı. Birisi vefat etti fakat evlatları vardı. Amcası mala vaziyet etti, vermedi. Zaten cahiliyet zamanında idi, daha Kur'an-ı Azimüşşân yeni nazil oluyor. Cahiliyet zamanında o hâller olur. Geldi Rasûl-û Ekrem'e şikâyet etti. Ayet nazil oldu.

وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ Yetimlere. Yetim kimdir? Babasız olan değil, ba-basız olur da 15 yaşını ikmal etmeyen. 15 yaşını geçirdikten son-ra yetimlikten çıkar artık. Zaten herkesin babası gider. وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ

Yetimlere veriniz **أَمْوَالَهُمْ** malları, baliğ olduğu zaman. Yetim baliğ olduğu zaman, malını kendisine veriniz.

وَلَا تَبَدَّلُوا الْخَيْثَ بِالطَّيِّبِ Habis; fena. Tayyib; iyi. Yetimin iyi malını alıp da habisi ona vermeyi yapmayınız, değiştirmeyiniz. Onun malını değiştirmeyiniz, babasından ne kalmışsa onu veriniz. **وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ** Onların mallarını, kendi malına karıştırarak fesat bir niyetle yapmayınız. Eğer hüsn-ü niyet olursa, beraber yese zaten iki kardeş de beraber olur, beraber masraf da olur. Fakat niyeti bozuk olur da yetimin malını fazla sarfetmek suretiyle karıştırırsa, bunu yapmayınız. Çünkü **إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا** büyük bir günahdır Nezd-i İlâhi'de. Zaten haram günahdır. Hele bir de bir çocuğun hakkına tecavüz etmek, en büyük hatadır.

Efendim Ahkâm-ı Şahsiye'dir. Malûm ya Kur'an-ı Azimüşşân, ahkâm kitabıdır. Her şey var içinde. Nasıl ki ibadet var, duâ var, ahkâm var, hudut var. Bugünkü, yarınki derslerimizde hanımların bir defa veraseti, irs, kim ne alır, veraset var, mal ve yetimlerin ahvali var, bunu beyan ediyor.

Şimdi cahiliyet zamanında idi. Birisi vefat etti mi, akrabadan birisi onun kızına ve yahut ailesine göz diker. Zorlan, istemeyerek evleniyor. Fakat maksadı evlenmek değildir, maksadı hanımı almak ve fena da kullanırdı. Hanım bizar olsun ve eşyasını, hepsini bırakıp da kaşsin. Gayesi bu.

Ayet nazil oldu; "Yetimin malına yanaşmayın büyük bir günah-tır." Korkmaya başladılar. Onun için bu, onun tetinmesidir. Ayet buyurur ki;

وَأِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِسُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ 3-

مَنْ شِئَ وَتِلْكَ وَرَبَاعٌ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةٌ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
ذَلِكَ أَذْنَى أَلَّا تَعُولُوا

Sonra daha çok zengin olur da birkaç memleketlerde yer. Bir yerde çiftliği var, bir yerde bağı var, bir yerde ticareti var. Senede her yerde bir miktar zaman geçirmek mecburiyetindedir. E, Müslüman adam zinaya, bilmem neye tenezzül etmez. Ne yapacak? Bir hanımı orada evlenirse olur, bir de orada. Üç tane evi var, her evlerine girer. Bunda da bir mahzur yok.

Sonra o zamanlarda nüfusun çoğalması da daha ziyâde matlub idi. Faraza bir tavuk, horozun yanında bir yumurta yapar, bir civciv olur. İki olursa iki olur, üç olursa üç olur, dört oldu mu dördünden de yumurtalar çıkar, civcivler çıkar. Dört oldu mu, birçok evlatlar meydana gelir. Belki salihler olur. Bu vaziyet öyle.

Fakat muhitimize göre ki bugünkü hanımların vaziyeti, erkeklerle hâkim bir vaziyette olduğundan, masraf fazla olduğundan bir büyük ağırlıktır, yüküdür. Hatta eğer imkân olsa ki imkân yok, yarım hanım bir adama kâfidir. Çünkü senede iki manto yapacak bin lira, bilmem ne yapacak ne, hem yüküdür hem ağırlıktır. Onun için bu muhite göre, bugünkü hâlde bir de çoktur. Yarım olsa, mümkün olsa iyi olurdu. Fakat umumi bir hâle bakılırsa, hem nüfus itibariyle hem mal itibariyle hem de istirahat itibariyle pekâlâ fazlasının hayırlısı vardır, zararı yoktur.

Onun için dinimizde de buyurur ki **فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا** eğer anladınız ki hanımların arasında adalet olmaz. Adalet neyle olur? Adalet; yemekte, içmekte, yerleşmekte tamamdır, müsavi olacak. Yalnız muhabbette değil, muhabbet kalbidir, kalp elde değildir. Elbette kalbinde birisini daha sevebilir, onda mesul değildir. Hatta evlatların arasında da meselâ evlatları bir seviniz. İmkânı yok, bir veriniz. Dünyada mal, iyilik, filan müsavi olsun. Fakat birisinin muhabbeti fazla olur, muhabbet kalbidir. Kalp bir yere fazla meyleder, elde değildir. Onun için böyle müteaddit kanunlara sahip olan kimse, mecbur değildir aynı derecede muhabbet yapmaya.

Fakat aynı nispette evinde, odasında onunla beraber, o nispette olur. Elbise bir olur, yemek bir olur ve hatta yatak zamanlarında da yeri ayrı da olsa vakti aynı taksim ederler.

Nitekim Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in de Ezvac-ı Tahirat'ın her birisinin bir odası vardı, bugünkü Ravza-i Tahire'nin etrafında. Bugün zaten kalan kerimesi Fatıma'tüz Zehra ile hanımı Aişe'nindir, Radıyâllâh-û Teâlâ Anhûma. O sırada hanımlarının da hepsinin odası vardı. Vefat ettikten sonra Harem'e çevirdiler. Haremlerinde herkes kendi odasında idi. Gün bulunması taksimatına Rasûl-û Ekrem, bizzat da ehemmiyet verirdi. Fevt etmezdi bu cihetten. Yalnız muhabbet başkadır.

Yâni bu istihabın için olamaz. Çünkü yüküdür, ağırlıktır, altından çıkamaz. Birisinin altından çıkamaz, değil ki iki olsun yahut üç olsun, dört tane olsun.

أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ Yahut mülk-i yemin yâni cariyelerden. Cariyeler tabi şimdi azalmıştır, o vakitlerde şekil değişiyordu. Muharip olan bir kâfiri öldürdükten sonra ailesi de cariye olur. Onu geldikten sonra Müslüman eder, nikâh eder, bir mahsuru da yoktur. Fakat onun, berikiler kadar hakkı yoktur, hürreler kadar. Yâni şey edebilir biraz. Eğer evlenmek isterseniz ya hanımlardan bir tane (eğer adalette korkarsanız) yahut da bir cariyeyi alınız. ذَلِكَ Bu Emr-i İlâhi yâni eğer adalet olmazsa birisine hasretmek, o da mümkün ise cariye almak. أَذْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا Daha yakındır ki zulüm olmasın. "âl" zulümdür "lâ teulû" daha yakındır ki zulme müncer olmasın. Adalet etmedin mi, zulüm olur.

وَأْتُوا النِّسَاءَ صِدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا 4-
فَكُلُّوهُمْ هُنِيئًا مَرِيئًا

Ondan sonra وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ hanımların sadakalarını yâni mehrini veriniz. "nihleten tibi nefside" Bir yükür diye değil. Hanımları nikâh ettiği zaman mehir, eğer ki nikâhın şartı değildir fakat lâzımdır mehir tayin etmek. Mehir, âdet bu olmuş ya vefatında yahut tatlikte oluyor fakat daha doğrusu, daha tatlısı yâni. Daha talâk da olmadan evvel, ölüm de olmadan evvel vermek. Mademki hanıma borcudur, götürür hanıma borcunu ziynet olarak yahut bir şey olarak "Bu senin mehrindir, hayatında sana veriyorum, al yanına." Miktarı aralarında tayin ederler. Miktar tayin edilmemişse mehri'l misil olur. Aralarında emsalleri, hanımın kardeşi, amcakızları, filanları ne ise ona münkalib olur.

Fatimat'üz Zehra'nın mehrini az yapmış, Rasûl-û Ekrem Sal-lâllâhû Aleyhivessellem ki halkın arasında da çoğalmasın âdet. O hikmete binâen.

Fakat meselâ ben hanıma diyeyim ki "Mehrin vardır bende, ben borçluyum sana şer'an. Vefatıma kadar bırakmayacağım." Vârisler verir vermez, o başka mesele. "Al işte, bu parayı da al yanına, kendine bir hediye yapar" borçtan kurtulur hayatında. Çünkü kim bilir ne olur? Ne evlat olur, vermez de kalanı da içeri atar. Bunlar da olur. Helâl ederse onda bir şey kalmaz, helâl etti mi tamam olur gider. İstihlâl her yerde vardır.

نَحْلَهُ Onların sadakalarını, mehrini ver. Nihle olarak, tıb-i nefis olarak. Bir yük değil bu. Çünkü Âllâh, sana helâl etti. Gelmiş sana yanındadır, ailedir, çalışıyor sana, her işini görüyor. E, verdiğin birkaç paradır, kalbini ona da bağlama ver. فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ Eğer hanım; "Sen mademki borcu, mehri peşin verirsin. Ben de sana bir hediye vereyim" dese, onu da alınız. فَكُلُّوهُ هَنِيئًا

مَرِيًّا Afiyet olarak ve zararsız olarak yeyiniz. Meselâ hanım meh-rini aldıktan sonra, efendisine bir şey yaptı, bir mintan yaptı, bir gömlek yaptı, bir ziyafet verdi. "Teşekkür ederim, Âllâh razı olsun" de. Helâl ve temiz olarak yeyiniz hatta şifâ olur diyenler de vardır. Çünkü مَرِيًّا den şifâ çıkarırlar.

Mevzu birdir fakat ayetler, maddeler ayrı ayrıdır. Ayrı ayrı maddelerdir.

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا ۖ
وَاکْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا

وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ Sefihlere vermeyiniz. Akıllı noksan, ma-lın kıymetini bilmeyen kimselere malınızı vermeyiniz. الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ O mal ki Âllâh, sizin mesalihinizi maslahatlarınızı onunla kaim yapmıştır. Âllâh, dünyadaki maslahatınızı mal ile teczie edi-yor. E, bu malı sefihlere vermeyiniz.

Sefih kim? İster erkek, ister kadın, ister çocuk. Asıl ayet; ço-cuklar hakkındadır. Çocukların yaşı tekemmül etmeden, bu nev'i-den sayılır. Süfeha da budur.

Sonra Müfessirin-i İzam derler ki; Hanım eğer ki iyi de olsa, hanıma bütün mamelekin hepsini bildirmeyin. Çünkü az görürse gözünden düşersin, çok görürse itimat etmez, "daha da var, ge-tir" der. Onların dediği. Burada da sefihtirler çünkü sonunu dü-şünmezler. Malı, hanıma teslim etti mi, hanım nereye vereceğini düşünmez. İmkân olduğu kadar sarfeder, mahveder. Zaten ha-nımla erkeğin arasındaki النِّسَاءِ عَلَى الرَّجَالِ قَوَّامُونَ ayetinde Âllâh CelleCelâlûhû, erkekleri kadınlar üzerine kavvam yapmıştır, mu-kayyen-i umur, sebebi budur.

Müfessirinin bazıları derler ki; "Erkek çalışıyor, getiriyor, veriyor, yediriyor, hakkı var bu cihetten. Meziyeti budur." Mevlâna diyor ki; "Meziyet bu. Fakat başka mâna da var. Kadın, erkek gibi mütehammil değildir. Erkek, kadından birçok sözler işitiyor, tahammül eder gider. Fakat hanım, ondan birisini işitirse kıyamet koparır. Son sözünü evvel söyler. Hanım son sözünü, ilkine söyler kavga başlar. Fakat erkek mütehammil olur da evvel söylemez." Hanım süfihadan olur, elindeki malın kıymetini bilmez, istediği yere sarfeder. Onun için siz, malınız ki sizin maişetinizin kavvamı onunladır. Sefihlere vermeyiniz. Çocuklar da baliğ oluncaya kadar, onların malını vermeyiniz.

وَارْزُقُوهُمْ Ama kismetinden noksan etmeyiniz, onların nafaka-sını tamam veriniz. Yâni parayı, serveti göstermeyiniz vermeyiniz demek, kismetini kes demek değildir. وَارْزُقُوهُمْ Kismetlerini veriniz وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا o maldan. وَاكْسُوهُمْ Libaslarını veriniz. Onlara da güzel, ma'ruf olan bir söz; "Ben inşâllâh size daha iyi bakacağım, daha mümkün olduğu kadar yapacağım." Hele çocuk ise veli ise bu veliler de dâhildir. Çocuk ister babasının malını, diyecek ki "Oğlum şimdi sana bunu veriyorum, ileride sen baliğ oldu mu, mal senindir zaten." Yâni sert ile muamele etmeyin ki birlik bozulmasın.

وَابْتَئُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللهِ حَسِيبًا

وَابْتَئُوا الْيَتَامَىٰ Yetimleri, ey evliyâ-i umur! Meselâ iki kardeş, biri ölür de ölünün çocuklarına hayatta olan bakıyor. Ona veli der-

ler. Vasi; veli. Yetimleri tecrübe ediniz. Gerek aklında, dininde, rüştünde. Acaba nasıldır, akli yerinde midir? Yâni malını teslim etmek için yalnız bulûğ değil, bir de aklın kemâli ister. Sonra **حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ** nikâh zamanına baliğ olduktan sonra (nikâha baliğ de 15 yaşını addetmişlerdir.) İhtilâm zamanı da var, 15 yaştır diyorlar. 15 yaşını geçti mi artık malını eline alacaktır. Fakat yalnız bu yaşla değil, bir de imtihan ediniz de onun akli nasıldır? Eğer akli tekemmül etmemişse, İmam-ı Azam'a göre 25'e takip eder. Hülâsa yetimlerin malını, kendine teslim etmek için iki şart var. Biri akli başında olsun yetim, biri de 15 yaşını tekmiil etmiş olsun yetim.

فَإِنْ أَنْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا Eğer anladın ki yetimlerde bir rüşt, bir akıl, bir imkân varsa **15 فَأَذْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ** yaş oldu mu, malları tamamıyla onlara tehirsiz olarak teslim ediniz. **وَلَا تَأْكُلُوهَا** Ey evli-yalar (çocuğun velileri) yemeyiniz yetimin malını **إِسْرَافًا** israf suretiyle. Mutad olarak olur. **وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا** Yahut acele edip de daha büyümeden, 15 yaşı bitmeden de mal bitsin de 15 yaşı bittikten sonra bir alakası kalmasın. Bunu düşünüp de israf edip malı sarfetmeyin. **وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا** Eğer bir adam zengin ise evliya-i umur yâni o yetime bakan zengin ise **فَلْيَسْتَعْفِفْ** iffeti talep etsin. Yetimin malından bir şey almasın ücret mukabili. "Ben sana bakıyorum, işine bakıyorum, tedbirini yapıyorum" bir ücret almasın. **وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا** Eğer veli fakir ise yetimin malı var, velisi de fakirdir. **فَلْيَأْكُلْ** Örf-û âdet dairesinde yesin.

فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ Ne zamanki yetimin malını yetime teslim ettiğinizde **فَاشْهَدُوا عَلَيْهِمْ** şahitler huzurunda veriniz. Gizli "Efendim ne olur, benim evladımdır, kardeşimin evladı benim ev-

ladımdır, al sana malını teslim veriyorum” böyle yapmayınız. En aşağısı iki şahidin huzurunda hepsini tespit edip kendisine veriniz. **وَكُفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا** “bâ” tehdit içindir. Âllâh, yeter bir muhasiptir. Âllâh CelleCelâlûhû, yetimi görür, malı görür, vâsisini görür, hesabını görür. Bu hesabı görmeye kâfidir Âllâh! Zannetmeyiniz Âl-lâh’tan bir şey saklayacaksınız. Bu mevzu bitiyor. Mevzu aynıdır, mesele bitiyor.

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ
الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا

Yine cahiliyet zamanında idi. Evs bin Sâbit El-Ensârî Radyâl-lâh-û Teâlâ Anh, Âshab-ı Kiram’dan birisi vefat ediyor. Üç tane kız bırakıyor, bir de hanım bırakıyor. Bir de amcası ile amcaoğullarını bırakıyor. Cahiliyet zamanında hanımlara vermiyorlardı, erkekler alırlardı. Bunlar tecavüz ettiler malı almaya. Hanım da geldi, Rasûl-û Ekrem’in huzuruna çocuklarla. “Efendim, öldü Evs, biz perişan kaldık, malımızı aldılar.” Bunu söylerken, ayet-i kerime bunun üzerine nazil oldu. Sebebi nüzulü ayet bu. Yâni irs’te kadın, erkek birdir. Erkeğe var da kadına yok denilmez. O da vâristir, o da vâristir. Zaten ana, baba, evlat, hanım. Bu dördü mahcup olmazlar. Behemehâl vâristir, öbürler birbiriyle meselâ baba varken kardeşe bir şey düşmez.

Buyuruyor ki; **لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ** erkeklerle nasip var, taksim var, malda hisse var, baba-ananın bıraktığı, akrabanın bıraktığı. Erkek ise hissesini alır Ahkâm-ı Şer’iyye üzerine. Sonra **وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ** aynı hâlde hanımlar da nasibini alır babanın, ananın, akrabanın malından. Yâni hanımlar hissedar olmaz değildir. Nasıl ki erkek hissesini alır vera-

set itibariyle. Hanım da hissesini alır, Ahkâm-ı İlâhiye'ye üzerine. **إِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ** İster mal az olsun, ister çok olsun böyle taksim edilecek. **نَصِيبًا مَّفْرُوضًا** Bir hisse kat'i matlub, farz edilmiş.

Veraset ilmidir bu. İlk evvel dünyadan kalkacak Ahkâm-ı İlâhiye, verasettir. Nitekim yavaş yavaş kalkıyor. Hele biz de tamam kalkmıştır. Veraset itibariyle ne düşerse kadın da hakkını alır, erkek de hakkını alır. Orada bir erkeğe vardır da kadına yok, yoktur.

وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ ۖ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا

Bak efendim, cahiliyet zamanının bazı hâlleri çok sakim ya! Perde altında yavaş yavaş hulul etmiş ta bu bizim bugünkü zamanımızda da cereyan ediyor. Bir adam vefat ettiği zaman bugünkü hâl!

Vefat ettiği zaman başına toparlar birkaç kişiyi, Kelâm-ı Kadim okurlar üç dört ayet. Gaye ayet okumak değildir, para iledir. Zaten Kur'an-ı Azimüşşân'ın sevabı ne vakit olur? Âlîlâh için olursa olur. Para için olursa hiçbir sevap yok ne okuyana, ne de okutturana, cârî gider. Birkaç kelime okuyor. Ondan sonra efendim "Akşam geleceğiz de ıskat yapacağız da devir yapacağız" bir şeyler derler. Şimdi bu vefat eden adamın, cenazenin, meyyitin sahibinin belki paraları yok, belki imkânı yok. Olsa bile sıkıntı içindedirler, ölü kalkmıştır, akrabaları kalkmıştır. Bununla mecbur ediyorlar, bu halle beraber gider ya borç eder, harç eder, getirir efendilere ziyafet çeker. Giden de ekser hocalar ha! "Helva okuyacağız efendim, ıskat yazacağız, devir edeceğiz." İskat; ne farzdır, ne vaciptir, ne sünnettir. Sünnet de değil ha! Ne farzdır, ne vaciptir, ne sünnettir. Yapmışlar, efendim hayratta kimse mani olamıyor, ümittir. Oruçta fidye vardır, namazda o da yoktur. Neyse yapılırsa bir diyecek yok, yapsınlar yine. Fakat böyle

bir cemaati, meyyitin evine davet etmek, ziyafet vermek, meyyitin evlatları çocuk olursa haramdır zaten. Çocuğun malı haramdır, sarfedemez. Bu bugün yapılır. Bid'at-i kabihadır ve o helva melva da hepsi de haramdır, şimdi bu bir;

Bu nereden alınmıştır? Ta! Yukarıya kadar, cahiliyet zamanında bak, ayetten anlaşılıyor. Cahiliyet zamanında birisi öldüğü zaman, o akrabalar, âhibbalar toplanırlar malın taksiminde. "Biz de alalım efendim, biz yabancı değiliz ya. Herkes bir şey eline almak ister." Ayet geldi, men etti onları. Ayet onu men ettiği gibi, etek atar bugünkü hâle de, bugünkü helvaya da.

Bak, buyuruyor ki; **وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ** taksime hazır oldukları zaman ki o vakit olurdu. Bugünkü helvaya hazır olurlar ve devirin parası. Devir de az bir tutmaz yine, o epey bir şey tutar onların başına. Çünkü hocaefendi elli liraya razı değil. Hele tarz-ı ifâde, hele değişmesi, onlar da başka yer tutar. Efendim, fıkıh kitapları mevcuttur. Ne farzdır, ne vaciptir, ne sünnettir. Fakat bir fukaraya bir şey verirse, verme denilmez tabi. Versin, isterse daha fazla versin.

Bak cahiliyet zamanının hâlini ki Cenâb-ı Hak, ayetle men ediyor. **وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ** Ne zamanki malın taksiminde hazır oldular **أُولُوا الْقُرْبَىٰ** akrabaları, **وَالْيَتَامَىٰ** yetimler, **وَالْمَسَاكِينَ** fukaralar (hocalar) **فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ** bir şey onlara veriniz, kalil bir şey, (bir çay.) **وَقُولُوا** Onlara deyiniz **لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا** mâ'ruf bir söz, kalpleri incinmeden. "Mal bizim değildir, çocuklarındır. Taksim olunmamıştır, kusura bakmayınız bir şey veremeyeceğiz" bunu söyleyin. Bak, o zamanda böyle söyleyiniz. E, bugün de aynı öyledir. "Efendim devir yapacağız ama şimdi imkânımız yoktur."

وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا

Âllâh CelleCelâlûhû, bir misalle beyan ediyor. Ey çocuğun ve-
lileri, çocuğun vasileri, yetim kalmış da amcanın elinde faraza.
Düşün ki ölüm sana da gelir yakında. Geldiği zaman senin de ufak
çocukların olur, arkanda kalır. Sen bugün, bu ölenin çocuklarına
ne yaparsan, yarın senin çocuklarına da onu yapacaklar. Öyle ise
kork çocuklarının ilerideki musibetlerinden, bugün haklarını ver.
Ayet böyledir.

وَلْيَخْشَ Yâni "velyehşâllâhe" Âllâh'tan korksun, yetimin malı
için evliyâ-i umur. الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً Arkasında bırakıyor
bazı çocukları ضِعَافًا küçük. خَافُوا عَلَيْهِمْ Korkuyor ki çocuklarının
üzerinde bir zıya olsun. Böyle korku sahibi olan, bugünkü meyyi-
tin çocuklarına da iyilik yapsın ki o gün onların başına gelmesin.
اللَّهُ فَلْيَتَّقُوا Âllâh'tan korksun, yetimin malına tecavüz etmesinler.
وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا Savab olan sözü söylesinler. Savab olan nedir?
İşte bu; "Salâhiyetimiz yok, bu yetimin malıdır." Bu bitti.

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا -
وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ Tevici geliyor. Onlar ki yetimlerin
malını yiyor. Tevil ile yiyor. Doğrudan doğruya kendine almıyor fa-
kat bir tevil yapıyor. "Efendim bir şey yaptım da aldım" diye. Kar-
deşini, arkadaşını aldatabilir fakat Âllâh'ı aldatamaz ya! O kimse-
ler ki yetimlerin malını alıyor, yiyor da ظُلْمًا zulümle. إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي
وَسَيَصْلَوْنَ Sanki yiyorlar ateş, karınına ateşi doldururlar. بُطُونِهِمْ نَارًا

سَعِيرًا Cehenneme atacaklar onlar yâni o mal, cehennem ateşine münkalib olur. Sanki cehennemin ateşini yutuyor ve ileride onun üstüne gidecek. Bu bitti.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً 11-
فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ
لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ
وَلَدٌ وَوَرِثَتُهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ
بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ
لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

Şimdi taksimata geldik. Şîlâh Celle-
Celâlûhû emrediyor, vasiyet ediyor evladınızda. Malın taksimi için,
Âllâh'ın emri bu; لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ Erkeğin hissesi, iki kadın
hissesi kadar olur.

Şimdi bunu söyleyelim. Bir adam vefat etti, bir evlat bıraktı
erkek, bir de kız. Zaten kızın dört, beş şekli var. Eğer yalnız
kardeşiyle beraber ise mesele üçtendir, birisi kıza veriliyor, iki
erkeğe kalır.

Eğer o kızla beraber, dört beş tane kız var da bir erkek var.
O vakit üçte ikisini kızlara verirler, üçte birisi erkeğe kalır. Eğer
vefat etti kız yalnızdır, kimsesi yok. O vakit malın yarısını kıza
verirler.

Şimdi çok zamanki bugünkü günde söylenilen, "Efendim
o babanın evladı değil midir? O da onun gibi alsın" derler. Bu
büyük bir hatadır. Taksimat, Taksimat-ı İlâhiye'dir, hakk-û hakikat
üzerine idna edilmiştir. Halik-i Kâinat, kızın nafakasını ileride bir

erkeğin boynuna atmıştır. Erkek mecburdur gider, uğraşır, çalışır, getirir kıza nafaka verir. Binâenaleyh kızın nafakası oradan temin edildikten sonra masrafı az kalıyor. Üçte ikisini erkeğe verdik, birisini kıza verdik. Kızın nafakası da efendisi tarafından temin edildikten sonra kızın da iki olur, erkeğin de iki olur, müsavat hâsıl olur.

İkinci cihet de erkeğe iki verdik, kıza bir. Erkek mecburdur bir evlenmeye. Getirdiği bir hanıma da bir nafaka verir. O aldığı ikiden, birisini nafaka veriyor. Yine elinde bir kalır, kızın elindeki bir olduğu gibi kalır. Bu hakikat oraya varıyor. Yâni zâhirde erkek iki alır da kız bir alır. Fakat kızın nafakasını temin etmiş şariat. Birisi o nafakaya mukabil olduktan sonra, o da müsavi olur, bu da müsavi olur. "E, nerde burada, bir babanın evladı!" Âllâh'ın matlubu, ikisini de böyle temin etmiş. Şimdi kızın sureti bu. Eğer kız yalnız bir kardeşle beraber ise; üçte biri kızın, üçte ikisi erkeğin. Eğer erkek kardeşle beraber, dört beş tane kız varsa iki yahut fazla; üçte iki kızların olur, üçte biri erkeğin olur. Eğer yalnız bir kız ise yarısını alır. Böyle beyan ediyor Cenâb-ı Hak.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ ۚ Erkekler için iki hisse, kıza bir. فَإِنْ فَلَهُنَّ ثُلَاثَا ۖ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ ۚ Eğer ikiden yukarı kız ise bir erkek, فَلَهُنَّ ثُلَاثَا ۖ Kَانَتْ وَاحِدَةً ۚ Eğer bir ise erkek beraber değilse üçte ikisi. فَلَهَا النِّصْفُ yarısı. Yâni kızın hakkı ya bir nısıftır, ya üçte ikidir, ya yarısıdır.

Şimdi babanın hakkı, ana-babanın hakkı. وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ ۚ Her birisinin altıda birdir, herisine üçte bir düşer, إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ ۚ eğer evlat varsa. Bir adam vefat etti; evladı var, annesi var, babası var. Annesine babasına

altıda bir veririz yâni herisine sülüs veririz, üst tarafı da evladına kalır.

وَوَرِثَةً. Eğer vefat etti bir adam, evladı yok. فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ Ana-baba var, başka yok. O vakit, فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ anasına üçte bir. Öbürüsü babaya gidiyor, asabedir hepsini alır.

فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ Eğer bir kız kardeşi olursa meyyitin, şekil değişiyor. Kız kardeşi olsa, babası olduğu için mahcuptur, bir şey alamaz. Fakat kız kardeşinin mevcut olmasıyla فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ anaya altıda bir düşer, sülüs değildir, üst tarafı babaya. Baba asabedir hepsini alır.

مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ Bu taksimat da eğer vasiyet etmişse (vasiyet de isyanda değil.) Meselâ biri vasiyet etmiş "Benim malı falan kiliseye versinler yahut filan dini yıkmakla memur olan bir daireye versinler" bu vasiyet infaz edilmez, makbul değildir infaz edilmez. Çünkü hayırda olan vasiyet infaz edilir, şerde olan vasiyet infaz edilmez ki! Efendim meyyit vasiyet ediyor, aklına geldi yaptı faraza. Uygun değilse infaz edilmez, hiç kıymeti kalmaz. Lüzum olmadığını biz Kur'an'dan anlıyoruz.

Yahut da bir borç. Evvelâ meyyitin techiz-û tekfin masrafını kaldırın diyor. Ondan sonra borçları verin diyor. Ondan sonra iş, vasiyete gelir. Eğer hac farz olmuş da haccı yapmamışsa, bak farz. Şimdi hac, bugünkü günde bizim zamanımızda bir modern şekil almıştır. "Farzdır, değildir, olmuştur, olmamıştır" diyenler bak. "Efendim komşu gitti ya, ben de giderim. Sen niçin gittin, komşu gitmedi" böyle geliyor. "Kimse gitme demiyor ya." Farz olduktan sonra o farz, meyyitin zimmetinde kaldıktan sonra, meyyit öldüğü vakit! Onun bedelini, malından kaldırmak lâzım gelir. Borçtur çünkü. Vasiyet etse, etmese. Borçtur, mademki şahsın borcunu verir,

onu da verir. Fakat eğer hayatında o kadar serveti olmamışsa ona lüzum yoktur.

أَوْ دَيْنٍ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا ya-
hut bir halka borcu verdikten sonra, bu mal taksim olur. Sonra hatıra gelmesin! Âllâh, her şeyden daha iyi bilir. Niçin? Olabilir ki abâ-û ecdad, daha hayırlı olur evlattan. Olabilir ki evlat, daha hayırlı olur abâ-û ecdadtan. Biz bunu bilmiyoruz, bunu Âllâh bilir. Mademki Âllâh bilir, Âllâh'ın emrine ittiba etmemiz lâzım gelir.

Onun için buyuruyor ki أَبَاؤُكُمْ babalarınız, وَأَبْنَاؤُكُمْ evlatlarınız
لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا hangisi size daha menfaatlidir ahiret
için, ne bileceksin? Evlâda bırakırsın, gider dinini değiştirir. Baba-
lar da ihtiyar olanlarda da çok bozuk çıkar. Öyleyse kendi rey'ini
karıştırmayınız, Âllâh'ın takdir ettiğini yapınız. فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ
Âl-lâh'tan farz edilmiş olan bunları, böyle farz olarak yapınız. إِنَّ اللَّهَ
Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye Âlim'dir, mahlûkatın
ahvâlini bilir. Hâkim'dir, yeri yerine beyan buyuruyor.

12- وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ
فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ
مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا
تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً
أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتُ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ
مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنَ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ
غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ

Şimdi hanıma gelince, evladı beyan etti ya. وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ

اَزْوَاجُكُمْ Sizin hanımlarınız vefat ettiği zaman. Bir adamın hanımı vefat etti. O hanımın malının yarısı erkeğindir, وَلَدٌ eğer hanımın evladı yoksa. Bir hanım vefat etti, evladı yok, evladı olmadığı için hanımın malının yarısı erkeğindir. فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ Eğer hanımın evladı varsa فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكْنَ erkeğe dörtte bir düşer, hanımın tertibi maldan. Bu da مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ بِهَا vasiyetten sonra, أَوْ دَيْنٍ borçtan sonra (bu hanımın vefatı.)

(Sonra erkeğin vefatı) Sizin bıraktığınız bir hanım. Efendi vefat etti, hanım kaldı. Eğer efendinin evladı yoksa وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكْنَ hanıma dörtte bir düşer. Bir adam vefat etti, evladı yok, hanım vardır, hanım onun dörtte birini alır وَلَدٌ eğer veled yoksa. فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ Eğer varsa evlat, فَلَهُنَّ الثُّمُنُ sekizde birdir مِمَّا تَرَكْتُمْ sizin bıraktığınız maldan. Bu da vasiyeti ifâ etmek, تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ vasiyet evvelâ techiz-û tekfin, sonra borç, sonra vasiyet, sonra taksim olur. Hanımlar müteaddit olursa gene sümundur. Evet, müşterektir sümun çünkü ekseriyet birdir.

Şimdi kaldı, anadan kardeş. Vefat etti ama babadan vâris yok, evlattan da yok, hanımın kardeşleri var. Zevi'l-erham derler. Bu zevil, akraba değildir. Bu hisse alamıyor hiç. Fakat böyle kimse olmadıktan sonra, boş olduktan sonra meydana, o vakit biraz alır. Şimdi buna kelâle derler. Kelâle; ne babadan vâris var, ne evlattan. EĞER MEYYİT BİR ERKEK İSE بِوَرَثِ كَلَالَةٍ ona vâris olan kelâledir, (babadan ve evlattan vâris yok.) أَوْ امْرَأَةٍ Yahut vefat eden bir hanım ise o da yine öyle (babadan evlattan vâris yok.) وَلَوْ أَنَّكَ أَوْ أُخْتُ فَلِكَ Ya erkek kardeş yahut kız kardeş var anadan, فَلِكَ

فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ. onların her birisine altı da bir düşer başka değil. Eğer birden fazla ise الثلث üçte birisini verirler kendilerine taksim ederler, onların taksimi de müsavi olur. Çünkü babadan kalmış bir haz değildir, havadan gelmiş bir paradır, aralarında taksim ederler müsavi erkekle kız. Bu da مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا vasiyetten sonra, borçtan sonra.

أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ Zararlı olan deyn olmamak. Meselâ meyyit, vârislere kalmasın diye birisine bir senet verir, "Benim bunlara bin lira borcum var." Borçtur fakat muzar; zararlı bir borçtur, hilekâr- lı bir borçtur. Böyle borçlar, tesviye edilmez. غَيْرِ مُضَارٍّ bu kaydı atıyor. وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ Âllâh CelleCelâlûhû, Âlim'dir ah- valimize. Halim'dir. Âllâh'ın emri budur, bunu ifâ etmek lâzım ge- lir. Buna mukabil gelenlerin de cezasını beyan eder. Yâni Âllâh'ın bu taksimatını beğenmeyip de cebinden çıkarıp bir taksimi yapan kimseye karşı ayet budur.

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا 13-
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

Bu, Âllâh'ın tayin ettiği hadd-i şer'i olan had- dir yetimler için, hanımlar için, vâris için. وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ Her kim ki Âllâh'a ve Rasûlûne itâat eder de Âllâh'ın emrini ifâ ederse Âllâh, onu cennetle- re idhal eder, affeder, kasırlar altında cari olan nehirleri, cennetleri verir. وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ Ne büyük fevz-û nimettir, Âllâh'ın rızasını elde etmek.

Cennete gitti mi, Cenneti niye talep ediyorlar Evliyâullah'ın

çoğu? "Cenneti talep ediniz, cehennemden hazer ediniz" derler. Nefsi için değil, nefsi cennette nimetlenir diye değil. Belki Cennet, Rıza-i İlâhî'nin mahalli olduğu içindir. Cehennemden niye hazer ediyoruz? Yine onlar nefsi için değil, Âllâh'ın mahall-i gazabı olduğu içindir. İşte böyle Hudud-u İlâhiye'yi yerine getirenler, Cenâb-ı Hak onları affeder. Rıza-i İlâhi olan yere, cennete götürür.

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ ۖ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝۱۴

وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ Her kim ki Âllâh'a isyan ederse emrini dinlemezse. وَرَسُولَهُ Rasûl'e isyan, Âllâh'a isyandır. Âllâh'a isyan, Rasûle isyandır. Âllâh'a ait olan emir, Rasûl-û Ekrem'den zuhur ediyor, onun için beyan etmiş. وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ Bu hadlere tecavüz eder yâni bu tayin ettiği veraseti, felanı, bunları az görüyor, tecavüz ediyor, başka şeyler koyuyor. يُدْخِلْهُ نَارًا Âllâh CelleCelâlûhû, onu da cehennem azabına cehenneme idhal eder, خَالِدًا فِيهَا ebedi olarak. Çünkü Âllâh'a karşı geliyor. Sanki Âllâh'ın emrini beğenmiyor, hâşâ Âllâh bilmemiştir adaleti. Adaleti o bilir, yapmıştır. Tecavüzdür, Âllâh'ın hakkına. Âllâh'ın hakkına tecavüz edenin cezası, نَارًا خَالِدًا ebedi cehennemde yanmaktır. وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ Azab-ı muhin vardır, ebedi.

Vasiyetin miktarı, sülüs kadardır. Hayatında hepsini de yaparsa olur. Fakat geciktirir geciktirir, ümidini kestirir de sonra "Bu bunun olsun, bu bunun olsun" o zaten oradadır. Yoksa hayatında bir adam malına mutasarrıftır, istediğine verir. Tamamını da isterse verir, mahrum da edebilir evladı. Mal onundur. Fakat ne yapıyor? Onu ihmal ediyor. Ediyor ediyor tam ümidini kesiyor, başlıyor zihn-i sakil olma-

ya. Zaten pek makbul olmayan sadakalar da odur Nezd-i İlâhî'de. İyice ümidi kesiyor vücudundan, ondan sonra veriyor.

Vasiyet,vaktiyle miras ayeti nazil olmadan evvel zaten öyleydi. Tavsiye ediyordu "Filana bu ben veriyorum, filana bu, filana bu" diyordu. Fakat bu ayetler nazil olduktan sonra artık ona lüzum kalmadı. "Benim babama altıda birini verin" vasiyet etmez çünkü Âllâh vermiştir. "Benim kızıma üçte birisini verin" etmez çünkü almıştır. Fakat ikram olarak hayatında bir şey yaparsa o vasiyete dâhil değildir. Hayatında hisse sahibine tekrardan vasiyet edemez. Hisse sahibine tekrardan vasiyet etmek, öbür hisse sahibinden kesip oraya vermek demektir. Böyle olmaz.

وَالَّتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ 15-
فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ
اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا

Şimdi efendim Halik-i Kâinat, dinimiz İslâmiyet'te kadınlara yapılan o kadar lütf-û ihsan ki fakat düşman nazarı ile bakılırsa tabi insan görmez. Gözünü kapatırsa güneş görünmez. Öğle zamanı güneş varken gözünü kapatıyor, "Efendim ben güneşi görmem." Kör olan adama ne diyeceksin? Kadınlar zayıf olduğu için Cenâb-ı Hak, gayet lütuf ihsan etmiştir. Bir defa insanın en ziyâde dünyada çalıştığı, çabaladığı her şey nafaka içindir. Âllâh-û Teâlâ bu nafakayı kadından almış, o yükü erkeğe yüklemiş. Erkeğe demiş ki ne yaparsan yap, çalış getir bu hanımın nafakasını, evini, libasını temin et. E, bundan büyük bir nimet olur mu? Hanım da hanımefendi gibi evinde otursun, çocuk yetiştirsin, yemek yapsın. Budur, bunu böyle emretmiştir.

Şimdi hakkına sahip olmak istiyor. Ne oluyor? "Ben de dışarıya çıkacağım, gezeceğim." Pekâlâ, erkek o vakit (naşıze olur tabi) mecbur değildir bunu yapmaya ya! Fakat hanım gittikten sonra

gider çalışır, fabrikaya gider hamal gibi çalışır akşama kadar, istenileni yapar gelir. E, bu mu hak, iltifat ile hanımefendi olmak mı evlâ yahut ameleye gidip de işçi olmak mı evlâ. Âllâh'ın hanımlara yaptığı nimet budur.

Sonra kendi aklımızla da bir muvazene yapabiliriz meselâ ikincisi dini olan cephe. Bir hanım, efendisi ile beraber bir evdedir. Efendi sabahleyin kalkıyor namazını kılıyor, yemeğini yiyor, işine gidiyor çalışıyor. Müslüman bir efendi olduğu için başka hanımlarla da alakadar olmuyor, çalışıyor akşama kadar, akşam gelir evinde. Hanım da böyle Müslüman ise, o şekilde ise evinden çıkmaz, evinin işini görüyor, kimseyi görmez, evini temizliyor. Akşam o geliyor, o geliyor. Ne o namahremi görmüş, ne o namahremi görmüş. İkisnin de muhabbeti yüzde yüz yerindedir. Çünkü erkek (biz Müslüman erkek telakki ediyoruz) bir başka hanımla görüşmemiş ki kalbindeki muhabbet dağılsın. Hanım da başka bir erkekle görüşmemiş ki muhabbet dağılsın. Akşam ikisi eve geldikten sonra, sofraya eve oturduktan sonra tam karşı karşıya bir muhabbet hâsıl olur. Ev mamur olur, çocuklar güzel yetişir.

Bir de bu şekil, Avrupai şekilde düşünün. "Sen ne isen ben de oyum" der, "fark yok" der. Sabahleyin efendi kalkıyor, işine gidiyor. İşine gidiyor zaten birçok güzel daha hanımlarla görüşüyor, konuşuyor diyelim onun mukabilidir çünkü. Onun içindeki muhabbet, tabi hanımlardan daha güzellerini gördü. Dağılıyor birkaç parça oluyor, parça parça oluyor. Hanım da böyle gidiyor. Gitti, çalıştığı zaman onun da muhabbeti dağılıyor, birkaç parça olur. Akşam eve geldikten sonra onun da yüzde doksanı gidiyor, gitmiş muhabbet. Onun da yüzde doksanı gitmiş. Yüzde on, iplik bağıyla bağlanmış tır. Oturdular mı ufak bir şeyden bir kavga, gürültü başlar. E, artık azab-ı elim çekerler. E, bak Âllâh'ın emrine itâat mı, bu mu?

Şimdi bu nimetlere karşı Cenâb-ı Hak, hanımların nafakasını,

elbisesini, yerleşmesini erkeğe farz etmiş. Erkek bunları yapacak, **قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ** yapacak. Buna mukabil hanım evinde kalacak, namahrem ile görüşmeyecek. Hanım bu nimete küfran-ı nimet eder de efendisinin üzerinde kalkıp da başka yabancıyla zinaya girerse, bu azab-ı elime müstahak değil midir? İşte ayet bunun hakkındadır.

Bu nimeti gördükten sonra **وَالَّتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ** o hanımlar ki bu nimete karşı fahişeyi, zinayı tercih ediyorlar, yapıyorlar. **مِنْ نِسَائِكُمْ** Hanımlarınızdan **فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ** dört şahit lâzım gelir buna. Çünkü hanımların arasında dedikodu fazla olur, iftiralar fazla olur. Her davada iki şahitle sabit olursa da bu zina meselesi dört şahitle bağlanmış ki iftiralar çok vakıa olur hanımların aralarında, yapılmasın diye. Ya ispat eder, ya müfteri cezasını yer. "Fılan hanımı gördüm, filan erkekle beraber." Bu bir şey gördüm demek değil. Ya ispat eder (beraber gezdiğini değil, hâl-i zinada gördüm) der. Ya ispat eder, ya cezayı kendisi yer. Müfteri, ya cezayı kendisi yer yahut da dört şahitle ispat eder. Bu Hikmet-i İlâhiye'dir ki iftiralar çoğalmasın. Zaten hanımlar hele müteaddit olursa dâima bu ciheti intihab edenler olur. İtiraf etti mi ispat odur zaten. Sultan'üd delildir itiraf. İki kelime söyler zaten taaccüm etmez.

Bu ayet daha cürüm, ceza gelmeden evvelki ayettir. Hanımlarınızdan birisi zinaya tenezzül ettiyse, sizlerden dört tane şahit olsun. **فَإِنْ شَهِدُوا** Eğer dört tane şahit buldu, şâhadet ettiler "Biz, bunları bir yatakta böyle gördük." **فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ** O hanımları evde hapsediniz, dışarıya çıkmasın. Yine nafakasını veriniz. Ve kalsın **حَتَّى يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا** ölünceye kadar yahut Âllâh-û Teâlâ, (sebil olan emir) emrini beyan eder onların

hakkında. Daha ceza gelmemiştii de evveldir ayet, sonra geliyor. Bu, böyle bir hanım olduğu zaman onu evden çıkartmayın, evde kalsın. Ya ölünceye kadar yahut da Âllâh-û Teâlâ'nın hükmü zuhur edinceye kadar.

Bu böyle iken, biraz, az zaman sonra ayet nazil oldu. **"süm-me câale lehûnne sebilâ"** Âllâh CelleCelâlûhû yolu beyan etti. Yol budur; eğer zatü-s zevç ise hanımın efendisi var ise hanım celd edilir. Celd edilir yâni bir kuyu kazılır, kuyuya gider, taşla öldürölür. Bir daha Müslümanlar içinde vuku bulmasın. Hatta **"vel yeşet azabehûmâ taifeten minel Mü'minin"** bu azaplar gizli de olmasın. Herkes gelsin seyretsin ki itilaf olsun.

Eğer efendisi yok ise o vakit, yüz tane değnek ve bir sene de o mahalleden nefyetmek. Ceza bu. Ceza geldikten sonra Rasûl-û Ekrem emrediyor; **"kad câalellahü lehûnne sebilâ"** yol geldi, bu da zinanın hali.

Sonra zinaya yakın olan bazı şeyler daha var. Hanımlar, valla **hayâ fiddin** bu umur-u diniyedir, söyleniliyor. Cemaate niçin söylenildi denilmez ki Kur'an-ı Azimüşşân beyan ediyor, kitaplar tefsir ediyor. İki hanım birbirine sürtmek, (sürtücü) derler Türkçe. Ve yahut iki erkek birbirine livata olursa bunların cezası. Bunların cezası, bunlar kadar ağır değildir. Tevbe kabuldür bunda. Bak şimdi.

وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيهَا مِنْكُمْ فَأَدُوهُمَا فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا 16-

وَالَّذَانِ يَأْتِيَانِيهَا مِنْكُمْ Bunu yapan sizden **فَادُوهُمَا** tekdir ediniz, tahkir ediniz, dayak atınız. **فَإِنْ تَابَا** Eğer tevbe ettilerse **وَأَصْلَحَا** iraz ediniz. Artık o kadar, öldürmek falan yok. **إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا** Âllâh, Tevvab'tır, Rahim'dir. Hanım yaptı çünkü tam sabit de değil-

dir. Tekdir edildi, tahkir edildi tevbe etti, istiğfar etti artık bırakınız onu. O bitti.

17- اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّوْءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

Tevbeye gelince. اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ Tevbe, Âllâh'a dâir tevbe. Yâni o tevbe ki Âllâh kabulünü meşîyyetine almış, lütfen. Cenâb-ı Hak, mecbur değildir bizim tevbemizi kabul etmeye yahut amelimizi kabul etmeye. Fakat lütf-ü keremiyle hem amelimizi kabul eder, hem tevbemizi kabul eder. Âllâh-û Teâlâ'nın kabulünü lütf ile vaad ettiği tevbe kimindir? لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّوْءَ بِجَهَالَةٍ Fenalığı yapıyor cehalet itibariyle. Cehaletten mânası yâni bunun günah olduğunu bilmemiş de yapmış demek değildir. Birisi hâkime dese, "Efendim hırsızlığın hata olduğunu bilmedim, yaptım." dese dünya hâkimi de onu kabul etmez. "Bileydin" diyor. Fakat nefis galebe etmiş, akıbetinden cahil kalmış, cehalet budur. Akıbetinden cahil kalmış, hata yapmış. ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ Ondan sonra قَرِيبٌ geldi tevbe etti. فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ İşte bunlardır. Âllâh-û Teâlâ, tevbelerini kabul eder. İnşâllâh bizlerden de kabul eder. وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا Âllâh CelleCelâluhû Alim'dir, mahlûkatının ahvâlini bilir. Hakim'dir, yeri yerine halketmiş.

18- وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْعَنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

Tevbe budur; وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ şayan-ı ka-

bul değildir o kimsenin tevbesi ki fenalığı yapar, حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ ölüm hazır oluncaya kadar. Gargara zamanında bak, Fir'avn bile denizde iken "lâ ilâhe illelezi amened ben-i Musâ" ile tevbe etti. Fakat kabul etmedi Âllâh. Çünkü tevbe-i yeis'tir. Ölüm zamanında insan, mahallini görüyor. Gözüyle görüyor, gözünden inanıyor. İmanın bil-ğayb değildir. Matlub, imanın bil-ğayb'tır. Bir adam anlamış ki artık ölüm hâli, ümit kesmiş tevbe ediyor. Bu bir.

وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ "Şimdi tevbe ettim!" قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْإِنِّ Kâfir olarak tevbe edenler. Kıyamette de bu kâfirlerin hepsi nedamet eder. Hepsi de tevbe eder; "Ya Rabbi bizi dünyaya bir daha halket de, bizi gönder de amâl-i salihâ yapalım." Onun da kıymeti yok. Küfür üzere gittikten sonra kıymeti olmadığı gibi, hayatından da ümidini kestikten sonra olan tevbenin de kıymeti yok. أُولَٰئِكَ Biz Azimüşşân, onlara elim bir azabı vaad etmişiz, hazır etmişiz.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ 19- لَتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا أَتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا

Yine evvelki mevzu daha bitmedi efendim. Birisi vefat ettiği zaman, vârislerden birisi "Nasıl ben malına vârisim, aynı zamanda benim hakkım var onun ailesini de almaya" dese, diyorlar ve yapıyorlar cahiliyette. Cenâb-ı Hak, onu men ediyor.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a iman eden. لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا Size helâl değildir kerhen, isteme-

yerek hanımlara vâris olmak. Efendim iki kardeş olur. Biri vefat eder, biri hayattadır. Hayatta olan, o vefat edenin ailesini almak istiyor. Hanım da istemiyor fakat kerhen, cebren alıyor. Diyor ki; "Ben kardeşimin vârisiyim, sen de onun hanımısın, şimdi bana varacaksın." Bunu yapıyor fakat yine maksat hiledir. Alacak, fena bir muamele yapacak, kadın hepsinden vazgeçecek de kaçacak gidecek. Âllâh, bunu bilir. İşte bunu yapmayın.

وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ Ki götüresin onlara verdiğiniz bir miktar malı. Kerhen nikâh etmeyin bu gaye ile. Yoksa bu gaye ortada olmadıktan sonra seviyor iki taraf, mâni de yoktur, nikâh edebilir. Fakat bak, illeti beyan ediyor. وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ Onlara fena muamele etmeyin. لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ Onlara verdiğiniz bir malın bazısını almak için.

إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ Burada fahişe, zina demek değildir. Yâni "Sen fahiş söyledin, fuzuli söyledin" demektir. Meğer hanım serkeş olur da naşize olursa o vakit, onu bırakabilir. وَعَاشِرُوهُنَّ Onlara örf-û âdet dairesinde muamele ediniz. Bak Cenâb-ı Hak'ın lütfu hanımlara, örf-û âdet dairesinde muamele ediniz, zulüm etmeyiniz.

Naşize nedir? Zaten talak var dinimizde. Fakat ebğazu'l helâl-dir, on iki derecesinden sonra olur. Efendisini dinlemez, hükmünü dinlemez, ehemmiyet vermez. Eğer o ölçü alınırsa bugün naşizeler ne kadar çok vardır. Dinlemez gidiyor, evden çıktı mı o zina olmaz, naşize olur.

Onlara iyilikle insaf ile muamele ediniz. فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ Eğer hanımlarınızdan ikrah ettiğiniz bir hal de görseniz. Meselâ istediğiniz

kadar güzel değildir. Boyu istediğiniz gibi değildir yahut konuşması istediğiniz gibi değildir, tabii olan hal. E, buna da tahammül ediniz diyor Cenâb-ı Hak. Çünkü kadının affedilmeyen hâli, yalnız iffet-i namusu cihetidir. Yoksa diğer cihetlerde kadın nakısat'ül akıldır, erkek dâima bir müsamaha ile muamele edecektir. Eğer onların bir hâlini gördünüz ikrah ettinizse sabrediniz. Çünkü **فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا** çok şeyler var ki siz ikrah ediyorsunuz, Âlâh onda bir hayr-ı kesir yapar. İhtimal ki senin ikrah ettiğin hanımdan, iyi bir evlat zuhur eder.

وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا

Şimdi bak efendim, talak dedim ya. Dinimizde talak var ama "Git de seni sevmem, bıraktım" zaten bu yok. On bir, on iki dereceden gittikten sonra helâl olur, sünnet olur, mesnun olur talak. Birisini bıraktın, bir hanımı aldın. Bir hanımı bıraktın, tatlik ettin. Fakat o hanım yanında olduğu zaman hanıma küpe almışsın, bilezik almışsın, elbise almışsın, eşya almışsın, senin ailendir getirmişsin vermişsin. E, hanımı bıraktın diye şimdi hanımı soyamak doğru değildir. Hanıma elinle verdiğinin hepsini al da soy gönder dışarıya, bu doğru değildir.

وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ Eğer bir hanım almak istediniz diğerinin yerine. Gidenin yerinde **وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا** birisine kın-tar; mal-ı kesir (çok bir servet de mal da vermişseniz, verdin o da kabul etti, onun malı oldu, daha senin tekrar ondan almaya hakkın yok.) **فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا** Hiçbir şeyi geri almayınız. Hanımı bıraktın, hanım gitti, tatlik etti. Fakat hanıma vaktiyle almış olduğun mal, servet, ne vermişsen o hanımla beraber gidecektir. Ha-

nımın hakiki malıdır çünkü vaktiyle vermişsin, o da kabul etmiş. Almayınız onlardan bir şey. **أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا** Siz ahzeder misiniz bu malı? Böhthan olarak, iftira olarak nasıl alacaksınız hanımdan? Bir iftira edeceksin “ya ben verdim, ya olmadı” bilmem ya iftira ederek alacaksın. Bunu yapmayınız.

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذَنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا -21 غَلِيظًا

وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ Ey hanımı bırakıp da malını soymak isteyen. Nasıl alacaksınız o hanımdan, ne vicdanla? **وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى** Siz birbirinizin yanında bulunmuşsunuz bir lihaf altında, bir mahremiyet vardı aranızda, **وَأَخَذَنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا** kuvvetli bir misak almışlar sizden. Âllâh'ın emriyle size helâl olmuşlar, Âllâh'ın emriyle evinize gelmişler, Âllâh'ın emriyle yatağına gelmişler, yanında bulunmuşlar. Sen bugün bırakıyorsun, o mezuniyet var fakat ona verdiği malları geri alma.

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ -22 فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ Babalarınızın nikâh ettiği, bu efendim cahiliyyet zamanında idi de ayet tasfif ediyor şimdi. Babanız bir hanımla evlemiş, o hanımı bırakmış yahut babanız ölmüş. O hanım size helal değildir. Babanızın nikâh ettiği hanımı nikâh etmeyiniz. **إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ** Âllâh, kabul eder sizden geçenleri. Bak şimdi de, bugüne kadar da kanunlarımızda var. Bir kanunun makabline şümulü yok. Evvel olan şeyi, Âllâh affediyor. Şümulü yok, neyse burada bırakalım. Sadekallahûl azim.

سُورَةُ النِّسَاءِ ﴿٤﴾ NISÂ SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu ayete gelmiştik. Burada beyan başlamıştır. Erkeklerle haram olan hanımları, tayin ediyor Cenâb-ı Hak. Malum ya zaman-ı cahiliyette insaniyet de yok. Zaten İslâmiyet'ten evvel hayvan gibiydi insanlar, her tarafta. Onun için bu ayetle haram olanları beyan ediyor. Bu haramların başlarında elbette analığın ve yahut anasının nikâhı en şer'i bir hâldir ki cahiliyet zamanında olurdu. Onun için o ayeti, ehemmiyetine binâen evvel söyler.

Buyuruyor ki; **وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ** (baba, dede, daha yukarı) nikâh etmiş de sonra ölmüş ve yahut tatlik etmiş boş kalmışsa, onu nikâh etmeyin. Ya nikâh ederse? Büyük bir fecaat olur. Ya bundan evvel olan nasıldır? **إِلَّا مَا سَلَفَ** Evvelki hâlleri Âllâh affeder. Bak, nasıl ki bir kanunun makabline şümulü olmaz. Kanun makabline ait değildir. Bu da Kanun-u İlâhi'dir. Ayet nazil olduğu zamandan muteberdir. Ondan evvel cahiliyet zamanında bunu yapanlar, gelip de Müslüman olanlar zaten İslâmiyet makablini kat ediyor. Bu makablinden, Âl-lâh-û Teâlâ mesul tutmaz. Küfürde kalır elli sene gelip iman edi-

yor. İmandan sonra Cenâb-ı Hak, imandan evvel ki hâlden onu muhatap tutmaz. İmandan evvel bu fenalıklarını yapmış, gelmiş Mü'min olmuş, Müslüman olmuş. Evvel olana, Âllâh cezâ vermez. **وَمَقْتًا** Anasına nikâhı fahişedir, fahşdır, kabihdir, **فَاحِشَةً** Ga-zab-ı İlâhiye'ye mucibtir. **وَسَاءَ سَبِيلًا** Fena bir yol.

23- **حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَّائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا**

Ondan sonra beyan ediyor. Zaten haram olmak; ya neseptendir ya süttendir yahut sıhriyettendir. Buyuruyor ki ; **حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ** ; evvelâ haramdır size analarınız, **وَبَنَاتُكُمْ** (efendim bunu hepimiz biliriz şimdi fakat biz nerden aldık? Kur'an'dan anladık. Kur'an beyan etmiş de bilmişizdir) **وَأَخَوَاتُكُمْ** kardeşleriniz, **وَعَمَّاتُكُمْ** halalarınız, **وَخَالَاتُكُمْ** teyzeleriniz, **وَبَنَاتُ الْأَخِ** erkek kardeşlerinin kızları, **وَبَنَاتُ الْأُخْتِ** kız kardeşinin kızları, **وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ** size süt veren, (ana değil, sütanasıdır. O ana ki size süt vermiş, o da size haramdır.) **وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ** süt kardeşleri, (onlar da haramdır size) **وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ** hanımlarınızın anaları, (o da haramdır size.)

وَرَبَّائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ Sizin terbiye etmiş olduğunuz eviniz de ekseriya yâni üvey kızlar, (eğer ki baba değildir fakat mademki üvey kızdır o da haramdır.) **فَكَاذِبُكُم مِّن نِّسَائِكُمْ** Fakat hangi hanımlar? **اللَّاتِي**

دَخَلْتُمْ بِهِنَّ Beraber bulunmuş olduğun hanımın kızları. Bir hanımın evvelki efendisinden bir kızı var. Geldi ikinci efendinin yanına. İkinci efendinin yanında bulunduktan sonra, onun evvelki kocasından olan kızı da o efendiye haramdır eğer beraber bulunursa. EĞER O HANIMLA BERABER BULUNMAMIŞSA EĞER o hanımla beraber bulunmamışsa meselâ nikâh etmiş fakat görüşülmemiş. Sonra tekrar geliyor, onun kızı vardır. O kız, ona varır. Çünkü beraber bulunmamıştır. O vakit bir günâh yok.

وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ Evlatlarınızın hanımları yâni gelinleriniz, o da haramdır. الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ Fakat evlat, hangi evlattır? Sulbünüzden olan. Sülbünüzden olan evladınızın gelini de size haramdır kızınız gibi. Fakat sulbünüzden değilse o evlat. Üvey evlat ise, tebenni ise pekâlâ olabilir. Bir şey, mâni falan yok.

تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ İki kız kardeşi cem etmek, o da haramdır. Aynı ayrı câizdir. Fakat birbirleri üzerine kız kardeşi, kız kardeşiyle beraber halası, teyzesi ile bulunmak haramdır. Aynı ayrı caizdir. Bundan evvel olan muameleleri yine Cenâb-ı Hak affediyor. Diyor; إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ Bu ayetten evvel yapılan muameleler, bunu nikâh edenler, onları Âllâh azaplandırmaz. إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh mübalağa ile mağfiret sahibidir, merhamet sahibidir. Emrini verdiğiinden sonra cezâ gördürür.

24- وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ قَرِيبَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيقَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

Sonra bir de **وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ** muhsan, hısn. Hısn; kal'â-ye derler. Bir hanım muhsandır yâni erkeğiyle kal'âlenmiştir, başka kimse oraya varamaz, kendisinindir. Onun için muhsan derler. **وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ** Hanımlardan muhsan olan yâni zevk sahibi olan yâni efendisi olan bir hanım da haramdır. Bir başkası gitse o hanıma tecavüz etmek yahut almak.

إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ Meğer mülk-ü yemin ile elinizin size mülk ettiği meselâ câriye olur. Bak meselâ Zaman-ı Saadette, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem Medine-i Tahire'ye hicret ettikten sonra bazı Müslüman hanımlar, kalpleri imanla dolu olduğu için, bıraktılar efendilerini de geldiler Medine'ye. Geldikleri için o aradaki nikâh, öbürü küfürde kaldı. Küfürde kaldığı için İslâmiyet o nikâhı, nikâh kabul etmiyor. Onun için o câriyedir, onu nikâh edebilirsiniz. Öbürüsü de gelir de masrafını isteyebilir çünkü sonra geldiler. Geldiler ama Müslüman olmuyor. Arkasına gelmiş. Yok! O Müslüman olduktan sonra artık size verilmez, senin bir masrafın varsa verilir. **كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ** Yâni "**ketebâllâhû**" Âllâh, size bunu farz etmiş. **وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ** Bu tarif edilen, sayılan miktardan başka helâldir size. **أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ** Malınızla yâni eğer câriye ise bedeli ödüyorsunuz ücretle. Hanım ise onun mehrini vermek suretiyledir. **مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ** O câriyeleri aldığınız zaman muhsin olarak, hanım olarak, zevce olarak alırsınız. Değil ki câriyeyi alıp da ğayr-i mûsâfihine musâfihin yâni zaniye şeklinde değil. Câriye geldi mi tekrar zina yaparsa aynen cezâ görür. **فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ** Sizin istimta, bak istimta. Müfessirin-i İzam burada iki-üç mânâ veriyorlar.

Biri; sizin istimta ettiğiniz hanımlarınız olursa فَأُتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ onun ucuru (ecir, mehir demektir) mihrini veriniz. İkinci de; İslâmiyet'in bidayetinde vardı şimdi Acemlerde var, mut'a namıyla alırlar hanım. Meselâ bir hanımı alıyor, bir aylık yahut bir senelik alıyor, para veriyor. Ondan sonra sene geldi mi bitiyor. Bu tabi dinimizde haramdır. Haram olduğuna göre haramdır amma hakk'ul ibad da geçmez. Mademki hanımla pazarlık yapmıştır, ücret etmiştir, taahhüd etmiştir. Ücretini versin, yine olmasın! Bu kadar.

فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ iki tarafın rızası ile مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ ücreti, mehri kat ettikten sonra ziyâde, noksan etmek. Meselâ hanımın mehri 100 liradır. Efendi derse; "Bu bana çok hizmet etmiştir. Ben öldükten sonra 100 lira mehri- dir ama 120 lira veriniz." Zararı yok. İkinci tarafta hanım da der- se; "Benim mehrim 100 liradır. Fakat ahırzaman, böyle bir sene daha ihtiyaç vardır paraya. 80 lira ver de kâfidir bana." O da câiz- dir. Çünkü rıza-i tarafeyn ile o hakkından bizzat fazla ediyor, o da noksan ediyor. Bu günâh değildir. Mecburiyet yok çünkü.

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû Alim'dir, kulların ah- valini bilir. Mahlûkatın hal-û şânını bilir. Hakim'dir, hepsini yeri ye- rine halketmiştir. Böyle menfaatli dünya ve ahiret Âllâh'ın emriyle hareket etmektedir.

Şimdi câriyelerin bahsi, câriye demiştik. Köle, cariye bize ga- rip geliyor. Çünkü zamanımızda biz bilmiyoruz. Bunlar tazminat-ı harbiyedir. Gelir Müslümanlara karşı harp ediyor. Mağlup oluyor, öldürülüyor. Onun malı da Müslümanlara intikal eder hatta ailesi de. Câriye budur aslen. Bunları nikâh etmek cihetini beyan bu-

yuruyor. Üç şart ile olur. Yoksa doğrudan doğru câriyeyi almak doğru değildir. Evvelâ birinci şart; câriye Müslüman olacak. Başta bu. İkincisi; erkeğin gücü yetmeyecek bir câriye olmayanlardan, buhürreyi almaya. Mal-ı serveti yok, alamıyor. Üçüncüsünde; genç olur da eğer almazsa belki bir zinaya, filana gider, bu korku olur. Bu üç korku olduktan sonra câriyeyi alabilir. Meselâ elinde para yok ki evlensin, bu bir. Kuvvet-i kudreti yerindedir ki lâzımdır birisi. Sonra câriye de Müslüman'dır. O vakit olabilir. Câriye Müslüman değilse câiz değildir. Müslüman yapar, alır. Parası varsa başkasını almak daha doğrudur. Hürre'yi alacak, câriyeye meyletmez. Beyan buyuruyor bu şartları. Bir de kendisinden şüpheliyse.

Eğer bilse ki zinaya girmeyecek bir hâli var, hiç (cariyeyle) evlenmek doğru değildir. Hatta öbür (ikinci hürreyle de) evlenmemek daha evlâdır. Câriye, Müslüman olduktan sonra nikâha tabidir. Müslüman olduktan sonra dördü geçmez yine.

وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا
 مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ قَتَايِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَيْمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ
 مِنْ بَعْضٍ فَأَنْكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
 مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ
 بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ
 خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bak, tafsilât-ı Kelâmullah'ta beyan buyuruyor. وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ Eğer istitaanız, kuvvetiniz yoksa. Kim ki لَمْ يَسْتَطِعْ istitâiniz yoksa مِنْكُمْ طَوْلًا mal cihetiyle, kuvvet cihetiyle gücü yetmezse, evlenmeye parası yok gücü yetmez. أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'min olan kızları almaya gücü yetmezse, فَمِنْ مَا

مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ elinizin size mülk ettiği câriyelerden alırsınız ama
 مِنْ فِتْيَانِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ Mü'min olan câriyelerden. Mü'min cariye-dir,
 câriye diyor; "Ben Müslüman oldum" ama kalbinde belki Müslü-
 man değildir derlerse ona cevaben diyor. وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَيْمَانِكُمْ Âllâh
 Âlim'dir, onu tetkik etmekte. "Acaba bu câriye, kalbinde Müslü-
 man olmuş mu ya değil mi?" Biz zâhirde hükmediyoruz. **"nâh-
 nû nâhkûmu bizzâhir"** Mademki Mü'min olmuştur, Mü'mindir.
 بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ Siz birbirinizden halkolmuşsunuz. Âdem-û Hav-
 va'dandır bütün insanlar. İnsanların şerefi, Âllâh'a karşı olan tak-
 vâ iledir yoksa nesep ile değildir. فَانْكِحُوهُنَّ بِأَذْنِ أَهْلِهِنَّ Onları nikâh
 ediniz fakat eğer o câriye başkasının yanındaysa onun iznini al-
 mak da şarttır. Onun ücretini verecek, masrafını verecek. وَأَتُوهُنَّ
 أَوْجُورَهُنَّ Onların da ucurun-u, ecrini veriniz. بِالْمَعْرُوفِ Bu da örf-û
 âdet dairesinde, fazla değil, derhâl vermelidir. مُحْصَنَاتٍ Aileden
 olarak kabul edecek, غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ zâniye değildir. Câriye nikâh-
 landıktan sonra artık zina yolu kapanmıştır ona. وَلَا مُتَّخِذَاتٍ أَخْدَانٍ
 Zina olmasa bile dostları ittihaz etmek, serbest olmak da değildir.

فَإِذَا أَحْصَيْنَ Câriye bu hâle geldikten sonra, Mü'min oldu nikâh-
 landı. فَإِنْ أَتَيْتَ بِفَاحِشَةٍ Eğer câriye bir fahiş'e bir zinaya meyleder-
 se, نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنْ فَعَلِيهِنَّ o câriyenin üzerine vaciptir.
 الْعَذَابِ hürrenin yarı azabı. Hürre ise celd edilir, derhâl öldürülür.
 Ona yüz değnek vurulur. Eğer aile değilse, bakireyse elli değnek
 ve altı ayda memleketten nehy. ذَلِكَ Bu câriyenin nikâhı لِمَنْ خَشِيَ
 الزَّنا مِنْكُمْ zinadan korkan, kendi kuvveti yerinde olur (ben yap-
 mazsam ihtimal ki zinaya girerim) buna câizdir. وَأَنْ تَصْبِرُوا Bunun
 üzerinde de eğer sabr-u tahammül etseniz, bu câriyelerin nikâ-

hından vazgeçseniz **وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ** daha hayırlıdır. Çünkü zaruret olmayınca câriyeye gitmek doğru değildir.

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنْنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۖ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ 26-

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ Âllâh irade ediyor bu ayetlerin beyanıyla. Size izah etsin umur-u şer'îye ve size lâzım olan şeyleri. **وَيَهْدِيَكُمْ** Sizden evvelki Peygamberan-i İzam'ın adetleri üzere size getirsin. Hiçbir peygamberin dininde zinaya cevaz verilmemiştir. İşte onlar hepsi bu yolda idiler. Zinaya cezâ verirdi. Âllâh-û Teâlâ'da bu yolu da bize gösteriyor, onlara gösterdiği gibi. **وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ** Âllâh irade ediyor, tevbenizi kabul etmeye. Yâni tevbe ediniz, Âllâh tevbeyi kabul etmeyi irade ediyor. **وَٱللَّهُ** Âllâh CelleCelâlûhû, Âlim'dir mahlûkatın ahvaline. Hakim'dir yeri yerine beyan buyuruyor.

وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَاتِ أَن تَمِيلُواْ ۖ مِيلًا عَظِيمًا 27-

وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ Bu gayet iltifatlı bir ayettir, Müslümanlara. Âllâh irade ediyor ki sizin tevbenizi kabul etsin. Ayetin sevki, Âllâh-û Teâlâ'ya tevbe ile rücû ediniz. Âllâh tevbenizi kabul eder. Müfessirin-i İzam'ın bazıları derler ki; tevbe herhal kabul eder Âllâh. Çünkü tevbeyle davet eder ve tevbeyi de kabul ettiğini emreder. Bak şimdi yalnız tevbe değil. Âllâh, tevbenizi kabul etmeyi istiyor. Yâni siz tevbe ediniz de tevbenizi kabul etmeyi istiyor Cenâb-ı Hak. Âllâh istiyor ki kulu tevbe etsin ve onun tevbesini

kabul etsin. Tevvab, Âllâh'tır. Tevbe, rücû demektir. Kul, Âllâh'a rücû eder. Âllâh da o rücûyu kabul eder. Bak, ayette diyor. Âllâh istiyor ki kulun tevbesini kabul etsin. Tevbeyi kabul ediyor istiyor. Demek Âllâh, tevbeyi yaratıyor bizden, Lütf-ü İlâhi'dir. يُرِيدُ İstiyorlar, الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ nefsi-i heva-û şehvetine tâbi olanlar da cahiliyette yahudiler ve münafıklar. Onlar da istiyorlar أَنْ تَمِيلُوا Âllâh-û Teâlâ'dan ve dininden meyledesiniz, yüzünüzü çeviresiniz. Âllâh tevbenizi istiyor. Münafık ve fâsıklar da tevbenin aksi olarak Âllâh'tan yüzü çevirmeyi istiyorlar. Size tebliğ ediyorlar.

28- يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا

Âllâh CelleCelâlûhû, kolayını ihsan ediyor size; câriyeyi kabul etmek, tevbeyi kabul etmek, bunlar Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremidir, kolaylıktır. وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا İnsanlar fitratında zayıf halkolmuş, nefsi-i şeytana karşı dayanmıyor. Tahammülü zayıftır nefse karşı, şeytana karşı zayıftır, Âllâh da CelleCelâlûhû, o zaafına binâen tevbesini kabul ediyor. Tevbe etsin de ben kabul edeyim. Yâni illâ yapma demiyor Cenâb-ı Hak, yaptığın zaman tevbe et diyor. Yapma derse çünkü insan zayıftır, teklif-i mâlâ yutak olur. Gücü yetmeyene teklif etmek olur. Evet yapar, yaptıktan sonra tevbe eder. Yapmamak şartıyla tevbe nerede? Zaten kırdı mı tevbe yok demektir, bir daha yapacak.

29- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a iman edenler. لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ Malınızı aranızda batıl ile yalan ile hile ile riba ile gasb ile sirkat ile yemeyiniz. Siz Müslümansınız. Mal Âllâh'ındır, size vermiştir. Onu helâl olarak yiyiniz, birbirini aldatarak yemeyiniz. إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ İşte ticaret kapısı size açıktır, birbirinizin malını ticaretle, rıza-i tarafa ile alıp yiyiniz. Zulm ile değil, hırsızlıkla değil. وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ Nefsini katledecek fiilleri de yapmayınız, kısas gibi yahut zina gibi. Bunlar katli mucibdir. Siz onlardan vazgeçiniz. إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile merhametlidir. Rahim'in mânası budur ki; derhâl kahr-u gazap etmiyor belki tevbe etsin.

وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُذْوًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُضْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرًا

وَمَنْ Her kim ki يَفْعَلْ yaparsa ذَلِكَ bu tecavüzleri; başkasının malına el uzatmak, riba yapmak, hile yapmak, zina yapmak. Bunları yaparsa عُذْوًا وَظُلْمًا "udvan" tecavüz. Âllâh'ın hakkına tecavüz ve halka zulm olarak bunu yaparsa نُضْلِيهِ نَارًا sonra ahirette cehenneme girdirilir. وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا Âllâh-û Teâlâ'ya kolaydır cehennemi halketmiş, hazır bu gibi işleri yapanlara. Bunu yapanları Âllâh-û Teâlâ, cehenneme sevk eder.

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ
مُدْخَلَ كَرِيمًا

Günâhın kebairi var, sağairi var. Kebair hangisidir? Âllâh emrediyor yapma fakat arkasında da bir cezâ tayin ediyor. Katil yap-

mayın, yapanlar öldürölür, **“beşşiril katile bil katil.” Hırsızlık yapmayın, hırsızın eli kesilir.** Zina yapmayın, celd edilir zina. Böyle cezâ tayin edilen günâh, kebairdendir. Cezâsı böyle tavsif edilmeyen artık o sağairden olur. Fakat sağaire devam etmek de kebair günâha dâhil olur.

كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ ^{İn} Eğer içtinab ederseniz, vazgeçerseniz, (size nehyedilen kebairden, Kur'an-ı Azimüşşân'da nehyedilen bu kebairden,) Âllâh nehyettiği için vazgeçerseniz. Bak bu, meselâ rakıyı içiyor sonra doktor diyor ki; “İçme, içersen ölürsün.” Vazgeçiyor. Bundan bir istifâde yok ki doktorun emrine ittiba ediyor, Kur'an'a ittiba etmiyor. Kur'an'a, Âllâh'ın emrine ittiba suretiyle vazgeçerse ^{İn} Sizin nehyolunduğunuz kebairden içtinab ederseniz. ^{İn} Diğer günâhları biz afv-û mağfiret ederiz. İki namazın, ibadetlerin arasında sağairi Âllâh-û Teâlâ lütf-û keremiyle mahveder fakat kebairden içtinab etmek suretiyle. ^{İn} Kerim olan bir yere idhal ediyoruz ki cennettir. O bitti, mevzu ayrıdır.

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا كَتَبْنَا وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in yaşlı bir hanımı vardı, Ümmü Seleme namında. Bir gün dedi; “Ya Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivessellem, erkeklerin iyilik cihetleri pek çok. Elimizden gelmiyor. Cihada gidiyorlar, harp ediyorlar, yardım ediyorlar. Hâlbuki biz hanımlar yapamıyoruz, bundan mahrum kalıyoruz.

Keşke bizde erkek gibi imkân olsaydı, biz de bu cihadları, fiilleri yapsaydık böyle.”

Ayet nazil oldu. **وَلَا تَتَمَنَّوْا** Temenni etmeyiniz. **مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ** Erkeklerin nasibi var, onların yaptığı amelden. **بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ** Erkek ne yaparsa ameline göre mükâfat-û cezâ görür. **لِلرِّجَالِ** Hanımların da kesbettiği iyiliğe karşı iyilik, fenalığa karşı fenalığı vardır. Hanımın da iyiliği, fenalığı kendi uhdesindedir. Erkeğin de öyledir. Erkek cihada gider, hanımın yapmadığına gider. Hanım da erkeğin yapmadığını yapar. Herkese Cenâb-ı Hak ayrıca bir yol vermiş, onunla derecatı bulur.

وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ *Âllâh-û Teâlâ'nın, fazl-û kereminden talep*
 ediniz. وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ *Bak, emirdir. Emir neyledir? Âllâh'tan*
 isteyiniz. **“ud une yesteciblehûm”** gibi. “Siz dua ediniz, ben
 kabul ederim” gibi. Herhangi bir Müslüman'ın kalbine dua etmek
 fazla bir galebe eder, devam ederse Âllâh'ın vereceğine delalet
 eder. Ne vakit Âllâh vermek istiyor? Kulu istediği zaman. Bağla-
 mıştır yapabilir fakat oraya bağlamıştır. Fakat kulun istediğini de
 kalbine ilka ediyor talebi. Talep etti mi vermek istiyor. Kalbine ilka
 etti mi, talep doğru oldu mu? Âllâh vermek istiyor ki talebi vermiş
 o kula. Çok insanlar var ki hiç talep etmez. İnşâllâh da demez.
 Demek ki Âllâh vermek istemiyor ki onu öyle halketmiş. Fakat ne
 zaman ki onun kalbinde bir talep fazlalaştı, arzu fazlalaştı. Bilsin

ki o, vermenin mukaddimesidir. Vermek istiyor ki bunu yapıyor. Bak, ayetin meâlinden de o çıkıyor. **وَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ** Fazl-ı İlâhi'yi istiyorsanız, Âllâh'tan talep ediniz. **إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا** Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye Alim'dir, yeri yerinde halketmiştir.

33- وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَتُوهُمْ نَصِيبُهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا

وَلِكُلِّ Hepinize, erkeğe, kadına **جَعَلْنَا مَوَالِيَ** yaptık akraba. **مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ** Ana-babanın, akrabanın terk ettiği mallardan, Âllâh-û Teâlâ hisseyi vermiş akrabalarına. Hanımın da böyledir, erkeğin de böyledir. **وَالَّذِينَ** Bunu mukaddime yapıyor. O bahsi geçti için. **عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَتُوهُمْ نَصِيبُهُمْ** Onlar ki akdetmişsiniz. Yemin ile vaad ile akdetmişsiniz. Eğer ki ayet nazil oldu, o kalktı. Fakat evvelki borcunuzu veriniz.

Müfessirin-i İzam derler ki bu Zaman-ı Saadet'te, Âshab-ı Kiram Mekke'yi bıraktılar. Hepsi Rasûl-û Ekrem'e tâb'an Medine-i Tahire'ye geldiler. Fakat çoklarının aileleri orada kaldı. Orada kaldığı için erkeğin yıkaması ister, yemesi ister, hanım ister. Ne yaptı Rasûl-û Ekrem? Muahat yaptı aralarında. Ebu Bekir Sıddık'la Ömer Radiyâllâhû Anh'ı arkadaş yaptı, Osman Zinnureyn ile Abdurrahman bin Avf'ı arkadaş yaptı, böyle yaptı. Yaptıktan sonra birisi evvel ölürse onun malı, öbürüsüne kalır. Daha ayet nazil olmamıştı. Sonra biri hasta olursa öbürü ona hizmet eder. Yahut bu kadar para miktarını verecek. Bunlar hepsi bir akiddir. Eğer ki irs, onu kaldırdı. Fakat o tarihe kadar vakıa olan ücretlerinizi veriniz. Hakk'ul ibaddır.

وَالَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ İmanınız, yemininizin akdettiği miktarı,

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا onların nasibini veriniz. onları onlar için. **Âllâh CelleCelâlûhû**, her şeye şahittir, görür, bilir, işitir. Bu mevzu bitiyor.

34- الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ
وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا
حَفِظَ اللَّهُ وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
كَبِيرًا

الرَّجَالُ قَوَّامُونَ "erricâlû" Erkekler kaimdirler, müsellattırlar hanımlara. Rical, hanımların yemeğini, içmeğini, el-bisesini, idaresini, terbiyesini eline alır, kaim olur. Nasıl caminin kayyumu, camiye ikame eder. Erkek de o hanım üzerine, **Âllâh** kuvvet-i kudret-û fazilet vermiş ve kaimdir bunun üzerine. بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ **Âllâh CelleCelâlûhû** bazılarını bazılarının üzerine, erkekleri kadın üzerine tavzif etmiş. Tab'ân da böyledir. Bir hanım ne kadar kendine bir süs verse bir erkek de değil, ne çalışabilir? Nadirattan olabilir, yüzde bir, o âdeti bozmaz. Çalışan erkektir, idare eden erkektir, muharebe eden erkektir, her şeyi teminen erkektir. E, bu bir gölgesidir, gölgeye kıymet verilmiş, ehemmiyet verilmiş, aslından geçiyor, onun kıymeti budur. بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ Bazılarını bazılarına tafdil etmiş. وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ Malından infak ediyor ve çalışıyor. Çalıştığından getirir, hanımına infak ediyor. (Kadınlar çalışıyor. Ayakkabısını temin ediyor başka bişey değil). Elbette bu erkeğin, hanımı üzerinde bir hakkı vardır.

Şimdi efendim akılda, umur-u diniye de hanım ekser mazur olur. Namaz kılmaz, erkek öyle değildir. Akılda hanım durbin değil ve erkek uzağı görüyor. Hanım onu görmüyor, hanım son sözünü evvel atar. Erkek öyle değildir. Verasette, şêhadette, Cuma-û cemaatte hepsini erkeğe fazilet vermiş Âllâh, kadın üzerine.

Fakat buna mukabil de hanımlara da Cenâb-ı Hak'kın ihsan ettiği, böyle terbiyesini bilen hanımlar için diyor. **فَالصَّالِحَاتِ** Salih olan hanım. Salih kimdir? İmanı yerinde olur, erkân-ı hamsiye-i İslamiyeyi yerine getirir, efendisine itâat eder, emrinden çıkmaz. Kadının salâhati bundan ibarettir. **فَأَنبَأْتُ** Mu'tidirler hanımlar da. Mu'ti olmazsa salih olmaz. **حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ** Arkada, gaybda erkeğin malını muhafaza eder ve ailesini bekler. Irzı kendisinde mevdudur, onu muhafaza eder. Erkeğin gıyabında hıyanet etmez, ne malında ne ırzında. **بِمَا حَفِظَ اللَّهُ** Âllâh'ın hıfz ettiği gibi.

Salih hanımın tabirini Kur'an-ı Azimüşşân'a göre, salih kimdir? Evvelâ iman baştan geliyor, ondan başka **فَأَنبَأْتُ** mu'tidirler efendilerine **حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ** gaybde, arkada, erkeği hazır olmadığı zamanlarda, gerek nefsinde ve gerek erkeğin malında hafız olur. **بِمَا حَفِظَ اللَّهُ** Âllâh'ın emrettiği gibi.

وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ O hanımlar ki siz korkuyorsunuz, "nûşuz" isyan edecek. İsyan edeceğini, meylettiğiniz bir hanıma, daha isyan olmadan evvel. **فَعِظُوهُنَّ** Bak, Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremi, on iki derecedeydi bir talak. Talaktan evvel; baktın ki hanım sert, biraz başını kaldırdı. Evvelâ **فَعِظُوهُنَّ** nasihat ediniz, vaaz-û nasihat mademki Müslüman'dır. "Sen iman sahibisin, Âllâh emretmiş, emrime mu'ti olacaksın. Kendini muhafaza edersin, malımı mu-

hafaza edersin" böyle nasihat eder. Eğer hanım kabul etmezse **وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ** yatağı değiştirsin. "Sen mademki böyle yapıyorsun, Âllâh bana bu salâhiyeti vermiş, beraber yatmayacağız." Sonra eğer hanım bunu da yapmamışsa **وَاضْرِبُوهُنَّ** hanıma ufak bir dayak ister ama vücuduna leke koymamak, bir tarafını kırmamak, şöyle bir hafif. Fazlasına müsaade etmiyor. **فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ** Eğer bunlardan sonra hanım itâat ettiyse, **فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا** hiçbir şey talep etmeyiniz onların üzerine. Tamam. Bundan evvel sen böyle yaptın. Uzun uzadıya değil, yaptı, bitti, tevbe etti, vazgeçti, tamam. **إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا** Âllâh her şeyin fevkindedir, her şeyden büyüktür.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا Eğer bu tedbirden sonra vaaz-û nasihatatten sonra, yatağından ayrıldıktan sonra, biraz hafif dayaktan sonra da korktunuz ki birleşemezler. O vakit bir çare daha da var. **فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا** Hanımın akrabalarından akıllı başında birisi, erkeğin akrabasından birisi, onlar bir yere gelsinler yâni hususi bir cemiyet. Hanım da efendi de hazır, onun akrabası onun da hazır. Bunların niza-i lafzına sebep nedir? Böyle aralarında konuşsunlar, halletsinler bu arada sulh ile. Sonra buyuruyor ki; **إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا** eğer bu hakemler, hanımın akrabası ve erkeğin akrabası hakem oldular. Eğer onların ciddi, hilesiz niyetleri ıslah olursa **يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا** Âllâh tevfik ihsan eder, onlar sulh ederler

eğer niyet bozuk değilse. إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا hileyi de bilir, doğruyu da bilir, خَبِيرًا haberdardır.

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ 36
وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ
بِالْجُنُبِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
مُخْتَلًا فُخُورًا

Ey insanlar, Âllâh-û Teâlâ'ya itâat ediniz, ibadet ediniz. İbadete müstahak ancak O'dur. Ondan başka hiçbir şey ibadete müstahak değildir. O'na وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا hiçbir şerik koşmayınız. Evvela emir bu, ondan sonra بِالْوَالِدَيْنِ İhsan akabinde de ana babaya da iyilik yapınız. Ana babaya iyilik yapmak, hizmet etmek, muhtaç ise yardım etmek, emrine itâat etmek, isyan etmemek. Bunların hepsi ihsana dâhildir. Bak, ne kadar büyüktür ana babanın itâati ki Âllâh'a şirk etme, ana babaya isyan etme. Ana babaya olan isyanı, şirkin akibinde beyan ediyor. Şirki terk et, ana babaya isyanı da terk et. İhsan et ana babaya.

وَبِذِي الْقُرْبَىٰ İyiliği; akrabaya, garibe وَالْيَتَامَىٰ yetimlere, (15 seneyi geçmeyen, babasız olan yetim) وَالْمَسَاكِينِ fakirlere, وَالْجَارِ yakın olan komşulara, وَالْجَارِ الْجُنُبِ uzak komşulara, وَالصَّاحِبِ بِالْجُنُبِ yanında olan beraber arkadaşlık yapan insanlara, وَأَبْنِ السَّبِيلِ yoldan geri kalan, (meselâ memleketinde zengindir fakat gelmiş buraya, İstanbul'a gelmiş, parası bitmiş. Şim-

di gitmek düşünüyor. Buna zekât da câizdir ve bunu yapmak da doğrudur.) وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ size hizmet eden câriyelere de ihsan ediniz. إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا Âllâh, sevmez bir adamın huyunu, sallana sallana gider. Sağına bakmaz, soluna bakmaz yâni fukaraya bakmaz, akrabaya bakmaz, kendini beğenmiş böyle kimseleri, فَخُورًا mal-ı serveti, evladiyla iftihar ediyor. Sağına soluna bakmaz, bu gibi insanları sevmez Âllâh.

37- الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

الَّذِينَ يَبْخُلُونَ Onlar ki buhl ederler, Âllâh'ın farz ettiğini vermezler. Zekât hakkındadır ekseriya. Malda farz olan zekâttır. Fakat onun başkası da vardır, sadakası da vardır, borcu da vardır. Ama onları, Halik-i Kâinat mal sahibinin reyine bırakmıştır. Lâkin zekât reyine değildir. الَّذِينَ يَبْخُلُونَ Onlar ki buhl ederler. Farzını vermezler, وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ halka da o yolu gösterirler. "Yav ne yapacaksın da haydi kendine bak!" bu bir. Çünkü yahudiler hakkındadır bu. Küfür hakkında olan ayetler, o yolda olan Müslümanlara da etek atar. فَضْلِهِ Gizlerler, Cenâb-ı Hak'kın fazl-ı keremiyle onlara vermiş olduğu malı, nimeti, ilmi gizliyorlar. İlmi var, malı var. Gizliyor, özünü kimseye bildirmez. وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا kafirlere azabı muhin var.

38- وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا

وَالَّذِينَ Yine o kimseler ki يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ malını veriyor fakat

Âllâh için vermiyor. رِئَاءَ النَّاسِ Riyakârlığına veriyor. Filan yere veriyor, filan daireye veriyor, riyakârlık ediyor. Âllâh'ı düşünmüyor, halkı düşünüyor, halk için veriyor. وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ. Âllâh'a ve kıyamete de imanı yok. Eğer Âllâh'a, kıyamete imanı varsa halkı şerik yapmaz Cenâb-ı Hak'ka verdiği maldan. Bu şeytanın telkinatıdır. وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا Şeytan bir kimseye karin (dost) olursa böyle. Ne fena bir dosttur ki dâima eğri yola sevk eder.

وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ -39
وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا

لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ Ne olur o riyakârlar için? Âllâh'a ve Kur'an'a iman etse de infak etsinler وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا Âllâh'ın kismet verdiği şeyi, Âllâh yolunda olur! Âllâh onların hâline âlimdir, ne kadar saklasa Cenâb-ı Hak'tan insan, kimse bir şey saklayamaz. Kardeşinden, arkadaşından, babasından saklar fakat Âllâh'tan saklayamaz. Çünkü Âllâh kalbe muttalidir.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ -40
أَجْرًا عَظِيمًا

Onlara cehennem azabını beyan buyurdular ya. Fakat hâşâ Cenâb-ı Hak zulümden münezzehtir. Onlara zulüm değildir, yaptıkları amelin mukabilidir. إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ zulüm etmez. مِثْقَالَ (Zerre; güneş ortaya vurduğu zaman hafif bir şey yukarıya çıkıyor ki hiç ağırlığı yok, ona zerre derler. Onun ağırlığı kadar,

kinayedir.) Âllâh'tan hâşâ zulüm yok ki bir adamın yaptığı iyiliği noksan yapmak veya bir adamın yaptığı fenalığı kat katlaştırmak. Âllâh-û Teâlâ bundan münezzehtir. Ne yaptıysa karşısına o gelir. Ondan sonra Âllâh isterse affeder. **وَإِنْ تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا** Eğer iyilik yaparsa yaptığı kadar değil Âllâh ziyâdeleştiriyor. Bire bir vermiyor, bire en aşağı on veriyor. Bire on, bire yetmiş, bire yedi yüz, bigayri hesap veriyor. **وَيُؤْتِ مِنْ لَدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا** Ecr-i azimi de ihsan eder ki ahirette Cenâb-ı Hak'kın nimetleri, ru'yeti beyan ediyor.

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا 41-

إِذَا جِئْنَا مِنْ Nasıl olur bu münafıkların, kâfirlerin hâli? **فَكَيْفَ** Kiyamet gününde her ümmet geliyor, şehidiyle peygamberiyle beraber. Tefsirin beyanı bu şekildedir. Geliyor meselâ bir kavim peygamberiyle beraber. Kavim diyor; "Ya Rabbi bize tebligat yapmadılar." Yapıyordur, insanlar öyle. Halik-i Kâinat, peygambere diyor; "Tebligat yapmadın mı?" Evet diyor, "Ben emrin ne ise aynen bildirdim." Diyor; "Şahit kimdir?" "Şahit, Muhammed Mustafa Sallâllâhû Aleyhivessellem'dir ve ümmeti." Onlar bizden sonradır, onlara evvel ve ahirin bildirilmiştir. İşte beyan ediyor, nasıl olur hâlleri ki her ümmet şahidiyle peygamberiyle geliyor. **وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا** Rasûl-û Ekrem de şahit oluyor. Seni de getiriyoruz da bu peygamberlerin ve bu ümmetlerin üzerine şahit. Rasûl-û Ekrem geliyor "Evet ya Rabbi, bu peygamberler vazifesini ifâ etmişler. Bunlara tebligat yapmışlar." **إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا** Peygamberlerin peygamberi, Seyyid'ül Mürselin şahittir peygamberlerin üzerine.

يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُوا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا

يَوْمَئِذٍ O günde, o haşır gününde, böyle hesapta bu yalancılık da üzerine geldi mi يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا kâfir olanlar, münafıklar severler ki وَعَصَوُوا الرَّسُولَ Âllâh'a iman etmeyen ve peygamberlere isyan edenler, istiyorlar لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ yerle müsavi olmayı. "Keşke yerin dibine gideydim şimdi, bu anda başıma gelmeden." Huzur-u İlâhi'de, peygamberlerin huzurunda bu da oldu üzerine, "keşke yerin dibine gideydim." مُسَوَّى لَوْ تُسَوَّى Müsavi olsun بِهِمُ الْأَرْضُ ard üzerine yâni yerin dibine gitsin. وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا Hiçbir hadisi, hiçbir sözü Âllâh'tan ketmedemezlerdi. Tevrat'ta, Rasûl-û Ekrem'in ahvalini ketmettiler.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا

Bak efendim, Âllâh CelleCelâlûhû Âlim'dir. Bir insan bir şeye alıştı mı birdenbire terk etmiyor. Onun için ne yapıyor? Hele tat ve beşerin arzu ettiği şeyi, emirle olmuyor. Bak meselâ rakı haramdır, çiş de haramdır. İnsanın çişi de haramdır, rakı içiyor rakı gibi. Fakat rakı için belki yüzlerce hadis-û ayet vardır çünkü beşer arzu ediyor. Men edilen şey dâima arzu ediliyor. Fakat çiş için bir işaret vardır haram olduğuna, başka da yok. Kimse de çişi içmi-

yor. Arzu olduğu için rakıyı, halk da arzu ettiği için, Cenâb-ı Hak tedrici bıraktırdı. Tabi teamül Rasûl-û Ekrem'den evvel helâldi, içiyorlardı. İrade buyurdu evvelâ bu ayet geldi. "Namaz kılarken, ibadet yaparken sarhoş olmayınız." Bu ayet geldiği zaman dâima ibadette, yüzde ellisi bıraktı. Ondan sonra ayet geldi ki **وَإِثْمُهُمَا** "Onların hatası daha büyüktür." O yüzde ellinin de yüzde ellisi gitti. Ondan sonra kat'i ayet geldi. **إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ** tedricen bıraktırdı Âllâh. Hakîm O'na tertib eden.

Bu birinci ayet; **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا** Ey Âllâh-û Rasûlullah'a iman eden **لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى** yakın olmayınız, değil ki kılmayınız. Yakın olmayınız namaza sarhoş olduğunuz halde. Sarhoş olduğunuz halde ibadete yakın olmayınız. Namaz mademki câiz değil, Kur'an da okumayınız, öbürleri de yapmayınız. **حَتَّى** Ta ki okuduğunuzu, yaptığınızı bilirsiniz. Namazda sarhoş oldu mu kendine küfreder, ibadet zanneder. **وَلَا جُنْبًا** Namaza yaklaşmayınız cenabet olduğunuz zaman. **إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ** Yâni Cenâb-ı Hak, namaz kılmayınız, namazın yerine gitmeyiniz, camilere gitmeyiniz cünüp iken. **إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ** Meğer mecburiyet var, yol oradan gider, başka yol yok. O kapıdan öbür kapıya durmamak şartıyla mecburiyet üzerine gidilebilir. Bunu yapmayınız **حَتَّى تَغْتَسِلُوا** yıkanıncaya kadar. Yıkanmadan evvel gusülden, camiye gitmeyiniz, geçmeyiniz. Zaruret müstesna olur.

(Cünüp olana selâm verilir mi? Evet selâm verilir, kâfir değil ki selâm da verilir, selâm da alınır. Kelime-i Şahadet de olur hatta Bismillâhirrahmanirrahim de olur. Camide olana selâm verilir mi? Camide ibadetle meşgul ise selâm vermek sünnet değil ve cevabı da farz değil.)

وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ Eğer hasta iseniz سَفَرٍ yahut bir sefer üzerindeyiniz أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ yahut abdestiniz bozuldu abdest yok yahut abdest var da seferisin yahut hastasın أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ yahut hanımlara elinizi sürmüşseniz. (İmam-ı Şafii'nin mezhebi bu ayetten alınmıştır ki hanımın eline mest oldu mu abdest gidiyor. İmam-ı Azam'ın içtihamı başkadır. İnkâh nuhul mânâsına alıyor.) فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً Bu halde eğer su bulamazsanız. Su lâzımdır, yıkamak lâzımdır, cünüp için yıkamak lâzımdır, abdestiniz için yıkamak lâzımdır. Suyu bulamazsanız فَتَيَمَّمُوا teyemmüm ediniz, صَعِيدًا طَيِّبًا temiz toprak ile.

Halik-i Kâinat müsaade ediyor, ihsan ediyor. Su bulunmadı mı teyemmümü câiz buluyor bu ayetle. Baktınız ki abdestiniz yok, baktınız ki siz suya muhtaçsınız. E, ne yapalım su da yok? Teyemmüm ediniz. Said; toz, hubarlı olan. Duvara da cevaz vermişler, eğer biraz hubarı olursa. Taşı da işte mezheplerin farkı biraz var. İmam-ı Azam biraz daha geniş tutuyor. Duvara da elini sürer, tuğlaya da elini sürer, namazını kılar. İmam-ı Şafii ise toprak olacaktır, diyor. (Misafirse teyemmüm nasıl olur? Su varsa teyemmüm câiz olmaz zaten. Âllâh'ın umuruna karşı, halkın kulunkine bakılmaz.)

Temiz toprakla teyemmüm ediniz, teyemmüm de budur. Meselâ toprak olursa iki küme toprak, birinci kümeye böyle elini vuruyor, yüzünü yapıyor o kadar, bu bitti. İkinciye de elini böyle topluyor evvelâ böyle getirir, böyledir. Bunun da böyle, böyle. Başka yok. Ayaklara mest yok. Ne ayak için teyemmüm var, ne mesh için teyemmüm var. İster cenabetten olsun, ister abdestten olsun bu kadardır. Bunu yaptıktan sonra hem abdest-i namaz da helâl

olur hem cünübetten çıkar. Bu ruhsattır. Ruhsattır, su olmadığı zamanda olur.

وَأَيَّدِيكُمْ فَاْمَسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ Evvelâ yüzünüzü mest ediniz ve ellerinizi. إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا Ğâfûr'dur. Bu noksan oldu efendim. Namazın azaları, ayak kaldı. Nasıl kaldı? Onu bırak çünkü Ğâfûr, afiyyet sahibidir. Bunu, bununla kabul ediyor.

44- أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا Bak, ey Habibim diyor. Onlar ki yahudilerdir. أُوتُوا نَصِيبًا Bir nasip verilmiş, haz verilmiş مِّنَ الْكِتَابِ kitaptan, Tevrat'tan. Yahudilerin o zamanki âlimlerine Tevrat'tan bir haz vermiş Cenâb-ı Hak, bir malûmat vermiş Tevrat'ı okuyor. Okuduğu halde يَشْتَرُونَ الصَّلَاةَ dalâleti satın alıyor hidayetle. Hidayeti elden bırakıyor, Tevrat'ı da dinlemiyor dalâleti alıyor, inkâr ediyor Rasûl-ü Ekrem'i. وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ İsterler ki halkı da o yoldan idlal etsinler. Halleri budur.

45- وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ Ey insanlar ,siz düşmanlarınızı bilmiyorsunuz ,Ğâfûr âlimdir düşmanlarınıza. İşte size düşman bunlardır. وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا Bu tekid içindir. Ğâfûr, insana yeter bir veli, bir hafızdır. وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا Ğâfûr, insana yeter bir yardımcısıdır. Yâni biz bunlara düşman addedersek belki bize galip olurlar, bize fenalık yaparlar. Ğâfûr hem Veli dir, yardımcısıdır hem Nasirdir. Fakat niyet sağlam olursa hiçbir zaman Cenâb-ı Hak insanı, başkası-

nın düşmanın elinde bırakmaz. Gördüğümüz yahut hayalimize gelenler, niyetlerin bozuk olduğundan dolayıdır.

Cenâb-ı Hak emrediyor; "Siz Âllâh'a yardım ederseniz, Âllâh yardım eder size. Âllâh'ın dinine yardım ederseniz, Âllâh yardım eder size." Böyle olduktan sonra bir avuç yahudi, nasıl bu kadar milyonları arada galebe eder? E, imkânı yok. Fakat o harp edenlerin çoğu; "Ben memleket için yapacağım." Memleket için yaparsan git yap. Âllâh için yap desene! Onun arkasında memleket de gelir. Sırf Âllâh için meydana gelen tek bir peygamber, bir dünyayı imana getiriyor. Nasıl olur da Âllâh yardım etmez?

Şimdi bunları kalben sevmeyiniz, tüccari muameleleriniz olur, insan işi için helâya bile gider. Fakat kalb-i muhabbet bağlamayınız çünkü düşmanlarıdır. Âllâh, düşmanları bilir ve size bildiriyor. Ne yapacak size? Âllâh veli olduktan sonra sizi düşmanın elinde bırakır mı?

46- مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا
وَأَسْمَعُ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعَيْنَا لِيَا بِالسِّنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ
قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمًا وَلَكِنْ
لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

Şimdi beyan ediyor yahudilerin buradaki bir hilekârlığını. Her yerde, her sahada hile ve yalanla dolduruyorlar. Huzur-u Saadet-
te gelirlerdi مِنَ الَّذِينَ هَادُوا yahudilerin bir kısmı, يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ Kelimât-ı İlâhiye'yi, Tevrat'ta olan kelimeleri tahrif ederlerdi. Kelime'de, Tevrat'ta; Rasûl-û Ekrem'in şekli, kıyafeti hatta muharebeleri hatta ashabın bazı hâlleri hepsini beyan etmiştir. Onları tahrif ederlerdi. Tahrif ettiği gibi senin bugün huzurunda da

tahrife başlarlar. Bak, **وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا** diyorlar ki ayeti fırsat buldu mu (Efendim onun için ayete, Kur'an-ı Azimüşşân'a, Müfessirin-i İzam'ın verdiği mânâ muraddır. Herkes kalkıp da Arapça'dır bu, ben Arabî'yi bilirim, Kur'an'ı anlarım dese dalalete girer. Hem halkı da dalalete götürür.) Bak, bunlar ne yapıyorlardı? Arapçayı bilirler, yahudidir orada Arabistan'da. Diyorlardı **سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا** zâhirdeki mânâ; **سَمِعْنَا** Ya Rasûlullah, senin sözünü işittik **وَعَصَيْنَا** isyan ettik sana mukabil gelenlere. **وَاسْمَعْ** Sen bizim sözümüzü dinle. **غَيْرَ مُسْمِعٍ** Bizim sözümüzü dinle, onların sözünü dinleme. **وَرَاعِنَا** **"Ruunet"** hakkında surei bakarada geçti. (Ünzirnâ mânâsına geliyor bir de **ruunet**; fenalık, çiş vesaire yerine kullanılıyor.) **رَاعِنَا** Bizlere böyle mânâyı irade ederdi.

(Hayır, asıl bu, onların niyeti bu; **سَمِعْنَا** işittik senin sözünü **وَعَصَيْنَا** isyan etti kalbimiz, inanmıyoruz. **وَاسْمَعْ** Sen bizden işit, **غَيْرَ مُسْمِعٍ** biz senden hiçbir şey dinlemiyoruz, işitmiyoruz. **رَاعِنَا** Bizim rai'mızın sen.) Bunu arzu ederlerdi.

Fakat sonradan çevirirlerdi. **سَمِعْنَا** senin sözünü işittik. **وَعَصَيْنَا** isyan ettik sana karşı gelenlere **وَاسْمَعْ** sözümüzü dinle, bizi kabul et. **غَيْرَ مُسْمِعٍ** hakkımızda denilen sözleri kabul etme. **رَاعِنَا** diyorlardı, muraat ettik sana. Muraat yâni hürmet ettik.

İki mânâ. Kelimeler iki mânâyı camia olduğundan, kendilerine irade ettikleri fena mânâyı, diğer mânâ şeklinde Rasûl-û Ekrem'e arzu ederlerdi.

Bugünkü münafıklar da "efendim Kur'an böyle diyor" dedikleri zaman. Yine malum ya Kur'an-ı Azimüşşân, Arap lisanı üzerine nazil olmuştur. Bir kelimenin birçok mânâları olabilir. En ar-

zusuna, inadına, küfrüne muvafık olan bir mânâyı alıyor, diyor "Efendim ben Kur'an'dan aldım" diyor. Hâlbuki o, Kur'an'ın mânâsı değildir. Kur'an'ın mânâsı öbürüsüdür. Bak efendim lisanımız da bile, Türkçemizde. Yüz de yüz deriz. Koyunu yüz, denizde yüz, seksen doksan yüz. Yüz kelimesi dört, beş mânâyı geliyor. E, bunu istediği yerde kullanırsa, istemediği yerde kullanırsa, efendim "yüz" demiştik, delil gibi olur. Onun için kalbinde nur-u imani olmayan, Kur'an'ı anlamaz velev ki on tane üniversite bitirsin. İmandır, Kur'an-ı çeken. Çünkü kelimelerin müteaddit mânâları olur. Nifâk-ı şikaka, küfre dâhil olan mânâyı alır da halka bildirir. O, onun mânâsı değildir.

لَيَّا بِالسِّنَتِهِمْ Dilini çevirirlerdi, benzetirlerdi Tevrat'ı okuyor gibi. وَطَعْنَا فِي الدِّينِ Dinde de ta'n ederlerdi, bunların hali bu. Halik-i Kâinat beyan buyuruyor. Bunlar insandırlar eğer akılları başına gelse doğru söyleseler, وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا eğer doğrusu (biz işittik sana itâat ettik. **raina** yerine bizi dinle deseydi. وَاسْمَعْ sözümüzü dinle, venzurnâ (rainâ yerine ünzirnâ deselerdi) لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ tevbesi kabul olurdu, onlara daha hayırlı olurdu. وَأَقْوَمَ Daha adil-û kaim olurdu onlara. Lâkin Âllâh kısmet etmedi, etmedikten sonra o yolu istediler. Nitekim Âllâh kısmet etmemişse ne yapacaksın? Okumak, ilim insanı kurtarmaz. İlim eğer Âllâh yolunda olursa kurtarır. Çok insanlar var ki ilimle beraber dalaletе gitmişler hatta küfre kadar gitmişler. İlim ne vakit fayda verir? Bu doğru yolda olursa fayda verir. Lâkin Âllâh, bunlara bu nimeti ihsan etmedi. وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ Âllâh, lânet etti onları uzaklaştırdı nimetinden, فَلَا يُؤْمِنُونَ onların yaptığı bu küfürden dolayı. إِلَّا قَلِيلًا Ancak az bir insanlar onlardan imana geldiler. Abdullah

bin Esselâm, Necaşi ve ashapları gibi. Bu yahudi kısmından, Âllâh az kimselere kısmet etti de iman ettiler. Âllâh CelleCelâlûhû'nun elindedir. Onların kalbini iman tarafına çevirmedi.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ-47
قَبْلِ أَنْ تَطْمِئِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ تَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا
أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ Ey kitap sahibiyim diyen yahudiler!
آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا İman ediniz, bizim size göndermiş olduğumuz
Kur'an-ı Azimüşşân'a. مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ Bu Kur'an, elinizde olan
Tevrat'ı tasdik edicidir. Tevrat-û Zebur-u İncil hatta yüz suhuf,
hepsi Kur'an'da mevcuttur. Kur'an tekzip etmiyor Tevrat'ı. Ancak
bazı furuat-ı ahkâmı orada bitiyor, burada başlıyor. Neskin mânâsı
budur. Kur'an-ı Azimüşşân; Tevrat'ı, İncil'i, Zebur'u neskin etmiş
güzel. Neskin mânâsı iptal demek değildir. Yâni bir hükmün müd-
deti bir zaman gider. O zaman geldi mi o hüküm artık icra edil-
miyor, başkasının hükmü zâhir oluyor. Nasıl ki bir kanun bir sene
için yapılıyor, ikinci sene o kanun tatbik edilmiyor. Tevrat-ı İncil-i
Zebur'un da zaten imana müteallik olan, ahirete müteallik olan,
hiç tebeddül yok. Furuattta bazı kısımlarda onun, orada müddeti
bitmiş, burada Kur'an ile başlamıştır. مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ Elinizdekini
tasdik edicidir Kur'an. Buna iman ediniz daha fırsat elden gitme-
den, ölmeden. مِنْ قَبْلِ أَنْ تَطْمِئِسَ وُجُوهًا Bundan evvel ki yüzler tam
sü'rur.

Kabre girdikten sonra bir müddet sonra açıldığı zaman, tabi
bir kafa kalıyor. Göz yok, burun yok, dudaklar yok. Arka ne ise

yüz de öyle oluyor. Yüz arkaya benziyor. Daha yüzünüz arkaya benzemeden, kabre gitmeden evvel iman ediniz, demek istiyor. **مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا** Bir takım yüzleri tams etmeden evvel. **فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا** (edbar; arka üzerine yatmak) Kafayı görsen önü, yüzü bir olur. **أَوْ نَلْعَنَهُمْ** Yahut lânet eder onları nesk ederiz. **كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ** Nasıl Âshab-ı Sebt'i; (Dâvûd Aleyhisselam'ın zamanındadır. Âllâh-û Teâlâ nesk etti, onlar maymun şekline girdiler sonra öldüler.) Bu hâller başınıza gelmeden, dünya musibeti gelmeden, ölüm gelmeden evvel iman ediniz. **وَكَانَ أَمْرُ** Âllâh-û Teâlâ'nın emri behemahal nafizdir, mef'uldür, olacaktır.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ - 48
بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا

Âllâh CelleCelâlûhû mağfiret etmez, affetmez bir adamı, Âllâh'a şerik taksın. **وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ** Ama şirkten başka her kim, ne tevbe ederse ve yahut Âllâh, kimi isterse onun günâhlarını affeder. **وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا** Eğer bir adam Âllâh'a şirk ederse tabi büyük bir iftira etmiş Cenâb-ı Hak'ka.

Efendim üç tane divan var. Birisini Cenâb-ı Hak hiç kabul etmez ki şirkidir. Kıyamete şirk gittikten sonra ne huzur var, ne divan var, ehl-i cehennem gider o. Bir kısmı da günâhkâr olanların divanıdır. Onlar da eğer tevbe etmişlerse Âllâh-û Teâlâ, o tevbeyi kabul eder. Bir kısmı da vardır Mü'mindir, tevbe de etmemiştir. O da Meşîyyet-i İlâhiye'dedir. Yâni imanı olduktan sonra birçok hataları yapmış eğer imana taalluk etmemişse ona mutlaka ehl-i ce-

hennemdir diyemeyeceğiz. Âllâh isterse affeder, isterse de bırakır. Şefaatlere nâil olur. **"ve men yemud velem yetûb min zenbihi fe emruhu mufavvatûn lirabbihi"** Öldü, tevbe etmedi, imanı var, emri Âllâh'a mufavvazdır. İsterse affeder, isterse etmez.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ أَنْفُسَهُمْ بِاللَّهِ يَزْكِي مَنْ يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ-49
فَتِيلًا

Yine yahudilerin bir hâli. أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْكُونَ Bununla beraber bunlar nefsi tezkiye ederlerdi. Efendim diyorlardı; "Dinimiz evveldir iyi, bizim neslimiz de peygamberlere yetişiyor. Bizim azabımız, buzağıya ibadet ettiğimiz miktardır. Ondan başka değildir" derlerdi böyle. Tezkiye ederlerdi kendilerini. Âllâh-û Teâlâ, o tezkiyeyi Habibine bildiriyor. أَنْفُسَهُمْ Nefsi tezkiye ediyorlar yalandan. Âllâh'tır tezkiye ediyor, takdir eder kimi isterse. İlm-i İlâhi'dedir kim iyi olduğu, Âllâh bilir iyi kimdir. وَلَا يُظْلَمُونَ. Hiç kimseye bir fetil kadar. (Fetil; hurmanın içindeki çekirdeğin üzerindeki ince olan perdedir. Azdan kinayedir.) Bu miktar da Âllâh'tan zulüm yok. Zulüm eden cürmünü görüyor, müstahak oluyor. Müstahak olduktan sonra Âllâh isterse affeder eğer küfür yoksa. Eğer küfür karışmışsa şimdi mesele bu.

Meselâ haşirde. Hatıra zaten gelir, bu kadar mahlûkat birdenbire hayat dirilecek haşirde, nasıl olur hesapları? Bunların, kâfir olanların zaten hesabı yok, vezin yok. Şirk etmiş, ne huzur var ne vezin var, onlar hayvan gibi sürülüyor gider. Kalır asi olanlar. Eğer asi olanların içinde de isyanını, küfr ile karıştırmışsa. Küfr ile karıştırmak; küfrü methetmek, küfrü sena etmek, küfre yardım etmek, dinini tahkir etmek, dini aşağı bilmek, bunların hepsi küfrün

âdetleridir, iman ile karıştırılmış olur bununla. Bunu da madem Âllâh küfrü kabul etmiyor, affetmiyor, bunu da affetmiyor. Cehen-neme giden Müslümanlar bu kabildendir. Gider, nasıl ki ecnebi karışmış olan bir altın, kuyumcuya gider, ateşe gider de tasfiye olur. O Müslüman'dır fakat küfr ile imanını karıştırmış. O gider orada cezâsını görür, İlm-i İlâhi'de ne ise sonra yine avdet eder. Bir kısmı da zaten Âllâh'a isyan etmemiş, kusurları varsa da Âllâh afv-û mağfiret eder gider. Hesap onlaradır. Hesap, Cenâb-ı Hak kudretini göstermek için suat eder, sonra şefaât ederler. Terazi var, hesap var, afv-û mağfiret var, şefaât var orda.

50- أَنْظِرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُبِينًا

اَنْظِرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ Bakınız, nasıl Âllâh'a yalan, iftira yapıyorlar. "Âllâh bizi azaplandırılmaz." Ne oluyor? Bu iftiradır Âllâh'a. Âllâh, kâfirleri elbette azaplandırır. وَكَفَى Yeter Âllâh, بِهِ bu günahlara, onların yaptığına. إِثْمًا مُبِينًا Zâhir olan günâhları, iftiraları İlm-i İlâhi'de mevcuttur. Zaten Kiramen Kâtibin tespit etmiştir. O kâfidir. Bu da ikinci.

51- أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا

Bir de üçüncü onların kabahatleri. أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا Kitapta bir nasibi olan yahudilerin halini gör. يُؤْمِنُونَ Cibt-i Tağut, iki tane putlardır. Efendim hikâyeye binaendir, ayet-i kerimenin sebep-i nüzulü bu. Bedir Vak'asından sonra yahudilerin içine ateş girdi, ne olacak? Başladılar bir fenalık yapmaya. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem kuvvet bu-

luyor ashabıyla beraber artık onların hali kalmayacak. Epey bir kuvvetle Mekke'ye gidiyorlar, misafir oluyorlar. Eşref namında birisi vardı, onların reisi. 70 kişiyle gitmişler misafir olurlar. Onlar da misafir kabul ederler.

Bu ayet-i kerimeyi okuduk, tamam olmadı. Ezan okundu da noksan kaldı, tamam edelim.

Yahudilerin ahvali zaten bu milletin hilekârlığı, hileleri öteden beri geliyor. Halik-i Kâinat, Habibine bildiriyor hâllerini. Şimdi ayet-i kerimenin sebab-i nüzulünü söyleyelim de ayetin sebab-i nüzulünü anladıktan sonra ayete mânâ kolay olur.

Ne vakit ki Bedir Vak'ası, Âllâh-û Teâlâ'nın lütf-û keremiyle tahakkuk etti, Kureyşiler tamamıyla mağlup oldular. Mekke ile Medine arasında Hayber, yahudilerin merkeziydi. Onlar telaşa düştüler. Ne olur hâlimiz? Bir şey düşünüyorlar yapmaya. Bu çareyi buldular. Yetmiş kişi, Kab İbn'ül Eşref namında onların bir büyüğü vardı, beraber Mekke'ye gittiler. Mekke'de, Kureyşilere misafir oldular. Yetmiş kişi, onlar da çok hürmet ettiler. Dediler ki bizim sebab-i ziyaretimiz bu; "Günden güne Muhammed Sallâllâhû Aleyhives-sellem'in ve etbaları tevessü ediyorlar. Nitekim Bedir'de de size bu kadar felâket geldi. Biz birleşelim. Araplar sizi tanırlar, kabileler sizin vasitanızla toplansın. Biz de beraber. Biz, siz, kabileler, hepsini toplayalım. Toplu olarak gidelim, ani olarak Medine-i Tahire'yi basalım. Bunu ortadan kaldıralım." Böyle düşündüler.

Bunu söylerken, Kureyşilerin büyükleri o zaman. (Efendim Ebu Süfyan çok büyük bir adamdır. İman ettikten sonra buna dil icaz vermez fakat o zaman daha iman yoktu. Bak, Kureyşilerin reisi de oydu.) Dedi; "Biz, size pek itimat etmiyoruz. Çünkü siz

ehl-i kitapsınız, o da ehl-i kitaptır. Siz birleşirsiniz, bize kalır bu fenalık. Bizi temin ediniz de öyle olsun.” E, teminatı ne yapalım? “Ehl-i kitap olduğunuz için, siz tabi put istemiyorsunuz. Bizim iki tane putumuz var, Haram’da. Siz evvelâ puta secde edersiniz, puta taparsınız.” Hâlbuki bunlar Tevrat’ı okumuşlar, yahudidir. Onların dininde bu yok. “Sonra itimat ederiz.” Hay hay dediler, kabul ettiler. Demek ki yahudinin içinde dini olan bir his, öteden beri yok. Parayı düşünüyor, muvaffakatı düşünüyor. Gittiler ehl-i kitap olduğu halde, Tevrat’ı okudukları halde bu putlara baş indirdiler, ibadet ettiler. Ondan sonra da yine sordu Ebu Süfyan, ondan. “Biz okumadık, Tevrat’ı da okumadık. Biz de ilim yok. Siz Tevrat’ı okumuşsunuz. Biz mi hak doğru yoldayız yahut Muhammed mi?” Sallâllâhû Aleyhivessellem. Demiş ki; “Siz ne yapıyorsunuz? Bize beyan ediniz de ben söyleyeyim.” Demiş; “Biz burada Kâbe’ye hizmet ediyoruz, misafirlere hizmet ediyoruz. Gelen, gidene yardım ediyoruz. Sıla-i Rahim yapıyoruz biz. O ise Sıla-i Rahmi bıraktı, abâ-û ecdadının dinini de bıraktı. Şimdi uzağa kalkmıştır da dinini tamim etmek istiyor.” Bunu işiten Kab’ül Eşref, “Siz daha doğru yol üzerindesiniz, hay hay” dediler, bildikleri halde. Bak hilekârlık, bildiği hâlde “siz doğrusunuz” diyor, Tevrat’a iman ettiği hâlde puta tapıyor. Bunları bildiriyor Cenâb-ı Hak.

إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ Görüyor musunuz? Kİ-
tap olan, (Tevrat’tır burada) Kitabullah olan Tevrat’tan bir nasip verilmiş. Tevrat, onlara gelmiş, okuyorlar, bir nasibi var. Tevrat, tahrif etmeden evvel Kitabullah idi. Tahrif olan cihetlerdir bizi, Tevrat’tan ayrı etmiştir. Zaten tahrif olmasa bile Tevrat’la amel, Kur’an’dan sonra olmazdı. Fakat iptal de değildir. Vakti geçmiştir. Kitaptan nasip verilmiş, hâlbuki يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ iman edi-

yorlar cib-t-i tağut'a. Cib-t-i Tağut, iki tane putları vardı. Cib-t, Tağut iki putları vardı onların, ibadet ederlerdi.

Efendim bu putperestlik de Mekke'de böyle zuhur etmiş. Zengin bir adam varmış, serveti çok fazla. Bir de kızı varmış. Vefat ettikten sonra mal, kıza kaldı. Kız da ben önce babamın hatırası olarak bir put yapayım da evde yanımda olsun daima babamın yüzüne bakayım. Böyle düşünüyor cahiliyet zamanı. Bir put yaptı epey masrafla, yanına koydu, odasına. Zaman geçince kız vefat etti. Başkalarına intikal etti mal. Put, işgal ediyor bir odayı. Bunun, burada ne lüzumu var? Götürdüler Harem-i Şerif'e koydular. Harem-i Şerif'e gidip koyduktan sonra da ahabları gidince onu ziyaret ederler, baş indirirler. Başka zengin de yeni bir put koydu. Böyle sırayla bu şekilde bir putperestlik orada zuhur etmiştir. Yâni Mekke'de olan putperestlik bu şekilde başlamış.

Bu Cib-t-i Tağut, onların umumi putları idi. Yahudiler geldiler, bunlara taptılar. وَيَقُولُونَ Hem de diyorlar كَفَرُوا kâfir olanlara yâni ehl-i Mekke'ye diyorlar. هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا İşte bunlar, bu cemaatiniz أَهْدَىٰ daha da hadidir daha doğrudur. مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا (Doğru iman edenler ki Rasûl-û Ekrem'in etbalarındır.) Sebîl; yol itibariyle sizin yolunuz daha doğrudur. Hem tekzip ediyor hem puta tapıyor.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا -52

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ Emrediyor Cenâb-ı Hak, işte bunlardır yahudilerin eşrafları ve yahudiler. Âllâh, la'n etmiştir, rahmetinin sahasından uzaklaştırmış. La'nın mânâsı budur; Lânet olsun Rahmet-i İlâhiye'den, merdud-u matlud olsun. Şeytan mel'undur.

Rahmet-i İlâhiye'den meyustur ki onda nasibi kalmamış. وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ Bir adamı ki Âllâh, la'n ederse فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ona bir yardım, bir mâni bulamazsın. La'n-ı İlâhi birisine geldi mi! Hiç kimse mâni olamaz, gider. Eğer ki ayetin sebab-i nüzulü o zamandır ama bugün de Âllâh dergâhından birisini atarsa kimse onu ne alır, ne yapar, ne bir çare eder. Budur.

53- أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا

Sonra bunların ruhlu hasedini beyan ediyor. أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ **Em, "bel"** mânâsınadır. Eğer onların mülkte bir nasibi olsa faraza dünyaya hâkim olsa, لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا insanlara bir nâkir kadar bir yardımları olmaz. Nâkir; hurmanın içindeki çekirdeğin üstünde beyaz ufak bir zar var ki hiçbir kıymeti yok. Burada murad; kıymetsiz. Kıymetsiz bir şeyi kimseye vermezler. Yahudinin buhlu o kadar çoktur, dünyaya malik olsa bir nâkiri kimseye vermezler. Bir de hasetleriyle, Rasûl-û Ekrem'e karşı olan hâli de hasedinden dolayıdır. Diyorlar ki; "Biz peygamber silsilesine yetiştiriyoruz. Ahirzaman peygamberi bizden olmadı. Niçin oraya gidiyor?"

54- أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُدْكَ عَظِيمًا

Nas'tan murad; Rasûl-û Ekrem'dir. Haset mi ediyorlar أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ Âllâh-û Teâlâ'nın, O'na vermiş olduğu fazl-ı kerem, nübüvvet, tahabbüb, risalete? Bundan çekiniyorlar. Bu bedih değil, bunun evvelki peygamberlere de Cenâb-ı

Hak, bu lütfü yapmıştır, onlar bilirler. Niçin haset ediyorlar? Bak meselâ diyor; فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ Biz, İbrahim Aleyhisselam'ın âl-i yâni ehl-i; Mûsâ'yı, Dâvûd'u, Süleyman'ı. Hepsi İbrahim Aleyhisselam'ın evlatları, peygamberlik verdik, nübüvvet verdik. Bu görülmemiş, yapılmamış bir şey değildir onlarda. Tevrat'ta bunların bahsi var. Onları nasıl Âllâh peygamber olarak gönderdi, bunu da peygamber olarak göndermiştir. Ama bu son peygamberdir, Seyyid'ül Enbiya'dır. Yâni görülmemiş bir şey değildir, inkâr ediyorlar. Ancak hasede binâen yapıyorlar. Kitabı verdik ki Tevrat'tır, hikmeti verdik ki nübüvvettir. وَأُتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا Onlara da mülk-ü azimi verdik. Süleyman Aleyhisselam bütün dünyaya hâkim, elindeydi, padişah idi.

فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا-55

فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ Yahudilerden bir kısım iman edenler oldu Rasûl-û Ekrem'e ama az. Abdullah bin Esselâm ve etbaları gibi. وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ Bir kısmı iraz ettiler, iman etmediler, delil hazır olduğu halde. E, iraz ettiler de onlar cezâsız mı kalacak? وَكَفَىٰ Yeter onlara, iraz edenlere, Rasûl-û Ekrem'in dininden iraz edenlere yeter. بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا Cehennem yeter onlara azap. Seir; bir nev'i cehennemdir azap olarak. Cehennem kâfidir onlara.

Efendim sebab-i nüzulü ayet, her vakit diyorum da o zaman ki ahvallere olur. Fakat kıyamete kadar da bakidir. Herhangi bugünde, bu Kur'an-ı Azimüşşân'a ve bu peygambere karşı bir şey yapar, dil uzatırsa buna diyoruz. وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا Yeter bir cezâdır cehennem ona. Dünyada istediği kadar yesin, istediği kadar

milyonlar da üzerinde olsun fakat muvakkat bir zamandır. Ondan sonra bu Azab-ı İlâhiye ebedi giriftar olacaktır.

56- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كَلَّمًا تَضِجَتْ جُلُودُهُمْ
بَدَلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا

İِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا Böyle Âllâh-û Rasûllulah'a karşı iman etmeyenler, بِآيَاتِنَا ayetlerimize, Kur'an'a. سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا Onları cehenneme idhal edeceğiz. **İsla**; idhaldir. سَوْفَ ; sonra. Cehennem mevcuttur, hâl-i faaliyette değildir. Hâl-i faaliyet olmadıktan sonra cehenneme girmek dünyada imkânı yoktur. Nasıl ki elektrik çevrilmezse, cereyan var fakat çevrilmemiştir. Cehennem de böyle mevcuttur, hâl-i faaliyette değildir. سَوْفَ ile emrediyor yâni sonra. Yâni hâl-i faaliyete cehennem geldiği zaman, onları cehenneme girdireceğiz. نُصْلِيهِمْ نَارًا Bir ateşe ki. E, peki ateşe gitti. Ya insan habis kanallarda da olsa bir iki sene filan alışır, acaba bu ehl-i cehennem de cehennemin azabına alışır da hafiflenir mi onlara? Yok! كَلَّمًا تَضِجَتْ جُلُودُهُمْ Ne zaman ki derileri yandı, بَدَلْنَاهُمْ جُلُودًا Âllâh kuvvet-û kudretiyle aynı derinin yerinde yeni bir deri halk ediyor ki dâima azap daimi olsun. Yâni azabı çekmesiyle azabı kolaylaştırılmaz, alışmaz. Çünkü vücut çürüdükçe bir daha üzerine geliyor. Bir daha tekemmül ediyor, bir daha çürüyor.

Vücut aynı mı dünyadakiyle? Yok efendim, bu vücut oraya mesafeyle tahammül etmez. Orası ebedi olduğu için, daimi olduğu için ona göre kuvvetli bir vücut veriyor Cenâb-ı Hak. Yoksa bu vücut, o ateşin üzerine mesafelerde bile devam etmez. Tahammül ediyor ama azap devam ediyor. Fakat ne zaman ki ateş tamamıyla

tesir etti meselâ derisi gitti, bir deriyi yine halk eder. Yine o deri azapta olur, alışmaz vücudu. Alışılmayacak bir hâlde yapıyor ki azap daimi olsun. لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ Ki bu azabı daimi olarak zevk etsinler, alsınlar. إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, Aziz'dir, kuvveti her kuvvetin fevkindedir. Hiçbir şey O'nu aciz bırakmıyor. Hakim'dir, yeri yerine halketmiştir. Bu onların cezâsıdır.

57- وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا ظِلٌّ
ظِلًّا

İman edenlerin mükâfatını da beyan ediyor. Zaten cezâ geldi mi mükâfat bahsi geçiyor. İman geldi mi küfür bahsi geçiyor ki insanlar dâima havf-û ümit arasında olsun. Âllâh'tan korkacak ki fenalıktan vazgeçsin. Âllâh'tan ümitvar olacak ki iyiliği yapsın. Öyle ise havf-û reca arasında bulunmak için, ona işaretten Halik-i Kâinat, rahmet ayeti geçti mi azap ayetini beyan ediyor, azap ayeti geçti mi rahmet ayetini beyan ediyor.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a, Kur'an'a iman etmişler. وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Bu imanı da âmal-i salih ile takviye ve tezyin etmişler. İman, kâfidir âmal-i salih olmasa bile fakat zayıftır. Ne vakit takviye edildi, o vakit tam bir iman olur.

Cehennem mevki-i muayyen midir? Cehennem yedi tabakadır. Tabaka, her tabaka bir mev'a mahsustur. **"en fiddi'nel mü-nafikine fiddelki esfele minennar"** Münafıklar bütün küfrün en altında olur. Münafık olan şey; zâhirde Müslüman görünüyor, hakiki nifakı var. Yahudiden de aşağı olur, hristiyanı da aşağı olur. Cehennem kendisi yukarı da mı aşağıda mı? Cennet yukarıda,

cehennem aşağıdadır. Fakat bükülmüş bir hâlde, hâl-i faaliyet-te değildir. Elektrik daha açılmadı, açıldığı zaman mesele açılıyor. Çünkü **أَعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ** diyor. **وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ** Hazır ettik diyor. Bundan delalet değil ki mevcuttur.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a Kur'an'a iman etmişler ve o imanı, âmal-i salihâ ile takviye etmişler. Bak efendim, imamların verdiği mânâ asıl bir yere geliyor hepsi zaten ayrı bir şey yok. Fakat kelime itibariyle İmam-ı Şafii'nin içtihadı; Kur'an-ı Azimüşşân'ın sarahatine uygun olduğundan "İmanı ziyâdeleştiriyoruz, noksanlaştırıyoruz" diyor. İman, ziyâde ve noksan oluyor. Nasıl oluyor? İman aynı iman, amentû neyse. **"amentû billahi ve melâiketihî ve kûtûbihî ve rusulihî..."** İman bu, buna iman etmek. Bu ne fazla olur, ne noksan olur. Çünkü ben de buna inanıyorum, Ebu Bekir Sıddık da inanıyor, peygamberler de inanıyor. Bu fazla olmaz ki yedi rukûn yok, sekiz yok.

Ziyâde noksan olmaz. İmam-ı Azam'a göre ziyâde noksan olmaz ama "kuvvetli ve zayıf" olur. Bir adam imanı ettikten sonra faraza bir ağacı koyuyor, onu suluyor, etrafında dolaşiyor gün güne, günden güne o ağaç iki olmuyor. Aynı ağaçtır kuvvet buluyor. Kuvvet buluyor öyle bir hâle gelir ki kimse içinden çıkaramaz onu. Ziyâde değil diyor. "Kuvvetleniyor" İmam Azam öyle diyor.

İmam-ı Şafii de aynı meâlde geliyor fakat ayetin sarahatini il-tizam etmiş. Mademki ziyâdeleşiyor diyor, demek "âmal-i salihâ imanı ziyadeleştiriyor, âmal-i salihâ yoksa iman zayıflıyor." Zayıflana zayıflana ağacı koymuş da sulamıyor, etrafına bakmıyor. Bir rüzgâr o ağacı yerinden koparabilir. Şeytanın desiseleriyle gi-

der. Her ikisinin de içtihatları doğrudur. Biri zâhire diyor. Biri diyor; "İman kuvvetleniyor âmal-i salihâ ile" amel yaptı mı iman günden güne kuvvetlenir kuvvetlenir, yerinden koparılmaz. Biri de diyor; "İman ziyâdeleşiyor ziyâdeleşiyor, yerinden koparılmaz. Şeytan bir şey edemez." Aynı şey, takviyede de "İman zayıf oluyor zayıf oluyor, kurumak hale geliyor, bir rûzgâra da tahammül edemez." Beriki de diyor; "İman noksan oluyor." Hepsi bir yere geliyor fakat ibareleri başkadır.

Onlar ki Âllâh-û Rasûllullah'a iman etmişler. Ve bu imanı da âmal-i salihâ ile takviye etmişler, kuvvetlendirmişler. Bunlara da ihsan eder Cenâb-ı Hak. **سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ** (Öbürünü cehenneme idhal ediyor.) Bunu da cennetlere idhal ederiz ki o cennetler ki kasırların altında nehirler zuhur ediyor. Yahut onun emrinde, gözü nasıl istediğimiz yere çeviriyor, o nehirler de ehl-i cennetin emrindedir yerinde gidiyor. Tevilleri vardır, hepsi yerindedir. En büyük nehirler Malûmat-ı İlâhiye, onların kalplerine günden güne, lahzadan lahzaya Âllâh'tan bir takım akar ırmak gibi malûmatlar akar. İşte nehirler gibi. Bunu da demişlerdir.

خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا Bu da daimi, muvakkat değil. Eğer daimi olmasaydı, bir üzüntü verirdi ehl-i cennete. Ehl-i cennete, cenneti daimidir demeseydi, "Efendim gidiyorum ama bir gün olur da bu gider." Hâlbuki beyan ediyor ki bu devamlıdır. Bak meselâ bunun misali böyle; bir adam bir gün memuriyete geçti. Bilse ki gelecek sene o memuriyeti elinden alacaklar. Şimdiden üzüntüye başlar, şimdiden daha iki sene gelmeden evvel. Fakat bilse ki daimidir, o ferahlanıyor. Eğer ehl-i cennete deseler ki "Siz bu cennete kalacaksınız ne kadar? Bütün dünyanın taşları ne kadar varsa o kadar

sene kalacaksınız.” Ehl-i cennetin hoşuna gitmiyor. Çünkü günün birinde gide gide onlar biter. Eğer ehl-i cehenneme deseler; “Sen bu azapta kalacaksın ama ne kadar? Dünyadaki taşlar kadar kalacaksın.” O hoşlanır bir derece çünkü günün birinde bu biter. O ehl-i cennetin kalbine bu kalmasın diye Cenâb-ı Hak, bu خَالِدِينَ kelimesini dâima beyan buyuruyor. Cennete idhal ediyor daimi olarak, çıkış yok.

Orada أَنْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ لَهُمْ فِيهَا huriler mevcuttur, enva-i nimetler mevcuttur. وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا Gölge, daimi olan gölgeler, Cenâb-ı Hak’kın arşının gölgesi mevcuttur. Efendim cenneti bizim anlayacağımız gibi, Âllâh beyan etmiş. Yoksa cennette o nimetler var ki ne bir kulak işitmiş, ne bir göz görmüştür. Tecelliyat-ı İlâhiye, Huzur-u İlâhi’de bulunmak, bunu bir göz, bir lisan ifâde edemiyor. Kur’an ifâde etse, biz anlamıyoruz. Öyleyse bize ne diyor? Nimetlerden bahsediyor. Huriler var, yemekler var, kasırlar var, köşkler var. Biz bundan anlıyoruz, işte bunlar var. Eğer öbürüsünü söylese anlamıyoruz. Onun için Cenâb-ı Hak, aklımıza göre anlayacağımız göze göre beyan buyurmuş. Orada tahir olan hanımlar var hayz-û nifastan ve kalbindeki fenalıkta tahir olan. Ve gölgesi daimidir, Arş-ı İlâhi’nin gölgesi ehl-i cennetin üzerinde. Bu mevzu bitti. Mevzu mevzudur.

58- إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

İn Allah yâmr-ı Kur’an. Eğer Hakemdir Kur’an. Eğer yalnız hüküm için bu ayet gelseydi kâfiydi. Âllâh emrediyor size,

ey Müslüman'ların başında olanlar! Âllâh'ın emri size budur. **أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا** "Emaneti ehline veriniz. Ehil olmayana vermemek, şimdi bunun sebab-i nüzulünü da söyleyelim. Çünkü sebab-i nüzul anlaşılınca kolay olur. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem Feth-i Mekke'de, Kâbe-i Muazzama'nın içerisine girmek istedi. Bugün kapıcı diyoruz. Kâbe-i Muazzama'nın o zaman ki bevabı; kapısını muhafaza eden Osman bin Şeybe namında birisi vardı, anahtar ondaydı. O istemedi bunu, istemediği için kapıyı kilitledi, Kâbe'nin damına çıktı. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Ali İbni Ebu Talip'e emretti. Dedi: "Ya Ali, anahtarı al da Kâbe'yi görelim." Amcazade çıktı, çevirdi, elinden aldı. Ali'ye karşı kimse dayanacak değil ya zaten. Anahtarı aldı, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem Kâbe-i Muazzama'ya gittiler. Arzu buyurduğu kadar aldı, ondan sonra Ali'ye dedi. Ayet nazil oldu, bu ayet nazil oldu. Hatta Osman Radiyâllâhû Anh dedi "Anahtar ben de kalsın," Abbas Radiyâllâhû Anh dedi; "Anahtar ben de kalsın." Kâbe'nin anahtarı istiyorlar tabi. Ayet nazil oldu. "Emaneti ehline veriniz." Bu kapıcı, eski o adam ehlidir. Öteden beri o elinde bulmuştur. O işin ehlidir, emaneti ehline veriniz. **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا** Âllâh'ın emri size budur. Emaneti, yerine veriniz. Ey Müslümanların başında olanlar, Âllâh'ın emri budur. Bu memuriyetler elinizde bir emanettir. Onu ehline veriniz ki memleket mamur olsun. Ehline vermeyip de nâehle verdiniz mi memleket harap olur. Zaten bir hadiste diyor; "Emirler, hükümler nâehlin eline geçti mi kıyametin alâmetleridir." Evet, bu mânâ, sebab-i nüzulü bu.

Bir de iş'ari mânâları da var. Halik-i Kâinat bize göz, el, ayak vermiş, kuvvet vermiş. Âllâh'ı takarrüb etmek, ibadet etmek, O'nun zikriyle meşgul olmaktır. Buna ehildir. Biz bunu, O'nun isyanında sarf edersek, nâehle vermiş oluruz. Bu mânâyı da çıkar-mışlar.

وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ Âllâh emrediyor. Ey Müslümanların başında olanlar siz İnsanların arasında hüküm yaptığınız zaman, size davaya geldimi iki müslüman بِالْعَدْلِ adaletle yapınız, bir tarafı tutmayınız, hakiki olarak adaleti yapınız. إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ "ni'me mâ yeizûkûm"dur orası. Büyük bir nasihattir size; emaneti yerine vermek, halkın arasında adaletle muamele etmek. Hükümdara en büyük bir nasihattir. إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû söylediğinizi işitiyor, yaptığınızı da görüyor. Size bir Kanun-u İlâhî'dir. Emaneti ehline veriniz, halkın arasında da hükümü adaletle ifâ ediniz. Bunu yapmazsanız, (Âllâh biliyor görüyor. Basir'dir, Semi'dir) cezâsını verir size, yaparsanız size iltifat eder.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ 59-
فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

Şimdi emretti ya baştakilere, adalet yapınız. Ona münasebetle halka da emrediyor, onlara itâat ediniz. Ayet birbirine bağlıdır. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasulullah'a, Kur'an'a iman eden. Bak, işittiniz ki Âllâh emretti, hükümdar adaletle yapacak ve emaneti ehline verecek. Böyle olduktan sonra أَطِيعُوا اللَّهَ Âllâh'a itâat ediniz, Âllâh'ın emrine itâat ediniz ki Kur'an'dır. وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

Rasûl-û Ekrem'in emrine itâat ediniz aranızda olduğu müddetçe kendisinden, ondan sonra da O'nun hadislerinden. **وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ** Emir sahibi olan Mü'minlere.

Bak şimdi, üçüncü cümle emir sahibi olanlar, baştakiler **مِنْكُمْ** eğer sizden olursa. Müslümanların başında, Müslüman olarak bir hükümdar olursa küfre gitmedikten sonra ona isyan câiz de değildir. Ona itâat ediniz diyor, budur **مِنْكُمْ** kelimesinden anlaşılır ki eğer başa imanı olmayan gelirse ona itâat vacip değildir. Bu bir.

Bir de itâat zaten isyanda olmaz. Âllâh'ın isyanında hiçbir kimseye itâat olmaz. Ne anaya ne babaya ne ulû-l emre ne hiçbir şeye. **فَإِنْ تَنَارَعْتُمْ فِي شَيْءٍ** Eğer sizinle emir sahibi (ulû-l emirle) aranızda bir münazaa olursa **فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ** Âllâh'ın emrine, Rasûl-û Ekrem'in emrine havale ediniz, onunla amel ediniz **إِنْ كُنْتُمْ** eğer Âllâh'a, Rasûlullah'a, kıyamet gününe imanınız varsa münazaa olduğu vakit. Bak, isyanda ulû-l emre itâat yok. **"lâ tâati li mahlûkin fimâ fiyetil haliki"** Halik'in isyanında, mahlûka itâat yok. "Efendim, babam dedi ki kiliseye git." Yok! Babanın hakkı var fakat kiliseye gitmekte itâat etmez. Bilmem amirim dedi, filan yere git. Yok. Âllâh'ın emrine muhalefete itâat yok. **"lâ tâati li mahlûkin fimâ fiyetil haliki"** Halik'in masiyetinde hiçbir kimseye itâat yok. Eğer itâat ettiyse bak, tehditir bu. Âllâh görüyor, işitiyor. Cezâsını alır.

ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا Bu Emr-i İlâhiye'ye itâat etmek sizin için yâni emr-i mahlûkata itâat etmeyip de Halik'in isyanında, adaletle muamele yapmak, Âllâh-û Rasûlullah'a itâat etmek sizin

için en hayırlısı, dünya ve ahiretinize hayırlı budur. وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا
Meâli de (sonu da) en ahsen budur. Şimdi o mevzu bitti.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ مِنْ
قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ
وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا

Yine başka mevzuya gidiyoruz da sebep-i nüzulü ayeti söyleyelim. Bir münafık vardı. Münafığın mânâsı yâni zâhirinde Müslüman geçiniyor. Namaz kılıyor, Müslüman geçiniyor, hakikatinde imanı yok. Bir münafıkla bir yahudinin arasında bir dava vardı, hususi davaları vardı. Tabi yahudinin büyüğü vardır Abd'ül Eşref, ona gitmek lâzım gelirdi yahudi için. Fakat yahudi biliyordu ki onun reisi rüşveti kabul ediyor ve hakikati yok, biliyordu. Onun için "Ben onu istemiyorum" diyor. "Biz, Muhammed'e gidelim" Sallâllâhû Aleyhivessellem. Yahudi böyle olduğu hâlde münafık ise "Eşref'e gidelim" dedi. Eşref'i vazgeçti de "öyleyse Ömer'e gidelim" dediler. Evvelâ Rasûl-û Ekrem'e gittiler, Rasûl-û Ekrem davayı yahudiye düşürdü, yahudiye haklı buldu. Dışarıya çıktılar da münafık başladı, dedi. "Yok, biz Ömer'e gidelim. Ömer İbn'ül Hattab'ın daha ziyâde tecrübesi vardır, o hakem olsun aramızda." Beraber gittiler, Ömer Radyâllâhû Anh'ın yanına. Ömer Radyâllâhû Anh'a, yahudi dedi; "Efendim biz, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'e davayı söyledik de bana isabet ettirdi. Bu razı değildir, size geldik." Ona dedi; "Öyle midir?" "Evet" dedi. "Peki, biraz durunuz da ben geleyim." Eve gidiyor, kılıcını bağlıyor, gelir. Doğru onun kafasını uçuruyor, münafığın. Rasûl-û Ekrem'in hükmüne razı olmayana da benim de hükmüm budur. Ondan sonra onlar pişman oldular. Ayet-i Kerime bu mevzu üzerine nazil olmuştur.

أَنَّهُمْ Görüyorsun الَّذِينَ يَزْعُمُونَ onlara ki zannederler. Zannederler ki sana iman etmişler ve senden evvelki Tevrat'a da iman etmişler. Böyle zannediyorlar bu münafıklar. Hâlbuki الطَّاغُوتِ إِلَى istiyorlar ki tağut olan Eşref'e, Eşref'e gitmek istiyorlar. Zannediyor ki iman etmiştir sana, öyle izhar ediyor. Ve Tevrata, seni bırakıyor da tağuta gidiyorlar. وَقَدْ أَمَرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ Onlara Emr-i İlâhi; "tağuta küfretmek, ona gitmemektir." وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا شَدِيدًا Şeytan da istiyor ki onu idlal etsin. Şeytanın idlalini kapar, doğru tağuta gitmek istiyor.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ-61
يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ Ne zamanki onlara desen, nitekim söyledi ona yahudi. تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ Geliniz, Âllâh'ın inzal ettiği kitaba müracaat edelim de kitabı hakem yapalım, الرَّسُولِ, Rasûlü hakem yapalım. رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ Görürsün bu münafıklar يَصُدُّونَ عَنْكَ iraz ediyorlar senden. Yâni söyledi adam, yahudi dedi. "Gel de Rasûl-ü Ekrem'e gidelim." O iraz etti. İraz etti, oraya gitmedi, cezâsını buldu. O cezâyı neden buldu? Kendi eliyle yaptığı bir şey, isabet bir cezâ.

فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ-62
بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا

فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ Bu hükm-ü peygamberiye razı olmayan bu cezâ, ne güzel cezâdır. بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ Elleriyle takdim

eden kesbettiği bu cezâ, yerinde olan bir cezâ oldu. Onlar geldiler Rasûl-û Ekrem'e, Ömer'i şikâyet etmeye. Dediler ki; "Bizim maksadımız senin emrine muhalefet değil. Yalnız Ömer arayı bulsun. Salahat, ıslah etsin onları." Böyle söylüyor. ثُمَّ جَاءُوكَ Sana geliyorlar, اَللّٰهُنَّ يَخْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَا اِلَّا اِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا Âllâh ile yemin ediyorlar, bizim maksadımız senin emrine muhalefet değil ancak onu ıslah etmek, barıştırmaktır.

63- اُولَٰئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِيْ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيْغًا

اُولَٰئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ Bunların kalbini Âllâh bilir, hâlini bilir. Rasûl-û Ekrem'e de Âllâh emrediyor. Münafıkları zaten bilirdi. Lâkin Âllâh-û Teâlâ'nın, Settar sıfatıyla muttasıf olduğundan yüzüne vurmazdı. فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ Habibine emrediyor, o münafıkların nifakından iraz et, cezâ verme çünkü ahbabları var. وَعِظْهُمْ Nasihet et اُولَٰئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ belîğ olan, zâhir olan. Onlara yine eskisi gibi talimatını ver. Yâni bu münafık zuhur etti, cezâsını buldu, diğer münafıkları da sen bilirsin. Lâkin iraz et, onlara cezâ verme. Cezâsı kendi kendine gelinceye kadar, Rasûl-û Ekrem de meydana çıkarmadı.

64- وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَلَمُوْا اَنْفُسَهُمْ جَاؤُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا

Sonra buyuruyor ki; Biz peygamberleri niçin gönderdik? O'na itâat etmek için gönderdik. İtaat etmezse peygamber var iken

başkasına gidelim dese, o ne olur o vakit? Peygambere itâatsiz olur. **إِلَّا لِيُطَاعَ** Göndermedik bir peygamber, **وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ** Eğer **وَلَوْ** Allah'ın izniyle O'na itâat etsinler diye gönderdik. **وَلَوْ** Eğer onlar mesela bu münafık, **إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ** nefesine zulmettiği zaman, böyle söylediği zaman **جَاؤُكَ** sana gelselerdi ey Habibim, **فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ** Âllâh'tan istiğfar nedamet ettiği hâlde sana gelselerdi, **وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ** Rasûlullah da onların isti'fa (şefa'at) etseydi, **لَوْ جَدُّوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا** Âllâh'ı mübalağa ile tevbeyi kabul edici ve rahmet edici bulur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in vefatından birkaç gün sonra, Arabinin birisi iman etmişti. Haber aldı, geldi. Kabr-i Saadet'e başını koyuyor, toprağı başına atıyor. Diyor ki; "Ya Rasûlullah, senden işittik, Âllâh'tan bize tebliğ ettin. Bir insan, bir günâh yaparsa ki (bu ayettir) tevbe eder de sana gelirse, sen de ona şefa'at edersen Âllâh affeder. İşte ben birçok kabahatler yaptım, nedamet ettim geldim, bana şefa'at et." Kabr-i Saadet'ten bir seda gelmiş. "Sen ehl-i cennet oldun kul-u ihtiyarlık sana." Bunun için eslaf. Eslaf yâni bunu bilenler. Hacca herkes gider fakat bunu bilenler ekseriya hacet penceresinin önünde bu duâ ile başlar duâyâ.

Bak duâ bu; Okuduk ya bir daha okuyalım, belki Hacca kismet olursa yaparsınız. Ayeti okuyorum. **وَلَوْ أَنََّّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ** Eğer onlar, Müslümanlar nefesine zulmettikleri zaman, günâh-û kabahat yaptıkları zaman **جَاؤُكَ** sana gelseler, **فَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ** istiğfar edici gelseler yâni tevbe edici nedamet sahibi olarak sana gelseler, **وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ** Rasûlullah da ki sensin, ona şefa'at edersen. **لَوْ جَدُّوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا** Muhakkak Âllâh'ı, Tevvab; tevbeyi kabul edi-

ci ve merhamet sahibi bulurlar. İşte orada da diyecek ki lisanen de "Ya Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivessellem, bu ayeti işittik, işte kabahat-û kusur ile senin huzuruna geldik, tevbe ediyoruz Âllâh'a. Sen, bize şefa'at et" ondan sonra kalbine ne gelirse söylese daha iyi olur, yolunda olur ve böyle âdet etmişler. Ayet-i kerimeyi aynen mi okuyacak? Tabi aynen okusa iyi, okumasa kalbinde de okusa Âllâh zaten kalbi, ayna gibi karşısındadır. Fakat imtisal daha fazla olur, imtisal daha fazla olur.

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا 65-

Bak efendim, kelime-i tayyibe" **lâ ilâhe illâllâh Muhammedûn Rasûlullah**" **söyledi mi dil ile** (kalp ile iman ederse zaten kalbe mübtela değiliz) **söyledi mi bir adam Müslüman biliriz, iman sahibi biliriz.** Lâkin imanın dereceleri var. Birinci derece var, ikinci var, üçüncü var. İmanın hepsi bir derecede değildir. Âmal-i salihane kadar kuvvetli, fazla ise iman o kadar kuvvetlidir. Şimdi burada imanın üç şartını beyan ediyor Âllâh. İman-ı kâmilin, Bir adam bunu yaptıktan sonra bizim hakkımız yok, sen iman etmemişsin, kalbinde bozukluk, küfür var. Biz bilmiyoruz, Âllâh ne isterse onu yapar. Müslüman'dır diyeceğiz lâkin şartları bu. İki, üç tane şart beyan ediyor bu ayet-i kerimede.

فَلَا Değil, وَرَبِّكَ Rabbinle kasem ediyorum. (Zat-ı Akdes-i İlâhi, kendi zatiyla kasem ediyor Rasûl-û Ekrem'e.) Diyor; لَا يُؤْمِنُونَ iman etmezler, iman-ı kâmil sahibi olmazlar. "ben hemen Mü'mininim" dediği zaman, Mü'min-i kâmil değil. Mü'mindir, bilmiyoruz kâmilini. لَا يُؤْمِنُونَ İman etmezler حَتَّىٰ seni hakem yapma-

yınca ^۷فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ aralarındaki davalarda. Aralardaki davalar-
da, husumetlerde seni hakem kılmayınca iman tekemmül etme-
yecek. Rasûl-û Ekrem'in hayatında böyle, hayatından sonra da
O'nun Kur'an'ı var, O'nun hadisi var. Yine aynı hayatında gibi biz-
ledir. Hakem etmeyince, iman tekemmül etmez. Hüküm Âllâh-û
Rasûllullah'ındır. Şartın birisi bu, üç şarttı.

ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ Ondan sonra senin yap-
tığın hükümden de kalbinde bir harec, bir sıkıntı duymaz. Hüküm
aleyhinde zuhur etti. Gittiler bir yerde Ahkâm-ı İlâhiye'ye kar-
şı dava ettiler, şeriat ona düşmedi, onun aleyhinde geldi. Onun
aleyhinde gelmekle bir sıkıntı basmamalıdır ona çünkü Âllâh'ın
hükmüdür. Nefsinde harec, sıkıntı bulmayacak senin hükmüne.
Senin verdiğin hüküm aleyhinde de olsa **"amennâ billâh ve bi
rasûlillah"** diyecek. Bu ikinci.

وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا Teslimiyet-i Tâmmе ile teslim olmayınca bir
adamin imanı tekemmül etmez.

Bir adamin imanı ne vakit tekemmül eder? Âllâh-û Rasûllul-
lah'ı hakem yapacak. İkinci de ne vakit tekemmül eder? Onların
verdiği hüküm aleyhinde de olsa, hoşuna gitmese nefsine bile
yine budur hakikat, kabul edecek. Ondan sonra tam teslimiyet
olacak.

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اخْرَجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا
فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ
وَإَشَدَّ تَثْبِيثًا

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ yazsaydık, bunlara takdir etseydik. Yahudilerin tevbesi, kendini öldürmekle oldu. **أَنِ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ** Ve çokları da kendilerini de öldürdüler, birbirini o zaman, Mûsâ Aleyhisselam'ın zamanında. Eğer biz, bu zamanda Âllâh-û Teâlâ tevbenin kabulünü öldürmekle bağlasaydı yahudiler gibi. **أَوْ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ** Çıkınız birbirinizi öldürünüz, böyle şart olsaydı tevbeyle. **مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ** Az kimseler yaparlardı. Ayet nazil olduğu zaman dedi Ömer İbn'ül Hattab; "Vâllahül Azim, Âllâh-û Rasûlullah emrederse derhâl kendimi öldürürüm." Ondan sonra orada mevcut olan birçokları da aynen öyle dediler. Onlar öyle, güçleri böyle. Fakat diğerleri, içinde nifak olanlara deseydi bunu yapmazlardı. **وَلَوْ أَنَّهُمْ** Eğer bunlar, muhlis olanlar, halis olanlar, **فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ** onlara vaaz-û nasihat edilen Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine ittiba ederlerse, **لَكَانَ** **وَأَشَدَّ** elbette onlara dünya ve ahirette daha hayırlıdır. **تَثْبِيثًا** Daha imanlarını kuvvetlendirir.

وَإِذَا لَا تَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا -67

وَإِذَا O zaman **مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا** onlara verirdik **لَا تَيْنَاهُمْ** ecri-azimi. Efendim Âllâh, Muhakka Nazar-ı İlâhi, kalptir. Demiyorum, mekân isnat etmiyoruz Âllâh'a. Zaten semâvatta, yerde, yerleşmez hiçbir tarafa. Arş-ı İlâhi diyoruz da hâşâ Cenâb-ı Hak'ka orada bir mekân isnat etmiyoruz. Bak, aynayı gördü mü kendini görüyorsun. Fakat sen aynanın içinde değilsin ki! Âllâh'ın emirleri, tecelliyatı, Arş-ı İlâhi'den zuhur ediyor. Doğru. Fakat hâşâ Âllâh orada kaimdir, mekân sahibi değildir. Tecelliyat orada. Aynada

senin şeklin görünüyor yahut benim görünüyor. Ne ben aynanın içindenim, ne sen. Zuhur-u Guruz'dur. **لَدَنَا أَجْرًا عَظِيمًا** Nezdimizde ihsan ederdik ecr-i azimi ki cennettir.

68- وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا

Doğru yolu da hidayet ederdik, yetiştirirdik onları oraya. Efendim Miraç'a çıkmışlar, o nasıl oluyor? Efendim o Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, bak görmüştür iki defa Cenâb-ı Hak'kı gözüyle görmüş. Zaten dünyada O'ndan başka gören yok. Hatta Mûsâ Aleyhisselam, Ulû'l Azim olduğu halde "**len terani**" cevabını aldı, meyus oldu. Fakat Rasûl-û Ekrem, o zaman bu dünyadan çıkmış idi. Beşeriyet, melekiyete şey edilmişti. Vücudu bu âlemden çıkmıştı, öbür âlemdeydi. Öbür âlemde zaten görünüyor Cennet'te. Yâni dünya bizim için dünyadır. Avdet etti fakat o anda Rasûl-û Ekrem, Âllâh-û Teâlâ'yı gördü. İki defa görmüş, iltifata da nâil olmuş. Fakat Rasûl-û Ekrem bu âlemde değildi. Âllâh, zamanın içinde zaman halkeder, yerin içinde yer halkeder. Bir anda, bu zamanın içinde bir zaman halkedebilir başka zamanlar.

69- وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ Her kim ki Âllâh'a itâat eder. Âllâh'ın emrini dinler, emrettiğini yapar, itâat budur. **وَالرَّسُولَ** Rasûl-û Ekrem'e itâat eder, O'nun hadislerine itimat eder de yapar. **فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ** Onlar kiminle beraberdir? Âllâh'ın in'am ettiği insanlarla beraberdir.

Efendim, ayetin sebebi nüzulü; Âshab-ı Kiram, Rasûl-û Ekrem'e arz ettiler. Dediler ki; "Cennette senin makamın çok yüksek

olur. Bizim tabi sana nazaran çok aşağı olur. E, bizim için de seninle beraber olmak, cennetten daha kıymetlidir. Hâlimiz ne olur senden ayrılırsak?” Böyle yalvardılar, ağladılar. Ayet nazil oldu. Doğru olarak Âllâh-û Rasûlullah’a muti olanlar, Âllâh’ın nimet ettiği kimseler ki **مِنَ النَّبِيِّنَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ** enbiya, sıddık, şüheda ve salihlerle beraberdir. Âllâh-û Rasûlullah’a muti olan, kıyamette onlarla beraberdir. E, onlarla beraber olup da onun derecesinde nasıl olur?

Efendim bak şimdi, bir sofraya yemek yapılmış hazır, her nev’i yemekler var. O sofrada genç kuvveti yerinde bir insan oturuyor, ihtiyar oturuyor, dişsiz oturuyor, çocuk oturuyor hepsi sofrada yiyorlar. Fakat hepsi aynı lezzeti yemekten almıyor. Dişi yerinde kuvveti yerinde olan güzel hazmeder lezzeti alıyor, dişsiz olan bilhassa uğraşılıyor da yarım lezzetini bulamıyor, ihtiyar da böyle. Meselâ Ayşe Radiyâllâhû Anha, Rasûl-û Ekrem’le beraberdir, sofrasındadır, haremidir. Fakat Rasûl-û Ekrem’in derecesinde mütelezziz değildir. Aynı sofrada Âllâh’ın ona verdiği lezzet başka, ona verdiği lezzet başkadır. Bu Âllâh-û Rasûlullah’a itâat edenler de o evliya ile enbiya ile beraber olur. Fakat onların mütelezziz olduğu, onların başkadır.

وَحَسُنَ أَوْلَئِكَ رَفِيقًا Ne iyi bir arkadaşlar. İnsan, ahirette enbiya, sıddıklarla, şüheda ile salihin ile beraber olsun.

Onun mukabili de bir adam Âllâh-û Rasûlullah’a itâat etmezse, onların düşmanlarını severse, o da onlarla beraber olur. Ne büyük bir felâkettir, Âllâh’ın düşmanı ile beraber azabı çekmek. Çünkü insan kimi isterse onunla beraber olur. **“el mer’u meâ men âhabbe”** İnsan sevdiği ile dâima beraberdir. Bu hadis de Âshab-ı Kiram’ın en ziyâde sevdiği hadis-i şerif yâni sevindiler.

Çünkü insan dünyada kimi severse onunla beraber olur. Dediler; "Elhamdülillah. Biz, Rasûl-û Ekrem'i herkesten fazla severiz. Demek biz, O'nunla beraber oluruz." Onun mathum-u muhalifi de olur. Âllâh-û Rasûlullah'ı seven ve onu sevenleri sevenler, onlarla beraber olur. Âllâh-û Rasûlullah'ı sevmeyenler ve onun sevdiğini de sevmeyenler, onların düşmanlarıyla beraber olur. Âllâh-û Rasûlullah'ın dostlarıyla beraber olmak ne büyük bir nimettir. Ne büyük bir refik-û arkadaştır. Düşmanlarıyla beraber olmak da ne büyük bir azaptır, ne büyük bir sıkıntıdır, ebedi olarak cehennemde bulunup nihayet dünyanın beş on gününde birkaç para fazla kazanıp, onu da bırakır. Mahdum da çıktığı zaman onu sarf eder. Şimdi lâzım geldiği yerde sarf eder. Ne kazandı? "Hasâret dünya vel ahire." Dinini mal-û para ile sarf etti, fakat çıktığı evladı da (hem de bitmiyor, sebebiyet verdiği için) oğlu da ne kadar şikak-û nifak yaparsa, baba da şeriktir bu işte. Âllâh, kimsenin cezâsını kimseye yük etmez ama baba ihzar etmiş. Meyhane yapmış, oğlu da kalktı mı o meyhaneyi kullanıyor. Bu oğlu hazır buldu, sebebiyeti o verdi. Elbette o meyhane devam ettikçe, yüz sene sonra da o adamın cezâsı onun üzerine gider.

ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا -70

İşte bu fazl-ı kerem Âllâh-û Teâlâ'nındır, mahlûkatına. Sevdiği kimseyi, sevenlerle beraber haşreder. وَكَفَى بِاللَّهِ عَلِيمًا Yeter Cenâb-ı Hak'kın ilmi, bizim ahvalimize muttali. Hiçbir şeyi saklayamıyoruz ki hepsini bilir, ona göre cezâ-û mükâfat yapar.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا -71

Mevzu ayırdır efendim. Bu muharebeye dairdir. **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ** Ey Âllâh-û Rasûllullah'a iman edenler, **حُدُّوا حُدْرَكُمْ** muhafaza ediniz kendinizi düşmanlardan, küfürden. Yâni ihtiraza sebep olan silâhtır, paradır onları yapınız, toplu olunuz. **حُدْرَكُمْ** Muhafazanızı, adüvvünüzden **ihterizû** yâni. Kendini muhafaza ediniz. **فَانْفِرُوا** Burada salahiyeti kumandana veriyor. **فَانْفِرُوا** İster çıkınız düşmana karşı **تُبَاتٍ** parça parça, tabur tabur **أَوْ ائْفِرُوا جَمِيعًا** yahut da seferberlik gibi toptan karşılayınız. Müslümanlar sıkıntıya kaldı mı, küfür hücum etti mi bir memlekete, harp farz-ı ayn olur. Yâni farz-ı ayn ne vakit olur? İnsan yalnız memleket için harp etmez, Âllâh için harp eder. Ne vakit ki bir Müslüman memleketine tecavüz hâsıl oldu mu, harp farz-ı ayn olur bütün insanların boynuna. Yâni biz burada rahatız da efendim onlar işte. Hâlbuki Arabistan'daki dindaşlarımız öldürülürken, biz burada pek rahatız, Cenâb-ı Hak bize aferin demez çünkü farz-ı ayndır. İsterseniz diyor kumandanın emriyle bölük bölük, tabur tabur düşmana karşı gidiniz. Eğer münasip de görürse, toptan da giriniz seferberlik halinde. Herhâlde birbirinize yardım ediniz.

72- **وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَيَبْطِئَنَّ فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا**

وَإِنَّ مِنْكُمْ Sizlerin içinde bulunur, **لَمَنْ لَيَبْطِئَنَّ** bat'i olan münafıklar olur. Bat'i olarak harekete gelir. Yâni harbe teşebbüs ettiğiniz zaman (içinizdeki münafıklar tabi gelmek istemiyorlar.) Ba-taetle, "efendim hazır oluyorum," hazır oluyor da yetişecek değil geri kalacak. **فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ** Böyle münafıklar aranızda var,

harpten geri kalırlar. Eğer size bir musibet olursa **قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ** harpten geri kalırlar. Eğer size bir musibet olursa **عَلَىٰ إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا** diyor ki "Âllâh bana nimet etti, ben onlarla beraber olmadım, şehit olmadım, sağlam kaldım." Harbe gitmedi, münafıklığından dolayı gitmedi. Eğer Müslümanların başına bir musibet gelirse "Ben çok iyi düşündüm, gitmedim de halas oldum" diyor.

وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ ۖ
يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا

Eğer size Âllâh'tan bir fazl-û nimet, bir galebe, bir ganimet hâsıl olduysa **لَيَقُولَنَّ** diyorlar. **كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ** Sanki sizi tanımaz, aranızda bir muamele olmamıştır, harbe davet etmemişsiniz, yine meydana çıkarmıyorlar bir şeyi. **يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ** "Keşke ben de geleydim ama işim vardı gelemedim. **فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا** Ben de bunlarla, harp edenler gibi ben de büyük bir nimetler elde ederdim." Münafiğin hâli bu. Bu hâl diyor sizi geri bırakmasın. Münafık gelmiyor, geri kalıyor, bunu söylüyor. Münafiğin yolu odur, o kendi yolunda.

فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

Muharebe etsinler **فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ** Muharebe etsinler **الَّذِينَ يَشْرُونَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ** Hayat-ı dünyaya mukabil ahireti alan kimseler harbe devam etsinler. Münafıklar isterse gelsin isterse gelmesin, Âllâh iradesini izhar eder. **وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ**

الله Her kim ki Âllâh yolunda muharebeye başlarsa küfre karşı, maksat İlây-ı Kelimetullah.

Efendim, ne vakit muharebe **"lillah"** için olur? Maksat, gaye İlây-ı Kelimetullah olsun. İslâmiyet'in, Kur'an'ın hükmü cereyan etsin. **"Lâ ilâhe illâllâh Muhammedün Rasûlullah"** kuvvet bulsun. Bu gaye olursa o muharebe Âllâh içindir. O yolda şehit olanlar hakiki şehitlerdir ki kıyamette kabirden kalktığı zaman vücudundan kanlar zuhur ediyor. "Ya Rabbi, senin dinin hakkında bunları izhar ettim." Onun içindir ki böyle şehitlerin elbiselerini çıkarmayınız. Çünkü onlar hepsi beraberdır, o kanla karışıktır, şehittir o. Şehit budur, **"lillah"** için. Yoksa gitmişte Memur olur, memleketi halas eder, şunu yapar, o da şehittir, şehitlikte defnedilir.

أَوْ يَغْلِبَ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا Eğer harbe gitti, ya galip olur ya şehit olur. Her iki takdirde de ecr-i azime sahip olur.

75- وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا

وَمَا لَكُمْ Ne var size? Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Mekke'den Medine'ye gittiler, ikinci sene harbe emrolundu. Onlar o vakit arzu ediyorlar harbi, Mekke'de. Medine'ye geldikten sonra ikinci sene "harbe gidelim" dediler de biraz gevşeklik başladı bazılarında. Bunun hâlini beyan ediyor.

لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ Ne var size? Yâni bir esbab yok. الله Âllâh yolunda muharebe etmiyorsunuz, muharebeden gevşek kalmanıza ne sebep var? Bu muharebe sizi cennete kadar götürür,

ganimet verir. **وَالْمُسْتَزَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ** Müstezafn; zayıf olanlar. Mekke'de kalmış zayıf erkekler var ki hicret edemiyor gelemiyor, **وَالنِّسَاءِ** hanımlar var, **وَالْوِلْدَانِ** çocuklar var, bunların hepsi de Müslüman'dır. Müslümanlara yanaşmak istiyorlar fakat kâfirler bunları men ediyorlar, gelemiyorlar. Abdullah bin Abbas diyor; "Ben ve annem de bu müstezafnların içindeydik" çünkü çocuktu orada kaldı, Abbas geldi ama o kaldı. Ne var sizin için, bu cihad derecesi varken istemiyorsunuz? Ne var sizin için (mustazaf; zayıf olanlar) var, oradan kurtarmaya heves etmiyorsunuz? **الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا** Bu zayıf olanlar, Mekke'de kalmış olan zayıf erkekler, kadınlar derler. Duaları bu, **أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا** (Bu kelime, Mekke hakkında kullanılmış, o zamanki küfür hakkındadır. Hakikaten de Mekke ehli eskiden de çok zalim idiler. İmandan sonra artık bir diyeceğimiz yok. Şimdi onlarla görüşülmez. Bak, hacı garip gidiyor, garibin hakkı vardır, Medine gibi değildir. Bir yolu göstermediler. Paradan başka, öyle değil mi, bu aralar öyle, bu kadar tasfiye olduğu halde. Neyse onlardan bahsetmeye bizim hakkımız yok.)

Diyorlar onlar; **يَقُولُونَ رَبَّنَا** Yâ Rabbimiz, **أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ** (karye, Mekke'dir) ehl-i zalim olan bu köyden bizi kurtar Ya Rabbi. **وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا** وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا. Ya Rabbi bir sahip, bir veli bize halk et. Bir yardımcı halk et, bizi bu zalimlerin elinden kurtarsın." Onlar böyle duâ ediyorlar. Sizin gelmenizi istiyorlar, hazır olunuz da kurtaralım onları.

76- **الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ**
الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا

اللّٰهَ اٰلَٰهَ الْاٰلَٰهِيْنَ اَمَّنُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

onların harpten maksadı, gayesi; Âllâh'tır, Âllâh'ın yoludur, Âllâh'ın rızasıdır. وَالَّذِينَ كَفَرُوا İman etmeyenler ise يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ الشَّيْطَانِ şeytanın yolunda, telkinatı yolunda harp ediyorlar. Şeytan sıkıntıya kaldı mı? İnsandan olan şeytanları yardım ediyor. Bak, شَيْطَانٍ مِّنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ Şeytan-ı İns'i var, şeytan-ı cinni var. Şeytan-ı cinni zayıftır hilesi, bir şeyi hatıra atar gider. Fakat şeytan-ı insi üzerine musallat olur, onu götürünceye kadar. Meselâ şeytan-ı cinni diyor ki; "Beyoğlu'nda filan yerde iyi bir şey var gidelim." Eğer durursa "benim işim var gidemiyorum" derse şeytan uzaklaşıyor. Fakat insandan böyle şeytan geldimi, elini tutar çekip götürür. Onun tesiri fazladır. Tutuştu mu E, bunlar şeytanın yardımcıları, evliyalıdır. İnsanların bu nev'i, şeytanın dostları evliyalıdır. إِنَّكَ تَكُنْ مَعَ الشَّيْطَانِ Onlarla muharebe ediniz. الشَّيْطَانِ بَيِّنَاتٍ كَثِيرَةٍ مِّنْ دُونِ مَا تُذَكِّرُونَ Büyük şeytanın keyd-û hilesi zayıftır, bir vehim atıyor gidiyor. Fakat bu şeytanların keydleri kuvvetlidir.

77- اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّواْ اَيْدِيَكُمْ وَاَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً وَّقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا اٰخَرْتَنَا اِلٰى اَجَلٍ قَرِيْبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيْلٌ وَّالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقٰى وَلَا يُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا

Bunu mukaddime yapıyor, o Mekke'de olan harb-i isyanlar hakkında. اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّواْ اَيْدِيَكُمْ Görüyorsun onları ki Mekke'de istiyorlardı harp etmeyi. Onlara denildi Rasûl-û

Ekrem tarafından, كَفَّوْا أَيْدِيَكُمْ "elini harpten çekiniz, Mekke'de harp etmeyiniz" dedi. وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ "Namazınızı kılınız, zekâtınızı veriniz. Fakat Mekke'de harp olmaz" dedi. فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ Ne zamanki onlar Medine'ye geldiler, ikinci senede harbe emrolundu. Hicretin ikinci senesinde harp emrolunduğu vakit, إِذَا قَرِيبٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ onların bir kısmı var ki korku galebe ediyor, insanlardan korkuyorlar. İnsanların fenalığı, كَخَشْيَةِ اللَّهِ كَخَشْيَةِ اللَّهِ gibi tasavvur ediyorlar. belki daha kuvvetli. رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا يَا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا يَا رَبَّنَا LİM KATBETTELİĞİNE DİYORLAR Kİ ÖLÜMDEN KORKARAK, وَقَالُوا Diyolarlar ki ölümünden korkarak, الْقِتَالُ itiraz değil ha! Âllâh-û Teâlâ'dan rica ederler; "Ya Rabbi, kıtali hele biz yeni geldik, ahvalimizi düzeltmedik, biraz tehir etse bu kıtal, muharebe emri. لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ Yakın bir zamana olsaydı meselâ ikinci sene değil de dördüncü seneye kalsaydı ne güzel olurdu" kalplerine geldi. قُلْ Ey Habibim Sallallahû Aleyhivessellem, onların kalplerinde bunlar zail olsun, nitekim zail oldu zaten. Rasûl-û Ekrem'in bu duâlarıyla hepsi zail oldu. مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ Dünyanın metayı azdır, çok da olsa milyonu, milyarları da azdır. Çünkü ebediyete karşı muvakkat olan bir şey elbette azdır. Ne kadar çok olursa olsun. Cami dolu altın olsa mademki muvakkat birkaç gün içindir, hiçbir kıymeti yoktur. Dünyanın metayı, kalildir hadd-i zatında. Nihayet ölüm ile bağlıdır. Öldükten sonra elinden çıkar, ondan sonra Azab-ı İlâhi vardır. Ona bağlanmayın. وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ Hâlbuki ahiret, metayı ahiret ebedidir. Ebedi olduğu için daha hayırlıdır لِّمَنِ اتَّقَىٰ Âllâh'tan, azaptan korkanlara. وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلاً Bir fetil kadar zulüm olunmaz. Herkes amelinin

cezâsını çeker. Dünyasını bu hâl ile değiştiren akli başında olmayan kimselerdir yahut aklını kaybetmiştir yahut da öyle bilir.

78- **أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا**

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ Nerede olursanız gelir ölüm size yetişir ey insanlar! Hitap o zamanki muharebeye sevk eden as-hap içindir fakat kıyamete kadar bakidir. Sen nereye gidersen git ölümden yakayı kurtaramazsın ki. **أَيْنَ مَا تَكُونُوا** Nerede olursanız, Sizler **وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشِيدَةٍ** ölüm gelir size yetişir. buruc; (berc, hasin, hüsn, kale, kuvetli, yüksek) yüksek kalelerin içinde, demir kalelerin içinde de olsanız. Nihayet ölüm gelir size orada yetişir. Ölümden korkmak, insanı ölümden muhafaza etmez ve çare de değil.

وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ Onların hâli Rasûl-û Ekrem'e karşı, yahudilerin telkinatıdır. Eğer bir tane iyilik olsa; "Efendim Âllâh bize verdi, biz zaten ehl-i kitabız Cenâb-ı Hak bize verdi bunu." **وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ** Eğer bir fenalık olsa; "E, Rasûl-û Ekrem geldi Medine'ye hâlimiz bozuldu, O'nun yüzünden bize geldi bu" diyorlar.

قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ Hasene-seyyie; iyi-fena hepsi Âllâh'ın yed'i kudretindedir. Âllâh'ın takdiriyle olur, hiç kimsenin takdir ile tesiri olmaz. **لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا** Nedir **الْقَوْمِ** **فَمَا** bu kavme **حَدِيثًا** bu kavme yakındır ki hiçbir hadisi, bir kelimeyi anlamasınlar. Bu kadar izah

ediliyor, bu kadar görülüyor. Ölüm öyle bir kazî'edir ki kimse mâni olamaz. Her gün kafil kafil dünyadan ahirete giderler. Her gün üç tane büyük kafil harekettedir dolap gibi birbirinin arkasında. Biri babalardan intikal eder, kimin nûtfesi ise. Biri de analardan dünyaya intikal eder, doğurur meydana gelir. Biri de dünyadan ahirete intikal eder. Üç tane kafil birbirinin arkasında her gün gözümüzün önünde cereyan ediyor. Hâlbuki kimse de bunu inkâr etmiyor. Kimse ölümü inkâr etmez fakat kimse de ölümün icap ettiği şeyleri de yapmıyor. Öyleyse **فَمَا لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ** nedir bu kavme ki **لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا** bir hadisi anlamaya bile yakîn olmaz. "kâde" yakın demektir. Bilmek şöyle dursun, yakın bile olmaz.

79- **مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ - وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا**

Size isabet eden hasene evvel Âl-lâh'tandır, başka kimseden değil. وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ Seyyie ise nefsiniz esbabı ihzar ediyor. İstidat hazır oluyor. Bak, iyilikte böyle. **"isteidde, ûstûmûdde"** İstidadını peyda et, sana yardım eder Âllâh. Fenalıkta da istidadı tekemmül et, kahr-u gazap da gelir. İstidat, istimdat! İstimdat, istidattan sonra geliyor. **"isteidde, ûstûmûdde."** Yaptığı fenalıkları (hepsi Âllâh halkediyor ya) fakat hazır oluyor. Hazır oldu mu cezâ da geliyor. **وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا** Ey Habibim, seni peygamber olarak gönderdik. Seni mecburi olarak onları imana getirmeye mükellef tutmuyoruz. Sen tebligatını yaparsın, onlar kime takdir olmuşsa, o zaten imana gelir. Olmayan gelmez. Yâni Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhives-

sellem'e bir teselli olarak, müteessir olma onların gelmemelerinden, senin vazifen tebligattır. O tebligat da kâfi geliyor. Zaten Hatemü'l Enbiya, en son peygamber, en büyük peygambersin. Tebligatını yaptıktan sonra istila, cebir yok. **"lâ ikrae fiddini ka-dte beyyener rüşdü minel ğayz"** Cebir yok İslâmiyet'te. "İllâ gel Müslüman ol" yok. Hatta evvelde de böyle, Âşhab-ı Kiram'ın zamanında da böyle. Cebir, kılıçla değil. Fakat gelip de iman edip de tekrar küfre girmek, oynamak olur, istihza olur. Evet, وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا seni peygamber gönderdik. Muhakkak onları cebren getir de iman et de mükellef değilsin, zahmet çekme. وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا Âllâh CelleCelâlûhû kâfi bir şahittir risaletine. Âllâh CelleCelâlûhû, senin Evâmir-i İlâhiye'yi hakkıyla tebliğ ettiğine şahittir. Zaten senin de vazifen budur. Bu olduktan sonra vazifeni yaptın, üst tarafı Âllâh'a kalır.

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا -80

Rasûl-û Ekrem'e itâat eden, Âllâh'a itâat etmiş olur. Rasûl-û Ekrem'e itâat, Âllâh'a itâattir. Âllâh'a itâat, Rasûl-û Ekrem'e itâattir. İkilik yok, birdir. Çünkü Rasûl-û Ekrem halka neyi söylüyor? Âllâh'ın emrini söylüyor. E, öyleyse ayrı değil.

Mevlâna diyor; **"Ger cüda binizi hacâ bendera, gumkû-ni hem metnû hem divâcera"** Eğer Hâce'yi, efendiden ayrı görürsen. **Âllâh başka, Rasûlullah başka** (efendim ayet var mıdır, söyle? Var öyle şimdi. E, Kur'an'da nerde gördün? Hadis-i söylersen, o Kur'an'dan soruyor. Senin ne lüzumun var. Âllâh-û

Rasûlullah'ın sözü birdir. Ayrı bir şey yok ki! O ne derse, onu demiştir.)

“Ger Cüda binizi benda hacera, gumkûni hem metnû hem divâcera” Eğer Hace'yi, (Hace ki Âllâh'tır) bendeden ayrı görürsen. Âllâh ayrı, Rasûlullah ayrı desen o vakit ikisini de kaybediyorsun. İkisini de kaybediyorsun.

فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ Kim iraz ederse arkayı çevirirse, وَمَنْ تَوَلَّى seni hafız göndermedik, “illâ getir de bunu Müslüman et.” حَفِظًا İllâ getir, Müslüman et demek için göndermedik. Yalnız seni tebligat ile gönderdik.

Bakınız, Hatemü'l Enbiya Rasûl-û Ekrem geldikten sonra yine bu tebligat mevcuttur. Çünkü faraza bugün Rasûl-û Ekrem Sallâlâhû Aleyhivessellem zaten hay'dır ve ahvalimize muttalidir. Fakat bugün olsa yine bu Kur'an'ı tebliğ edecek, başka hiçbir şey değildir. Şimdi vefatından sonra da şimdi bugünkü zamanımızda söyleyelim. Son bir peygamber gelmeyecek, son peygamber gelmiştir. Başka kitap da gelmeyecek çünkü kitap gelmiştir. Tam olan kitap gelmiştir. Kıyamete kadar bu peygamberdir ve bu kitaptır. Rasûl-û Ekrem'in tebligatı ise cari oluyor her yerde. Bugün dünyanın her tarafında, hiçbir yerde yok ki İslam dini namında bir din olduğunu bilmesin. Kur'an namında bir kitap olduğunu bilmesin. Bunu her millet biliyor. Ondan sonra faraza beğenmediğiniz bu radyo, eğer Müslüman elde olursa duyuyorsunuz ki diyâr-ı küfürde bile Kur'an-ı Azimüşşân her yerde okunuyor. Dalgalar üzerinde Cibril-i Emin'in indirdiği gibi Kur'an-ı Azimüşşân, bütün dünyanın safhasına tebligat oluyor. İşte tebligât budur. Zaten mecburiyet yok. Tebligat budur.

Evvelki ayet buyuruyor ki **رَسُولٌ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ** Rasûl-û Ekrem'e itâat emrine ittibâ, Âllâh'ın emrine ittibâdır. Yâni ikilik yok, birdir. Âllâh'ın emirleri Rasûl-û Ekrem'in lisanıyla bize tebliğ ediliyor. Âllâh'a itâat, Rasûlullah'a itâattır. Rasûlullah'a itâat, Âllâh'a itâattır. Başta ikilik yok. **وَمَنْ تَوَلَّى** Ey Habibim, kim iraz ederse itâatinden, müteessir olma. Ben, onun cezâsını veririm. Sen vazifeni yapmış olmuştur. Senin vazifen tebligattır. Tebligatı yaptın bir mesuliyet sana kalmamıştır. **فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا** Seni hafız olarak, muhafız olarak illâ Müslüman olsunlar, bu şekilde göndermedik. Seni gönderdik emrimi tebliğ etmeye. Gelen gelir itâat eder, gelmeyen de sonra cezâsını görür.

81- **وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا**

Şimdi burada Halik-i Kâinat, Habibine münafıkların bazı hâllerini beyan ediyor. Bir kısmı var ki ayetin sebebi nüzulüdü. Huzur-u saadette gelip (Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, bütün münafıkları tamamıyla bilirdi, kalplerini de bilirdi. Lâkin Cenâb-ı Hak'kın hilm-û settariyetiyle muttasıf olduğundan yüzüne vurmazdı.) Şimdi huzur-u saadette gelir bazıları diyor, Rasûl-û Ekrem'e Emr-i İlâhi'dir, bunlara itimat etme. Diyor ki bazıları gelirler, senin onlara yaptığın emirlere "sem'an taaten, efendim emir senindir, derhâl emrine itâat ederim" der fakat hiledir, yalandır. Yanından çıktığı zaman değiştirir. Bunlar şayan-ı itimat değildir. Sebep bu.

وَيَقُولُونَ Söylüyorlar münafıkların bazıları huzuruna geldikleri

zaman طَاعَةٌ "Ya Rasûlullah senin tâatine hazırız, müheyyayız, sana itâat ederiz. Ne emredersen emret senin emrine mutiayız" diyor. فَإِذَا بَرَّرُوا مِنْ عِنْدِكَ Ne zamanki (yâni haracu in meclisi-ke) senin meclisinden, yanından çıktı dışarıya artık o kalbindeki muzmer olan fenalıkları meydana çıkarmaya başlıyor. بَيَّتَ طَائِفَةً "Beyyete" yâni "zevvere" mânâsınadır, tezvir ediyor. Beytûtet; gece tezvir etmek. Bak meselâ müsamere derler, gece konuşmaları, tezvir, beytûtet bu. Demek ki o zamanlarda da yine fenalıkları, hepsini geceleyin tertip ederlerdi böyle aralarında. Ayetten anlıyoruz. Malum ya bidayette, cahiliyette de demek küfür zamanında da böyleydi. Bugün de biz kendimizi demiyoruz hâşâ. Avrupa faraza sabah gündüzleyin rahat orada sürünüyor, bulunuyor. Geceleyin, ta gece yarısından sabaha kadar tutarlar da tezviratla meşgul olurlar. Gece tezviratı eskiden kalmadır da o zamanda da diyor ki; "Geceleyin tezvir ettiği bazı sözleri meydana çıkarıyor." Yâni yalan söylediğini arkadaşlarına söyler. مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ Senin yanında söylediğinin gayrını söyler. Yanında gelir "Tâat-û itâat senindir, senin emrine müheyyayım" diyor. Ne zamanki çıktı yanından gece arkadaşları ile beraber tezvire başlar ve orada yanında söylediğinin gayrını söyler, küfür üzerine.

Bundan da müteessir olma. وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ Vâllâhû, Âllâh CelleCelâlûhû يَكْتُبُ (yazıyor) yazmayı emrediyor kiramen kati-bine, مَا يُبَيِّتُونَ onun tezvirleri. Bak efendim, nasıl tekvir ediyor? Biz konuşuyoruz da sözlerimizi bak radyolar alıyor. Radyolar aldığı gibi melekler de böyle alıyor, kıyamette de o çıkar. وَاللَّهُ يَكْتُبُ Âllâh yazıyor onların geceleyin yaptığı fenalıkları. Öyle

ise sen şimdi iraz et onlardan da cezâ verme, ben cezâyı veririm **فَاعْرِضْ عَنْهُمْ** İraz et, (harp zamanından evvelki ayettir) sen iraz et, bakma. **وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ** Âl-lâh'a tevekkül et. **وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا** Âl-lâh yeter bir vekildir sana, emrini Âl-lâh'a bırak, ben onların cezâsını vereceğim. İraz et şimdi (emirler harbe değil, harp emir olunmamış idi o zaman.) Ondan sonra buyuruyor ki;

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ -82
اِخْتِلَافًا كَثِيرًا

Münafıkların bazıları da Kur'an'a ta'n ederlerdi. Efendim evvel nasıl başlamışsa sonu da öyle gelir, bugün de Kur'an'a ta'n edenler var. Müslümanların yanına geldi "Ben Müslümanım efendim, Elhamdülillah Müslümanım" diyor. Fakat dışarıya çıktı mı, Müslüman olmayan hâllerle meşgul olur. Bazıları da Kur'an'ı ta'n ederlerdi. "Efendim ağzına lâayık olan Kelamullah değildir" ya şudur, budur. Buna diyor, Cenâb-ı Hak buyuruyor;

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ Niçin tedebbür etmiyorlar? (tedeabbür; anlamak) Tâallüm etmiyorlar Kur'an'ı? Yâni Kur'an hakkında söyledikleri söz (bilerek bir malûmattan değildir.) Havadan, aşağıdan yukarıdan gelen sözleri söylüyorlar. Niçin? Kur'an'ın hâline, vaziyetine tedebbür etmiyorlar ki anlasınlar. E, bugün de İslâmiyet'in aleyhinde çok az adamlar söz söyler. Fakat o nasıl söyler? Zamanın geçer akçesidir de kendine onunla bir istifâde ediyor. Tedebbür öyle değil. Neye itiraz ediyor, itirazı hangi meseledir, niçin yapıyor? Bundan haberi bile yok. Efendim diyor; "Eski, orta hâl, bilmem ne orta çağ" geçer gider. Kur'an'ı tedebbür ederlerse bunların hiçbir

şeyi kalmaz. Kur'an-ı Azimüşşân'ın bazı hâlleri mesela fesahat-û belagati; zamanında bütün Arapların fasih-i belîğ olduğu zamanlarda senelerce uğraştılar da Kur'an-ı Azimüşşân'ın bir satırı kadar bir yazı uyduramadılar. Çünkü kelimeler Arabî'dir fakat yan yana geldikten sonra inciler gibi başka başka mânâlar zuhur ediyor.

Sonra Kur'an'a ne tedebbür ederlerse bakarlar ki âhbar-u gaybiyye Kur'an-ı Azimüşşân. Gaybten birçok haberleri verdi, aynı zuhur etti. Meselâ haber verdi **وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ** **أَفْوَاجًا** İnsanlar fevç fevç bu dine dâhil olur diye ayet geldi. Hakikaten sonradan fevç fevç girmeye başladılar. Yâni vaktinden evvel haber vermek. Sonra Kur'an-ı Azimüşşân haber verdi Rasûl-û Ekrem'e vaktinden evvel, **لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ** Muhakkak siz, Mescid-i Haram'ı (Mekke'yi) feth eder, Mescid-i Haram'a girersiniz, lâzım gelen ibadetlerini yapacaksınız. Ondan sonra, birkaç sene sonra zuhur etti.

Sonra **الْمَغْلَبَتِ الرُّومُ** **فِي آدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ** **سَيَغْلِبُونَ** O zamanlar yeryüzünde en mühim kuvvetli devletler iki idi. Biri İran, biri Yunan idi. Öbürleri hepsi sonradan türemedir, büyümüşler. İran-ı Yunan birbirine dâima harp ederlerdi. Bir muharebede İranlılar galebe etmişler. Ta! Üsküdar'a kadar gelmişler. Onlar buraya gelince Mekke müşrikleri sevindiler. Dediler ki; "Bizim gibi dinsiz olan Acemler, sizin gibi kitap sahibi olan Rumlara galebe ettiler. Biz de yakında size galebe edeceğiz" dediler. Ayet bunun üzerine nazil oldu. **الْمَغْلَبَتِ الرُّومُ** **فِي آدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ** **سَيَغْلِبُونَ** "Onlar, bu galebeden sonra Rumlar galip olacaklar" dedi ayet. Hakikaten üç sene sonra galebe yaptılar.

Hatta nasıl galip? Rumlar buradan ta! İran'ın ortasına kadar gittiler. Ve bugün İran'da Rumiye şehr-i namında bir vilayettir, büyük bir vilayet. Rumlar orada o binayı yaptılar, o şehri yaptılar. Sonradan (vazgeçtikten sonra da) Hakayık-i Tarihiyye'dir diye Acemler o şehri batırmadılar, bozmadılar. Ve 'elyevm'de bir büyük vilayet, Rumiye namında bir vilayeti mevcuttur. Bak, Kur'an haber verdi onu, gaybten Kur'an'ın verdiği haber.

Sonra Kur'an-ı Azimüşşân'ın hıfzının kolaylığı. Çok zaman 10-12 yaşında Kur'an'ı hıfzetmiş olanlar var. Çünkü ibare alıştı mı bir defa, üzerine geldi mi gayet kolay geliyor.

Sonra Kur'an'ın okunması, ne kadar çoğalırsa usanç vermiyor. İnsan bir kitabı beş, altı, on defa okusa bir usanç verir. Lâkin Kur'an-ı Azimüşşân'ı, bütün ömründe okusa usanç vermiyor. Her anda ayrı bir şekil zuhur ediyor.

Sonra bir de budur; fisk-ı fücür sahiplerinin kalbinde kalmaz Kur'an. Ne kadar hafız olursa olsun (iş bozdu mu!) çünkü bu nurdur, fisk ile beraber olmuyor. Yakın zamanda 25-30 sene evvel ve yahut 40 sene evvel İstanbul'da belki yüzlerce hafız vardı, belki beş yüz hafız vardı. Fakat bugün benim kanaatim İstanbul'da 5-6 hafız ya var ya yok. Cüzlerin başından iki yaprak yahut aşır okuyor da hanımlardan ücret alsın okusun, bu hafız değil ki! Baştanbaşa okuyan, bugün İstanbul'da 5-6 hafız ya var ya yok. Hâlbuki birkaç sene evvel yüzlerce insanlar vardı. Niçin? Bozuldu. Bozulunca kalpte kalmaz, yapamaz çünkü okuyamaz bile. Onlar okuduktan sonra tekrar da okuyamaz. Çünkü kalbinde bir dönemlik hâsıl olmuştur.

Sonra لَا يَمَّةَ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ Bak, Kur'an'ın azametini gösteriyor. Kur'an'ı anlayan ancak mübalağa ile tahir olan kimseler olur.

Bunun zâhiri olan mânâ; Kur'an-ı Azimüşşân'a abdestli el sürülür demişler. Fakat Kur'an'ın yalnız bir mânâsı değil. لَا يَمَسُّ mesh etmez (Kur'an'ı anlamaz) ancak tahir olanlar Kur'an'ı anlar. Kalbi tam bir iman sahibi olan Kur'an'ı anlar. Eğer bu olmazsa yalnız ilimle olsa bütün bedeviler bizden daha iyi Arapça bilirler, anlayacaklardı fakat mutahir olanlar. Demek ki buradaki taharet, akide taharetidir. Yoksa vücut tahareti olursa herkes, hristiyanlar da güzel bir elbise temiz giyiyor, hamama gidiyor temiz olur, tahir olur. Fakat burada murad o tahirlik değil, kalbin taharetidir. Kalbi küfürden, fısktan, şek-û şüpheden tahir olanlar Kur'an'ı anlar. Şu hâlde ne kadar mahareti varsa lisanda, ne kadar ilim tahsil ederse etsin, kalbinde bozukluk oldu mu Kur'an'ı anlamaz. Söyler, dilden söyler ve hakiki mânâ değildir.

Bak bunun mukabili de var. إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ diyor Cenâb-ı Hak. Müşrik necistir. E, müşrik o da bir insandır, güzel temiz bir elbise giyiyor, hamama giriyor temiz oluyor. E, bunun necaseti nerde? İnsanlar ne ise o da odur. Müslümanların şekl-û kıyafeti, elbisesi ne ise müşrikin de odur. Âllâh-û Teâlâ buna necis diyor. Bundan demek ki necis, akidesidir. Burada akidesi olduğu için, beriki tarafta da onun yine akidesinedir taharet. Efendim tefsir yapmış, Kur'an'ı o tevil ediyor, bilmem yapmış yapmış, çok o yapıldı, mahvolur gider. Ve hiçbir zaman Kur'an'ın

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ Eğer onların dediği gibi beşer kelamı olsaydı لَوْجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا Bir çok ihtilaflarla dolu olurdu, halbuki O'nun belagatinde, O'nun fesahatinde, O'nun işaretlerin-

de hiçbir hîred yok. O derece, beşerin takati fevkinde olur. Bu mevzu bitti efendim. Ayı ayrı mevzulardır.

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ -83
وَأَلَى أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

Yine münafıkların bazı hâllerini beyan ediyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Zaman-ı Saadetlerinde, Arap kabilelerine ayrı ayrı seriyyeler gönderirdi. Yâni bir takım ashab gönderirdi, tebliğ etsinler, imana gelsinler. Onların bazıları mukabele ederlerdi, bazıları da imana gelirlerdi. Böyle gönderilmiş bir seriyye vardı, bir cemaat yâni bir asker diyelim, bir birlik asker diyelim yahut tabur asker diyelim. Göndermişti. Geride kalan münafıklar, o askerlerin evlatlarına, hanımlarına bir zahmet vermek için Medine-i Tahire'de bir takım yalanlar uydururlardı. "Efendim filan ölmüştür, filan yaralanmıştır, filan mağlup olmuştur." Hâlbuki bir şey değil, böyle bir tezvir yaparlardı bir üzüntü vermek, başka bir şey değil. Münafık yapıyor, münafığı da Rasûl-û Ekrem meydana vermiyor. Ayet geldi, buyuruyor ki;

مِنْ أَمْرٍ Ne zamanki onlara geldi وَإِذَا جَاءَهُمْ
الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ eminden, nispetten yahutta korkudan. Yâni galebe, galip veya mağlup olmaktır. Bir şey hıfz ettilerdi. Buraya gidenler ya galip olmuş, ya mağlup olmuş. Bunu birçok yalanlara karıştırırlar, أَذَاعُوا بِهِ ifşa ederler. Daha hakikat belli olmamış, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e haber gelmemiş. Orada kulağına geleni işâa ederler, halkın arasında üzüntü vermek için. وَلَوْ
إِلَى الرَّسُولِ Eğer böyle işâa etmeyip de reddetse bu sözleri, رَدُّوهُ

وَالْيَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْهُمْ Rasûl-û Ekrem'e bıraksalar yahut Âshab-ı Kiram'ın büyüklerine bıraksalar. Onlar söyledikten sonra bunu işi- tip de söylerlerse, لَعَلِمَهُ hakikati anlayacaklardı. الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ Onların istinbat ettiği, onların anladığı hakiki ahval anlaşılır- dı. Fakat bunu yapmıyorlar, hata ediyorlar. O hata onların helâ- kine sebeptir. Ama Cenâb-ı Hak'kın lütf-û keremi sevkât etmiştir. وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ Eğer Âllâh'ın fazl-û keremi olmasaydı size, sizi Müslüman halk etmeseydi وَرَحْمَتُهُ ve rahmeti olan Kur'an size nazil olmasaydı, لَا تَبِعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا şeytana tâbi olurdunuz. Az kimse halas olurdu şeytanın ittibaından.

84- فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا

Efendim ayet, Bedir Sonra hakkındadır, bu cümle cümle geçi- yor. Bedir'de zaten büyük bir galebe oldu Müslümanlara, Âshab-ı Kiram'a ya. Uhut'ta da oldu, kaçtılar. Ve Uhut'ta kaçtıkları zaman dediler ki; "Gelecek sene (dördüncü sene) Bedir'de yine karşı- larız." Rasûl-û Ekrem de kabul etti, Sallâllâhû Aleyhivessellem. Onlar gittiler, sene-zaman geldi, Bedir'e gidecekler. Rasûl-û Ek- rem Sallâllâhû Aleyhivessellem hazır oldu, Bedir'e gidecek, ikinci Bedir'dir bu. O zaman bazıları zaten münafıklar geri kalıyorlardı. Diğerleri de zayıf olanlar da dediler; "Biz geçen sene harpten çık- tık keşke bu sefer gitmeseydik" diye kalplerine geldi. Gelince ayet nazil oldu. Ey Habibim, nusreti sana vaad ettim. Sen galipsin! Tek başına da gitsen galip olacaksın! Bunun üzerine Rasûl-û Ekrem de onlara öyle söyledi. "Ben tek başıma da gitsem, yalnız kalsam

giderim.” Ve nitekim gitti gayet muvaffakiyet ile avdet buyurdular. Onun için diyor.

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ Ey Habibim, Âllâh yolunda mukatele, muharebe zamanı gelmiştir, yap. لَا تُكَلِّفُ إِلَّا نَفْسَكَ Sen ancak nefesine teklif et, öbürleri isterse seni takip etsinler, isterse etmesinler. وَحَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ Ama Mü’minleri terkip et muharebeye. Çünkü Mü’minlere en büyük şereftir, ya şehit olur ya gazi olur. Onları teklif et harbe, yalnız sen tek nefesine mükellefsin. Gelmeyene zahmet verme, müteessir etme. إِنَّ يَكُفَّ بِاللَّهِ Yakındır ki Âllâh, Kâfir olanların bu zahmetini sizden men edecektir. بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا Kâfir olanların bu zahmetini sizden men edecektir. Sen kendi nefsinle hareket et, onlara da yalnız tebligat yap. Ondan sonra وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا Âllâh CelleCelâlûhû kuvvet itibarı ile şiddetli bir kuvveti var ve tenkili de kâfirlere, münafıklara şeditir. Şimdi Rasûl-û Ekrem de tabi Âl-lâh-û Teâlâ’nın bu talimatı üzerine, Âshab-ı Kiram’a; “Ben gidiyorum, gelen gelsin” dedi. “Fakat size gelmek daha evlâdır.” Budur.

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا 85-

Şimdi şefâati beyan edelim evvelâ. Şefâat nedir? Şefâat; “**eş-şefehatû suâlûl hayrilil gayri**” hayrı talep etmek başkasına. Meselâ enbiya, evliya, salih-û sülehâ kıyamette şefâat ediyorlar. Ne yapıyor o şefâat? Hayrı talep ediyorlar gayra. Yâni orada sıkıntıda kalan, gûnahta kalanların hayrını talep ediyor Âllâh’tan ki oradan halas etsin. Şefâatin hûlasası hayrı talep etmektir gayr için. Şefi’; çift demektir, kendini de beraber yapıyor. “**Rabbena atina fiddünya haseneten ve fil ahireti haseneten...**” Ken-

dini de o sıraya koyuyor, şefi' yapıyor. Hülâsa şefâat, hayrı talep etmektir. Hayrı talep etmek şefâat. Bak burada da Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem hayrı talep ediyor Mü'minlere. **"mu-harebetün Mü'minine alel kıtal"** "Muharebe sizin için hayırlıdır, geliniz" diyor. Bu ne oluyor? Şefâattir, hayrı talep ediyor.

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً Bir adam hasene olarak şeriata muvafık, doğru bir şeye delâlet ederse yâni rica ederse başkasına, يَكُنْ لَهُ ona da bir nasip olur. Bir Mü'mine hayrı talep etti, o da onu yaptı. O talep ettiği için şefâat etmiş ve sebebiyet itibariyle o da sevaba girer. وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً Eğer seyyie bir şefâat ise yâni şeriata muhalif, nemmamlık, muhalefet, yalancılıktan dolayı bir yardım talep ederse gayra. O vakit, o da يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا yine ona hisse var öbür günahlarına. İnsan din kardeşlerine bir hayrı talep etti, bu şefâattir. Âllâh nasip etti eğer muvaffak oldu onu yapmaya, onun sevabı yerindedir, o da sevaptan hissedar olur. İnsan din kardeşlerine bir fenalığı talep etti, talep ettiği için bu şefâat-ı seyyie'dir. Onunla amel ederlerse, onlara bir fenalık olur ve onun neticesi olarak bunun da hissesi yeri çıkar. Demek ki şefâat, tefsirin dediği **"suâlûl hayrilil gayri"** Hayrı gayra, hayrı sual etmek. وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye muktedirdir.

Şimdi burada biraz bir duralım. Benim de bir şefâatim var, Âllâh'tan ricam; "Mü'minlere hayır, bu Mü'min kardeşlerime hayrı talep ediyorum" bu şefâat, o mânâdır değil mi? Hayrı talep etmek mademki ben bu şekilde hayrı talep ediyorum sizin için Âllâh'tan. Şimdi her akıllı başında olan bir Müslümanın bir evradı olur, bir de eskârı olur. Eskâr, evrad. Eskâr; zikir. Yâni Âllâh'ı hatırlaya-

cak. **“Âllâh, La ilâhe illâllâh, Sübhanâllâh, Velhamdülillah”** Böyle, bunlar eskârdır. Her Müslüman hoşuna gittiği, yapabildiği kadar bu eskârları kendine vird yapar, daima devam eder. Nitekim de bunun en iyisi bu kitabın sonunda da vardır. Bir Müslüman yüz defa **“Sûbhânâllâhi velhamdülillâhi velâ ilâhe illallâhû vâl-lâhû ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil âzim”** desin, bir Müslüman yüz defa **“Estağfirullâh ellezi lâ ilâ illâhû el hayyülkayyûm ve etûbü ileyh”** desin, bir Müslüman yüz defa da salâvat-ı şerife getirirse bu kâfidir eskar için. Bu kitabın sonunda vardır, yüzler defa kendine eskâr yapmak. Sanat, vazife yapmak, mühim bir iş değildir bunlar vakit geçirmez. Efendim vaktim yok, başımı kaşıyacak zamanım yok, çalışıyorum. Bu çalışmaya mâni değildir. Beş, on dakikayı insan her zaman bulur, her zaman da sarf edebilir. Bu eskâr.

Bir de evrad vardır. Eskâr basittir bu. Bir de evrad vardır. Evrat; duâ. Duâları kendine vird yapar. Bir Müslüman da akli başında bir Müslüman mutlaka eskârına devam ettiği gibi, bir takım evradları da yapar kendine ki ona devam eder. Artık bunu her gün değiştirecek değil, ölünceye kadar bu. Ölünceye kadar bu eskâra, bu evrada devam eder. Saadet yolundadır!

Şimdi bunu nasıl tayin edecek? Herkes kendine tayin edemez. Tayin ettiği de isabet de edemez. Fakat eğer tâbi olursa esla-fa, o vakit yerinde olur. Şimdi biliriz ki Kur’an-ı Azimüşşân’dan daha büyük bir kitap yok. İmânımız bu. Eğer bunu böyle bilmezse imân yoktur. Öyle ise Kur’an’ın duâları, bütün duâların fevkindedir. Çünkü Kur’an’ın duâları, telkindir. Âllâh CelleCelâlûhû diyor; “Ey Mü’min, böyle iste!” **“Rabbena atina fid dünya haseneten ve fil ahireti haseneten ve kına azaben nar”** Âllâh bunu tâlim ediyor. Niçin, nasıl talim ediyor? Âllâh kendisi **“Rabbena”** demi-

yor. Âllâh "Benim Rabbim" demez, mânâ düzelmez. Yâni **"kulü Rabbenâ."** Böyle deyin yâni böyle isteyin. Şu hâlde Kur'an'ın duâlarına benzer bir duâ olamaz. (Bu bir.) Rasûl-û Ekrem'in duâları, o da öyle. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem zaten cebinden hiçbir şey söylemez, Âllâh'tandır. Şekil, ibâre değişiyor. O da diyor ki; "Filan duâları, filan duâları, filan duâları ben okuyorum, siz de okuyun." Şu hâlde akli başında olan bir Müslüman, bu duâlardan ayrı bir duâyı talep etmek hata da olur. Bunun vaktini kaybediyor. Duâyı herkes yapabilir. Bu duâ, Cenâb-ı Hak'tan bir ricadır, yalvarmaktır. Türkçe de olur, Arapça da olur, başka lisanslarda da olur sonra. Fakat tesiri az olur. Yolundan almak lâzım gelir. Merkezinden almak başkadır, havadan almak başkadır. Yoksa duâ, Cenâb-ı Hak'ka karşı her kul der; "Ya Rabbi bana felan şeyi, falan şeyi yap." Bu duâdır lâkin müessir değil bunlar gibi. Bu çünkü Talimat-ı İlâhi'yedir, Rasûl-û Ekrem'in talimatıdır. Akli başında olan zat, bundan vazgeçmez. Davetlerde bir saat duâ yapıyorlar, "vâllâhi bir kuruş, bir para faydası yoktur." Fakat nasıl, ne yapıyorlar hatta tantanalı dualar zaten makbul değildir.

Bak, Mevlâna bize bir misal gösteriyor. Bir adam güzel demirden, iyi bir kılıç yapmış. Fakat kabını tahtadan yapmış. O kılıç harbe yarar çünkü kabın ehemmiyeti yok. Fakat bir adam altından, gümüşten bir kap yapmış, tahtadan bir kılıç yapmış, o işe yarar mı? Parlak bir kelimeler oluyor zaten makbul de değil, hadis reddiyor onu. Kalbi kelimelerle meşgul ediyor, bir şey kalmıyor ki üst tarafı. Bunun fevkinde yok şimdi bu kitap güzel, harekeli yazılmış, Kur'an hareketleriyle. Kur'an'ı okuyan, bunu serbest okur. Sahibi, evliyâ olduğunu bilmiyoruz biz, evliyâlar evliyâları tanırlar. Büyük bir zat idi. Kur'an-ı Azimüşşân'ın dualarını toplamış, ha-

disin dualarını toplamış, iki salâvatın içine koymuş, ondan sonra iziname de yapmış Abdulgafur Abbasi Rahmetûllâhi Aleyh.

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا

Efendim bu ayetin sebeb-i nüzulü; bazı insanlar mağrur olur da selâm etmez, bugün de var zamanımızda da var. Tanır, bilir ama görmemeye gelir. O zamanlarda da vardı. Olduğu için Cenâb-ı Hak emrediyor, diyor ki; وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ Ne zamanki siz selâmlandınız. Din kardeşiniz size selâm etti, bir selâm ile. Onun âhseni ile karşılayınız. Meselâ dedi; **“es-selâmû aleykûm.”** Sen cevabında de ki **“ve aleykûmûsselâm ve rahmetullah.”** Rahmetûllâhı ziyâdeleştire. Dedi; **“esselâmû aleykûm ve rahmetûllah.”** Sen cevabında **“ve aleykûmûsselâm ve rahmetûllahi ve berakâtûhû”** Oraya kadar geliyor. Daha güzel şekilde beyan et. Ayette işarettir yâni size bir iyilik yapıldı mı, **“es-selâmû aleykûm, ve aleykûm esselâm.”** İşarettir, bir iyilik yapıldı mı, elinizden gelirse daha iyisini yapınız. Yapamadınızsa hiç olmazsa mislini yapınız. **“es-selâmû aleykûm, ve aleykûm esselâm.”** Âllâh CelleCelâlûhû her şeyin hesabını görür, yaptırır.

Şimdi selâm sünnet’ül kifâyedir. Reddi, farz-ı kifâyedir. Yâni bir cemaat geldi de beş, on kişi birden. Baştakiler **“esselâmû aleykûm”** dedi mi, onlar arkasında hepsine birer birer selâm söylemeye lüzum yoktur. Beraber gelmişler, birisinin sünnet-i sevabı öbürlerine de kâfidir. Cevabında da birisi reddetti mi hepsinin yerine gider, sünnet’ül kifâyedir. Fakat bunun şekli nasıl olur? Selâm, te-

minattır. Selâm, Esmâ-i İlâhiye'dendir. "Selâm senin olsun, dünya ve ahiretin selâmeti sana olsun yahut Âllâh'ın selâmeti sana olsun." Bir teminattır. Meselâ iki adamın aralarında bir düşmanlık var. Selamlaştılar mı, o onu kaldırır ortadan, teslimattır. Böyle olduğuna göre zarar kimden memul ise selâmı evvel o yapmalı. Meselâ oturan adam, gelen adama selâm etmemeli. Çünkü oturan adam gelene bir ziyanı olamaz. Gelen adam, oturana selâm edecek. Şimdi misal böyle; atlı olan, yayana selâm eder çünkü zarar ordan gelebilir, teminat veriyor. Ayakta olan, oturana selâm eder çünkü zarar ordan gelir, teminat oradan olur. Sonra yolda giderken yukarıdan olan, aşağıya selâm verir. Eğer yol müsavi ise fark yok. Fakat birisi yukarıdan geliyor, birisi aşağıdan geliyor, yukarıdan gelen selâm ediyor. Melekler de var cem'en söylemek daha evlâdır. Câizdir, tek de söylese câiz. **"selâmûn aleyke"** dese de olur. Fakat **"esselâmûn aleykûm"** demesi daha muvafıktır. Nitekim tahiyatta da selâmda, belki arkamızda herhalde yoktur kimse **"esselâmûn aleykûm"** diyoruz. Şimdi efendim Kur'an okurken, ezân okurken, zikir ile meşgul iken, ilim ile meşgul iken, yemek yerken, bu hâlde selâm sünnet değildir. Selâm sünnet olmadıktan sonra reddi de farz değildir. Sünnet yoluyla gitmiyor çünkü.

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ Ancak mabud Âllâh'tır. Mabud-û maksud Âllâh'tır. لِيَجْمَعَنَّكُمْ Muhakkak sizi kabrinizden çıkarır, toplar إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ (yani fil yevmil kıyame) kıyamette. Âllâh, Mukaddir'dir. Vücudumuzun zerreleri nereye giderse gitsin, o zerreleri bir yerde toplar, insan şekline koyar. Ondan sonra arsâ-i hesapta, hesabını

nezdine getirir. لَا رَيْبَ فِيهِ Bunda şek-û şüphe yok. وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ Kimdir ki Âllâh'tan daha doğru söz söylesin, Âllâh CelleCelâlûhû bize böyle diyor. Herkes ameline göre cezâlanacaktır. Herkes ölecektir kimse ebedi kalmaz. Herkes öldükten sonra da tekrar dirilecektir ve herkes de Huzur-u İlâhi'de hesabını verecektir. Âllâh bunu diyor, bundan da sadık bir kelimeler olmaz. Bu mevzu bitti, bak mevzu mevzu karıştırmıyoruz.

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ-88
تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

Şimdi efendim, münafıklar Uhut'tan avdet ettiler, 300 kişi avdet ettiler. Epey zahmet oldu. Âshab-ı Kiram'ın aralarından bazıları dediler ki; "Bunlar imân etmemişler." Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem meydana vermiyor onları, fitratı münasebetiyle vermiyor, münafık demiyor. Onlar dediler: "Bunlar artık bu hareketi ile küfrünü meydana koymuşlar. Böyleyse biz bunları temizleyelim de aramızda olmasınlar." Bazıları böyle dediler.

Bazıları da dediler ki: "Biz, Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine tâbiyiz. Namaz kılıyor, kelime-i şehadet getiriyor, biz nasıl yapalım?" Böyle aralarında bir düşünce bulmuştur. Bu düşünceye binâen ayet nazil oldu.

فَمَا لَكُمْ Nedir size ey Müslümanlar, فِي الْمُنَافِقِينَ münafıklar hakkında فِتْنَيْنِ iki cemaat oluyorsunuz? Birisi kâfirdir, birisi kâfir değildir diyorsunuz. وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا Âllâh CelleCelâlûhû, onları baş aşağı yapmıştır. Rakis; aşağıya gitmek. Yukarıdan aşağıya, İslâmiyet'ten küfre, izzetten zillete baş aşağı yapmış. بِمَا

كَسَبُوا Yaptığı bu amel-i kesblerinden dolayı. Âllâh CelleCelâluhû fâil-i muhtardır, bunları böyle halketmiş. أَكْرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا İster misiniz hidayete getirmek? Âllâh bir kimseyi dalalete götürmüşse, onu hidayete getirmek mi istiyorsunuz? Kimin elinden gelir o? وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا Âllâh birisini, bir kavmi idlal ederse hiç kimse ona yol bulamaz. Bu o zamana aittir fakat kıyamete kadar da câridir. Biz Elhamdülillah Müslümanız. Biz öyle zannederiz ki aramızda bir münafık-û fâsık olmasın, hepsi Müslüman olsun. Fakat Hikmet-i İlâhiye'ye muhaliftir. O vakit Âllâh-û Teâlâ'nın cehennemin kapısını kapaması lâzım gelir. Hâlbuki cehennemi dolduracaktır. Öyle ise Âllâh'ın idlal ettiği kimseyi, kimse hidayete getiremez. Bu yine o yolu gider, geçer gider. Bunların maksatlarını beyan ediyor Cenâb-ı Hak, Habibine.

89- وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّى يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا Onların istedikleri yâni temenni. فَتَكُونُونَ Onlar küfürde olduğu gibi isterler ki sizi de kâfir yapsınlar. سَوَاءً O vakit hepinizin de kâfir olmasını istiyorlar onlar. Münafıklar sizin de dinden dönmenizi istiyorlar, onlar gibi olsun istiyorlar. Efendim münafıklar yalnız zaman-ı saadette değil, zaman-ı saadette de vardı, sonra da vardı, bugün de vardır. Bu Hikmet-i İlâhiye'dir. **"Rekrekest in abûşirin abûşur, der hâlaik mirevet ta'net kusur"** Damar damardır. Nasıl ki tatlı su, acı su, toprakların damarlarını nasıl ki halketmiş Âllâh, insanlar da böyle damar

damardır. Bazı damarlar temiz damardır, o imânı kolay kabul eder. Bazı damarlar pis damardır, hiç kabul etmez. Bazı damarlar da ortada kalır. Sonra nereye muhavvel olursa, O bilir. Onun için Zaman-ı Saadette de münafıklar vardı. Hem de bak beyan ediyor ve yüzüne de vermedi Rasûl-û Ekrem. İsteseydi bizim aklımıza göre temyiz edebilirdi zaten. Lâkin bunların evlatlarından Mü'min olanlar zuhur eder, dedi. Ve nitekim öyle de zuhur etti. Meselâ Ebu Cehil'den, İkrime gibi büyük bir sahabe zuhur etti. Onların istediği bu; sizi dininizden çevirmek, kendi gibi yapmak. Böyle olunca, bunu kabul edince, onlara kalben itimat etmeyin ve mühim işlerinizde istihdam etmeyiniz. İtimat etmeyin, **فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ** **أَوْلِيَاءَ** dost ittihaz etmeyin. İşinizi görünceye kadar, alışverişini yap "merhaba" o kadar, komşuluk başka bir şey değildir. Sadık bir dostumdur, bilmem nedir, olmaz o. **حَتَّى يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ** Hatta ki Âllâh'ın yolunda hicret etmeyince. Burada hicret; mücahede mânâsınadır, cihada girmeyince. Hicret, Rasûl-û Ekrem Medine-i Tahire'ye geldiği zaman farz olundu. Orada kalan mecbur idi hicret etmeye. Etmediyse noksandır diyor meğer zayıf olsa.

Cihad nedir, hicret nedir? Hicret; fenâlıktan iyiliğe gitmek. Zâhiri hicret; küfür memleketinden Müslüman memleketine gitmektir. Hakiki hicret; ahlâk-ı seyyieden, ahlâk-ı haseneye değiştirmek ve cihada iştirak etmek. Bunlar bunu yaptıktan sonra şâyân-ı itimat olur Müslümandır. Bunları yapmadıktan sonra bunların niyetinde bozukluk var, itimat etmeyin. **فَإِنْ تَوَلَّوْا** Eğer bunlar durdularsa yâni sizin istediğiniz gibi muhaceret yapmadılar, cihad yapmadılar, bir kavl-i mücerretle kaldıysa **فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ** o va-

kit, onları esir ediniz hatta mukatele ediniz onları, **حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ** nerde bulursanız. **وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا** Onları bir dost, bir yardımcı itti haz etmeyiniz. Mesele mesele, ayet ayet, ayrı ayrı bir mevzular var.

إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَالْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا

Meğer bir adam, bu **إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ** münafıklardandır. Fakat bir kavme iltica etti. O kavim ile aranızda bir mûsâlaha var. Meselâ Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem bir Arap kabilesi ile sulh etmiştir, onlar imân etmişler. Bir adam münafıktır ama gitti onlara iltica etti, onu bırakınız oraya. (Bu bir.)

حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ Yahut geldi birisi size, kalpleri sıkıntıda size karşı muharebe etmek istemiyor. Onun kavm-û kabilesi imân etmemiştir. Fakat onun kalbinde Âllâh, bir şey hal ketmiş ki size karşı muharebe istemiyor. Etmek istemediği gibi **أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ** kavmiyle de harp etmek istemiyor. İçinde temiz bir kalp hâsıl olmuş, sizinle harp etmez, kavmiyle de harp etmez. Böyle olanı da haline bırak ey Habibim, ona da bir şey söyleme. **وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ** Eğer Âllâh isteseydi, bu adamın kalbine bunu ilka etmezdi, sana karşı bir düşman olurdu, **لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ** size musallat olurdu. Demek Cenâb-ı Hak, onun kalbine bir tasarruf etmiştir, kalbi ileride düzelir. **فَلَقَاتِلُوكُمْ** Eğer Âllâh isteseydi, onu musallat

ederdi size, sizle muharebe edecekti. **فَإِنْ اعْتَرَفْتُمْ** Eğer bunlar sizden i'tizal etmedilerse, böyle size karşı harp etmez, kavmine karşı da harp etmez. Size bir muhabbet var harp etmez fakat imân etmemiştir. Eğer böyle olursa **فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ** size karşı muharebe etmezse **وَالْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ** sulh-û selâmeti size telkinediyse o vakit, **فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا** Âllâh size yol vermemiştir onlara taarruz etmeye. Bir adam var, imân etmemiştir fakat kalbinde muhabbet var Rasûl-û Ekrem'e karşı. Veyahutta âleme müdahale etmez, harp etmez, Rasûl-û Ekrem hakkında bir şey demez, kavmine de muharebe etmez. E, bunu bırak hâline de ileri de Cenâb-ı Hak onun kalbine tasarruf eder.

91- سَتَجِدُونَ آخِرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلَّمَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَرِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ فُحِّدُوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكَ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

Bu üçüncüsü daha fena münafıkların! **سَتَجِدُونَ آخِرِينَ** Bir kavim, münafıklardan birisi de var ki. Bak münafıkların türlü türlüleri var. Halik-i Kâinat, Habibine hâllerini bildiriyor. Zaten Rasûl-û Ekrem, onları biliyordu ya şahsen fakat hâlleri; buna böyle yap, buna böyle yap, buna karşı sert davranma, buna karşı öyle yap, bir talimat veriyor. **سَتَجِدُونَ آخِرِينَ** Bir kavmi aher de var yine onlardan. **يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ** İsterler ki sizi temin etsinler. İsterler ki sizi temin etsinler de size Mü'min olduğunu gösterir de onların aleyhinde bir şey olmasın. **وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ** Kavmini de emin bırakıyorlar, kavmine gittiği zaman "biz imân etmemişiz" diyor, onları temin ediyor. Size

de geldiği zaman “biz imân etmişiz” diyor, sizi temin ediyor. **كُلَّمَا رُفِدُوا إِلَى الْفِتْنَةِ** Ne zamanki fitneye, kavm-i kabilesine avdet ettiler mi? **أُرْكِسُوا فِيهَا** içene girer yâni küfrünü izhar eder. Yâni kendini halas etmek için size karşı gelir “Ben Müslüman’ım” diyor. Ne zamanki fırsat buldu kavmine gitti, aynı onlardan olur. Zaman geçse bile tesiri yoktur.

Biz bunu bir kısmını müşahadeten gördük. Vaktiyle 312’de Ermenilerin bir muharebesi olmuştur. Emredilmişler her tarafa. O zaman bizim taraflarda da birçok Ermeniler, Müslüman olmuşlar. İslam dinine çevrilmişler, resmini değiştirmişler, muamele yapmışlar, beraber bulunmuş ta Harb-i Umumi’ye kadar. Harb-i Umumi’de Rus geldi, Ermeniler meydana çıktı. Onların hepsi iştirak ettiler, toptan iştirak ettiler. Zaman geldi mi içindeki hıyanet harekete geliyor, hepsini yaptırıyor. Onun için Cenâb-ı Hak, onların hakkında diyor.

وَيَأْتُوا Eğer bunlar vazgeçmediler bu ahlaktan **فَإِنْ لَمْ يَغْتَرِزْ لَكُمْ** size selamı telkin etmedilerse, vazgeçmedilerse bu halden ve sulhu selameti temin etmemişlerse size **وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ** elini çekirtmezlerse askerden, sizden **فَخَذَوْهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ** sizde onları alınız, esir ediniz, öldürünüz, nerede bulursanız bulunuz **وَأُولَئِكَ** bu hilekarlar, müzevvirler, bu münafıklar **جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا** Biz Azimüşşan size onların üzerine sultan, saltanat, kuvvet, zahit bir hüccet vermişiz, mesul olmanız, öldürünüz, esir ediniz, malınıda alınız, hanımlarınıda alınız. Bu bitti.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً -92
 فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ
 مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ
 بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ
 فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا
 حَكِيمًا

Katil meselesine geliyor. Katil, İslâmiyet'te Cenâb-ı Hak za-
 ten onu tayin etmiştir. **"beşşiril katile bil katli."** Katilin hakk-û
 hayatı yoktur Müslümanların içinde eğer hatâen değilse. Gitti bir
 adamı öldürdü, dinimizde onu öldürecekler. Beyan buyuruyor hata
 olanları da. وَمَا كَانَ Yoktur bir Mü'min için, bir
 Mü'mini öldürmek yok Kitabullah'ta إِلَّا خَطَأً meğer hata olup da.
 Hata olur meselâ silahı bir hayvana atar, gider bir insana isâbet
 eder yahut bir taş atar ki taş öldürücü bir şey değil, gelir öldürür
 katli-i hatâ-i. Hata olursa o vakit hatasının cezâsını çeker, kısas
 değildir. وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً Bir adam, bir Mü'mini hata ile öldü-
 rürse böyle kusur "Düştü öldü efendim, düşürdü öldü" hatâ-i olan
 bir katli. Onun cezâsı فَتَحْرِيرُ iki hak var. Biri Hakkullah var, biri
 halkul ibad var. Çocukların hakkı var, babasını öldürdü faraza. Bir
 de Cenâb-ı Hak'kın hakkı var. Cenâb-ı Hak'kın hakkı رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ bir
 köleyi azat etmek. Hatâen bir adam, birisini öldürürse bir köleyi
 azat etmek lâzım gelir. Kölesi yoksa parası yoksa oruç tutacak, iki
 ay oruç tutacak. Ondan sonra çocuklarına da أَهْلِهِ bir diyet müselleme teslim eder ehline. Diyet; yüz deve yâni bin
 sarı altındır. Bir Müslüman, bir Müslüman'ı hata olarak öldürürse o

ölenin çocuklarının hakkı var, bir de Âllâh'ın hakkı var. Çocukların hakkı diyetle ödenir. Âllâh'ın hakkı da mümkünse köle azad eder değilse iki ay oruç tutar. **إِلَّا أَنْ يَصَّدَّقُوا** Diyeti tamam verecek fakat eğer çocukları yâni diyeti alan meyyitin sahipleri, biraz azaltırsa bu da câizdir. Meselâ yüz deve almam da seksen deve alırım. Bin altındır ama beş yüz altın bana kâfidir dedilerse, affederlerse o aralarında caizdir. (Kendi iştihasıyla verdikten sonra artık fakir kalmıyor. Oruç köle içindir, diyet için oruç değildir. Şimdi katlin sahibi affederse başka, baştanbaşa da affedebilir, mal kendisinindir, hatayı yapan fakir ise parası yoksa affederse affeder, affetmezse borçlu kalır.)

فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ Eğer o hata-en ölen adam, bir kabileden gelmişse ve bu kabile size düşmandır. Bir adam oradan almış gelmiş, Müslüman olmuş, Müslümanların içine gelmiş. Hataen bir adam onu öldürdü. O küfür, veraseti kat eder. Bir kâfir olan baba, Müslüman olan evlada vâris olmaz. Kâfir olan evlat, Müslüman olan babaya vâris olmaz. Küfür, ırsi kat eder. Bu böyledir, dinimizde böyle. Küfür olarak ve ihtilaf eder, bunlar vasiyeti men eder. Bir baba ne kadar zengin olursa olsun, evladı kâfir oldu mu? Dinimizde o evlada vâris olamaz. Bu hakeza aksi de böyledir. Şimdi bir adam bir kabileden gelmiş, Müslüman olmuş, Müslümanların içinde. Sonra hatâen öldürüldü. Bu adama da yine Müslüman olduğu için hem köle azat olur, hem diyet olur. Fakat diyet çünkü alakası babaları küfürde, katedilmiştir, o alakayı kesmiş o taraftan diyet ortadan kalkar. Ancak rakabet (sorumluluk) var. Bu kadar.

وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ Eğer bir kavimden geldi bir adam. Aranızda misak var, muahede var. Kâfirdir ama muahede yapmışlar size. O muahedeye nazaran o da öldürülürse, فَدْيَةٍ مُدِّيَةٍ Mü'min bir köle azat ister, diyeti de o zaman onun üçte biridir, otuz üç deve diyor.

فَصِيَامٌ Şimdi diyet vermeye parası yok, fakirdir. Şَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ İki şehir; iki ay. Birbirinin arkasında yâni fasıla ile değildir çünkü cezâdır. تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ Cenâb-ı Hak'ka karşı bir tevbeye vesiledir bu. وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا Âllâh, mahlûkunun hâline Âlim'dir. Hakim'dir, yeri yerine halletmiştir.

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا 93-

وَمَنْ Her kim ki يَقْتُلْ öldürürse (şimdiye kadar hata ile öldürdü, şimdi kasten öldürmek.) مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا Bir adam kasten bir Mü'mini öldürürse, فَجَزَاؤُهُ onun cezâsı جَهَنَّمُ cehennemdir. Ama nasıl cehennem? خَالِدًا فِيهَا Ebedi olarak cehennemde kalmak suretiyle kalır. Hâlbuki katil, küfre mucip değildir. Bak şimdi, yüz tane katil yapsa kâfir olmaz eğer helâl bilirse kâfir olur. Helâl bilmedi, bir günahı yaptı kâfir olmaz, cezâ çeker. Burada خَالِدًا فِيهَا tefsirlere verdiği mânâ; katli helâl bilerek yapmışsa ebedi içinde kalır. Bu bir mânâ.

İkinci mânâ da demişler ki; bunun cezâsı bu kadar büyüktür fakat Âllâh-û Teâlâ, o cezâyı tahfif eder. Bu iki.

Üçüncü de bir sebep var, bu şahsına aittir. Ayetin sebep-i nü-

zulü söyleyelim. وَعَصَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ. Âllâh'ın gazabı katilin üzerinde olur, وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا. Azab-ı azimi vaad etmiş katile. Efendim bu Ayetin sebab-i nüzulü bu katil, öbür katil gibi değildir. Yoksa katil küfür değildir, helâl bilirse küfür olur. Maklis namında bir adam Mekke'den kalktı, Hişam diye bir kardeşi vardı. Her iki kardeşler Medine'ye geldiler, Müslüman oldular. Müslüman olduktan biraz sonra Maklis, Ben-i Neccar kabilesinin aralarında gezerken, baktı ki kardeşi orada ölü. E, nasıl olur bu? Doğru Rasûl-û Ekrem'e geldi. Arz etti, dedi; "Benim kardeşim Hişam'ı öldürmüşler. Ben-i Neccar kabilesinde ölü buldum." Eh! Emr-i İlâhi'yi izhar eder. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Fehir namında bir sahabeyi beraber gönderdi Ben-i Neccara. Cevap gönderdi Rasûl-û Ekrem'in emri bu; "Katili bilirlerse aynen katili teslim etsinler. Eğer katil malûm değilse diyeti versinler, gönderin." Onlar da dediler ki: "Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in emri başımızın üzerine sem'an ve taaten. Fakat biz katili tayin edemeyeceğiz, kim olduğunu da bilmiyoruz lâkin diyeti veririz." Topladılar aralarında kabile, yüz tane deveyi teslim ettiler. Maklis'e, Fehir de beraber gidiyor. Geliyor, şeytan galebe etti Maklis'e zaten tamam değildi. "Ben kardeşimin intikamını alayım bunlardan, deveyi de götürüyüm." Fehir ki Rasûl-û Ekrem beraber göndermişti, ona hizmet etmişti, onu şehit etti hileyle. Birbirine itimat etmiş ama vurdu öldürdü. Yüz deveyi de aldı Mekke'ye gitti küfüre, kâfir oldu. Mekke'nin fethinde bu adamı buldular. Buldular, onun artık imânı nerede kaldı? O katlolmuştur. Sebeb-i nüzul-ü ayet budur. Katli eğer müteammiden yaparsa **"beşşiril katile bil katli"** katledilir. Hataen olursa diyete munkalib olur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ -94-
 أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ
 اللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ
 اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân eden-
 ler. إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ Ne zamanki Âllâh yolunda sefere çıktı-
 nız, muharebeye. Şimdi ayetin sebab-i nüzulünü evvelâ söyle-
 yelim. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in çok sevdiği,
 Usame namında genç bir sahabi vardı. Hibbü'n Nebi, Zeyd'in oğ-
 ludur. Hibbü'n Nebiyyûn (Rasûl-û Ekrem'in sevgilisi) genç idi fakat
 her yere muvaffakiyetle neticelenmiştir hâli. Bunu bir kabileye
 gönderiyor. Kabilenin içinde birisi geliyor muharebe ediyor, mu-
 vaffak oluyor. Birisi kelime-i şهادeti söylüyor. Bunun da kendi iç-
 tihadına göre; "Bu korkudan, korkuyor da söylüyor hakiki Müslü-
 man değildir" vuruyor. Vurduktan sonra Medine-i Tahire'ye geldi,
 Rasûl-û Ekrem'e arz etti. Dedi; "Bunu yaptım ben, şüphelendim
 imânından vurdum." Rasûl-û Ekrem çok üzöldüler. **"hel lâ şa-
 kakte kalbehû"** "Sen kalbini açtın baktın mı, Müslüman değildir?
 Lâ ilâhe illâllâh Muhammedûn Rasûlullah dedi mi bırakacaktın."
 Usame'yi biraz tekdir etmiş. Ve "git de diyet ver onun çocukları-
 na." O da gitmiş, onun diyetini vermiş. Hata gibi, gerçek kasıttır
 ama küfür zannetmiş. Sebeb-i ayetin nüzülü bu.

Onun için Âllâh emrediyor. Ey Müslümanlar, küfür ile muha-
 rebe ettiğiniz zaman فَتَبَيَّنُوا beyan ediniz, anlayınız, "imân ettim"
 dediği zaman. İmân etti mi, etmedi mi? Hemen sellemehüsselam

vurmayınız. وَمَا تَقُولُوا Demeyiniz, bir adam size selâmı telkin etti, **"esselâmûaleykûm verahmetullah"** dedi. "لَسْتَ مُؤْمِنًا" "Sen Mü'min değilsin" demeyiniz bunu. Bu kalpten geliyor. **"hel lâ şakakte kalbehû."** تَبْتَغُونَ عَرَصَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا Belki onu öldürüp de hayat-ı dünyanın metaini talep ediyorsunuz. (Bir Müslüman asker, bir kâfir askerini öldürürse o kâfir askerin üzerindeki para, silah, elbisesi hepsi onun olur. Onun malıdır, taksimata karışmaz. Silahta, harpte, birisi harp ediyor. Müslümanın birisi ya asker, gitti orda bir asker gâvuru gördü vurdu, vurduktan sonra onun üstündeki hepsi onundur. Evet evet, bu Beyt'ül Mal'a girmez. Beyt'ül Mal'a onun resmi olan şeyler girer.) Bunu talep edip de öldürmek içinden çıkar bunu yapmayınız, diyor.

فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ Allâh-û Teâlâ'nın nezdinde emval-i ganimet çok, istediği kadar sizi ignâ eder. كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ Düşünü-
nüz hâlinizi, siz de bundan evvel imân etmediğiniz zaman, imânınız yoktu kâfir idiniz. فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ Allâh minnet-û ihsan etti, sizi İslâmiyetle müşerref etti. فَتَبَيَّنُوا Siz de iyice beyan ediniz, araştırınız, hakikat midir, değil midir? Sonra hüküm veriniz. إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Allâh CelleCelâlûhû, sizin yaptığınızdan haberdardır. Yâni yaptığınız, kalbinizde ne ise haberdardır. Onun için mükâfat, **"imkânu hayran fe hayran ve in şerran fe şerran"** kalbinizde fenalık varsa zarar var, iyilik varsa menfaat var.

95- لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولَى الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ
عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

Müsavi değildir oturup da harpten, cihaddan geri kalan. Oturan Müslümanlar da lâkin hangisi müstesna? عَيْرُ أُولَى الضَّرَرِ Zararlı meselâ ihtiyardır, sakattır, kördür onlar muharebeden müstesnadır. Onlardan başka evinde rahat-û salâhati var, bir tarafta da muharebe olur. Evinde oturan adam, o müsavi değildir وَأَلْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ maliyla nefsiyle mücahede edenlerle. Birisi bir Müslüman maliyla nefsiyle harbe gidiyor, mücahede ediyor. Birisi de kör değil, sakat değil, mecbur değil, hasta değil, o da oturmuş da bakıyor. Bunlar müsavi olmazlar Nezd-i İlâhi'de elbette farkı vardır. عَلَى الْقَاعِدِينَ Âllâh CelleCelâlûhû mücahitleri, cihad edenleri, maliyla nefsiyle cihad edenleri, oturup da cihaddan geri kalanlara derece itibari ile yüksek yapmıştır. وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ Hepsine de hüsnayı, cenneti vaad etmiş.

Efendim fakat mücahid, İlây-i Kelimetullah niyeti ile gider canını feda eden kimse mücahiddir. Gider de para kazansın, rütbe kazansın, zulümlüğü kırsın, o da şehittir şehitlikte defnedilir. Lâkin "fi sebîlillâh" şehit olan, İlây-i Kelimetullah İslâmiyet'in, Kur'an-ı Azimüşşân'ın hakimliğini temin edendir bunlar, bunların hakkındadır. وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ Bu yolda cihad edenleri Âllâh tavsil etmiş, yüksek yapmış عَالَمِينَ أَجْرًا عَظِيمًا oturanlara karşı, Büyük bir ecr-i azim ile yükseltmiştir.

دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا -96

دَرَجَاتٍ مِنْهُ Bir dereceler ihsan etmiştir. Malûm ya **"innemel e'mâlû binniyât"** Niyet ne kadar halis ise derece o kadar yüksektir. Niyet ne kadar çürük ise derece o kadar aşağı olur. دَرَجَاتٍ وَرَحْمَةً mağfiretler var, وَمَغْفِرَةً Âllâh'tan bunlara dereceler var, رَحِيمًا rahmet var. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile dostlarını mağfiret eder ve Rahim'dir, merhamet sahibidir. O mevzu da bitti.

97- إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْهُمْ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

Bunun da sebep-i nüzulü; ayetin sebep-i nüzulünü okuduktan sonra ayetin mânâsı hem hakiki olur, hem de anlaşılır. Sebeb-i mânâdır, mânâyı veren. Şimdi Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhi-vessellem, hicretten sonra Mekke'de kalanlar mecbur idiler gelsinler. إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ diyor, gelecek zaten. Zayıf olanlar, kadınlar, kızlar, onlar müstesna. Peki, zayıf değildir, gelmedi orada kaldı. Onların hâli ne olur? Onun hâli. Onların bir kısmı kaldı, kalanlar oldu. Bedir Vak'asında, Kureyşiler cebren onları getirdiler Rasûl-û Ekrem'e karşı harbe. Bu Müslümandır, imân etmiştir fakat hicret etmemiştir, Mekke'de kalmıştır. Belki kalbinde yeni imân var, yahut yok yahut vardır. Cebren, onu aldılar beraber Bedir'e getirdiler, Rasûl-û Ekrem'e karşı harbe getirdiler. Bedir Harbinde melekler açıktan açığa olarak, görünmüş bir hâlde iştirak etmişlerdir. O melekler, bunları gördüğü zaman onlardan soruyor. "Siz Müslüman idiniz, nerdeydiniz? Onlar diyorlar ki "Efendim, elimizde bir

şey yoktur, biz zayıfız idik, yapamadık.” “Yok, yalan diyorsunuz” ayet bunların hakkındadır.

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ Onlar ki melâike-i kiram onların ruhunu kabzeder, Bedir’de. طَالِمَى أَنْفُسِهِمْ Nefsine zulmetmiş, hicret etmemiş, Medine’ye gelmemiş ve ondan sonra da onlarla beraber harbe gelmiş. قَالَوا فِيمَ كُنْتُمْ Melekler diyorlar; “Neredeydiniz siz? Vakit geçti.” قَالَوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ Diyorlar; “Biz yeryüzünde zayıf insanlar idik, kuvvetimiz gücümüz yetmedi Medine’ye gidelim.” قَالَوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا “Siz yalan diyorsunuz. Âllâh’ın yeri(ardı) geniş değil miydi siz hicret ederdiniz? Mekke’den Medine’ye gidenler, isteyen canı gitti hatta en şiddetli zamanında.” فَأُولَئِكَ مَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا İste bunların da me’vası cehennemdir, ne fena bir mesir. İmkân olduğu hâlde bırakmış, ihtiyar içine girmiştir.

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً-98
وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ Ancak Mekke’de kalan, Rasûl-û Ekremle beraber hicret etmeyip de sonradan da gelip yetişemeyen (zayıf olanlar مِنَ الرِّجَالِ erkek) hastadır gidemedi, ihtiyardır gidemedi. Bu bir. وَالنِّسَاءِ Hanımlar, erkeğe tabidir. Erkek gitmedikten sonra hanımın gitmesi başlı başına mükellef değildir. وَالْوِلْدَانِ Çocuklar. Bunlar لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً bir çareye gücü yetmeyip de küfür içinde kaldılar, وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا bir yola da gelemediler. İste bunlardır hak. Fakat gücü yerinde, kuvveti yerinde, yol var. Niye gitmiyor-sun?

فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُورًا 99-

Böyle ma'zur olanları, Âllâh affeder. Âllâh mübalağa ile afüv sahibidir halis olanlara. Âllâh Ğafur'dur, mağfireti hadd-i hesabı geçmiştir. Mevzu mevzudur. Bu da başkadır.

Âshab-ı Kiram'dan bu nev'iden birisi, Mekke-i Mükerreme'de kalmıştı Rasûl-û Ekrem'den sonra. Kalktı, Medine'ye gitmeye hicret ediyor. Geldi, yol da malûm ya Mekke ile Medine arası on kındır. Hele o zaman epeyce müşkül idi. Kalktı, yolun ortasında hasta oldu, öldü. E, imân etmiştir, hicrete başladı. Onun arkadaşları dediler keşke hicreti tamam olsun diye, "Medine'ye kadar gelseydi yolda ölmeseydi" temenni ettiler. Bu adam hicrete niyet etti, hicret için evinden kalktı, yolun ortasına geldi, muvaffak olamadı Medine'ye gitmeye. Müteessir oldular. Ayet bunun hakkında nazil oldu ve bunlar gibi. Buyuruyor ki Âllâh, hicreti; "Mekke'den çıktığı günde muhacirdir. Medine'ye yetişmedi yine muhacirdir yine o sevaba sahiptir." Hatta zamanımızda da eğer niyet-i halisâ ise muhacir olursa yine sevabı olur.

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً 100-
وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ
وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَفُورًا رَحِيمًا

Her kim ki Âllâh yolunda, maksatla değil, para için değil, hanımlar için değil. Âllâh yolunda hicret ediyor, memleketini bırakıyor, Müslüman memleketine niyet ediyor. يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا Yeryüzünde birçok (mûrağamâ; zahmet-

tir) zahmeti çeker. Çeker, tabi malını eşyasını bırakıp gider. Lâkin وَسَعَةً akibinde genişliği de bulur. Bunu eğer hakiki muhacirler varsa aramızda kendinden de kıyas etseler bulurlar. Muhacir oluyor, sıkıntı çekiyor sonra Cenâb-ı Hak fazla bir servet de veriyor, mal da veriyor. Memleketinden geldiği zaman bir üzüntü çeker. Ondan sonra Cenâb-ı Hak ahiret başka, dünyada da genişliği veriyor.

يَجِدُ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا Yeryüzünde biraz zahmetler görüyor. Lâkin وَسَعَةً genişlik buluyor maldan. وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا (İşte madde budur) Her kim ki evinden muhacir olarak Âllâh için çıkarsa, وَمَنْ Her kim ki يَخْرُجْ çıkarsa مِنْ بَيْتِهِ evinden. Çıkıyor ama ne niyetle? إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ Âllâh-û Rasûlullah'ın emrine muhacir olarak niyeti ile çıkıyorsa, ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ (mevt) ölüm ona yetişirse o yine muhacirdir. فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ Onun ecir, Âllâh'ın lütf-û keremi ile sabit olmuştur. Aynen Medine-i Tahire'ye giden, Rasûl-û Ekrem'in huzuruna nail olanlar gibi sevap olur. وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا Âllâh mübalağa ile mağfiret sahibidir Mü'minlere, rahmet sahibidir Mü'minlere. Bu mevzu da geçiyor efendim.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ 101-
إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا
مُبِينًا

Bak her ayet, Kur'an-ı Azimüşşân ahkâm kitabıdır aynı zamanda. Nasıl ki kanunlarda cünha var, cinayet var, umur-u dâhiye var. Kur'an-ı Azimüşşân da böyle hepsi bire bir izah etmiştir.

Şimdi çok zamanda soruluyor, misafir olanlar namazı nasıl kılsınlar? Soru, sualler oluyor.

Şimdi bugünkü günde, zamanımızda hemen hemen mesafe yakası kalmamıştır. 18 saat muteberdir. 18 saat, bugün değil 3 saatte Hicaz'a gidiyor. Mesafe yok eğer bu ruhsat ise. Bak şimdi ruhsat, müşkülata karşı olur, müşkülât kalmamıştır. Zaten namaz zamanı girmez içine. Meselâ sabahleyin namazını kılmış Ankara'ya gidecek. Öğleden evvel Ankara'ya gidiyor, namaz zamanı gelmedi ki.

Şimdi bu kasr; 4 rekâtlı olan namazları 2 rekât yapmak. İmam-ı Şafii başta diğer iki imamla beraber, yalnız İmam-ı Azam müstesnadır. Bunlar diyorlar ki; "Âllâh tarafından misâfire bir ruhsat." Nitekim oruçta oluyor. Oruçta Cenâb-ı Hak ruhsat vermiş, Ramazan olduğu zaman, sefere çıktığı vakit, o adam isterse orucunu tutar seferde, isterse orucunu yer sonra günü gün tutar. Bu ruhsat olduğu gibi, namazda da böyledir. Namazda bir ruhsattır misâfir için. İsterse namazını tamam tutar, isterse de kısa tutar. Üç imamın içtiadı bu.

İmam-ı Azam, yalnız burada ayrı kalıyor. İmam-ı Azam diyor ki; "Ruhsat değil, bu doğrudan doğru misafir namazını, Âllâh böyle farz etmiştir, iki rekât kılar."

Şimdi bu ikisinin arasında, bizim için zaten mezhepler hepsi de haktır ya. İstesek ki bu İmam-ı Azam'ı da meyyos etmeyelim. Dört mezhebe de uydurmak istersek, birinci Tahiyat'ın sonunda **"Âllâhûmme salliyi"** okusun. Âllâhûmme Salliyi okuduktan sonra. **"Allahûmme salli âla seyyidinâ Muhammed..."** İmam-ı Azam'a göre selâm rukün değildir, diğer mezheplerde rukündür, selâm vermeyince namazdadır. İmam-ı Azam'da böyle değildir. Selâm etmeden salâvat-ı şerifeyi getirdi mi, kendi hareketiyle na-

mazdan çıkıyor, namazı bitiyor. 4 rekâtlı namaz kılıyor, tahiyatta selâm verdi, salâvat verdi, namazı bitti. Selâm vermeden kal-
kar iki rekât kılar, o da ona sünnet olur. Eğer böyle yaparsa hem
İmam-ı Azam'ın mezhebine uygun olur, hem diğer üç mezhepte
de bu ruhsattır, yapılır.

Her hüküm var. Âllâh CelleCelâluhû, mahlûkuna münasip gör-
düğü ahkâmı göndermiştir. Misafir namazı ki çok zaman sorarlar.
Misafir namazı hele bize de çok soranlar oluyor. Memleket Hane-
fi olduğu için, İmam-ı Azam'ın mezhebinde de "kasr" yâni dört
rekâtlı olan namazları iki rekât kılmak ehemmiyetlidir. Diğer mez-
heplerde öyledir fakat ihtilaf var. Hocaların da ekseriya mezhep
tarafdarlığı var. İstanbul'da da bu hâl fevkalade varmış, vaktiyle
medreseler zamanında. Onun için yalnız Hanefi mezhebini nazar-i
itibari alıyor, öbür mezhepten hiçbirisi alakadar olmamıştır. Hatta
Hanefi mezhebinden başka fıkıh kitapları bile İstanbul'da tab edil-
memiştir. Meselâ Hanefi mezhebinin envaları var. Fakat Şafii mez-
hebi Mısır'dan gelir, yoksa başka yok, diğer mezheplerin hiç yok.
Niçin? Memleket Hanefi'dir, hükümet Hanefi idi. Hanefi baştadır
dedil ama öbür mezhepler de mezheptir onları inkâr etmiyoruz ki!
Onun için ondan başka fetva da verilmiyor, sonra cevap da veril-
miyor, o böyle kalıyor. Maksat itiraz değil hepimiz devam edicez.
Fakat ayetin vaziyeti diğer mezhepleri de nazar-i itibari alırsak,
hele bugün zamanımızda seferin ne kadar kolay olduğu (namaz
zamanı olmadan da sabahleyin namazını kıldı gitti meselâ Anka-
ra'ya, daha öğleden evvel oraya gidecek, namaz zamanı geçmiyor
ki!) O bir müşkilattı.

Şimdi İmam-ı Şafii başta olmak üzere, üç imamın ki her üçü
de bizim için, hiçbirisine ta'netmiyoruz. Ama mezhebimize daha

muracılı oluyoruz başka. Her Hanefi mezhebinden olan bir zat, "Benim İmam-ı Âzam'ın mezhebi bence hepsinden daha ziyâde yakındır hakk-û hakikate ama diğerleri bâtil değildir, diğerleri de haktır" böyle diyecek. Şafii de böyle diyecek. Efendim, "İmam-ı Âzam'ın mezhebini ta'netmiyor ama benim mezhebim daha hakiki görünüyor bence." Eğer böyle itimat etmezse tam kuvvetli olmadığı hâlde bir ipe yapışıyor.

Şimdi evvelâ oruçtan bahsedelim. Oruç hakkında. Eğer bir adam sefere çıkarsa, Âllâh-û Teâlâ ruhsat olarak müsaade etmiştir. Seferi de beyan edecek. Üç konak mesafesi yâni 18 saat mesafede bir seyahate çıkarsa, Ruhsat-ı İlâhiye var. İsterse orucunu tutar yine gider, isterse de orucunu yer, sonra günü gün tutar. Bu ruhsat, buna hepsi müttefik.

Şimdi İmam-ı Şâfii ile diğer iki imam (Ahmed ve Malik.) Onlar diyorlar; Bu da aynen ona kıyasendir. Seferin müşkilatı çok olur, imkânlar, imkânsızlık zamanları olur. Âllâh-û Teâlâ, kuluna ruhsat olarak müsaade etmiştir. Demiş ki faraza eğer isterse dört rekâtını kılsın zaten kılıyor. Fakat isterse o dört rekâtlı olan namazlar ki (öğle, ikindi, yatsı)dır ikişer rekât kılabilir. Bu bir ruhsattır, bunu ruhsat telakki ediyorlar. Ayetin tarz-ı ifadesi de onları teyid ediyor. İmam-ı Azam'ın da ayrı delilleri vardır tabi, terci yok aramızda.

Fakat bak, **وَإِذَا** ne zamanki **ضَرَبْتُمْ** yâni "safertüm" sefer ettiniz, sefere çıktınız. Seferi, hadis tayin ediyor. Sefer nedir? Haram seferi olmayacak meselâ haram bir mamül sefere gidiyorsa ruhsat yok. Ruhsat-ı İlâhi'ye haramda yoktur. Hırsızlığa gider, ya bilmem fenalığa gider, birisini öldürmeye gidiyor, bu seferde bu ruhsatlar yok. Ne orucun vardır, ne namazın vardır çünkü isyân seferinde ruhsat yoktur. **وَإِذَا** Ne zamanki **ضَرَبْتُمْ** yâni "safertüm"

sefere çıktınız **فِي الْأَرْضِ** yerde. Sefere gittiniz, seferin müddeti de hadis tayin ediyor ki; 18 saattir. **فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ** Yoktur size günah, sıkıntı **أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ** kasr (kisa) yapsanız namazları. Siz sefere gittiğiniz zaman günah değildir, uzun dört rekâtlık namazları iki kılmaya. Günah değildir demek yâni câizdir. Değil mi ya! Yâni ibârenin tam içindeki kelime, siz sefere çıktığınız zaman namazı kasr etmekte günahkâr olmazsınız yâni ediniz isterseniz. Aynı yerde efendim. Fakat İmam-ı Azam da onun da kendine göre delileri var. O diyor ki; bu seferi namazı dört rekât farz olmamıştır ki ruhsat olsun. İkişer rekât farz olmuştu. Binâenaleyh bu ruhsat değildir diyor. Zaten aslı budur diyor yâni onun dediği de bu. Onlar hücceti, ayetin sarahatinden alıyorlar. İmam-ı Âzam'ın hücceti, diyor ki; seferi namazı dört rekât değildir, asıl iki rekât olarak farz olmuştur.

Sonra bunun yanında bir cem'i de var ki cem'iden hiç bahs yok. Asıl cem'i hele diğer mezheplerde. İmam-ı Âzam cem'i kabul ediyor, onun da içtihadı var ama Arafat'ta, başka yerde yoktur. Fakat diğer imamlarda, yine Rasûl-û Ekrem'in harekâtına binâen cem'i de olur. Nasıl cem olur? Cem'i takdim, cem'i tehir. Öğle namazı bir yere gitti, seferidir yolda. Baktı ki su var, imkân var, abdestini aldı. İki rekât öğle namazını kıldı. Ondan sonra ikindide nerede olacağını bilmiyor. Bu imkân olur mu, olmaz mı bilmiyor. İki rekât da cem'i takdim olarak ikindiye öğleye kılabilir. Veyahut öğleyin koyduğu zamanda su bulunmadı, yer bulunmadı. Niyet ediyor ama! "Ben öğle namazımı cem'i tehir olarak ikindi üzerine kılacağım" niyet etti. O vakit de ne oluyor? Namazı bırakıyor, ikindide her iki namazı birden kılıyor. Cem'i takdim, cem'i tehir

vardır diğer mezheplerde. İmam-ı Âzam, bunu yalnız Arafat'ta kabul ediyor.

Sünnetlerini yine kılar mıyız? Sünnet zaten reyine aittir, onu hiç kesmez. E, bak sünnetini tamam kılıyor, namazdan iki rekât kesmek! Fakat şimdi bize düşen burada, öyle bir şey yapalım ki her dört mezhebe uygun gelsin. Bu da imkânı var. Zaten üç mezhepte tamam kılar, kılabilir. İmam-ı Âzam'dır, kasra taraftar. Bunu da İmam-ı Âzam'ın mezhebine göre, selâm rukün değil. Namazdan sonra selâm veriyoruz sağa sola, o rukün değildir. Ne vakit Salavat-ı Şerife'yi getirdi, namaz bitti. Faraza selâm vermeden evvel abdestsiz olursa namazı câizdir. İmam-ı Âzam'ın mezhebi böyledir. Selâm rukün değildir. Diğer mezheplerde selâm rukündür. Şimdi namazını kıldı, Salâvat-ı Şerife'yi tamam getirdi mi ikinci rekâтта, İmam-ı Âzam'a göre bu namaz sevaptır. Selâm vermeden kalkar iki rekâтта daha yapar. O da ona sünnet olur. Nasıl olacak yâni sübhaneke okunacak mı? Sübhaneke sünnettir. Onu okusa daha iyi, okumazsa da olur. Bu İmam-ı Âzam'a göre ikinci bir namazdır, sünnettir. Diğer mezheplerde tamamdır. Yâni isterse dört mezhebi birden yapmaya, (tahiyyat zaten iki rekât kabul ediyoruz) tahiyyâтта Salâvat-ı Şerife'yi getirir, kalkar iki rekât daha devam eder. Bu da olur. Bunu da yapmazsa, ayetin sarahatine diğer imamların elinde daha sarahat var. İmam-ı Âzam'ın da ayrı içtiihadı var ki "bu böyle farz olmuştur" diyor. Bunların aralarında tehalüf yok, hepsi birdir. Bilerek yaparsa hiçbir şey lâzım gelmez.

وَإِذَا صَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ Ne zamanki sefer ettiniz yeryüzünde فَكَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا kasr yapmasanız مِنَ الصَّلَاةِ namazları. Namazları kasr yapmakta günah yok.

Hele o harp zamanında. إِنْ عَجَزْتُمْ (yani siyema) korktu-

nuz أَنْ يَفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا karşınızda olan kâfirler bir fitne yapıp da hücum ederlerse tabi yaparsınız. Yâni bu kayıt, sefer daima sıkıntılı olur da sefer sıkıntısı fazla olursa hay hay yaparsınız. إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا Kâfirler size daimi olarak düşmandır. Muhakkak kâfirler size كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا düşmandır. إِنَّ الْكَافِرِينَ (beyyin'ül adevâ, adavetleri beyyin olan bir) düşmandır. Bunu mukaddime yapıyor.

Salat'ül havf var. Harp zamanında namaz kılmak, harp zamanında namaz kılmaya salat'ül havf derler. Yâni seferde olan namazı beyan etti. Şimdi de harpte olan namazı beyan ediyor. Ruhsat-ı İlâhi'ye var her tarafta. Buyuruyor ki; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Batn'ül Nahl namında bir mevkide namazı kılmıştır böyle. Âşabını iki kısım yapıyor. Bir kısım arkasında namaza duruyor. Bir kısım da o kısmın arkasında elinde silah, muhafaza ediyor. Ne zamanki birinci, o ayrılıyor. İkinci, onun yerine geliyor. Ayrılan gelir, arkada gene muhafaza ediyor. Bu salat'ül havfte olur. Eğer birbirine karışık harp ise o vakit nasıl olursa olur. Bu şekilde beyan ediyor.

102- وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلَتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلِيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلِتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلِيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُبِينًا

Şimdi buyuruyor ki; **وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ** Ey Habibim içinde olduğun zaman yâni imam. (İmamette tabi Rasûl-û Ekrem başta geliyor.) İmam-ı Âzam diyor ki; "Bunlar mümkünse yapar, değilse namazı kazaya bırakır sonra yapar." O içtihadı da vardır, bu kolaylıktır. **فَاقَمْتَ لَهُمُ** Sen onların içinde olduğun zaman **وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ** **فَلْتَقُمْ طَائِفَةً** namazı ikame ettir yâni başla, imamete başla. **مِنْهُمْ مَعَكَ** Bir taife seninle beraber niyet etsin, namaza dursun **وَلْيَأْخُذُوا بِأَسْلِحَتِهِمْ** fakat silahlarını bırakmasınlar, silahları beraber olsun. **فَإِذَا سَجَدُوا** Ne zamanki seninle beraber olanlar secdeye gittiler, namazını bitirdiler. **فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ** Onlar arkaya gitsinler, **وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى** arkadaki taife gelsin en öne, **لَمْ يُصَلُّوا** **وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ** ikinci rekâtı da onlar kılsın beraber. **فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ** **وَأَسْلِحَتَهُمْ** Kendini düşmandan ihtiraz, silahını muhafaza etsinler.

Bak ayette silah bahsi geçiyor, bunun sebab-i nüzulü bu idi. Öğle namazını kıldılar Âshab-ı Kiram, silahlarını bir köşeye koydular hep beraber müşterian namaz kıldılar. Kâfirler gördüler de ondan sonra pişman oldular. Bizim en büyük bir fırsatımızı kaçırdık dediler. Silahları ayrı, kendi namazda, birden hücum etseydik silah ile onların arasına girerdik galip olurduk dediler. Bunlar bu düşünceyi yaparken dediler; "İkinci namazında, birden namaz zamanında hücum ederiz, silah ile onların arasına düşeriz, galip oluruz." Halik-i Kâinat, Habibine bildiriyor. Bil ki bunları, "silahını al" diye, bunun sebebi budur. **وَدَّ** Seviyorlar, temenni ediyorlar **عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ** imân etmeyenler, **لَوْ تَغْفُلُونَ** gafil olasınız **الَّذِينَ كَفَرُوا** **فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً** **وَأَمْتَعَتِكُمْ** silahlarınızdan. Birdenbire hücum ederler, silah ayrı, siz ayrı. Bu silah ile beraber namaz kılınır,

he illâllâh; yok bir mabud Âllâh'tan başka. Ondan sonra lafzâ-i celâle gelir, Sûbhanâllâh gelir, Elhamdûlillah gelir. Bunların hepsi zikrullahtır. Namazı bitirdikten sonra zikrullahı devam ediniz. Düşünmeyiniz, "Efendim ben uzanırken nasıl okuyacağım, Âllâh'ın ismi büyüktür, kitabı büyüktür, uzanırken hürmetsiz olur." Bu telkinattır şeytandan. Halik-i Kâinat istiyor ki zikrullah fazla olsun. Fazla olmak için de müsaade etmiştir. **فِيَّامًا** Ayakta isen söyle, **وَقُعُودًا** oturarak söyle, **وَعَلَى جُنُوبِكُمْ** uzanarak. Yatağına girmiştir yahut uzanmıştır. Yâni hiçbir şey mânâ değil, abdestli, abdestsiz hatta cenabet bile olur. Zikrullah ile Âllâh kelimesini söylemek. Onun için zikrullahtan gafil olmayın. **إِذَا أَطْمَأْنَنْتُمْ** İtminan hâsıl oldu mu? Ta! Muharebeden kurtuldunuz mu? **فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ** Namazınızı hakkıyla ikame ediniz. **كَانَتْ عَلَى** Çünkü namaz **إِنَّ الصَّلَاةَ** **الْمُؤْمِنِينَ** Müslümanlar üzerine **كِتَابًا مَوْفُوتًا** vakitli olan bir mektuptur, yazılmış İnd-i İlâhî'de Mü'minlere. Fakat her vakit değil, vakitli olarak yazılmış beş vakitte. Geçirmemek yâni. Mukadderdir vakti. Yâni bir var namaz kılmak, bir de vaktinde kılmak. Namaz hem farz olmuş kılması, hem de vakitte kılması farz olmuş. E, kaza olursa, o kazaya ait bir kusur vardır. Belki yaptıktan sonra Âllâh, o kusuru inşâllâh affeder.

104- وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ kâfir Zayıf olmayınız, gevşek olmayınız **وَلَا تَهِنُوا** kavmin sizi harbe davet ettikleri zaman yahut mülkünüze girdiği zaman gevşek olmayınız. "Aman ne yapayım, bana ne" yahut

vazgeçmek, bu doğru değildir. Efendim ben hasta olurum, yaralı olurum, kim bana bakar bu da doğru değildir. **إِنْ تَكُونُوا تَأْلُمُونَ** Eğer harpte size elem hâsıl olur, yara hâsıl olur, üzüntü hâsıl olursa, bakınız **فَإِنَّهُمْ يَأْلُمُونَ كَمَا تَأْلُمُونَ** onlara da elem, yara hâsıl olur. Onların dini bâtil olduğu halde elemi, yarayı, felanı kabul eder ve harbe geliyor. E, size de dininiz haktır, size emrediyor. Siz de o eleme tahammül ediniz. **وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ** Âllâh'tan ümit ediyorsunuz onların ümit etmediğini. Onların ahirete imânı yok, ahirette Nimet-i İlâhiye'ye inanmazlar. Siz, ona imân ediyorsunuz, onu kabul ediyorsunuz. Binâenâleyh siz daha haklısınız, önce muharebelere devam etmekte. Ama muharebe, İlây-ı Kelimetullah. Kelimetullah, Lâ ilâhe illâllâh'tır. Gaye İlây-ı Kelimetullah olursa, o yolda eğer vücudunuza yaralanmak filan gelirse müteessir olmayınız. Çünkü doğru bir yolda gidiyorsunuz, ümidiniz kuvvetlidir. Onların ümidi olmadığı halde bunu yapıyorlar da sizin bu ümidiniz olduğu halde neye geri kalıyorsunuz? **وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا** Âllâh, kulunun haline âlimdir. Ne lâzımsa onu emrediyor. Hakim'dir, her şeyi yeri yerinde halketmiştir. Bu bitti efendim, mevzu ayrı ayrıdır, bu mevzu değişti.

105- إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ - وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

Bu ayet-i kerimenin sebep-i nüzulü; Tu'me namında bir münafık vardı. Münafık idi fakat şekl-û kıyafetle camiye gelir, Müslümanlara gösteriyordu. Bu gitti bir yerde, bir evden bir zırh, silah çaldı. Çaldıktan sonra gitti bir yahudiye teslim etti, yahudi dükâncı, emanet diye bıraktı. Ertesi gün aradılar nihayet yahudinin

dükkânında bu silahı buldular. Bulduktan sonra yahudi, "Tu'me getirmiş buraya bırakmış, benim bununla alakam yok" dedi. Tu'me de inkâr etti bu sefer. "Yok, benim haberim yok, yahudinindir" dedi. Dava, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesselame aksetti. Tu'menin akrabaları çok, toplandılar da yemine başladılar, Tu'me başta. Başladılar, münafığın âdeti odur zaten yeminle başlıyor. Yemin ettiler, kavm-u kabilesi yemin ettiler. "Efendim, yahudi hilekârdır, yalancıdır. Bu Tu'me doğrudur. Yahudi, Tu'meye iftira ediyor." E, tabi yahudinin bir tarafı yok, yalnız yahudi söyledi "Benim değildir, Tu'me getirdi." Bunları kesretle Rasûl-û Ekrem'e gelişi ve toptan söylenişi. Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhivesselame'e, Cenâb-ı Hak zaten ikaz ediyor fakat o arada hatırına geldi "Belki de yahudi hıyanet ediyor da Tu'me doğrudur." Hatıra geldiği için ayet nazil oldu. Emrediyor; "Tu'medir hileyi yapan, yahudi değildir ve oraya meyletme." Onların yalanları, onlar çünkü yalancı şahit çıktılar Huzur-u Peygamberi'de. Şehadet ettiler, akibinde yalanla teyid ettiler ki "Bu Tu'menin değildir, yahudinindir." Bu vaziyette, Rasûl-û Ekrem'in kalbine bir şeyler geldi. Geldiği için yâni bir şeyler ne demek? Yahudiye değil de Tu'meyi haklı bulmak. Onun için ayet geldi.

Ayet geldi, dedi. **إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ** Ey Habibim, bu Kitabullah'ı hakk-u hakikatle gönderdik sana, hakkı beyan ediyor sana. Kalbine o geliyor. **لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَىكَ اللَّهُ** Sen insanların arasında, Âllâh-û Teâlâ'nın sana gösterdiği şekilde hüküm etmek. Onların şehadetine, onların yalanlarına değil. **وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا** Hain olan ki Tu'medir burada. Hasim olma, muin olma.

et. ^{وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ} Kalbine gelenden de Âllâh'tan mağfiretini talep et. ^{إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا}

Âllâh CelleCelâlûhû, mübalağa ile mağfiret sahibidir ve merhamet sahibidir.

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا 107

Sonra ^{نَفْسِهِ} nefesine hıyanet eden bu Tu'me gibi, onları müdafaa etmeyin. ^{إِنَّ اللَّهَ} Muhakkak Âllâh, ^{أَثِيمًا} hata yapanları, böyle güftar-û iftira edenleri istemez. Tu'menin kavm-u kabilesi de epey vardı. Onlar da gizlemek istiyorlar.

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا 108

Bunlar "hâşâ, Tu'me böyle bir şey yapıyor mu?" diye birbirine söylerlerdi. Halktan gizletiyorlar Tu'menin yaptığı hırsızlığı, ^{وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ} Âllâh'tan gizlemezler ki! Ne kadar yemin ile şahit ile halktan bu hırsızlığı gizleseler, Âllâh'tan gizletmek imkânı yoktur. ^{وَهُوَ مَعَهُمْ} Âllâh ilmi itibariyle onları bilir. ^{إِذْ} O zamanki ^{يُبَيِّتُونَ} geceleyin evlerinde uydururlardı, ^{مَا لَا يَرْضَى} ne razı olmadığı kavilleri uydururlardı. Geceleyin evlerinde toplandılar, dediler. "Rasûl-û Ekrem şهادete ehemmiyet veriyor, yemine ehemmiyet veriyor. Biz şهادet veririz ve yemin de içiyoruz." Böyle geceleyin evinde bunu öğretiyorlardı. Âllâh bunu bilir. ^{وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا} Âllâh onların yaptığına

muhiittir, ahvalini bilir. Yâni halktan gizlerler, Âllâh'tan gizlemezler. Bak Cenâb-ı Hak, onların evlerinde gizli yaptığı muameleyi beyan ediyor. Ey Habibim, gizli aralarında ittifak ettiler geceleyin. Dediler; "Rasûl-û Ekrem şahide ehemmiyet veriyor, yemine ehemmiyet veriyor. Bir takımımız şahit oluruz, bir de yemin oluruz da Tu'meyi kurtarırız." Bunlar halktan utanırlar, Âllâh'tan utanmazlar.

109- هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا

جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ Ey sizler, Tu'menin akrabaları, الْحَيَاةِ الدُّنْيَا dünya hayatında mücadele ettiniz, yalan içtiniz, Tu'meyi kurtardınız faraza. فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ Kıyamet gününde ne yapacak, kim mücadele edecek Tu'meyi kurtaracak? أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا Kim vekil olur da Tu'meyi kurtaracak? Tu'me böyle rezil oldu, nihayet Mekke-i Mükerreme'ye tekrar geri gitti, gelmişti oradan ve dinini de değiştirdi. Küfür üzerine, irtidat üzerine öldü gitti. Bu mevzu bitti.

110- وَمَنْ يَعْمَلْ سَوَاءً أَوْ يظْلِمَ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا

Rahmet-i İlâhiye'yi, bize gösteriyor Cenâb-ı Hak. Yine istiğfara hepimizi davet ediyor. Buyuruyor ki وَمَنْ يَعْمَلْ سَوَاءً bir adam fenalık yaparsa, (sû; fenalık demektir, başkasına fenalık. "sû" fenalıktır ama başkasına karşı. Nefsine zulüm, Âllâh'ına karşı. İnsanın yaptığı hatalar ya müteaddidir başkasına karşı zulümdür, ona

“sû” derler. Yahutta onunla Âllâh’ın arasında namazda, oruçta, ibadette kusur etmiş, o da nefsine zulmetmiş. İkisi de zulümdür.)

وَمَنْ Her kim ki يَعْمَلْ سَوْئًا yâni **“mâye sîu bihi”** halkın üzüldüğü bir şeyi yaparsa ki hakkul ibaddır. أَوْ يَظْلِمَ نَفْسَهُ Yahut nefsine zulmederse, Âllâh’a karşı olan ubudiyetinden hâlel yaparsa, her iki takdirde de ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ ondan sonra pişman olup tevbe eder, istiğfar ederse.

(Fakat tevbe yalnız dudakların arasında olmamalıdır, kalpten gelmelidir. Nedamettir, nedamet edecek. “Ben bunu niçin yaptım ve bir daha yapmayacağına ahdedecek.” Ve o aletleri de varsa onu da ortadan kaldıracak. Şimdi ya hakkul ibada taalluk eder ya etmez. Eğer hakkul ibada taalluk ederse tevbenin şartı olur dört. Evvelâ nedamet etmek pişman olmak yaptığına, bir daha yapmamaya azmetmek ve onun alet-û edavatı da ne varsa ortadan kaldırır. Meselâ rakı içiyor, şişeleri falanları atmak, üç. Bir de istihlal. Mal sahibi ya helâl eder ya parasını verir, helâl etmek. Eğer hakkul ibad varsa dört olur. Hakkul ibad yoksa o üçü kâfidir. Nedamet eder yaptığına, bir daha yapmamaya azmeder ve alet-û edavatı da ortadan kaldırır. Alet-û edavatı kaldırması budur ki; bir insan tevbe ettiği zaman eğer o hal tehabbür ederse, tehabbür ettiği zaman kendinde bir mahcubiyet, bir üzüntü olsa tevbesinin kabulüne işarettir. Eğer onları gördüğü zaman sevinmek gibi bir hal, “eh bir daha da olsaydı iyiydi” dese, o da kabul olmamaya işarettir. Ortadan kaldırırsa ki bu hale gelsin.

Bir insan, birisi halka karşı bir fenalık yapmışsa yahut nefsine zulmetmiş, Âllâh’ına karşı bir kusuru varsa, sonra istiğfar-u

tevbeye başlarsa bu vakit; **يَجِدِ اللَّهُ غُفُورًا رَحِيمًا** Âllâh'ı Ğafur, mağfiret edici, kusurunu affedici bulur. Rahim bulur, Rahmet sahibi bulur. Hem mağfiret eder tevbesini kabul eder, bir de rahmet eder, lütf-û keremini ihsan eder.

وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا -111

Bir adam, bir hatayı (ism; günah demektir) ister halka karşı, ister Âllâh'a karşı olsun yaparsa. Hata hatadır, hele hakkul ibad daha mühimdir. Âllâh'ın hakkı kerem-i ihsan ile merbuttur. **وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا** Âllâh kulu-nun hâline alimdir. Ne lâzımsa onu emrediyor. Hakim'dir, her şeyi yeri yerinde halketmiştir.

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا -112

(Şimdi Tu'menin yine iftirasına işaret. "Ben yapmadım, yahudi yaptı" dedi ya. Beriye ta'n etmek, onu bildiriyor ayet.)

Yahut bir hata yaparsa Âllâh'a karşı. **وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا** Sonra o hatayı beri olan, yapmayan adama isnat eder iftira ederse. **فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا** O tahammül ediyor yapıyor. Mübin olan bir günah, bir iftira kazanmış olur. Bu mevzu daha bitmemiştir de.

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَصُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا -113

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ Ey Habibim Ekmelerrasûl Sallâllâhû Aleyhivessellem. Eğer Cenâb-ı Hak'kın fazl-û keremi sana olmasaydı, ayetle sana bildirmeseydi. Bu Tu'menin akrabaları gelip de şahit olmak, yemin içmek, toptan gelip de böyle bildiği gibi yapmak, senin kalbini Ahkâm-ı İlâhiye'ye karşı belki de çevirirlerdi. Çevirmesin diye Âllâh-û Teâlâ, fazl-û keremiyle ayetle seni ikaz etti. Eğer Âllâh-û Teâlâ'nın fazl-û keremi olmasaydı sana ey Habibim, لَهُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ O'nun fazla bir rahmet-i afvı olmasaydı. (lehemmet; azmenet) İhtimam ederlerdi onların bir kısmı ki Tu'menin akrabalarıdır. أَنْ يُضِلُّوكَ Seni yoldan çıkarmaya, Âllâh'ın hükmünün haricinde fetva vermeye. Çünkü dava şahitle sabit olur, şahitler karşısında müteaddit, yemin de takip ediyor, gaybı da Âllâh bilir. Böyle aldatacaklardı lâkin Âllâh CelleCelâlûhû lütf-û keremiyle ikaz etti. وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ Onlar ancak nefsi-ni idlal ederler. Onların bu hareketleri, onların aleyhindedir. وَمَا يَصُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ (”min” tekid içindir.) Sana hiçbir ziyanı zararı olmaz. Âllâh CelleCelâlûhû, her an-ı şanda sana muhafızdır ve sana bildirir. وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ İnzal ettik, gönderdik sana bu Kur'an-ı Azimüşşân'ı, وَالْحِكْمَةَ Ahkâm-ı İlâhiye'yi. وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ Senin bilmediğin şeyi sana bildirdi. Kırk yaşına kadar bunları bilmezdin. Âllâh-û Teâlâ, bak efendim; Mekke halkı cahil, zalim bir insanlar. Yâni o kadar zulüm ki başka yerde bulunmaz bir zulüm vardı bu cahiliyet zamanında. Tahsil yok, ilim yok, malûmat yok. Birdenbire Kudret-i İlâhiye ile fışkırdı bir yenbu, bir ilim ki evvel-û ahiri bilir. Hiç kimsenin bilmediğini bilir. İlm-i İlâhi'yle taalluk ettikten sonra artık bilmediği bir şey yoktur. Senin bilme-

diğini sana bildirdi. Bundan evvel onların içindeydin, Kur'an nazil olmadıktan evvel, peygamber olmadıktan evvel bunları bilmezdin. Âllâh-û Teâlâ, bunları sana bildirdi. وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا. Âllâh'ın fazl-û keremi sana çok azim-u büyüktür.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ-114
بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا
عَظِيمًا

Sonra ayet değişiyor. Zaten vaziyeti efendim, meclisler cemaatler her zamanda Müslümanlar, insanlar birbiriyle görüşürler konuşurlar. Hangi meclislere devam etmeli, hangilerine devam etmemeli. Bir mecliste ki dinin aleyhinde, imânın aleyhinde, Müslümanın aleyhinde bir hareket olursa elimizden gelirse zaten men etmek bizim borcumuz. Fakat eğer fitneye sebep olursa, hadistir "Fitneyi kaldırmayın, dil ile söyleyin." Eğer dil ile imkân olmadıysa fitneye sebep ise "hiç olmazsa kalbinde üzüntü hissedin." Eğer bu üzüntü de olmasa imân yoktur. Elinde yapamazsın, dilinde de yapamazsın fakat onu tahsin etmek, güzelleştirmek "ne güzeldir demek" o demek imân yoktur ki yapılıyor.

Bir cemaatte ki لَا خَيْرَ diyor. Böyle iştirak etmeyiniz nihayet orada oturmayıp da başka yere gidiniz. لَا خَيْرَ Menfaat ve hayır yok لَا خَيْرَ فِي Kَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ onların cemaatlerinden, münacatından, konuşmalarından, "necva" gizli konuşmalarından, açık konuşmalarından, içtimalarından hayır yok herkesin. Her cemaate iştirak etmeyin إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ meğer bir sadakayla bir hayır ile bir afaf ile mevzu ise أَوْ مَعْرُوفٍ yahut amel-i maruf, ahvâl-i ahkâm-ı

Îlâhiye'nin kabul ettiği şeyler mevz-û bahis ise **أَوْ إِصْلَاحَ بَيْنَ النَّاسِ** yahut halkın arasında bir ıslaha sebep ise o meclislere giriniz.

Baktın ki bir mecliste âmal-i salih, Ahkâm-ı Îlâhiye'ye muhalif bir şey yok, onlardan bahsediliyor, sadakattan bahsediliyor, halkın arasındaki ıslahtan bahsediliyor ona devam ediniz, onda hayır var. Eğer bunlar yok ise bu meclislerde hayır yok, devam etmeyiniz. **وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ** Bir adam bunu dinlerse, Kur'an-ı Azimüşşân'ın bu ayetleri, Yâni iştirak ettiği içtimalar ancak dini olan içtimalar, dinin aleyhinde olmayanlar olsa, Âllâh'ın rızasını talep ederek bunu talep ederse **عَظِيمًا** biz, ona **فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا** ecr-i azimi ihsan ederiz.

Sevfe; bundan sonra ki kıyamettir. Kıyamet, demek ki Mü'mine verilecek sevap ebedidir. Ebedi olduğu için muvakkat dünyada yerleşmez. Onun için Âllâh, ahirette ihsan eder.

115- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ Her kim ki Rasulûllah Sallâllâhû Aleyhives-sellem'e. Bak, Rasûl yalnız (elif, lamsız) olursa her peygambere olur. Fakat "er-Rasûl" dedi mi, Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhives-sellem, Kaffe-i Kâmil. Kim ki Rasulûllah Sallâllâhû Aleyhives-sellem'e muhalefet ederse, **وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ** hidayet te-beyyün ettiği halde. Kur'an nazil olmuş, Ahkâm-ı Îlâhiye beyan edilmiş, hidayet meydana gelmiş, dalalet meydana gelmiş, ondan sonra muhalefete başlarsa, **وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ** Mü'minlerin yolu olmayan yollara tâbi olmak (yâni Mü'minin yolu tahakkuk etmiş) onu bırakır da başka yola giderse! **نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى** Vereceğiz ona, **مَا**

تَوَلَّى onun tevelli ettiği şeyi. Dünya umurunu vereceğiz ona. Dünyanın çünkü bir kıymeti yok Nezd-i İlâhi'de. **"lev tezinüddünyâ cenaha be ubetin me şeribe minha kâfirun şirbetemâ"** Eğer Nezd-i İlâhi'de dünyanın kıymeti bir sinek, sivrisineğin kanadı kadar olsaydı, Âllâh CelleCelâlûhû dünya düşmanlarına bir yudum su vermezdi. Dünyanın bir kıymeti yok çünkü muvakkat bir şeydir, gelip geçicidir, asıl kıymet ahirettedir. İşte bu yolu intihab etmeye ne, تَوَلَّى مَا تَوَلَّى veririz ona, onun istediğini. Dünyada mal da verir, servet de verir, memuriyette de verir, her şeyi verir. Lâkin وَنُصِّلَهُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا. وَجَهَنَّمَ ondan sonra ahirette de cehenneme atarız. Ne fena bir mesirdir cehennem. Dünyanın birkaç günleri için ebedi olan bir azabı almak!

116- إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

Âllâh CelleCelâlûhû, azametinin büyüklüğünü beyan ediyor. Şirki kabul etmez, kat'idir o. Ne şirke bir şefâat olur, ne kabul olur. Ne Kur'an şefâat eder, ne peygamber şefâat eder. Çünkü Cenâb-ı Hak'kın kat'i olan emridir. Âllâh-û Teâlâ'nın emrine karşı hiçbir veli, bir nebi kalkıp da "Ya Rabbi, bu kâfiri affet" demez ki. Hatta Sahabe-i Kiram zamanında, onların babaları için duâ etmek istediler. Ayet geldi, men etti, küfür üzerine gitmişlerdir. Bir adam ki biliyorsun küfür üzerine gitmiş, buna duâ etmek "Âllâh rahmet etsin efendim." Ölülerini hayırla beyan ediniz de "Âllâh rahmet etsin." Bunlar, Kur'an'a muhaliftir. Çünkü küfür üzerine giden insana, ne Rahmet-i İlâhiye var, ne cennet var

ne de mağfiret var. Buna karşılık efendim, "Âllâh rahmet etsin" bu cehaletten başka bir şey değildir.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ Mağfiret etmez Âllâh, bir insan Âllâh'a şerik koşarsa. وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ Şirkten başka hepsini affeder, Âllâh Ğafur'ur Rahim'dir. Hem de لِمَنْ يَشَاءُ istediğine. وَمَنْ يُشْرِكْ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا Her kim ki Âllâh'a şerik koşarsa, "bei" Rahmet-i İlâhiye'den çok uzun bir dalalete gider. Hülâsa Kanun-u İlâhi'de budur. Âllâh'ın merhameti, gazabına sevkât etmiştir fakat imân esastır. İmân olmadıktan sonra ne şefâat olur, ne mağfiret olur. E, o imânsız gidene de "Âllâh rahmet etsin" demek o da hatadır, kusurdur.

إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا-117

Âllâh'tan başka ibadet eden, neye ibadet ediyor? İِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ Cahiliyet zamanında, "melekler Âllâh'ın kızlarıdır" küfürdür tabi söylerler ya, dua ederler, ibadet ederlerdi. Yahut "lât-u uzzâ" kelimeleri müennestir. Müennese, kadınlara mı ibadet ederler?

Sonra وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا onların ibadetleri melun olan şeytandır, başka bir şey değil. Şeytana ibadettir çünkü şeytanın nefehatiyle olur. Birisi, birisini idlal ederse yine şeytanın nefehatiyle sebep olur. Şeytan idlal ediyor, musallat ediyor velisinin üzerine. Onlar şeytanın idlaliyle ibadet ediyorlar.

لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَا تَخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا-118

لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ Bu lanetle giriftar olduktan sonra, Âllâh'a karşı

başladı yalvarmaya. Dedi; “Yâ Rabbi, Âdem Aleyhisselam’ın yüzünden beni bu toplu lanete giriftar ettin. Mademki Âdem benim düşmanımdır, evlatları da. Bana öyle bir kuvvet ver ki ben düşmanlarıma galebe edeyim.” Âllâh-û Teâlâ, şeytana gösteriyor mal-ı serveti. “İşte bu senin elinde, bununla istediğini idlal edersin.” Şeytan baktı, “Efendim, güzel bu ama bana kâfi değildir. Onların içinde kuvvetli insanlar olacak.” Ondan sonra oyunları gösterdi. “İşte bu oyun envaları senin elinde alet. Düşmanın olan Ben-i Âdem’i idlal edersin.” Buna da seviniyor ama “Efendim daha istiyorum kuvvet, daha fazla istiyorum. Çünkü onların içinde salih kimseler olur da dinlemez beni.” Ondan sonra müskiratı gösteriyor, sarhoşluk filan. Buna da hoşlanıyor fakat diyor “Efendim bu da güzel, iyi bir vasıtaadır benim için ama yine onların içinde bunu da dinlemeyenler olur. Bana öyle bir vasıta ver ki ben intikamımı hakkıyla alayım.” Ondan sonra hanımların hilekârlığı, mekrini, oyunlarını, bugün ki oyunlar, o tiyatro, sinema ve evdeki olan halleri gösteriyor. Şeytan o vakit memnun olur, diyor **“el ane;** şimdi maksadıma eriştim. Ben bunlarla, bu oyunlarla, bu hanımlarla, bu servetlerle düşmanıma muvaffak olurum.”

Bunu, Âdem Aleyhisselam anlayınca dedi. “Ya Rabbi, evladımın düşmanlarına bu kadar silah verdin, benim evladıma da bir ihsan et.” demiş; “Senin evlatlarına da bir günah yaparlarsa, bir günah defter-i amaline yazarım. Fakat bir iyilik yaparsa, on tane yazarım, yetmiş tane yazarım, bilahesap veririm.” Ondan sonra demiş; “Ya Rabbi, daha lütf-û keremini istiyorum.” demiş ki öyleyse; “Tevbesini kabul ederim, ta gargaraya kadar. Yâni kendin-

den ümidi kesinceye kadar bir kul halis bir niyetle tevbe ederse, tevbesini kabul ederim.” O şeytanın böyle silahına mukabil de Âdem Aleyhisselam’ın evlatlarına da bu silahı vermiş. Ümidi kesinceye kadar, bak mesela Fir’avn ümidi kesti denizde, olmadı, bunun gibi. Artık bakıyor ki hiçbir hile yok, “Âllâh” diyor. Şimdi sekerat zamanında insan makamını görüyor. Makamını gördükten sonra imân ederse gözüyle inanmış olur, peygambere inanmış olmamış olur. İmânın bilğayb’dır bizde maksut. İmânın bil-ğayb; Âllâh’a, Kur’an’a, Rasûl-û Ekrem’e imân etmek görmeden. Yerini gördükten sonra imân ederse o vakit gözünden imân etmiş, Âllâh’tan değildir. Aklından hatta! İslâmiyet’le alakası yok. Aklına hükmediyor, aklına tabi olur, o da tam bir imân değildir. İmân, bilgayb imandır. Diyor ki Cenâb-ı Hak’ka karşı لَا تَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ (Ben, senin kullarından alırım نَصِيبًا bir miktarı, مَفْرُوضًا maktu olan bir kısmı alırım cehenneme göndermek için.”

وَلَا ضِلَّيْنَهُمْ وَلَا مَنِّينَهُمْ وَلَا مُرْتَنَّهُمْ فَلْيَبْتَكَنْ أَذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَا مُرْتَنَّهُمْ - 119
فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ
خُسْرَاءً مُبِينًا

وَلَا ضِلَّيْنَهُمْ Onları doğru yoldan idlal ederim. Cenâb-ı Hak’tan aldı ya emri, artık o emin oldu, şimdi yapıyor. Onların çoklarını hak yolundan çeviririm. وَلَا مَنِّينَهُمْ Çok ümitler, fikrine ümitler “bunu yapacağım, bunu yapacağım” öyle yapacaktı dimağında. Dünyadan başka bir şey kalmaz, bu şekilde çeviririm. وَلَا مُرْتَنَّهُمْ Senin emrine muhalif olan şeylere emrederim, sevk ederim. فَلْيَبْتَكَنْ أَذَانَ الْأَنْعَامِ En aşağı; hayvanların kulaklarını kesmek, hayvanlara

zarar vermeyi de alıştıırım. **وَلَا مُرْتَبَهُمْ فَلْيَغْيِرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ** Emrederim Âllâh'ın halkettiği mahlûkatın halini, tebdili değiştirmeye. Helâli harama, küfr-i dalalete bunları yaptırırım, bu şeytanın yapacağı programı. **وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا** Âllâh emrediyor. Bir insan, şeytanı kendine dost itti haz eder de onun sözünü dinlerse **مِنْ دُونِ اللَّهِ** elbette mübin olan, zâhir olan bir hasarate girer. Şeytan görünmüyor fakat etraf vasıtasıyla alaka olur, peyda olur.

“Fir akli firavni zekiye feylesuh” Mevlâna diyor; Fir'avn hem zekiydi, hem akli başındaydı. Nemrut gibi değildi. Nemrut, hadd-i zatında ahmak bir insan idi. Fakat Firavn ahmak değil zekiydi aklıda başındaydı, Ancak onun veziri olan Haman. Haman'a arkadaşlıktan dolayı bu felaketler başına geldi. Demek ki insan arkadaşından dolayı bu hale geliyor. Şeytan, insanlara hulul eder. Hululü telkinattır. Hulul eder de bir adam, bir adamın içine girmez. Fakat onun, bak nasıl ki röntgen insanın içine giriyor yara edeni görüyor, lekeyi görüyor. Aynı bu da böyle, hulul ediyor ve kalbi dalalete çeviriyor. Hayırdan, dalalete ziyâde meylettiriyor. Nasıl çeviriyor? Elinde değildir, güzelliğini gösteriyor, ona daha ziyâde meylettiriyor, oraya gider.

يَعِدُّهُمْ وَيَمْنِيهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا عُرُورًا-120

Şeytanın âdeti budur. İnsana vaad eder tul-û ömrü, ölümü hatırandan çıkarır. Tâ! Yüz sene sonra gelip ne yapacaksın? Böyle yapıyor. Vaktiyle diyorlar, hikâye de lâzım. Boğaziçi'nin kenarında emekli ve mütekaid olan bir (vezir) zengin, bir şey yapmak istemiş, sahilhane. Hesabı hazır etmiş, mühendisler gelmişler, ağaçlar nereden gelmişse gelmiş. O vakit demiş ki mühendise,

“Bu ağaçlar ne kadar devam eder.” Adam da vezir olmuş, emekli olmuş, yüz yaşında. Demiştir; “Efendim, bu ateşleri fenni ile arkasını yakıyoruz altını, çürümez suda. Yüz sene tamir olmadan bu devam edecek.” “Eh, biz yüz sene sonra yine bir tamir edeceğiz.” Yüz yaşına girmiş, yüz sene de devam etmiş, iki yüz sene sonra yine tamir edecek. Bak böyle idlal ediyor şeytan.

İnsanın hayatında muhtaç olduğu yemeği varsa, oturacak yeri varsa, kimseden ziyanı yoksa dünya servet budur. Kendi köşesinde oturup da Halik’iyle meşgul olsa daha iyi değil mi? Yok, kâfi değil, ne kadar gelirse. Ne yapacak toplayıp toplayıp? Kabre gider, hasret kalır. Ve daha hasretten başka da bir fenalık var. İnsan bir şerre sebep olursa, sebebiyet itibariyle ona da hisse çıkar. Bir hayra sebep olursa sebebiyet itibariyle meselâ sebep oluyor da cami yapıyor, bir bina yapıyor. Öldükten sonra sebebiyeti dolayısıyla oradan sevabı vardır, o devam edinceye kadar. Bu mal-ı serveti, fâsık olan evlatlarına topluyor devrediyor. O gittikten sonra o evlat, o mal-ı serveti rakıda, kumarda, filanda sarf ederse onun hali ne olur kabirde? Sebebiyet vermiş, o olmasaydı belki de olmazdı. Bunun için fazla talip olup da milyonları toplamak da lüzum yok. Hayatta ne lâzımdır? Bir yemek, bir oturacak yer, bir de geçinmek bu. Kâfi değil mi ya! Ama fazla olursa gelmesin demiyoruz, gelsin. Lâkin hırs ile çalışmasın. Yâni bu yanlış anlaşılmasın, çalışmayın da bunu yapın demek değildir. Bir insan bunu bulursa, tamam aslı bulmuş. Fazla gelirse gelsin, hırsa lüzum yok. Haris olup da daha ziyâde yapayım da hakka tecavüz edeyim, onun hakkını yiyeyim, onun malını yiyeyim, ona zarar edeyim, bu olmasın. **يَعِدُّهُمْ وَيَمْنِيهِمْ وَمَا يَعِدُّهُمْ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا** Şeytanın bu

vaadleri, hepsi de gurur vericidir, insanı mağrur eder doğru yoldan çıkarmak için.

أُولَٰئِكَ مَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا -121

أُولَٰئِكَ Bunlar, böyle mağrur olanlar, şeytanın sözüne kanıp da mağrur olanlar, مَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ kıyamette onların yeri cehennemdir. مَحِيصًا Bulmazlar عَنْهَا cehennemden bir süre ayrılmak veya zahmet fasıla vermek ya halas olmak. Bu ehl-i cehennem için. Kur'an'ın âdetidir, vaad-û vaid birbirinin arkasından geliyor. Şimdi ehl-i cennet için de beyan ediyor.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا -122

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ Onlar ki Âllâh'a, Rasûlullah'a imân etmişler ve imânını âmal-i salihâ ile takviye ve tezyid etmişler. Efendim tekrar olur ama zararı yok bazı tekrarın. İmân nedir? Âllâh'a, Kur'an'a, Rasûl-û Ekrem'e imân etmek. Bunlar tamam olduktan sonra günahlarla insan kâfir olmaz. Yüz tane camiye yıksa, yüz tane katil yapsa, yüz tane zina yapsa fakat helâl bilmeyerek yaparsa nihayet azap çoğalıyor, o da Âllâh'ın muiyetinde bilmiyoruz, kâfir olmaz. Helâl bilirse kâfirdir, helâl bilirse. Bir zerre-i helâli haram etmek, haramı helâl etmek veya Kur'an-ı Azimüşşân'a dil uzatmak veya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in o muazzam payesine bir şey isnat etmek, ebedi olarak küfre gider. Yoksa küfür, günahla olmaz da günahı helâl bilmekle olur.

İmân eder de imânını âmal-i salihâ ile takviye ederse, takviye nasıl olur? Bunun misali de Mevlâna Celâleddin-i Rumi Kaddesâl-lâhû Sırrahûlaziz, bize böyle anlatıyor. Diyor; Bir adam bahçesine bir ağaç koyuyor, fide. Eğer o fidana hizmet etti, etrafını temizledi, suladı, baktı. O fidan tutar ekseriyetle, yüzde doksan dokuz tutar. Tuttuktan sonra da kuvvet bulur. Bir, iki, üç sene nihayet bir ağaç olur, yerinden kimse çıkaramaz. Eğer böyle yapmadı, bir ağacı koydu, arkasını çevirdi. Ne baktı, ne suladı. O ya tutmaz, tutarsa da zayıf tutar bir rüzgârla gider. İmân da böyledir. İmânını yaptıktan sonra imânın etrafında namazını kıldı, orucunu tuttu, Âllâh'tan bu ilticalarda bulundu, dualarda bulundu çünkü Âllâh ne emrediyor? **"ud uni esteciblekûm"** Bak talep, anahtardır diyor. Ey kulum benden talep et. Âllâh CelleCelâlûhû Kerim'dir, Vehhap'tır, talepsiz de verir fakat yol böyle. "Tarlayı ek de sana buğday vereyim" diyor. Tarlayı ek, sana buğday veriyorum. Duâ et, benden talep et sana vereyim. İşte bu duâların gayesi budur. Âllâh diyor, bu duayla bana talep et, ben size vereyim. **"ud uni"** Benden isteyiniz, **"esteciblekûm"** ben duânızı kabul eder, arzunuzu veririm. Demek Cenâb-ı Hak, lütf-û keremini bağlamış talep etmeye. Talep esastır. **"im talep müftahi meflubati tûs"** Bu talep, bir anahtardır senin maksatlarına. Talep etmedikten sonra, eh ya verir ya vermez. Fakat talep ettikten sonra Kerim'dir, vaadi var, talep edin.

E, bunu yapmadı. Meselâ âmal-i salihayla takviye etmediyse imânı zayıf olur. Bir rüzgârla, şeytanın desisesiyle hele ölüm zamanında şeytan da lâzım gelen faaliyette bulunur. Böyle çürük olan bir imân, şeytanın üfürmesiyle gitmesi muhtemeldir, üst ta-

rafı Âllâh bilir. Fakat eğer böyle kuvvetli olmuş olan bir imân ise on tane şeytan gitseler onu yerinden kaldıramaz.

سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ Onları cennetlere idhal ederim, girdiririm. Öyle cennetler ki nehirler gibi Malûmat-ı İlâhiye, İlm-i İlâhi. İlimde o kadar lezzet var ki zâhiri ilimde bile, bir insan ilme daldı mı? Hiç şey farkında olmadan sabah akşam olur. Hele Âllâh'a müteallik bir ilim olursa, hele cennette Cenâb-ı Hak'tan nehirler gibi Mü'minin kalbine akan ilimler olursa. Ulemanın bazıları enhardan murad budur. Cennette, Âllâh tarafından Mü'minlerin kalbine giren enhardır. Kimi de demiş bu enhar zâhiredir. عَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا Ebedi olarak kalacaklar. Vaad-û vaidi beraber, evvelki vaid, bu da vaad. وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا Âllâh'ın vaadidir, Mü'minlere bunu yapar. Vaad-i İlâhi haktır, yerini bulur. وَمَنْ أَصْدَقُ Kimdir ki Âllâh'tan daha kavil itibariyle sâdık olsun. Âllâh'ın kavlinde bir şek-û şüphe ederse zaten kâfir olur. Âllâh'ın kavli sâdıktır, sıdk üzerinedir. Kim ki Âllâh'tan halis talep ile istiğfar ederse, Âllâh günahlarını affeder. Kim ki halis talep ile (Âllâh, kalbe muttalidir) kalpten gelirse, yaparsa, istediğini verir. O mevzu bitti.

لَيْسَ بِأَمَانِيَّكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سَوَاءً يُجْزَى بِهِ وَلَا 123-
يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

“emâniyyi” ümmiyyet. Lَيْسَ بِأَمَانِيَّكُمْ وَلَا أَمَانِيَّ أَهْلِ الْكِتَابِ Yahudiler dediler ki” Bizim peygamberimiz sizden evveldi ,kitabımız sizden evveldir .E ,biz de sizden evveliz “demişler .Müslümanlar ise dediler” Kitap evvel ama peygamberimiz Seyyid'ül

Mürselin'dir ".Sizin peygamberiniz de bizim peygamberimizin, hakikâтта bütün peygamberlerin babası Muhammed'dir Sallâllâhû Aleyhivessellem .Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem Ebû'l Ervah'tır ,Âdem Aleyhisselam Ebû'l Eşraftır .Bu itibar ile aynen Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem ,Âdem'in de babasıdır .Kitabımız ,bütün kitaba camiadır .Peygamberimiz rahmeten lil-âlemin'dir .Siz nasıl bizim derecemize girersiniz ,hele bâtil olduktan sonra hiç olmazsınız .Ayet nazil oldu ,buyurdu ki ayet;

لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ Yüksek olmak, cennetleri bulmak, nimetleri almak, ne sizin arzunuzladır (babanız peygamberdir) ne onların. Ancak âmal-i saliha iledir. Bir insana kıyamette kimin oğludur demezler, ne yaptın derler. Babanız yüksek de olsa kendiniz kâfir olduktan sonra elbette cehenneme gideceksiniz. Ne ümmiyyetiniz arzunuzladır, ne de ehl-i kitabın arzusuydur. Hakikat bu; مَن يَعْمَلْ سَوْءًا Bir adam, bir hatayı yaparsa Adalet-i İlâhiye'nin icâbatı olarak يُجْزِيهِ onunla cezâlanır. Bir adam dünyada bir cezâ yaptı mı, Kanun-u İlâhi'nin haricine çıktı mı Âllâh, kanununa göre onu cezâlandırır. وَلَا يَجْذَلُهُ Bu olmaz, مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ دُونِ اللَّهِ bir yardımcı, bir nasihat verici. Âllâh'tan başka وَلَا نَصِيرًا bir yardımcı, bir nasihat verici. Âllâh-û Teâlâ'nın mahlûkatına beyan ettiği Kanun-u İlâhi budur. Bir insan, bir fenalık yaptı mı cezâyı müstahak olur ve o cezâyı da kimse mâni olamaz. Meğer tevbe ve istiğfar eder de Âllâh mağfi-ret ederse.

وَمَنْ يَعْمَلِ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ اُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا 124-

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ Yine Âllâh-û Teâlâ'nın âdetidir. Bir adam, âmal-i salihâ. Âmal-i salihâ, İmam-ı Rabbani Kaddesâllâhû Sırrahûlaziz diyor ki "Kur'an-ı Azimüşşân'da birçok yerlerde bahsi geçiyor. Eğer başka bir şey olsaydı, bütün ümmete karşı olmazdı. Âmal-i salihâ Erkan-û Hamsiyye-i İslamiyye'dir. Namaz, oruç, zekât, hac. Bunları hakkıyla yaptı mı, âmal-i salihayı yapmıştır. Salih lisanımızda yarar, Âllâh'a yarar. Âllâh'a yarar hangisidir? Âllâh'ın tayin ettiği olan fiillerdir, Âllâh'ın tayin ettiği de bunlardır. مَنْ ذَكَرَ أَوْ أَنْثَى Hanım, erkek hepsi de müsâvidir. Hanım da mükelfeftir erkek gibi namaz kılmaya, oruç tutmaya. وَهُوَ مُؤْمِنٌ Tamam imândan sonra da âmal-i salihayı yaptı. فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ Onlar işte cennete dâhil olanlardır. وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا Bir nekir kadar yâni hurma çekirdeğinin üzerindeki beyaz olan perde ki hiçbir kıymeti yok. Bu kadar da Âllâh-û Teâlâ, kuluna zulmetmez, onun âmal-i salihasını gaybetmez ve seyyiesini fazlalaştırmaz.

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا

وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ Kimdir ki yâni kimse yok. Kimdir ki güzel bir din itibariyle bir adamdan ki kendini Âllâh'a teslim etmiş, yüzünü çevirmiş. Yüz, insanın en kıymetli bir azası olduğu için onu beyan etmiş. Yüzden murad kalbdır. Kalp çevirirse yüz çevirir. Kalbini, Âllâh'a tevcih etmiş. Biz لِّلَّذِي فَطَرَ وَجْهِيَ meselâ. Namaza dururken yüzümüzü Âllâh'a çeviriyoruz. Âllâh, her yerde hazırdır yalnız kible tarafı değildir. Oradan murad, kalbini Âllâh'a çevirmek. Fakat Âllâh zaman-u mekândan

münezzeh olduğundan, kalbini Âllâh'a çevirdiği zaman, yüzünü de mübarek bir yere çevirmek icap ettiğinden yüzünü de Kâbe'ye çeviriyor. Asıl kalbini Âllâh'a tevcih ediyor. Kalbini Âllâh'a tevcih eden **وَهُوَ مُحْسِنٌ** muhsin olarak (muhsin lisan-ı şeraitte iyilik yapan fakat burada imân da Âllâh'ı görür gibi ibadet eden.)

Bak Âllâh'ın huzuruna, namaza kalktığımız zaman düşüneceğiz ki ne büyük bir nimet. Ben bugün, şimdi kalkıp da Halik'imın huzuruna çıkacağım. İkinci nimet, beni huzura kabul ediyor. Bir hükümdar, birisini huzura kabul ederse bir iltifattır. Ondan sonra beni konuşturuyor. Ben, O'nunla hitap ediyorum konuşuyorum. Bak, namazda hepsi Âllâh ile. Yâ Rabbi, **إِيَّاكَ نَعْبُدُ** ancak sana ibadet ederim **وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** ancak sanadır yardım talep ediyorum, **اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ** doğru yola bizi göster. E, bunda büyük bir nimet. Ben bu cesareti yapıyorum, O'nun lütf-û keremiyle gidiyorum. Fakat tasavvur edecek ki sağımda cennet, solumda da cehennem var. İsyan edersem cehennem hazır, ittika edersem de cennet hazır. Âllâh'a karşı duruyor, cenneti sağında, cehennemi solunda tutuyor, Âllâh ile konuşuyor.

وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا İbrahim Aleyhisselam'ın milletine tâbi olur, hanif. Hakka mâil. Efendim, İbrahim Aleyhisselam'ın suhufları var. O suhufların mevcudu, hepsi Kur'an-ı Azimüşşân'da mevcuttur. Kur'an'a ittiba, İbrahim Aleyhisselam'a zaten ittibadır. Fakat bazı yerlerde de böyle, "İbrahim'in milletine ittiba et" ki sevaba nâil olsun iki mezhebin de. Meselâ tırnak kesmek, sakal bırakmak, yıkanmak bu gibi ahvaller. İbrahim Aleyhisselam ki Hanifi'dir.

Kızı vardır "Hanife filan" onların hiçbirinin aslı yok. Hanif; hak-ka mâildir. Dayak yedi, hapishaneye gitti, zahmetler çekildi. Bir tek kelime belki gafil olurum diye fetva vermedi.

وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا Âllâh CelleCelâluhû, onu dost itti haz etti. Hillet; muhabbet. Muhabbet, Muhammed Habibullah'tır. İbrahim, Hâilullâh'tır. Mûsâ, Kelimullah'tır. Âdem, Safiyullah'tır. Fakat Habibullah, hepsinin fevkindedir. Habib, mahbub mânâsınadır. Mahbub-u İlâhi, Âllâh'ı seviyor, Âllâh da onu seviyor. İki mânâ çıkıyor habibden. Fiil fail mânâsına, mef'ul mânâsına. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem. Hem Mahbub-u İlâhi'dir, Âllâh seviyor. Hem de Habib-i İlâhi'dir, Âllâh'ı seviyor.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا -126

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ Ey insanlar tasavvur ediniz. Yerdeki mahlûkat, yerde denizler, ağaçlar, denizdeki mahlûkatlar. Denizlerdeki mahlûkat, berriki (karadaki) mahlûkatlardan daha fazladır. Şöhret olmuş on sekiz bin âlem fakat ne anlatmak içindir? On sekiz bin âlem ne malûm. Ne mahlûkatlar var hele mesela denizde. Kimi denizde yaşar dışarıda yaşamaz, kimi dışarıda yaşar denize düşmez, kimi havada yaşar, kimi ateşte yaşar. Bu mahlûkat, hepsi Âllâh'ın mahlûkudur. Semâvatta da böyle. Semâvatta melekler, bunlar hepsi Âllâh'ın emrine mu'ti, Âllâh'ın ibadeti ile tesbih-i tehlil ile meşguldürler. Meşguldürler fakat o ibadetten de bir fazla derece kazanmıyorlar. Ancak insan kazanıyor. Niçin?

İnsanın bir ihtiyari var. İhtiyarini orada sarf ettiği için Âllâh, onun defter-i amâline yazıyor. Fakat bunların ihtiyari yok, melek.

Melekler zaten Âllâh-û Teâlâ'nın makbul mahlûkudur. İrade-i İlâhi'ye ile amel ediyorlar. Onlarda hiçbir isyân zâhir olmaz hepsi ibadettir. Fakat derecatı geçmez. Nasıl halkolmuşsa odur. Niçin?

Meydan-ı harpte muharebe edip de o dereceye varmamış. İhtiyari ile hareket etmemiş. Âllâh, onu öyle halkediyor. Fakat insan böyle değildir. İnsanda, Mevlâna bunu güzel tafsil ediyor fakat tamam edebilirsek.

Diyor ki Mevlâna; Âllâh, üç nev'i mahlûkatı halketmiş. Biri melekler, meleğin elinde isyân gelmez. Nasıl ki hayvanın elinden bir iyilik gelmez, ibadet. Melek de böyledir. Hiç imkânı yok. Çünkü yemez, içmez, erkek-dişilik yok, bir hal yok, ibadetle meşguldür. Her şeyi yapıyor fakat ihtiyari yok. Bir kısmı da halketmiş ki onun mukabili hayvanlar. Hayvanlar yiyor, içiyor fakat hiç imkân vermemiş Cenâb-ı Hak, o da insanlar gibi ihtiyari olup da ibadet etmek. O da yiyor, içiyor, gidiyor bu kadar. Fakat getirmiş Cenâb-ı Hak, bir ateşi. Bir parça meleklerden getirmiş ki melekiyyettir, bir parça da hayvandan getirmiş ki hayvaniyyettir bizim nefs-û heva. İkisini birleştirmiş insan yapmış. İnsan, bir mecmua-i kâmilemdir. İnsanda tasavvur-u tefekkür var, anlayış var, halk var, melekiyyet var. Ruh, melekiyyete davet ediyor. Melekiyyete o can, (hayvan gibi değil) gitmeye imkânı var. Eğer bir insan bu imkânı ayakaltına koyarsa, hayvaniyyetin yolunu tutar da "Âllâh yok, Kur'an yok, kitap yok, yapayım, ne yapayım" dese, o hayvanlara mülhak olur ama hayvan da değil. **"inhûm kel en'am-i belhûm edâl"** Hayvandan çok aşağı olur. Hayvan aşağı olmuş ama hayvanın başka istidadı yok ki o kessin. Ancak bunun istidadı olduğu halde, meydan-ı muharebede silahlı olduğu halde düşmüş şeytanın eline, onlar hayvandan aşağı.

Bunun mukabili; insanda şehvet var, arzu var, tamah var, er-

keklik dişilik var. Bunlar olduğu halde Âllâh'ın emrine itâat eder, Kur'an'a ittiba eder. Bu pis ahlakları ayakaltına alır, bu tarafa meyleder. Bu da meydan-ı muharebede silahını hakkıyla kullanıyor, düşmanı mağlup ediyor. O yükseliyor ama melekleri geçiyor. Binâenâleyh Evliyaullah'ın yüksek kısmı, meleklerden çok yüksektir. Çünkü melek dereceyi bulmuş, cihad ile mukabele ile bulmamış. Düşman yok o sahada halkolmuş. Lâkin bunlar sahayı katetmişler, düşmanı mağlup etmişler. Onun için Evliyaullah, meleklerden yüksek olur. İşte bu melekler semâvatta, yerde hepsinin işi gücü hamd-û senadır.

وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا Âllâh'ın ilmi CelleCelâlûhû, semâvat-ı arda ve semavat-ı ardın içindeki mahlûkata, hepsine muhittir.

Bak meselâ bir elmayı bazen kesiyoruz da Mevlânâ teşbih ediyor. İçinde bir kurt çıkıyor. Bu kurt nerden girdi, nasıl geldi buraya, nasıl halk oldu? O, bilir tabi. Fakat eğer bir kurttan sorsalar, sen burada ne vakit halk oldun? Ne diyecek, hiç. Bu elmanın içine ne vakit girdin? Hiç. Bu ağacın üzerine ne vakit halk oldun? Hiç. İşte insanların nihayet malûmatı, bu kurt kadardır. İnsanların akl-û fehm-i fikri, Azamet-i İlâhiye'yi tahammül edecek bir hali yoktur. Ancak anlayacak, dinimize kâfi olan miktarı Âllâh bize bildirmiştir. Yoksa Azamet-i İlâhi'ye nerde, bizim anlayışımız nerde. Mevzu değişiyor efendim.

127- وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ الَّتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَظْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَن تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ Hanımlar hakkında, yetimler hakkında

senden fetva talep edecekler. Sûre-i Nisa'da bu tafsilâtlar geçti. Cahiliyet zamanında hanımlara, çocukların malına, hanımların malına taarruz ederlerdi akrabaları, akrabalardan. Malları ver diyor, sonra vermedikten sonra kızı da istemediği halde nikâh ediyor. Nikâh ediyor, ne için? Sıkıştırarak sonra bırakacak fakat malını almak için. Bunlar sûre-i Nisa'da tafsilen geçti, burada da bir iki ayet teyiden geliyor. **وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ** Ey Habibim, senden fetva talep ederler hanımlardan ve yetimlerin mallarından. **قُلِ اللَّهُ** **يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ** Âllâh CelleCelâlûhû, size fetvasını verdi. Sûre-i Nisâ da ayetle beyan etti, **فِي الْكِتَابِ وَمَا يُنْلَىٰ عَلَيْكُمْ** Kitabullah'ta beyan edilen tafsilât bitmiştir. **فِي يَتَامَى النِّسَاءِ** Yetim olan hanımlar, kızlar hele. Yetim kız kaldı mı, onu götürüyor evleniyor. **الَّتِي لَا** **تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ** O hanımlar ki kızlar ki vermezsiniz onların, Âllâh'ın yazdığı mallarını, babasından kalan malları zaptedip vermiyorsunuz. **وَتَرْغَبُونَ** Rağbet edersiniz onun nikâhına fakat maksadınız onu almak nikâh değil. **أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ** İstiyorsunuz onları nikâh etmeyi fakat kalbinizi bilir Âllâh! Gayeniz bir aile sahibi olmak değil. Onu alacak, malı da beraber sonra onu def edecek, mal kalır. **وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ** Zayıf olan çocukları da (kardeşinin çocukları yetim kalmış) onların da alıyorsunuz mallarını yemeye. Cenâb-ı Hak, bunu bilir, bunu size beyan etmiştir. **وَأَنْ تَقُومُوا** **لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ** Âllâh emrediyor size, yetimlere adaletle muamele ediniz. Ne o kızlara tasallutu yapınız, ne yetimlerin malını yeyiniz. **وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا** Sizin bu yetimlere karşı yaptığınız hayırları, Âllâh defter-i amâlinize yazar, alimdir. Eğer ki

hak yerine gidiyor fakat siz hakkı ifâ ettiğiniz zaman sevaba nâil oluyorsunuz. Bu mevzu bitti.

Ankara'da, mutad olan bir adamın çocuğu idim. Yâni zengin değildik, fakirdik. Okuyordum, babam vefat etti. Bana çok üzüntü oldu, ailenin idaresi bana kaldı. Sonra düşündüm, bir ticaret yapayım. Borç ettim, biraz birşeyler sattırdım, koyunlarımızı. Geldim İstanbul'da eşya alacağım, götürüp satacağım. Yeni Camii'nin arkasında çaldırdım, para kalmadı. Bunda da müteessir oldum. Teessür, teessür üzerine. Düşündüm, "Parasız şimdi memlekete gitsem ne yapacağım? Hiçbir şey." O sırada Mısırlılar, zenginler İstanbul'a sayfiye gelirlermiş vapurlarla. Bir vapurcuyla görüştüm. Dedim ki "Ben talebeyim, okumak istiyorum, beni Mısır'a kadar götür." Adam muvaffakat etti, vapura beni bindirdi, bedava götürdü Mısır'a. Mısır'da Cami'ül Ezher'de kaldım üç sene. Tahsilimi bitirdim, ondan sonra memleketime geldim avdet ettim. Ankara'ya geldim. Hoca olarak orda fakih yetiştim, hoca kıyafetiyle geldim. Oradaki hocalar aleyhime düştüler, var kuvvetiyle beni tekdir ettiler, falan ettiler. Mecbur oldum memleketimi bırakmaya, Konya'ya gittim bu sefer. Konya'da o vakit, oradaki şeyhin yanında bulundum ve Mesnevi'yi tamam okudum. Onların tarikatına göre de hareket ettim, bitirdim yine memleketime gideceğim. Geldim, baktım ki Ankara'da benim aleyhimde yine her taraf düşürülüyor. Hiç idare edemedim. Doğru İstanbul'a geldim. İstanbul'a geldikten sonra o tepebaşındaki camii (onun için yapılmış, kendisi de orada medfundur) onu bana verdiler. Şimdi Âllâh'a şükür.

Babam öldüğü zaman üzüldüm, olmasaydı belki bu olmazdı. Param çalındı üzüldüm, çalınmasaydı gitmezdim Mısır'a. Mısır'dan avdet ederken eğer hemşerilerim biraz müsamaha etselerdi, otu-

rurdum. Konya kısmet olmazdı. Konya'ya gittim de tekvir ettim. Tekrar kendime geldim, yüz göstereşlerdi otururdum. İstanbul'a gelmezdim. Cenâb-ı Hak, bu sıkıntılara karşı bu nimetleri verdi. Bu cemaat, bu arkadaşlık nerede olurdu?

Hakikaten de Mesnev-i Şerifi en iyi tafsil eden de odur, başka değil. Ondan sonra gelenler, hepsi oradan şöyle böyle almışlar. Müşarihleri çok, birkaç şarihler var. Fakat kimi ortaya kadar, kimi bir cildi yapmış. Tamamı yapan yalnız odur. Rusuhi dede lakabı, İsmail Hakkı Ankaravi (Rahmetullâhi Aleyh.) Şarihlerin içinde en mühimi odur. Ondan başka öbürler hepsi oradan şey etmiştir. İsmail Hakkı Ankaravi, Rusuhi dede derler ona. Kabri orada ziyaret ediliyor.

128- وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُخْصِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

Bu ahkâm-ı şahsiyedir. Malûm ya Kur'an-ı Azimüşşân hakemdir. Hüküm veriyor, en'a hükümleri veriyor. Halkın arasında, ailenin arasında, şahsın arasında, ahkâm-ı şahsiyye. Sebeb-i nüzulü bu idi ayet-i kerimenin. Bir adamın ihtiyar bir ailesi vardı, ondan çocukları da vardı. Adam kendisi genç olduğu için, istiyordu bir genç hanım alsın. Bunu almak için de eskisini bırakmak arzusunda idi. Hanım farkına vardığı zaman dedi ki; "Ben çocuklarının başında bulunayım, talak istemiyorum. Bazı haklarımdan sana fedakârlık yapalım." Hakları meselâ müsavi, kaç gün orada olursa o kadar da orada olsun. Elbise de müsavat, yemekte müsavat. Benim için ayda bir, iki ayda bir, hiç gelmesen de olur hakkımı helâl ederim. Elbise de bir noksanlığı kabul ederim, böyle sulh edelim.

Adam gitti, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e arz etti. Arz ettikten sonra ayet nazil oldu. Bu câizdir. Zevc ile zevce arasında böyle bir sulh edilirse meşrudur, câizdir. Fakat eğer icabatı ifâ etmezse o vakit mecburdur, ya bırakır yahutta yapar. Sebeb-i nüzulü ayet bu.

Buyuruyor ki Cenâb-ı Hak, **وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ** eğer bir hanım korktu, düşündü, tasavvur etti **مِنْ بَعْلِهَا** efendisinden. **Beal**; erkek. Neyi düşündü? **نُشُورًا** Naşize olmak yâni baş kaldırmak. Hanımlara naşize deniliyor, erkeğe karşı başını kaldırdığı için. Erkek de nuşuz vardır, o da başını kaldırıyor da dinlemiyor. Eğer hanım düşündü ki efendisi ona nuşuz yapar, dinlemez, başını kaldırır yâni ehemmiyet vermez **أَوْ إِعْرَاضًا** yahut da iraz eder de konuşmaz, görüşmez. Bunu düşündü bir hanım. Geldi, efendisine dedi bunun gibi. Sulh edelim, bütün bütün beni bırakma, çocuklarımın üstünde olayım. Biraz haklarımdan vazgeçerim. O vakit **فَلَا جُنَاحَ** günah yoktur, **عَلَيْهِمَا** o onların ikisinin arasında. **أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا** Aralarında bir sulhe bağlamak. Sulhe bağlamak; hanım biraz hakkından vazgeçiyor, o da getireceği hanımın fazla muhabbet ettiğine, maksadına varır. Sulh ile hal olursa daha hayırlıdır. **وَالصُّلْحُ خَيْرٌ** Sulh iki tarafa da hayırlıdır. Gidip de perişan olmaksansa efendisinin yanında oturmak daha iyi. Ama yeni gelen hanıma daha ziyâde bakar, ona da karışmaz.

وَأُخْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ **Uhdiret**; ihzar etmiş Âllâh, nefislerde buhl. Hiçbir hanım, efendisinden fedakârlık yapmak istemiyor, buhlü var. "Benim efendimdir, başkasına fazla nasıl gitsin." Hiçbir erkek de sevdiği bir hanımı, onu bırakıp da başkasına gitmeyi, onda da buhlü var. Âllâh-û Teâlâ halletmiş ne o bırakır, ne o. Fakat

eğer bununla beraber Âllâh'ın emrine ittifaken bu buhlü bırakırlarsa daha hayırlı olur. **وَإِنْ** Eğer **تُحْسِنُوا** iyilik yaparsanız. Müfessirin-i İzam bu ayete karine mukabilinde üç mânâ vermişler. Birisi **وَإِنْ تَحْسِنُوا** ey erkekler, eğer siz muâşeretle, hanımla geçinmekte iyilik yaparsanız, **وَتَتَّقُوا** muhafaza edersiniz kendinizi zulümden, Âllâh'tan korkup da zulmetmezseniz, **فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا** Âllâh yaptığınızdan haberdardır. Âllâh için yaptığınız cihetle siz sevap sahibi olursunuz.

İkinci mânâ zevceye karşı, hanıma karşı. **وَإِنْ تَحْسِنُوا** Eğer ey hanım. Sen, efendine karşı iyilik yaparsan, **وَتَتَّقُوا** Âllâh'tan korkup da fenâlık yapmazsan, **فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا** **Âllâh** yaptığınızdan haberdardır, mükâfatını ihsan eder.

Üçüncü mânâ artık an'dır. Ey Mü'minler, eğer siz birbirinize iyilik yaparsanız, Âllâh'tan korkup da zulüm etmezseniz, Âllâh yaptığınızdan haberdardır. Elbetteki sizin defter-i amalinize sevap geçer.

129- وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

Şimdi bir erkek hanımları müteaddit olunca hepsini müsavi tutmak mecburiyetindedir, yemekte, içmekte, evlenmekte filan. Yalnız kalbi olan muhabbet, mecburiyet değildir. Çünkü kalp erkeğin elinde değil ki. Kalp bir yere meylediyor, ne kadar yaparsa onunla baş edemiyor. Onun için emrediyor. **وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا** Yapamazsınız **أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ** muhabbetle, kalb-i muhabbetle

hanımların arasında adalet yapmanız mümkün değildir sizin için. Çünkü kalp elinizde değil birisine meyl eder. **وَلَوْ حَرَضْتُمْ** Eğer hırs ile çalışsanız bile, muhabbeti dağıtmayalım da müsavi yapalım, yine yapamazsınız. Mutlaka bir tarafa biraz muhabbet fazla olur. E, böyle olunca, bir tarafa fazla muhabbet olunca beriki tarafı ihmal etme hiç olmazsa yemekte, içmekte, iaşede. Eğer kalbi o tarafa verdin, iaşede de o tarafa verirsen öbürü zavallı kalıyor ortada. Ne erkek sahibidir çünkü erkek ne muhabbet bağlıyor ne eşya veriyor, ne de erkeksizdir ki başka derdine bir çare bulsun çünkü başında erkek var. Böyle yapmayınız diyor Cenâb-ı Hak. Hırs etseniz bile adalet elde değildir kalb-i muhabbette. Öyleyse **فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَنَزُّوهُمَا** bütün meyli yeni hanıma verip de berikini bırakmayın. Berikin de yemesini, içmesini, ihtasını yap. Ama muhabbette biraz orada fazla ise Âllâh onu, size affeder. **كَالْمُعَلَّقَةِ** Bırakırsınız muallak, ne erkek sahibidir ne erkeksizdir. Erkek sahibi değildir çünkü erkek bakmaz. Erkeksiz de değil başkalarına gitmez. Böyle bırakmayınız, Cenâb-ı Hak emrediyor. **وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا** Eğer ıslah ederseniz, sulh ile hareket ederseniz ve Âllâh'tan korkup da zulmetmezseniz. **فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا** Âllâh, mübalağa ile affedicidir. Kalbinde birisine olan muhabbetten dolayı sizi affeder. **رَحِيمًا** Merhamet sahibidir.

وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا -130

Bunlar olmadıysa **وَإِنْ يَتَفَرَّقَا** ayrıldıysa talak ile. Fakat talak ile **فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ** ya iyilikle geçininiz ya iyilikle ayrılırsınız. Ayrıldıktan sonra bir düşmanlık, bir adavet, bir bilmem neler olmasın. Çünkü o da Emr-i İlâhi'nin, Cenâb-ı Hak'ın verdiği

bir ruhsattır. **وَإِنْ يَتَفَرَّقَا** Eğer talak ile birbirinden ayrıldıysa. Hanım sulhu kabul etmedi nihayet ayrılmaya sebep oldu. Meşru şekilde ayrılırsa ki on, on iki derecede çünkü talak helâldir ama ebğazül helâldir, Âllâh'ın sevmediği bir helâldir. Talaka varıncaya kadar on bir, on iki derece gidiyor. Naşizedir belki hanım. Cenâb-ı Hak, hanımlara daha fazla iltifat etmiş ki kusurlarını affediniz.

Evvelâ diyor ki **وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ** erkeklere diyor. Onlara örf-û âdet dairesinde yapınızda zulüm etmeyiniz. Ondan sonra geçimsizlik fazla oldu mu, nihayet yatağı tefrik ediniz. Daha fazla oldu mu, odayı tefrik ediniz. Daha fazla oldu mu, hakem suretiyle erkeğin tarafından akrabası, hanımın tarafından akrabası hususi otururlar da esbab nedir hallederler. Böyle on iki dereceyi geçtikten sonra talaka gider. Bir de tuhrde olacak talak, hayz zamanında olursa mekruhtur olmaz. Bir tuhr olacak çünkü hanım hayzda olduğu zaman kan zayi ediyor. Kan vücudun kuvvetidir, o vakit şimdiki ıstılahla anormal dediği fevkalade bir hali vardır. Onun için tatlik, imkân olursa hanımın hayz olmadığı zaman, tuhrde olduğu zaman olmalıdır. O da bir defa, bir talak ile yapar. Bir hayz gider. Bir daha da bir talakla yapar. Üçüncüsü de artık anlaşıldı ki bir geçinmek yok. O vakit talak tamam oluyor. Yâni böyle efendim "yemeği fenâ yaptın, boş olsun." Onlar mesnun şekilde değildir yâni bunlar, sünnete uygun bir haller değil. Ve öyle de yok, böyle tarif etmişler. Eğer bu şekilde ikisi birbirinden ayrılırsa mademki meşru, şeriate ittibaen yapmışlar. **يُغْنِي اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ** Âllâh CelleCelâlûhû, her ikisine de lütf-û keremin seatinden, ris'atinden ihsân eder. Hanıma daha iyi bir erkek verir. Efendiye de daha

bir hanım verir, meşru şekilde olursa. **Âllâh** **وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا** Teâlâ'nın lütf-û keremi düşündüğümüzden çok fazladır, Hakim'dir yeri yerine yapıyor.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا 131-
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي
السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا

Âllâh, onların kismetini fazla yapıyor. Çünkü bütün kâinat, **Âllâh**'ın elindedir. Bütün kâinatın başında semâvat-ı ard gelir. Semâvat da semâvattaki mahlûkat, yerde, yerdeki mahlûkat **Âllâh**'ın iradesi ile halk olur, **Âllâh**'ın iradesiyle geçiniyor, **Âllâh**'ın iradesiyle devam ediyor, ölüyor. Bu kuvvet-û kudrete sahip olan **Âllâh**'ın yolunda, bir tefrik de hâsıl oldu mu, her ikisinin de haline muvafık olanı ihsan eder.

الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ Biz tavsiye ettik yâni emrettik, Biz tavsiye ettik yâni emrettik, **وَلَقَدْ وَصَّيْنَا** ehl-i kitaba yâni Tevrat-û İncil'e amil olanlara. Vaktiyle bu Kitabullah olmadan, tahrif olmadan evvel biz, o kitaplarda da insanlara emretmiştik **مِنْ قَبْلِكُمْ** sizden evvel. **وَإِيَّاكُمْ** Aynen size de söylüyoruz. Yâni sizden evvel Kitabullah iki kitapta o kitaba âmil olanlara emrettiğimiz gibi size de emrimiz budur. **Âllâh'tan** **أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ** korkunuz, **Âllâh**'ın azabından korkunuz, **Âllâh**'ın emrine muhalefet yapmayınız. **Âllâh'tan** korkunuz, **Âllâh**'ın emrini yerine getiriniz. **وَإِنْ تَكْفُرُوا** Eğer siz bunu dinlemezseniz, **Âllâh'a** ne ziyanı olur? Bütün dünya baştanbaşa Fir'avn olsa **Âllâh**'ın azamet-û kudretinde bir zerre noksan olmaz. Bütün dünya baştanbaşa etka-i ümmet olan Ebu Bekir Sıddık gibi de olsa (Radiyâllâhû Anh,) **Âllâh**'ın

azamet-û kudretine bir zerre fazla olmaz. Âllâh, bütün Malik-û Halik'tir.

Mahlûkatın ibadetinden müstağnidir. Hiç kimseye ihtiyacı yok Cenâb-ı Hak'kın, O'na ibadet etsin. Niçin emrediyor? Menfâatimiz için ediyor. Bizim ibadetimiz, mahlûkatın ibadeti, meleklerin ibadeti, bütün kâinatın ibadeti Âllâh-û Teâlâ'ya bir ziyâdeleştirme hâsıl olmuyor ve Âllâh, muhtaç da değildir. Ya niçin emrediyor? Âllâh-û Teâlâ, menfâatimiz için bize emrediyor. Bir baba evladına iyiliğini söylüyor. Babaya ihtiyacından dolayı değil evladı yetiştirmek içindir meselâ. **حَمِيدًا** Mahmuddur Âllâh, bütün ahlâkında bütün sonunda hamd-û sena edilmiştir.

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا -132

Semâvat-ı ard, Âllâh'ındır. Âllâh, vekildir. Tevkil ediniz, umurunuzu Âllâh'a bırakınız. Vekil olur, avukat şimdi diyoruz, vekil onun tercümesidir. Âllâh vekildir, vekile ne yapıyoruz? Umurumuzu ona bırakıyoruz. O, bizim namımıza her şeyi yapar. Biz de mümkün olduğu kadar umurumuzu Âllâh'a bırakalım, tevekkül edelim de daha iyi yapar.

اِنْ يَّشَأْ يُدْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِاٰخَرِيْنَ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى ذٰلِكَ قَدِيْرًا -133

Ey insanlar, kuvvet-û kudret-û İlâhiye'ye bakınız ki **اِنْ يَّشَأْ** eğer isterse **يُدْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ** hepimizi bu dünyadan götürür. Hepimizi götürür çünkü siz yoktunuz ki sizden evvel Âllâh vardı. Bu eşya, insanlar da yoktu. Eğer isterse bugünkü insanları bir kalemde götürür. **وَيَأْتِ بِاٰخَرِيْنَ** Onun yerlerine başkalarını getirir. Birdenbire

götürmüyor fakat tedricen her asırda bir kavmi götürür, yerine bir kavim daha geliyor. Yüz sene evvel bugünkü cemaatten hiç kimse yok, yine bu camide bir insanlar vardı. İşte yüz sene geçtikten sonra onlar gittiler şimdi biz varız. Yüz sene sonra biz de gideriz de başkası olur. Her zaman bir kavim götürür yerine birisini hal-keder. İsterse Âllâh, bunu def'aten de yapar, bu tedrici oluyor da insan pek farkında olmuyor fakat isterse def'aten de yapar. وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, idame ihyaya, halletmeye götürmeye muktedirdir, kudreti her gün görünüyor.

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ ٱللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا 134-

Kim ki كَان يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا dünyanın faidesini talep ederse; cihad gibi, ganimet gibi, servet gibi, mal gibi. Buna talip ise düşünsün ki ٱللَّهُ ثَوَابُ الدُّنْيَا Âllâh veriyor zaten istediğini. ٱللَّهُ ثَوَابُ الدُّنْيَا Âllâh'ın nezdinde hem dünyanın sevabı var, hem ahiretin sevabı var. Bir adam ahiret yolunu tutarsa onun yolunda Âllâh, dünyayı verir. Fakat dünyanın yoluna başlarsa, dünya ile ahireti vermez. Dünyayı talep ederseniz dünyayla kalırsınız. Fakat Âllâh'ı talep ederseniz, dünya ve ahirete sahip olursunuz. وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû, سَمِيعًا söylediğimiz sözleri işitiyor. Âllâh, Semi-û Basir'dir. Semi-û Basir, Esmâ-i Hüsna'dandır, Esmâ-i İlâhi'dir. Bu isimleri Cenâb-ı Hak kendine takmış, nedendir? Yâni ey kulum, ben senin konuştuğunu işitiyorum. Benim emrime muvafık yaparsanız sevap var, hilaf yaparsanız cezâ var. بَصِيرًا Basir'im görüyorum senin halini, yaptığın amelleri görüyorum gö-

zümün önündedir. İyilik yaparsanız elbette mükâfat var, fenâlık yaparsanız cezâ var.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ
 135- أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ
 بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوْا أَوْ تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ
 بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân edenler. كُونُوا Olunuz بِالْقِسْطِ adaletle. Kıst; adalet demektir. Tam bir adaletle hareket ediniz. Dünyada adalet de nedir? Kur'an iledir. Adaletle hareket ediniz. Hiçbir zaman bir zulme, cevre, taaddi, taarruz etmeyiniz. Hem de شُهَدَاءَ لِلَّهِ şâhadet icap ettiği zaman da Âllâh için şâhadet veriniz, وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ eğer ki nefsinizin üzerinde de olsa. Şâhadet icap ettiği zaman (şâhadet-i zül, çok büyük bir günahdır, kebairdendir) şâhadeti doğru yapınız, Âllâh için yapınız. Nefsinizin üzerinde de olsa bir şâhadet, yine kabahatinizi itiraf ediniz söyleyiniz. أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ Eğer ana-baba, akrabaya da olsa yâni "Bu benim babamdır, onun lehinde şâhadet ederim. Bu akrabamdır lehinde şâhadet ederim. Benim menfâatım var burada şâhadet ederim." Âllâh-û Teâlâ, bizi bundan men ediyor. Şâhadet Âllâh içindir, her nerede olursa olsun doğru olmalı. إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا Eğer ki meşhudun leh olan zengin olsun. Filan zengindir, onun menfâatı için bir yalan şâhadet yapalım. Bizim şimdi yalan şâhadetlerimiz, tapularda filan da dairelerde çok vardır tabi. İşte onu men ediyor Cenâb-ı Hak. Zengin de olsa zenginin hatırası için yalan şâhadet yapmayınız iyi. Fakir de olsa, "fakirdir biraz men-

fâati alsın da ne olur ben de bir yalan şâhadet edeyim.” Bunu da yapmayınız. Fakiri de Âllâh besler, zengini de besler. Sen vazife-ne bak. **فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا** Âllâh CelleCelâlûhû, zengine fakire senden daha evladır. Fakire isterse başka yerde ihsan eder. **فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ** Hevâ-û hevesatına, arzularınıza tâbi olmayınız ki **أَنْ تَعْدِلُوا** adaleti bırakıp. Adaleti bırakıp da heva-û hevesatının verdiği hükme tâbi olmayınız. “Efendim ne olur, bu fakirdir? Ben yalan da olsa söyleyeyim de ona bir istifade olsun.” Bu hevadır eğer ki zâhiren bir iyilik görünüyor fakat Adalet-i İlâhiye’ye muhaliftir. “E, bu da bu çok iyilikleri var, zengindir, bana lâzım olur da yapayım.” Bu da heva-û hevestir, bunları yapmayınız. Heva-û hevesata tâbi olup da adaleti elden bırakmayınız. **وَإِنْ** Eğer **تَلَوْا** **“tahrifû” şâhadeti tahrif ederseniz** **أَوْ تُعْرِضُوا** yahut şâhadette iraz ederseniz. Siz de bir şâhadet var, gidip de şâhadet vermemek, bu irazdır, o da câiz değil, ketmetmemelidir. Ve gidip de tahrif etmek de câiz değil. Hem gidiniz icap ederse şâhadet veriniz ve hem de hakkı olarak, hak ne ise onu söyleyiniz.

فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا Âllâh CelleCelâlûhû yaptığınızdan haberdardır. Yaptığınız yalanı biliyor, yaptığınız tahrifi de biliyor. Haberdar olduğu için de cezâ verecektir. Bu mevzu bitiyor.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Ey Âllâh-û Rasûlûllâh’a, Kur’an’a imân eden. **بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ** Bu ayet-i kerimeye

de iki, üç mânâ vermişler Müfessirin-i İzam. Hepsi de doğrudur. Kur'an-ı Azimüşşân'ın mânâları, denizin dalgaları gibi birbirinin arkasına geliyor. Hiçbir kulun haddi yok ki Murad-ı İlâhi budur, ben bilirim desin. Yaparsa büyük bir hata ediyor, makamını cehennemde görsün diyor. Nihayet Müfessirin-i İzam'ın verdiği mânâlar, bizim de onu mümkün olduğu kadar onu nakledersek hele bizim için büyük bir iyiliktir. Yapamazsak, el sürmek, kendinden mânâ vermek büyük bir hatadır. "Her kim ki Kur'an-ı Azimüşşân'a kendi reyile istediğiyle mânâ verirse yerini cehennemde görsün" diye hadis-i şerif var. Ya olmaz ki! Fakat tefsirde görüyor, müfessirinin, eskilerin hepsi de yolunu bulmuşlardır Âllâh ile aralarını. Onların isabet ediyor, onu aynen nakletmek ve yahutta kelimenin değişmesiyle gene nakletmek o kadar kâfidir bize.

Buyuruyor ki ey imân edenler! Birinci mânâ, اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰی رَسُوْلِهِ Imân etmişsin ama imânın da devam et; Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kitabullah'a devam et. Bu bir mânâ.

Bir de اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰی رَسُوْلِهِ Ey bundan evvel İsâ ile Mûsâ dini-ne imân edenler, buraya yetişen. اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰی رَسُوْلِهِ Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kitab'a, Kur'an-ı Azimüşşân'a imân ediniz.

Üçüncü mânâ, اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ Ey münafıklar ki zâhiren imân gösteriyor, hakikatinde imân yok. Ey zâhiren de imân eden münafık اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ hakiki imân ediniz. اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ Âllâh'a, Rasûlullah'a nazil olan Kitabullâh'a imân ediniz.

وَالَّذِيْ نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ Kur'an'dan evvel nazil olan kitapla-

ra da Tevrat-û İncil'e de imân ediniz. Lâkin tahrif olmuş, zamanı geçmiş. Tahrif olduğu için itikattan düşmüş. Zamanı da geçtiği için amel de edilmez. Farz-ı muhal olarak, bugün bir Tevrat'ı olsa ki eski hal üzerine tahrif edilmemiş. Faraziyattır, tahrif edilmiş ya! Yine biz, onunla amel etmiyoruz. Diyoruz; "Evet Kitabullah'sın, tamam. Fakat senin üzerinden geçmiştir." Onu pencereye koya-
cağız, Kur'an ile amel ederiz. Çünkü ne varsa onun, burada da mevcuttur. Mümkündür ki bugünkü günde de Tevrat'ta hikâyeler bahsinde, oralarda bazı hikâyeler ahvaller eski hal üzerine kalmış olması mümkündür. Tevrat'ın hele, İncil'de o kadar ahkâm yoktu. Tevrat'ın tahrif olan kısmı; Rasûl-û Ekrem hakkındadır Sallâl-lâhû Aleyhivessellem, Kur'an hakkında ve ashab hakkındadır. Ey Mü'minler Âllâh'a, Rasûlulah'a, Kur'an'a ve evvelki kitaplara da imân ediniz.

Kim ki Âllâh'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ kıyamet gününe küfrederse tabi kâfirdir, ebedi cehenneme girer. فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا Dalâlete gidiyor, çok uzak bir dalâlete gidiyor. Ebedi olarak cehennemde kalır.

Demıştik efendim, imân nedir? Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a inanmak. Eğer ki imânın erkânı altıdır fakat kıyamet günü, peygamberler, kitap, Kur'an'da mevcuttur. Nihayeti üçe müncez olur. Âllâh'a, Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etmek. Küfür nedir? Âllâh-û Azimüşşân'ın sıfatlarını inkâr etmek veya Rasûl-û Ekrem Sallâl-lâhû Aleyhivessellem'in muazzam payesine bir noksan isnad etmek. (Veya var, öyleleri de vardı gelip geçtiler, vardı her zaman da

bunlar var.) Yahut da Kur'an-ı Azimüşşân'ın velevki bir harfine, bir kelimesine itiraz etmek. Bunu yaptı mı ebedi olarak cehenneme girer. İnsanlar günahlarla kâfir olmaz. Günahı helâl bilir, haramı helâl, helâli haram bilmekle kâfir olur, itikat ile kâfir olur.

137- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أزدَادُوا كُفْرًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا

ثُمَّ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا Onlar ki Mûsâ Aleyhisselam'a imân etmişlerdi. ثُمَّ كَفَرُوا Ondan sonra buzağa, ineğe taptılar da kâfir oldular. ثُمَّ آمَنُوا Tekrar Mûsâ Aleyhisselam'ın tebliği üzerine imân ettiler, nefsini öldürmek suretiyle imân ettiler. ثُمَّ كَفَرُوا Ondan sonra İsâ Aleyhisselam'ı inkâr ettiler, kâfir oldular. ثُمَّ أزدَادُوا كُفْرًا Ondan sonra küfrü daha ziyâdeleştirdi de Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'e de başladı küfretmeye. لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ Böyleleri Âllâh, mağfiret etmez. Mağfiret edebilir, her şey Âllâh'ın elinde fakat Vaad-û İlâhi var. Âllâh'ın vaadinde hulf yok. "Ben müşrikleri affetmem" diyor. وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا Onlara bir yol da gösterecek değil Âllâh!

138- بَشِيرِ الْمُنَافِقِينَ بَانَ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

بَشِيرِ الْمُنَافِقِينَ Münafıkları tebşir. Tebşir, tahakküm içindir. Yâni tebşir, iyi şeylerde beşaret olur. Beşere; yüzünün derisine derler. Bir insan güzel bir havadis aldı mı, yüzünün derisi açılıyor da parlıyor. Ona beşarettir. İyi havadislerde tebşir, fenâlarda inzaldır. Burada tahakküm itibariyle diyor. كَافِرِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ Kâfirlerin tebşiri bu; بَانَ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا azab-ı elime giriftar olacaklar onlar.

الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَيْبَتُغُونَ عَنْهُمْ -139
الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا

Bu birkaç ayette Cenâb-ı Hak, bu meali teyid ediyor ehemmiyetine binâen. Bir Müslüman'a hiçbir zaman yakışmaz ki bir imânsıza, bir münafiğa, bir kâfire samimi bir muhabbet bağlasın. Alışverişini yapar, konuşmasını yapar, yoldan uzaktan da merhaba der, o kadar. Bir samimiyet bağlamak, muhabbet bağlamak, beraber oturup kalkmak zaruretsiz, bir Müslüman için layık değildir. Çünkü o zehir gibidir tesir eder. Sohbetin tesiri çok müessirdir velevki görünmesin. Efendim bak meselâ röntgen bize karşı oldu mu, içimizdeki halleri gösteriyor pürcümle. Hâlbuki elbisemiz var, vücudumuz var, içinde sirayet ediyor.

Daha Mevlâna'nın misali de; Bir insan, bir taşın üzerine oturdu biraz, bir saat. Tedrici olarak o taşın tabiatı olan soğukluk içeriye veriyor ve içindeki sıcaklığı kendine çekiyor. Bir saat oturursa ondan sonra gider ishal olur, amel olur, hasta olur. Fenâ arkadaşlar da böyledir. Eğer ki zahirinde bir şey görünmüyor, iyi görünmüş ve güzel de süslü bile söylüyor. Hele onların dili de aldatmak için fazla kullandığı için daha ziyâde aldatabilir. Böyle bir münafiğin yanında muhabbet bağlayıp da fazla oturdu mu nihayet onun nifakı, onun kalbine sirayet eder. Onun için birkaç yerde Cenâb-ı Hak, bunu ehemmiyetle beyan ediyor. Birisi de budur.

Diyor ki; الَّذِينَ O kimseler ki Müslüman'dır lâkin يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ kâfirleri dost ittihaz ediyor, مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ zaruret de yok. Mü'minler var, Mü'minlerle sohbet edecek ahbap olacağı yerde onu bırakır, kâfirleri ittihaz ediyor dost. Bunlar acaba neyi irade ediyorlar? Bu kâfirden bir muvaffakiyet, bir zenginlik, bir

servet mi istiyorlar, izzet mi istiyorlar? Yok, hâşâ! Kâfirden hiçbir zaman Müslüman'a bir izzet olmaz. **أَيَّبَتُّونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ** Kâfirden, münafıktan izzeti, azamet, yükseklik mi zannediyorlar? Kat'iyen imkânı yok. **إِزْزَتِ-û AZAMET-û KUDRET ÂLLÂH'ındır.** Âllâh da dostuna verir. Dostu da Mü'min olanlardır, (Âllâh-û Veliyüllezine amenû.) Bu mevzu bitti.

140- **وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا**

Ayet-i Kerime'nin sebep-i nüzulü; Mekke-i Mükerrerme'de iken imân etmeyenler, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e toplanırlardı. Şimdi ortadan kaldırıldı, Makam-ı Hanefi vardı. Daireyi biliyorsunuz, o dairenin karşısında Makam-ı Hanefi vardı. Öteden beri devam ediyordu, şimdi kaldırılmıştır. Orada bir oda yapmışlardı, Dar'ün Nedve. Kureyşiler orada toplanırlardı. Toplanırlardı, bütün ehemmiyetleri de Rasûl-û Ekrem'in aleyhinde, ashabin aleyhinde ve o memleketin ahvalini konuşurlardı. Dar'ün Nedve namı altında oradaydı onların. Onlar oradayken Âşhab-ı Kiram'ın ahvalini söylerlerdi, aralarında istihzaya başlarlardı hatta Rasûl-û Ekrem'e karşı. Tabi kâfirlerin meclisi, Âşhab-ı Kiram bahsedilirse iyilikle bahsedilmez. Bu devam etti. Ne zamanki Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Medine-i Tahire'ye teşrif ettiler. Oradaki yahudilerle münafıklar kısmı, yine alıştılar onu taklit etmeye. Bir yerde toplanırlardı, Âşhab-ı Kiram'ın aleyhinde söz söylemeye. Ayet hakkında nazil oldu, Medine'de. Onlar orada yapmışlar, siz yapmayınız. Sebeb-i nüzulü ayet budur.

Buyuruyor ki; **وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ** Size Kitabullah'ta nazil olmuştu, Kur'an-ı Azimüşşân'da. **أَن إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ** Kur'an'da size Âllâh bildirmişti. Âyât-i İlâhiyye, Kur'an-ı Azimüşşân tekfir edildiği yerde ve istihza edildiği zaman, **فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ** onlarla beraber oturmayınız. Yâni Mekke'de, size vaktiyle Halik-i Kâinat, Kur'an ile bildirmişti. Böyle Kur'an'ı inkâr eden, İslamiyyet'i istihza eden kimselerle beraber oturup kalkmayınız. **حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ** Tâ ki onlar, o mevzuyu değiştirip başka bir mevzuya girinceye kadar. Başka bir mevzu olduktan sonra meselâ memleketin ziraatiyle bahsettikten sonra dinle onun zararı yok. **إِنَّكُمْ** Eğer siz o vakit, onların Âshab-ı Kiram'ı yahut Kur'an istihza edildiği zaman o meclislerde otursanız. **إِذَا مِثْلُهُمْ** Siz de aynı onlar gibi olursunuz. İnsan kimi severse onunla beraber olur. Gördün ki Kur'an-ı Azimüşşân'ın hakkında dedikodu yapılıyor, istihza ediliyor. O cemaati elden gelirse men etmekle mükelleftir. Değilse diliyle men etmekle mükelleftir. Fakat bunlar ikisi de olmadıktan sonra orada oturdu mu? Demek ki kalbinde imân yok ki orada oturuyor. **"inne kûm izen mislûhûm"** Siz o vakit, onlar gibisiniz. **إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا** **Âllâh** CelleCelâlûhû nasıl ki dünyada, yeryüzünde kâfir ve münafıkları beraberdir. Aynı onları, kâfir ve münafıkları Cehenennem'de de toplar, cem eder.

Ayet Medine'de nazil oldu ve o yahudilerin de Kureyşileri tatbik ettiğine binâen yapıldı. Vaktiyle de yapılmıştır. Hülâsa budur; insan kiminle beraber oturursa onun gibi olur.

141- الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْذِ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُم مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا

Ey Habibim, onların içinde sizin ölümünüzü, musibetinizi ümit edenler vardır. الَّذِينَ O kimseler ki يَتَرَبَّصُونَ **"yentezîlûne"** yâni. İntizar ederler بِكُمْ size fenâlığı. Mesela muharebeye gidiyor. "Esir olsunlar, öldürölsünler" böyle intizar edenler. Buyuruyor ki onların hali budur; فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ Eğer Âllâh CelleCelâlûhû tarafından size bir fütuhât, bir muvaffakiyet ihsan olunduysa (Münafığın bahsindeyiz ya! Münafık ikiyüzlü olur. Münafık asıl nüfeka. Nüfeka; tarlaların sıçanları var, sıçanların birkaç nev'ileri var. Sıçanın bir kısmı var ki toplar yuvasına götürür. Bir kısmı da var ki yuvayı iki delikli yapıyor. Bir delikten giriyor, bir delikten çıkıyor, nüfeka derler. O topluyor topluyor eğer arayanlar bir taraftan gelirse öbür taraftan kaçır. Nüfeka, sıçanın lakabıdır. Münafıkların hali de budur. Zâhirde Müslümanım diyor, Müslümanlarla beraber oluyor. Hakikatte küfürle beraber oluyor. Delik bırakıyor oradan kaçmaya. Eğer Müslümanlara bir muvafakat olursa) "efendim ben Müslümanım sizinle beraberim." Eğer onlara bir şey olursa "zaten ben sizi muhafaza ettim, içindeydin." Münafık bu. Nüfeka demişler.

Buyuruyor ki; الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ Onlar ki intizar ediyorlar sizin başınıza bir şey gelsin. فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ Eğer Âllâh'tan CelleCelâlûhû, size bir galebe zuhur ederse; قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ "Biz, sizinle beraber değil miydik ki? Biz Müslüman idik, namaz kılıyor-

duk” diyorlar. **وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ** Eğer kâfirlere bir nasip olursa, onlara bir muvaffakiyet hâsıl olursa bu sefer yüzü ona çevirirler. Derler ki; **قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ** “Biz, sizi muhafaza etmedik mi? Biz, onların içindeydik ama sözleri size getirirdik, sizi muhafaza ederdik. **وَنَمْنَعُكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ** Sizi, onlardan men ederdik. Biz vasiya olduk, siz kaldınız buralarda.” **فَإِنَّ اللَّهَ يُحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ** Âl-lâh emrediyor. Böyle münafıklarla sizin aranızda, Âllâh hükmünü kıyamette icra eder. Münafiğı derk-i esfelde Cehennem’e götürür. Sizi de sevabınız Cennet-i Âla’ya götürür. **وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا** Âllâh CelleCelâlûhû, kâfirler için Mü’minlere bir yol ihsan etmez vermez.

Kıyamette böyledir, dünyada da Müslümanın çektiği üzüntüler, hepsi de kıyametin imarı içindir. Herhangi musibet-û bela bir Müslümanın üzerine gelirse, eğer tahammül eder de şükrederse muhakkak keffaret olur. Aişe Radiyâllâhû Anhâ naklediyor; “Hatta bir adamın ayağına bir diken batsa, o dikenin mükâfatını Âllâh’tan görür.” Dünyada Müslümanın başına gelen üzüntüler hiçbirisi badu heva değildir. Hepsinin de mukabilini ihsan eder. Ya dünyada ihsan eder ya ahirette ihsan eder.

142- إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

Münafıkların alâmetini beyan ediyor. **إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ** Münafıklar kendi fikrine göre Âllâh-û Teâlâ’yı aldatıyorlar, Âllâh-û Rasûllullah’ı aldatıyorlar. Bak, Müslüman değildir fakat ben Müslümanım diyor. Camiye geliyor, namaz kılıyor, Müslümanım diyor. Bunu yapıyor, kendi fikrine göre Âllâh-û Rasûllullah’ı aldatıyor, Âl-

lâh-û Teâlâ'yı aldatıyor, diyor. Hâlbuki وَهُوَ خَادِعُهُمْ Hud'a kelimesi müteşabih olarak beyan etmiş. Hakikate gelirse, Âllâh'dır onları o yoldan çeviriyor. Daha ziyâde Âllâh, onları değiştiriyor. Bak şimdi hud'a, hud'aya mukabil olur. O hud'a, hile yapıyor. "Ben Müslümanım diyor, namaz kılıyorum" hâlbuki Müslüman değildir. Din de İslamiyet de zâhire binâen hükmediyor. Zâhirde ona diyor; "Sen Müslümansın" fakat hakikatte **"fidderkil esfeli minennar."** Hakikatte derk-i esfeldedir, cehennemın en alt katındadır. Müslüman olsaydı, orada yeri neydi? Fakat zâhirinde de Müslüman diyor çünkü şeriatın hükmü zâhiredir. Şeriat, onları aldatıyor. Şeriat hükm-ü caizi, Müslüman hükmünü icra ediyor fakat hakiki olarak azab-ı ebediye giriftar olur. O diyor ki; "Ben aldatıyorum çünkü ben zâhiren Müslümanım diyorum, hakiki Müslüman değilim. Faraza şeriat de diyor ki; "Sen zâhiren Müslüman ol fakat hakikaten küfr-ü ebedi olan Cehennem'e girersin."

وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ Bunların alametleri, namaza kalktığı zaman قَامُوا كُسَالَى gevşek kalkıyor namaza. Namaz zaten münafıklar için en ağır bir yüküdür, hele sabah ve yatsı namazları. Eğer taşları ona yükletseler, namaz kadar ağır olmaz. En ziyâde ağır olan da yatsı ile sabah namazıdır. Tembel, miskin olarak kalkıyor. وَيَرَأَوْنَ النَّاسَ Halka karşı müraiyelik olarak namaz kılıyorlar. وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا Âllâh-û Teâlâ'nın İsm-i Celili'ni az zikrederler ki şüphe dahi olmasın.

مُذَبِّبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ 143-
فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

Münafıkların hali böyledir. مُذَبِّبِينَ yâni 'mütereddidine.' Mütereddittirler iki şey üzerinde. Mevlâna teşbihini yapıyor, diyor ki; "İki sürü var, bir koyun ortasındadır. Kâh ona bakıyor, kâh ona bakıyor. Mütereddittir ona mı gideyim, ona mı gideyim?" Münafiğın halini böyle beyan ediyor Mevlâna.

Ayet-i Kerime de diyor; مُذَبِّبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ Mütehayyirdir imân ile küfrün arasında. لَا إِلَى هَؤُلَاءِ Ne küfre giriyor tamam, zâhiri Müslümandır. وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ Ne de imâna gelir, kâfirdir. وَمَنْ يُضْلِلِ اللهُ Bu gibi kimseleri Âllâh, idlâl etmiş. Âllâh-û Teâlâ'nın idlâl ettiği kimseyi de imâna kimse getirmez. فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا Yol bulamazsın ey Habbibim, Âllâh'ın idlal ettiği kimseyi imâna getirmek. İmân, dalâlet, Âllâh'ın elindedir. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem nihayet tebliğ ediyor. Tebliğine göre imân eden eder, etmeyen de etmez.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ 144-
أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا Evvelki ayeti tekrar teyid ediyor. Ey Âllâh-û Rasûlullah'a imân edenler. لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ. Mü'minleri bırakıp da kâfirleri, evliya-dost zannetmeyin. Bak efendim bu hafif görünüyor ama bu kadar meselâ Alman'ı seviyoruz, niçin? Ne kazanacağız şimdi? İşte hepsi dâhildir buna. Dar-i Küfür hatta irsi men ediyor, evladı men ediyor. Kâfir olan bir baba, Müslüman bir evladın vârisi olamaz. Müslüman bir evlad, kâfir babadan hisse alamaz, daha ihtilafidar da aynı böyledir. Sonra onlarla kaldıktan sonra onlarla beraber böyle muhabbet, arzu olduktan

sonra Müslümanlık nerde kalıyor, hangi tarafta kalıyor? Onun için ehemmiyetle beyan ediyor Cenâb-ı Hak. Onlarla beraber, onları dost ittihaz etmeyiniz, Mü'minleri bırakıp da. **أَثْرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ** İstiyor musunuz, Âllâh tarafından size kuvvetli bir delil olur da Cehenneme atmak için bunu yapmak? Yâni cidden, kalben bir kâfir ile öyle bir muhabbet bağlayıp da oturup kalkan. Âllâh-û Teâlâ'nın hücceti ona olur. Tevbe etmezse ehl-i Cehennem olur.

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا 145

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ Münafıkların bahsini yaptı şimdi onun gideceği yer. **فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ** Cehennemden en aşağı tabakasındadır. **وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا** Onlara bir yardım bulunmaz.

Şimdi efendim, Cehennem yedi kattır. Cennet sekizdir. Bu Rahmet-i İlâhiye, gazabına sevkattı için Cennet daireleri bila teşbih, Cehennem'den bir tane yukarıdır. Cehennem denilen tabaka, asi olan Mü'minlerindir.

Asi olan Mü'min; imânını küfr ile karıştırmışsa orada tasfiye olur, çıkar. İkinci Cehennem, Lazâ'dır namı, hristiyanlar içindir. Üçüncü Hutame'dir, yahudiler için. Dördüncü Saîr'dir, Saibin; bir kısımdır hristiyanlardan. Beşinci Sakar'dır, Mecusiler için. (Altıncı ateist ve müşrikler, yedinci münafıklar ve mürtedler için.)

Ey Habibim, hiçbir suretle onlara bir yardım bulamazsın.

146- إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا

Ama burda lakin yine tevbeyi kabul ediyor Âllâh. **إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا** Meğer o kimseler ki münafıklıktan tevbe eder, küfürden tevbe eder. Tevbe-û imân makablini kat eder. Elli sene kâfir olur, halis gelip Müslüman oldu mu, o elli sene küfründen dolayı, vazgeçiyor azap etmekten Âllâh-û Teâlâ. Küfür, tevbe, hacc-ı mebrur, imân makablini kat ediyor. Tevbe eden nifaktan ve tevbe parmaklar, dudaklar arasında değil. Ama **وَأَصْلَحُوا** amelini de ıslah eden. Yâni tevbesini amal-i salih ile takviye eden. **وَأَعْتَصَمُوا بِاللَّهِ** Ciddi olarak Âllâh'ın emrine yapışan. **وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ** (Bak ne kadar kayıtlar var? Çünkü münafığın bozukluğu olduğu için mütemadi kayıtlar var.) Dinini halis yapanlar, onlar müstesnadır. **فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ** Onlar, Mü'minlerin zümresine girer, Mü'minlerle beraber olur. **وَسَوْفَ يُؤْتِي اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا** Mü'minlere de Âllâh-û Teâlâ, bundan sonra yâni Dar-i Ukba'da ecr-i azimi verir. Burada nimetler de var. Fakat eğer Cennet'in nimetleri bu kadar olsa hiçbir şey değildir. Cennet'in nimetleri; Rıza-i İlâhi, Ruyet-i İlâhi, ebedileşmek o ancak ahirette olur. Onun için Mü'minin, hakiki mükâfatı ahirette olur. Nitekim kâfirin de öyle. Kâfirin cezâsı ölüm değil ki çünkü herkes ölecek, ölümden kimse kurtulmaz. Fakat öldükten sonra ebedi olarak Cehennem'e giriftar olmaktır onun cezâsı.

147- مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ Azabınıza ihtiyacı mı vardır Âllâh'ın? Âllâh, sizi azaplandırmaya muhtaç değildir. Rahimdir bilakis rahmet etmek istiyor. Ne yapacak sizi azaplandırmaya? **إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ** Eğer Âllâh'ın nimetlerine şükreder ve hakiki imân ederseniz. Âllâh da bizi ne yapar? Yâni havf-û reca içinde olmalı ya! Fakat bir adam

Âllâh'ın nimetlerine şükretti, imânını tekvin etti ve onun üzerine devam etti. Onun azabına muhtaç değil ki azap etsin. Azamet-i İlâhiye azap değildir. Ne yapacak Âllâh azabınızla, eğer şükredip imân ederseniz? **وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا** Âllâh CelleCelâlûhû, şükürü kabul eder. Âlim'dir, her hali bilir, kalbe muttallidir.

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسَّوِّ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا 148

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسَّوِّ مِنَ الْقَوْلِ Fenâlığı yâni fekk kabih olan sözleri açık söylemeyi sevmez Âllâh. Ki giybettir ekser. Bir adamın hakkında fenâlığını, açık, cemaat içinde söylemeyi istemez Âllâh. **"Sû"** fenâlıktır, **"birr"**re mukabildir. **Birr**; hayırlı. **Sû**'i, cehren söylemeyi istemez Âllâh. Birisinin kusuru da varsa, fenâlığı da varsa onu cemaat içinde söyleyip de rezil etmek doğru değildir. Âllâh bunu istemiyor. **إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا** Meğer zulüm görmüş bir adam olsa, o vakit zalimin zulmünü söyleyebilir.

Efendim giybet haramdır. Fakat altı yerde dinimizde cevaz verilmiştir. Câiz olduktan sonra ruhsat verilmiştir. Bak burada da **إِلَّا مَنْ ظَلَمَ** zulüm gördü.

Şimdi baştan söyleyelim. Bir adama faraza lakap koymuşlar. "Şeytan, kısa, fenâ adam, hilekâr adam" diyorlar. Bunlar çirkin lakaplardır. Cenâb-ı Hak bunları sevmiyor fakat eğer lakab haline gelmişse herkes artık umumileşmişse, umumla beraber gelir diyor, bu bir.

İkincisi; talep etmek meselâ vaktiyle malını almış bir adam, zapdetmiş, vermemiş. Şimdi onu talep ediyor. Gidiyor da mahkemeye yahut bir adama diyor. "Bu adam zalimdir, zulmüne binâen

benim malımı almıştır. Bana dayak etmiştir, benim hakkımı aldı.” O zalimin aleyhinde istediğini söyler.

Üçüncüsü; yaptığı fîsk-ı fücür. Fîsk-ı fücür kendisinde var, fazla bir fenâlık var, dine muhalif halleri var. Fîsk-ı fücürünü kendi ilan ediyor, fâsık-ı mücahir. Rakıya gitmiş geçmiş, kimsenin haberi yok. Geliyor cemaate, “sen beni göreydin, ben neler yapıyorum” diyor. Kendi fîsk-ı fücürünü cemaatin içine veriyor. Buna fâsık-ı mücahir derler, bunun gıybeti câizdir. Çünkü kendisi, kendini gıybet ediyor. Kendisi yaptıktan sonra başkası hay hay yapar.

Dördüncüsü; hâkime gider tazallüm eder. Hâkime gider, davacıdır. Birisi ona tecavüz etmiş. “Efendim bana dayak atmış zaten başkasına da atmış. Zaten zalimdir, bana da yapmış.” Bu da câizdir.

Beşincisi; aldanmamak için. Meselâ ticarete başlayacak, dükkân açacak birisi. Geldi de onla istişare ediyor. “Ben bu adamla müşterek iştirak etmek istiyorum. Bana bunun hakikatini söyle,” o vakit söyler ona. Söylemezse hıyanet etmiş olur. “Bu haindir, birçok insanların malını da yemiştir. Sakın, kendini muhafaza et bundan” demek câizdir.

Altıncısı; bildiğini tahkir eder. “Bu adam hırsızdır, her tarafı geziyor.” Gördüğü zaman, bir adamın yanındadır. “Ondan kendini muhafaza et.” Bu da câizdir. Hilekârlığını göstermek, bunlar cevaz olan yerlerdir.

وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا Âllâh Semi’dir, her şeyi işitiyor. Ve Âlim’dir, âlimdir.

149- إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخَفُّوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا

Ey Müslümanlar إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا eğer bir hayrı izhar ederseniz.

Amal-i hayriyeyi yapmışsınız da nasıl? İzhar etmese daha iyidir. Bak efendim farz olanları açık yapmak, zekâtı aleni vermek, namazı cemaatle beraber kılmak. Belki başkası da ittiba eder. Fakat nafile olan şeylerde gizli olmak daha sünnettir. Meselâ gece namazları, evinde kılmak camiden hayırlıdır, تنها olur. Yahut bir sadakayı verecek, gizli vermek daha hayırlıdır sadakatta. Buyuruyor ki; bir amal-i hayriyeyi izhar ederseniz halkın içinde **أَوْ تُخْفُوهُ** yahut gizli yaparsanız **أَوْ تَعْفُوا عَنْ سَوْءٍ** yahut bir adamın fenâlığını affederseniz. Bir adam size zulmetmiştir ama affedersiniz gider. Hepsini Âllâh bilir, mukabilini ihsan eder. **فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوءًا قَدِيرًا** Âl-lâh, mübalağa ile affedici ve kudret sahibidir. Gizli de yapsan hayrı var, açık da yapsan hayrı var. Fakat hayrın derecesine göredir. Bir kusuru da yapmışsa birisi affetmek, onun da Cenâb-ı Hak mükâfatını ihsan eder.

150- **إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا**

Ayet-i kerimenin sebep-i nüzulü. Yine münafıklardan çıkar ya hepsi. Geldiler Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e dediler ki; "Biz sana imân edeceğiz. Fakat bize müsaade et de diğer peygamberlere imân etmeyelim. Biz mecbur değiliz onlara imân etmeye." Bir yol açmak istiyorlar, tefrik etmek istiyorlar. Ayet nazil oldu. **إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ** Onlar ki Âllâh'ı ve Rasûlullah'ı inkâr ederler. **وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ** İsterler ki orada bir

ara, Âllâh-û Rasûllullahın, peygamberlerin arasında bir tefrika yapmak ister.

Hatta Mevlâna diyor; "İsâ'dan bahsediyorum ya Rasûlullah, Mûsâ'dan bahsediyorum ama maksadım Sen'sin. Çünkü İsâ, Mûsâ ile Muhammed ayrı değildir, hepsi bir, bir vücuttur. Yalnız ifadenin şekli değişmiş olur."

Bunlar Rasûl-û Ekrem'e müracaat ediyorlar. Biz, sana imân edeceğiz, kitabına da imân edeceğiz. Diğer peygamberlere imân etmeyelim müsaade et. İstiyorlar ki peygamberlerle Âllâh'ın arasında bir yol açacak. وَيَقُولُونَ تَوْمِنُ بَعْضُ وَتَكْفُرُ بَعْضٌ "Bazılarına imân edeceğiz, bazılarına da imân etmeyiz" dediler. "Buna, bizi müsaade et" dedi, ayet nazil oldu. Bu arada, tefrika yapmak peygamberleri ayrı düşürmek, "Mûsâ ayrıdır, İsâ ayrıdır, öbür peygamber ayrıdır." Hiçbir peygamber, ayrı diğer peygamberden de memiştir. Âdem Aleyhisselam'dan, Peygamberimize kadar imâna müteallik olan kelimeler hiçbirisi değişmemiştir. Furuatta bazı fıkıh icâbatı olarak bazı farklılık vardır. Meselâ Âdem Aleyhisselam'ın zamanında hepsi onun kızları, evlatları idi. Onlar birbirine câiz idiler, o aynı batında olmazsa. Ondan sonra o kaideyi, Cenâb-ı Hak def etti. Çünkü çoğaldı da mümkün oldu. Bu gibi bazı furuatta tebeddül varsa da imânda hiçbir fark yoktur. وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا İsterler ki onların arasında bir yol bulmak. İşte küfür budur.

أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا -151

وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا Hak kâfir olanlardır.

عَذَابًا مُّهِينًا Biz Azimüşşân, kâfirlere mühin olan, şedit olan azabı ihzar etmişiz.

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا 152-

Onlar ki Âllâh'a ve peygamberlere imân etmişler. وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ Hiç arasında birisini tefrik etmemişler. Bak efendim, tefrika bu şekilde câizdir. Çünkü Peygamberan-i İzam'ın derecesi aynı değildir. Bazı daha yüksek, bazı daha orta meselâ bazıları, bazılarının fevkinde yaptık. Faraza Mûsâ Aleyhisselam Kelimullah, İbrahim Aleyhisselam Hâililullah, Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem Habibullah, dereceleri var diğer peygamberlerin üzerinde. Ulû'l Azim peygamberlerin, diğer peygamberler üzerinde dereceleri var. Bunun, bu diğerine derecesi var diyebiliriz. Fakat bu peygamber değildir, hiçbirisi dememiştir.

Onlar ki Âllâh'a ve Rasûlullah'a imân etmişler, tefrika etmemişler aralarında. Derece itibariyle değil, nübüvvet-û risalet itibariyle, "bu peygamber değildir" dememişler. أُولَٰئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ Onların ecr-u sevabını verecek Cenâb-ı Hak, kıyamette. Âllâh mübalağa ile merhamet sahibi ve rahmet sahibidir. Mevzu ayrı ayırdır.

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا 153-

Bunlar efendim, Rasûl-û Ekrem'e geldiler dediler ki; "Madem peygambersin, biz istiyoruz Cenâb-ı Hak'tan bir mektup gelsin bize. Mektup o yazıyla, ahiret yazıyla yazılmış olsun. Beraber melekler de gelsin onları görelim. Desinler ki; "Bu peygamberdir, bu kitap da benimdir." Böyle teklif ettiler. Öyle oluyor, yahudidir yapar. Buna, bu teklife binâen cevap geldi. Âllâh-û Teâlâ'dan ayet nazil oldu. Ey Habibim üzülme böyle tekliflerden, bunlar yalnız sana değil senden evvelki peygamberlere de bu gibi bozuk olan tekliflerde bulunmuşlar. Bunların âdetidir, bunlar cezâsını görecekler. **يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ** Ey Habibim, ehl-i kitap yâni yahudiler isterler senden, **أَنْ تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِنَ السَّمَاءِ** onlara semâvattan bir mektup gelsin. Böyle istiyorlar. Üzülme bundan. **فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ** Mûsâ'dan bundan daha büyük şeyler istediler. Mûsâ'dan ne istediler? **فَقَالُوا آرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً** Mûsâ Aleyhisselam 70 kişiyle miraca gittiği zaman, bir sâda işittiler. Mûsâ'ya dediler; "Bu kâfi değil. Âllâh, bize kendini göstere." Bunu, senden evvel Mûsâ'ya da talep eden bu yahudiler, senden de bunu talep etmişler müteessir olma. **فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ** **Sâika**; şimşek. Şimşek isâbet etti onlara, yetmişinin de hayatını kat etti derhâl. Bir hafta yahut üç gün kadar kalmışlar, ondan sonra yine duâ ile Âllâh-û Teâlâ, o hayatı iade etti. **ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ** Ondan sonra yine utanmadılar da buzağı, buzağının yavrusunu kendisine mabud ittihaz ettiler. **فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ** Ondan da affettik, nefsinin birbirine öldürmek suretiyle. Cenâb-ı Hak emrediyor, onu affettik. **وَأَتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُبِينًا** Mûsâ'ya da kuvvetli bir delil-i mucizeler verdik. Âsâ gibi, yed-i beyza gibi.

154- وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِيثَاقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا

Bir de bu, وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ Âllâh CelleCelâlûhû kuvvet-û kudretiyle Tur dağını yerinden kaldırdı, yahudilerin üstünde şöyle şemsiye gibi tutturdu, بِمِيثَاقِهِمْ imân etsinler. Onlar da böyle yüzünü sağ tarafına, böyle bir gözle bakmaya başladılar. Ya imân ederler yahut Tur dağı üzerlerine iner. O vakit imân ettiler fakat o hal, bugün de onların havralarında mevcuttur. Böyle eğri bir gözle bakarlar. وَقُلْنَا لَهُمْ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا Onlara dedik ki secde edici yâni başı eğici kapıya geliniz. Ya Kudüs kapısı, ya Eriha kapısıdır. Kapıya geldiğiniz zaman eğri olarak, başı eğrik olarak giriniz. Gaye; bunlar azamet sahibi zengin insanlar idi de biraz kibr-i azametini indirsinler.

Mevlâna diyor ki: "Zamanımızda da çok zaman mütekebbir, müteazzım bazı insanların önünde, Âllâh bir âmil koyuyor, başı oraya eğilir." O, o babdır, o kapıdır.

وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ Onlara dedik ki "Cumartesi günü avlanmayın." وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا Biz, onlardan misak aldık, bunları emrettik fakat nakzettik.

155- فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَكَفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغَيْرِ
حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا
قَلِيلًا

Yahudiler, Kur'an-ı Azimüşşân'ın nassı ile mel'un olmuşlardır.

"fe bimâ nakzihim laânnahûm" geliyor başka ayette. Burada lanetin hikmeti neydi Âllâh, yahudiye mel'un yaptı? **فَبِمَا نَقْضِهِمْ** Sebebi **nakzihim**, nakzettiler **مِيثَاقَهُمْ** ahidlerini. Âllâh'a karşı yaptıkları misakı, ahidini bozdular. Ahidleri neydi? **وَكُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ** Evvelâ ayetleri inkâr ettiler. Tevrat'ta yazılıdır, Kur'an namında bir kitap gelecek. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem namında bir Rasûl gelecek, geldiği zaman ona imân ediniz. Onu nakzettiler bir!

Bir de Rasûl-û Ekrem'e karşı zaten heptafsilât geliyor. Fakat ben ayetin sebab-i nüzulünü evvel söylüyorum ki kolay olsun. Rasûl-û Ekrem'e geldiler, dediler ki; "Bizim kalplerimizde bir perde var, senin sözünü dinlemiyoruz." Perde merde yok, istihfaftır yâni senin sözünü dinlemiyoruz. Sonra İsâ Aleyhisselâm'ı inkâr ettiler, tekzip ettiler. Meryem'e iftira ettiler hatta layık olmayan zina kadar iftira ettiler. İsâ Aleyhisselâm'ı öldürdük, salbettik, yalandan iftira ettiler. Bunların hepsi yahudilerin nakzleridir. Hüküm-ü İrade-i İlâhiye'yi nakzettiler. Âllâh da bu nakzlerden dolayı onları mel'un yaptı. Enbiyayı katlettikleri için, yetmiş tane peygamber şehit etmişler yahudiler. **وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغَيْرِ حَقٍّ** Haksız olarak enbiyayı katlettikleri için. **وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ** Onların sözü sana karşı ey Habibim. "Kalbimiz perdelidir yâni gılaflıdır, perdelidir, dinlemiyoruz seni" hülâsa. Kalpte perde olmaz, belki o kalp, perde yetmez değil **بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ** onların küfründen dolayı Âllâh, onların kalbine hatmetmiştir. **"hatemâllâhû alâ kulûbihim"** diyor. Yâni maddeten vücudunda bir perde yok ancak o perde, onların yaptığı bu fenâlıktan dolayı Âllâh, o kalbi kapatmıştır. **فَلَا**

يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا O milletten az insanlar imâna gelirler. Abdullah bin Esselâm ve etbaları gibi.

وَيَكْفُرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا -156

Sonra daha var onların kabahatleri, وَيَكْفُرِهِمْ Isâ Aleyhisselam'ı inkâr ettikleri, وَيَكْفُرِهِمْ عَلَى مَرْيَمَ بُهْتَانًا عَظِيمًا Mer-yem'e ki siddıkadır, büyük derecesi vardır, iftira ettiler.

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّبُوهُ وَلَكِنَّ شُبَّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا -157

Yine onunla da bitmedi. وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ Biz, Isâ Aleyhisselam'ı öldürdük dediler. Hâlbuki رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَّبُوهُ Rasûllullah, ne katil olmuş ne salbolmuştur, iftiradan başka bir şey değil. Bunun sebebi neydi? Sebebi vürûd-ü ayet;

Yahudilerin bir kısmı, Isâ Aleyhisselam ile anasına karşı karşıya ağzına gelen küfürleri yaptılar. Isâ Aleyhisselam da dayanmadı da beddûa etti. Beddûa ettikten sonra onların bir kısmı maymun şekline, (Âllâh CelleCelâlûhû her şeye muktedir) bir kısmını da domuz şekline çevrildi. Zaten onlar çok devam da etmemişler, böyle maymun ve domuz şekline olanlar üç gün sonra ölmüşler gitmişlerdir. Bunlar bunu gördükten sonra düşmanlık fazlaştı. "Biz, Isâ'yı öldürelim de tamam edelim. Bu, burada oldukça böyle olur." Düşündüler Isâ Aleyhisselam'ı öldürmeyi. Isâ Aleyhisselam ile beraber bir münafık vardı, gelip gidiyordu yanında, Hatyanus namında bir adam. Onu çağırdılar, dediler ki; "Sen içeriye

gir, İsâ'nın bulunduğu yere. Seni biliyor, tanıyor. Onu ikna et de dışarıya çıkar. Dışarıya çıkar çıkmaz, biz öldürürüz." Bu içeriye giriyor, İsâ'yı dışarıya çıkarmak için. Halik-i Kâinat, peygamberini muhafaza etmek için derhâl İsâ Aleyhisselam'a bildirdi. Ve İsâ'nın beşeri şeklini, melekliyele inkılab etti. Yâni şimdi üçüncü semadadır, meleklerle beraberdir. Meleklerle beraber Âllâh-û Teâlâ'yı takdis-û tahmid ediyor, ibadetle meşguldür. Günü geldiği zaman tekrar dünyaya gelecek. İsâ Aleyhisselam öyle gitti. İsâ'nın beşeri şeklini de bu adamın üzerine Cenâb-ı Hak, ilka etti. Mümkündür, Âllâh her şeye mukabildir. Bu adam dışarı çıktıktan sonra "işte İsâ çıktı!" Gördüler, şeklini tanıyorlar, derhâl öldürdüler. Öldürdükten sonra aralarında bir ihtilaf hâsıl oldu çünkü onun arkasında İsâ çıkmadı. Dediler; "Eğer bu İsâ ise bizim gönderdiğimiz adam nerde? Eğer o gönderdiğimiz adam ise İsâ nerde?" böyle bir ihtilaf aralarına düştü. Hâlbuki **"vemâ katelûhû"** yalan söylüyorlar, İsâ'yı katletmediler. **"vemâ salebûhû"** Salb de yoktur, yalan söylerler. وَلَكِنْ شَبَّهَ لَهُمْ Onlar teşbihi, benzeri şekli olan o adamı öldürdüler. وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ İsâ da ihtilaf eden biri diyor; "Bu bizim adamımızdır." Biri diyor; "İsâ'dır." Bundan da لَفِيَ شَكٌّ مِنْهُ onların hiçbir malûmatı yok, şek-û şüphe üzerine kendi adamını öldürdüler. إِلَّا اتَّبَعَ الظَّنُّ Zanna tâbi oldular, adamını öldürdüler. وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا O'nu öldürmemişler.

بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا -158

بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ Âllâh, onu ref etti Âl-i Makama. Kıyamete yakın gelecektir, o vakte kadar da orada ibadetle meşgul olur. وَكَانَ

اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا Âllâh, Azîz'dir mülkünde. Galib'in galibidir, mağlub olmayan bir galibdir. Hakim'dir, yeri yerine halketmiş.

وَأَنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكُونُ -159
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا

“in” ma, mânâsınadır yâni **“vemâ min ehli kitâbi”** Ehl-i kitap olan (yahudi ile hristiyan) hiçbirisi yok ki İSâ ölmeden evvel, İSâ'ya imân edecekler Müslüman olacaklar. Nasıl Müslüman olacaklar? Son zamanda kıyametin en büyük alametlerinden birisi Mehdi zuhur edecek. Mehdi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in neslindendir. Şekl-û kıyafette de Rasûl-û Ekrem'e benziyor, on ikinci imamdır.

İmamlar on iki yâni maalesef bizimkiler pek o ciheti düşünmemişler. Acemler bizden daha ziyâde çalışıyor da on iki imamların tafsilât-ı halini bilmeye. Bunların hepsi Evlad-ı Rasûl, Rasûl-û Ekrem'in evladlarıdır. Hatta hepsi de birer musibetle şehid olmuşlardır. Başında İmam-ı Ali gelir, İmam-ı Hasan, İmam-ı Hüseyin, İmam-ı Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer-i Sâdık, Mûsâ Kazım, İmam Ali Rıza, Muhammed Tâki, Ali en-Naki, Ali Askeri on birincidir, on ikinci Mehdi'dir. Bunların yerleri de malûmdur, vefat ettiği yerleri de malûmdur, kabirleri de malûmdur.

İmam-ı Ali Kerramâllahû Vechehû kabir-i saadeti, Kûfe Camisi'nin yanındadır. Şehid olduğu zaman mezarını düz yaptılar ki farkına varmasınlar. Münafıklar o zaman daha fazla var idi.

Onun oğlu İmam-ı Hasan Radiyâllâhû Anh, Cennet'ül Baki'de Abbas Radiyâllâhû Anh'in yanındadır. Ki ehl-i beytin vaktiyle ora-

da güzel kubbeler ve kabirleri vardı. Tabi vahhabiler kaldırmışlar fakat oradadır.

İmam-ı Hüseyin'i üç yerde ziyaret ederler. Mübarek vücudu Kerbela'da, Kuf'da. Re's-i mübareğini Şam'a getirdiler. Cami-i Emeviyye'nin başında bir oda var, orada misafir ettiler. Bir zaman orada kalmış, rivayete nazaran o zaman orada defnedilmiş diyorlar. İkinci bir cihet de var diyorlar ki; "Mısır hükümdarı birçok para sarfederek aldı götürdü, Mısır'da şimdi." İmam-ı Hüseyin, Mescid'ül Hüseyin. Belki Ramazan'da dinliyorsunuz, nasıl ki burada Fatih Camisi büyük, Mısır'da da Mescid'ül Hüseyin var. İmam-ı Hüseyin'in kabrini orada ziyaret ederler. Bir rivayette de diyorlar ki; "Şehidi oraya getirdikten sonra gönderdiler Medine-i Münevvere'de, İmam Hasan'ın yanında defnedilmiştir." Buralarda, her yerde de onun mübarek ruhaniyetinden istifade ve istifaza edilir.

Üçüncüsü İmam Zeynel Abidin'dir. İmam Zeynel Abidin yedi yaşında idi, halas olduğu zaman felaketten. Fakat Âllâh Celle-Celâlûhû ihsan etti, onun nesli çoğaldı. Seyyidler hepsi İmam Zeynel Abidin'in evlatlarıdır. Şerifler, İmam Hasan'ın evlatlarıdır. Şeriflerden Kerbela vak'asında Hasan-ı Müsenna namında, İmam-ı Hasan'ın iki yaşında bir oğlu halas oldu. Buna Hasan-ı Müsenna derler, şerifler ona yetişiyor. İmam-ı Hüseyin ise yedi yaşında idi, geldiği zaman Şam'a. Yezid pişman oldum, filan oldum, bir özürler beyan etmiş. Demiş ki; "Ben sizden hiçbir şey istemiyorum, beni yalnız ceddimin yanına gönder, Medine'de kalayım." Gitti Medine-i Tahire'de orada devam etti, otuz tane hayatında evladları vardır. Bugün dünyada mevcut olan seyyidler hepsi ona yetişiyor. Seyyidlerin hepsinin dedesi İmam-ı Hüseyin'dir. Şeriflerin, İmam Hasan'dır.

Ondan sonra Muhammed Bakır geliyor. Muhammed Bakır de-

nilmişler ki ilminin faziletinin çokluğundan dolayı. Bunlar vaktiyle zalimlerden birçok fenâlıklar da görmüşler, zahmetler de görmüşler. Zulüm daimi iyilere geliyor ki derecatını yükseltsin. Muhammed Bakır da vefat ettikten sonra, Cennet'ül Baki'de yine Abbas'ın Radiyâllâhû Anh'ın yanında, orada defnedilmiştir.

Ondan sonra Cafer-i Sadık geliyor. Cafer ikidir; Cafer-i Tayyar var, Cafer-i Sadık var. Cafer-i Tayyar, Ali ibni Ebi Talib Kerramâllâhû Vecchêhû'nun ağabeyisidir. Bu, Mute vak'asında gelmiş, orada şehid olmuş, orada defnedilmiş. Bu Cafer-i Sadık'tır, Rasûl-û Ekrem'in torunu, evladı. Cafer-i Sadık, bütün dünyadaki tarikler hepsi oraya gidiyor geçiyor. Ona Mecmâ'ül Bahreyn derler, iki denizin mülaki olduğu yer. Onun anası Ümmü Ferve, Ümmü Ferve'nin babası Kasım. Kasım, Ebu Bekir Sıddık'ın torunudur. Tarika-i Kadiriyye oradan gelir Cafer-i Sadık'a. Babası da zaten Muhammed Bakır'dır, İmam-ı Zeynel Abidin'dir, İmam-ı Hüseyin'dir, İmam-ı Ali'dir, Rasûl-û Ekrem'dir. Cibrili Emindir. Demek ki mevcut olan tarikler hepsi Cafer-i Sadık da toplanıyor. Ona Mecmâ'ül Bahreyn; denizlerin içtima ettiği yer. Cafer-i Sadık'ın kabri de Medine-i Tahire'dedir. Orada görüyorsunuz ufak bir yer fakat yalnız Abbas Radiyâllâhû Anh'ın görünüyor, öbürler görünmüyor. Vahhabilerin yaptığı hatadır, o düzlüktedir. Cafer-i Sadık da oradadır.

Sonra İmam Mûsâ-i Kazım, Bağdat'tadır. Kazımiyye namında bir mahalle var. Nasıl ki şimdi Fatih diyoruz, Sultan Ahmet diyoruz, orada Kazımiyye namında bir mahalle var, Kazımiyye Camisi var. İmam-ı Azam da oradadır, büyükler orada. Fakat İmam Mûsâ Kazım da orada vefat etmiştir.

Sekizinci imam, İmam-ı Ali Rıza'dır. İmam-ı Ali Rıza, Tus'ta. Tus bir şehirdir hatta belki ismini şimdi değişmiş olabilir. "Kubbesinin üstü altındır" diyorlar, şöhreti bu. Memun'un zamanında idi.

Memun evvelâ kendine damat yaptı sonra hıyanet etti. Zehirle, üzümleri zehirleyerek koydu yanına. "Buyurun beraber üzüm yiyelim" dedi. E, dedi; "Benim iştahım yok üzüm yemeğe" biliyor tabi. "Canım sen benden emniyetin mi yok." Nihayet alıyor, kendisine veriyor da "Bismillah" alıyor. Şimdi kalkıyor ama diyor ki "nereye gidiyorsun?" "Senin gönderdiğin yere gidiyorum." Nihayet o da bu şekilde. Bunlar zaten ekseri böyle şehadet rütbesi de kazanmışlar. O büyük nübüvvetin, Rasûl-û Ekrem'in evladı olmak şerefine, bir de şehadet rütbesiyle bir taç daha da üzerine giydirilmiştir.

Onun oğlu İmam-ı Ali Naki, Muhammed Taki ikisi de Medine-i Tahire'dedir. Çünkü o vefat ettikten sonra evlatları Medine'ye geldiler, orada vefat etmişlerdir.

Hasan-ı Askeri ise küçük bir yaşta idi. **"serra men raa, Samirra."** Musul ile Bağdat'ın arasında bir yer var, Samira derler. Samira'nın aslı **serra men raa; gören mesrur olur.** Sayfiyeymiş, Bağdat hükümdarlarının sayfiyesiymiş. Onu getirmiş oraya çünkü korkuyorlardı imamlardan. Askeri yok, silahı yok fakat evlad-ı peygamber olduğu için Sallâllâhû Aleyhivessellem herkes teallukla kendilerine rücû ediyor. Onlar da hükümdarlar da korkuyor. Orada bir yere gitmiş Serra'da, çıkmamıştır diyorlar. Fakat bu ne derece mevsuktur bilmiyoruz. Orada vefat etmiştir.

On birincisi Mehdi'dir ki gelecek. Şimdi mevzumuz Mehdi idi. Mehdi geldikten sonra Deccal de zuhur ediyor. Kıyametin en yakın alametleri. Beraber oluyorlar hepsi Mehdi, İsâ, Deccal tamamdırlar. Mehdi karşıya gelemiyor Deccal'ın. Geziyor her yerde Deccal, Hameyn'e gitmiyor, Şam'a yakın geliyor. Nihayet İsâ Aleyhisselam orada karşılıyor. İsâ Aleyhisselam'ı görünce kendi kendine eziliyor ve ölüyor, telef oluyor. Deccal ölüyor, ondan sonra Yecüc

ve Mecûcler çıkıyor. Yecûc ve Mecûcler de o kadar çok, yeryüzünü temizletirler. Duâ etdi İsâ Aleyhisselam, duasının bereketiyle onlar da bir gece de burunlarından, dimağlarından bir şey gider hepsi telef oldular. Ondan sonra bir duâ etdi, büyük bir yağmur getirdi onları da temizletti. Kaldı Mehdi ve İsâ Aleyhisselam, ikisi beraber yedi sene yaşamışlar.

Mehdi namazda İsâ'ya der ki; "Sen peygambersin, hem de Ulü'l Azim peygambersin yâni peygamberlerin büyüklerindensin. Sen imam ol da ben de sana iktida edeyim." "Yok" diyor. Peygamberler azil olmazlar, peygamber peygamberdir. Cenâb-ı Hak, verdiği rütbeyi tekrar geri almaz. Fakat bu sefer gelişim, peygamber şeklinde gelmemişim. Zaman Muhammed Sallâllâhû Aleyhives-selâm'ın zamanıdır. İmam-ı Mehdi mihraba geçiyor, İsâ Aleyhisselam ona iktida ediyor. Efendim bu garip değil faraza hükümet bir asker kumandanını Konya'ya gönderirse, dese ki; "Sen gidiyorsun ama askerliğe değil, vali vekili, vali olarak gidiyorsun, tayin eder gider. Tabi oraya gider, vali konağına gider, valinin işi ile meşgul olur. Ama rütbesi nerde? Rütbesi azil olmamıştır, onun yine rütbesi yanındadır lâkin o zaman onunla meşguldür. İsâ Aleyhisselam peygamber olduğu için peygamberlerin azli yok. Peygamber, peygamberdir lâkin son gelişi peygamber şekliyle değildir. Ancak bu ümmetin bir ferdi olarak gelir. Hatta herhangi bir peygamber tesadüf etse Rasûl-û Ekrem'in zamanına o, Rasûl-û Ekrem'e it-tiba eder. İşte o zamanda ki İsâ Aleyhisselam yedi sene yaşıyor. Ondan sonra ölüyor. Bugün Ravza-i Tahire'de görmüşsünüz tabi. Kubbet'ün Nur. Kubbe, Nur Kubbesi içindedir. Gördüğümüz dört köşeli kubbe, aralarında bir buçuk metre kadar yer var, o aralıktır. Asıl onun içinde Kubbet'ün Nur, odur, vaktiyle o idi. Sonra bu ikinci kubbeyi ki Hacet Pencere'sine karşı duruyoruz gördüğünüz. Onu,

Mısır hükümdarları yapmışlar, sonradan yapmışlar. Asıl kubbe, o idi. O kubbe de Aîşe Radiyâllâhû Teâlâ Anha'nın odası idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in, Ezvac-ı Tahiratı için o sırada böyle odalar yapmıştı, herkesin odası vardı, odasında idi. O oda Aîşe Radiyâllâhû Anha'nın idi, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, o odada vefat etti. Peygamber-i İzam'ı da vefat ettiği yerde defnediler. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem, Kubbet'ün Nur'da defnedilmiştir.

Zaten rüya görmüş Aîşe Radiyâllâhû Anha. Görmüş ki üç tane ay, yukarıdan geliyor, doğrudan doğruya onun koltuğuna giriyor. Babasından soruyor (Ebu Bekir Sıddık'dan) diyor ki; "Baba, ben böyle bir rüya gördüm, tevili nedir?" demiş ki; "Dünyanın en büyükleri senin yanına gelecekler burada." Rasûl-û Ekrem vefat ettiği zaman demiş ki; "Yâ Aîşe, bak rüyanın birincisi çıktı." Ondan sonra Ebu Bekir Sıddık da vefat ettiği zaman demiş ki; "Beni oraya götürün. Eğer bir işaret gördünüzse, beni O'nun yanına defnediniz. Değilse beni de diğer Müslümanlar gibi Cennet'ül Baki'ye götürün." Hakikaten götördükleri zaman birisi çağırmış demiş ki; "Yâ Rasûlullah, senin yar-i karin Ebu Bekir Sıddık'ı getirdik, gelsin mi?" Sada işitmişler Kabr-i Saadet'ten; "Getiriniz yanıma" demiş. Ve hatta Ömer'e de bu hal vak'a olmuştur, o ikisi. Ebu Bekir Sıddık'ın başı, Rasûl-û Ekrem'in dizinin yanındadır. Ömer'in de başı, Ebu Bekir Sıddık'ın dizinin yanındadır. Bir taraf boş kalmıştır kimseye kısmet olmadı, ne Osman'a ne Ali'ye. O, İsâ Aleyhisselam için kalmıştır ve oda orada defnolur.

Şimdi İsâ Aleyhisselam yedi sene Kur'an-ı Azimüşşân ile amel eder. Ameli, Kur'an ile de yapar. Peygamberdir fakat bu dinle amel eder. O zamana yetişen yahudiler, hristiyanlar O'na imân ederler. Öyle imân ederler ki hiçbir küfür kalmıyor. Zaten o zamanda

küfür bütün kalkıyor. Efendim zaman geldikçe inkılablar çok kolay oluyor. Meselâ şimdi de yüz senede olan inkılab, bir senede oluyor. Bir senede olan inkılab, bir ayda oluyor. Bu vesait gittikçe terakki edecek. Öyle edecek ki üç günde Deccal, bütün dünyanın her tarafını gezecek. İnkılablar böyle süratle olunca hiçbir hıristiyan, yahudi kalmadan hepsi imân ederler, İsâ'yı görürler, ayet ona işarettir. Ondandır. İsa vefat eder, Mehdi vefat eder. Yine hıristiyanlık başlar. Bu sefer küfür ihata ediyor her tarafı, ondan sonra kıyamet kopuyor. Ayet buna işarettir.

Buyuruyor ki: **وَأَنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ** Yok bir ehl-i kitap, **إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ** **وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ** hakiki İsa ölmeden evvel imân edecekler. **يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا** İsa Aleyhisselam, kıyamette de bunlara şahadet eder. Mevzu ayrı ayrıdır.

بِظُلْمٍ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ - 160
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا

Hâdû; **فَظَلَمُوا** **الَّذِينَ هَادُوا** tevbe ettiler de onun için yahudi diyoruz. Yahudilerin yaptığı zulümden dolayı **حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ** **أُحِلَّتْ** haram ettik onlara bir takım tayyibatı. Tayyibat; temiz yerler. Meselâ devenin eti, devenin yağı, devenin sütü, devenin yoğurdu bunların hepsi helâl idi Tevrat'ta fakat bu yaptıkları için Cenâb-ı Hak, onlara haram etmiş, kendine haram etmişler. İnsan fîsk-û fücur yolunu tutarsa, Cenâb-ı Hak çok şeylerden mahrum eder onu. Fîsk-û fücur yolunu tutuyor ama milyonlar sahibidir, milyonlar sahibi olmak bir şeref değildir. Onun kendi nefsine, ruhuna taraf gittiği mal odur, öbürüsü bir veznedarın milyonları var, veznedar zengin değil ki. Bu da bunun gibidir, topluyor. Bunların

kismetleri de noksan olur. Fısk-ı fücür yolunu tuttu mu, Cenâb-ı Hak bir hastalık musallat ediyor. Bir hastaneye giriftar oluyor, böyle mal-û servete bakıyor ağzına gitmiyor. Ahiretine de sarfetmemiş, haseret dünya vel ahire gider. İşte bunlar da bu münafıklığı yaptığı için **حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا** haram ettik onlara bir takım helâl olan şeyler ki **لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ** hem de Âllâh'ın yolundan halkı men ettiğinden. **"nase"** yani. İnsanları men ettikleri **لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ** doğru yoldan, **كَثِيرًا** çok insanları men ettikleri için, Âllâh onları böyle mel'un yapmıştır.

وَأَخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا 161-

Yine. **وَأَخَذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ** Riba, dinimizde faiz haram olduğu gibi Tevrat'ta da haram idi. Tevrat'ta haram olduğu için yahudiler dinlemediler yine helâl gibi yaptılar. Ribayı almak, halkı yoldan çevirmek, bunların hepsi lanetlerine sebep oldu. **وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ** İnsanların malını zulm ile bâtil ile alması, bunları kasten aldı mı küfür olur. Küfür oldu mu, **وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ** **عَذَابًا أَلِيمًا** kâfirlere azab-ı elimi vaad ettik, hazır ettik. Efendim haram olarak yese meselâ riba haramdır yiyor. Tevil aramasın! "Eh, yiyorum, günahtır yapıyorum." Âllâh isterse beni affeder, ona bir çare vardır. Belki Cenâb-ı Hak affeder yahut tevbe eder. Fakat hemen "Ne olur riba da bir alışveriştir" dese "bir ehemmiyeti yok" dedi mi işte o zaman küfre girer. Yâni inkâr ile küfür olur. Bunlar, bunu inkâr ile yaptılar. Onun için **وَأَعْتَدْنَا** hazır etmişiz, **لِلْكَافِرِينَ** azab-ı elimi hazır etmişler. Bunların kâfirleri böyle.

Kur'an Azimüşşân'ın âdeti üzerine rahmet ayetinden sonra gazap ayeti gelir. Gazap ayetinden sonra rahmet ayeti gelir ki daima insan havf ve reca içinde olsun. Havf çok olacak Âllâh'dan ki hataya cesaret etmesin. Reca da çok olacak ki rahmetinden ümidvar olsun. Yaşlılar için Rahmet-i İlâhiye'ye daha ziyâde meyletmek, daha ziyâde ümidvar olmak doğrudur, gençlere de Havf-û İlâhi'de daha ziyâde olmak. Çünkü yaşlının bir fenâlık yapacak bir istidatı da yoktur fakat gencin her istidadı var. Ona da Havf-û İlâhi'de daha çok olması matlubtur.

لَكِنَّ الرَّاٰسِخُوْنَ فِى الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُوْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِمَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكَ ۖ
وَمَاۤ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِيْنَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَالْمُؤْمِنُوْنَ
بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِۙ اُولٰٓئِكَ سَنُوْتِيْهِمْ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝۱۶۲

لَكِنَّ الرَّاٰسِخُوْنَ فِى الْعِلْمِ İlimde sabit olanlar, Tevrat'ı okumuş anlamış olanlar, Abdullah bin Es-selâm ve etbaları gibi مِنْهُمْ onlardan. وَالْمُؤْمِنُوْنَ Yahut senin ümmetinden olan Mü'minler. Onların hali; يُؤْمِنُوْنَ بِمَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكَ sana nazil olan Kur'an Azimüşşân'a imân ediyorlar. وَمَاۤ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ Senden evvel nazil olan Tevrat-û İncil-û suhuf'lara da imân etmişler. Onların hepsi Kitabullah fakat tahrif edildikten sonra idare zamanı geçti. Nesk oldu, vakti geçti. Onların hali budur; وَالْمُقِيمِيْنَ الصَّلٰوةَ Namazını hakkıyla ikame ederler, وَالْمُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ zekâtını verirler, وَالْمُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ Âllâh'a imân ediyorlar, وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ kıyamet gününe imân ediyorlar. اُولٰٓئِكَ İşte bunlara ecr-i azimi, biz ihsan ederiz.

Onlar için diyor, **"a'tednâ cehenneme"** Cehennemi ihzar ettik. Bunlar için de diyor. Biz, onlara ecr-i azimi ihsan ederiz.

اِنَّاۤ اَوْحَيْنَاۤ اِلَيْكَ كَمَاۤ اَوْحَيْنَاۤ اِلٰى نُوحٍ وَالنَّبِيِّنَ مِنْۢ بَعْدِهٖۙ وَاَوْحَيْنَاۤ

إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ
وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَأَتَيْنَا دَاوُدَ رُحُورًا

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e türlü türlü teklif-lerde bulundular bu yahudiler. Mektup gelsin demişlerdi. İnanmıyoruz. Nasıl olur? Yâni mektup! Siz bazı peygamberlere inanıyoruz diyorsunuz, o peygamberlere mektup gelmemiştii ya! Vahy-i İlâhi idi. "Mûsâ'ya inanıyorum diyorsun" Mûsâ'ya mektup gelmedi ancak Vahy-i İlâhi idi. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'e de aynen Vahy-i İlâhi gelmiştir. Orada niçin ona inanıyorsun, niçin buna inanamıyorsun?

Buyuruyor ki **إِنَّا أَوْحَيْنَا** vahiy; kalb-i işaret. Şimdi vahiy Âl-lâh'tan geliyor. Eğer melekler vasıtasıyla kitap olur. Bu Kur'an Azimüşşân Vahy-i İlâhidir ama melek vasıtasıyla nazil olmuştur, Kur'an olur. Eğer kitap olmazsa vahiy olur, vahiyin derecatı vardır, Peygamberan-i İzam'a geliyor. Evliyaullah'a da derecatına göre bir şey zuhur ediyor Cenâb-ı Hak'tan. Vahiy; işaret demektir. Hak'ka meyletmek, işaret demektir. Melek ile gelirse kitap olur, meleksiz olursa vahiydir.

Buyuruyor ki; **إِلَيْكَ** Biz Azimüşşân, sana vahyettik Kur'an-ı Azimüşşân'ı. Orada, onların inkârı var. **كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ** Başta evvelâ nasıl ki Nûh Aleyhisselâm'a vahyettik, sana da öyle gönderdik. **وَالنَّبِيِّنَ مِنْ بَعْدِهِ** Nûh'dan sonraki peygamberlere de birer birer Vahy-i İlâhi zuhur ettiği gibi sana da zuhur etmiştir. **وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ** Biz vahyettik İbrahim Aleyhisselâm'a, İsmail Aleyhisselâm'a, İshak Aleyhisselâm'a, Yakub Aleyhisselâm'a. (Esbat;

Yakub'un evlatlarıdır. İsâ, Eyyüb, Yunus, Harun, Süleyman.) وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا Dâvûd Aleyhisselâm'a da Zebur'u verdik. Zebur'da ahkâm yoktur. Zebur'da yüz elli sûre vardı. Hepsi Azamet-i İlâhiye'ye tahmid-û temcidden ibaret idi. Ahkâmı, Tevrat'tan alırlardı. Biz bunlara vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik.

164- وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا

Sonra yalnız bunlara da değil. وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ. Bir takım peygamberlerin ismini Kur'an-ı Azimüşşân'da zikrettik. Bak efendim, 124.000 peygamber geldi. Eğer bu peygamberlerin ahvalini, evsafını Cenâb-ı Hak, Kur'an'da beyan buyursaydı. Ona lazım ki yüz tane Kur'an olsun. 124.000 peygamberin ahvalini tafsil eden beyan etmek, yüz tane cilt ister. Kimse ne muhafaza ederdi, ne okuyabilirdi. Onun için hikmet bunu icab etti ki 25 peygamberin, 3'ü de mükerrerdir ki tereddüt var, 28 peygamberin ismi Kur'an-ı Azimüşşân'da zikredildi. Bu peygamberler de Rasûl-û Ekrem'in civarında olanlar. Meselâ öbürler, Hindistan'a gelen peygamber, Pakistan'a gelen peygamber, Amerika'ya gelen peygamber, bunlara geldi mi? Geldi! Nasıl olur geldi? Dört yüz sene evvel keşfedilmiş Amerika, peygamber nerden geldi oraya? Efendim peygamber yalnız Arap olmak lâzım değildir. Birkaç tanesi Araptır, öbürisi her milletten gelmiştir. Her milletten peygamber gelmiş. Zaten peygamber nedir? Bir kavimde Âllâh'a yakın olan kimseye, Âllâh ona vahy ediyor. Ahkâm-ı İlâhiye'yi halka tebliğ ediyor. Dört yüz sene

evvel bu medeniyet Amerika'da yoktu, vahşet halindeydi. Fakat o vahşet içinde yine insanlar vardı. İnsanlar yerler, iğlerler, vardı. O insanların içinde Âllâh'a yakın kim ise o derecede ona vahyetmiş, o da tebligat yapmış. Binâenaaleyh yeryüzünde Rasûl-û Ekrem'e kadar hiçbir yer yok ki Peygamberan-i İzam'ın tebligatı girmesin kavimlere. Ama Kur'an'da bunları zikretmek müşküldür. Zaten 28 peygamberin ahvali kâfidir. Darb-i Mesel olarak beyan ediyor. Fîlan peygamber tebligatı yaptı, kavmi kabul etmedi, helâk edildi. İşte bize bildiriyor Cenâb-ı Hak, bunun gibi. **وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ** Bazılarını sana hikâye ettik peygamberleri, **وَرُسُلًا** bazılarını da lüzum görmedik beyan etmedik. 124.000'den 28'ini lüzum gördü Âllâh beyan etti, öbürleri beyan etmedi.

وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا Âllâh CelleCelâlûhû, Mûsâ Aleyhisselam'a bila vasıta tekmlil etti. Asıl Kelimullah Muhammed'tir Sal-lâllâhû Aleyhivessellem ki Miraç gecesinde 90.000 kelime Âllâh ile tekellüm buyurmuştur. Fakat muhabbet, Habib olmak ondan da yukarıdır. Rasûl-û Ekrem'in Âllâh'ın mahbubu olması, kelimin-den de yukarıdır, halilinden de yukarıdır. Onun için Muhammed Kelimullah demiyoruz. Ha! Desek ne lâzım gelir? Mükemmel, yerindedir, Kelimullah'tır. Fakat derecesi Habibullah, Kelimullah'tan yukarıdır. Onun için biz bunu derecesiyle söylüyoruz. Mûsâ ise Kelimullah'tır. Mûsâ'ya kadar tekellüm lâfzen olmamıştır.

Hikâye gibi oluyor ama Kur'an-ı Azimüşşân'da zaten gelir. Ne zamanki Mûsâ Aleyhisselam, Medyen'den ailesiyle beraber Mısır'a geldiği zaman, bir kanun-û sâni kış zamanında idi, yağmurlu bir gece idi, ailesi de hamile idi. Geldiler dağın eteğinde, hanımı has-

ta oldu. Ateş de yok, uzaktan bir ateş gördü. Dedi hanına; "Sen gelemezsin burada dur, ben gideceğim ateşin başına. Ya bir ateş getiririm oradan, ya bir köz getiririm de burada ateş yakacağız sana." Mûsâ Aleyhisselam gitti. Gittikten sonra Cenâb-ı Hak, Şuayb'a Aleyhisselam'a, (kayınbabasına) vahyetti. Şuayb Aleyhisselam geldi, kızını aldı götürdü. Daha Mûsâ Aleyhisselam gelmemiştir. Mûsâ Aleyhisselam yanaşıyor, bakıyor ki bir ağaç. Fakat bir ağaç, nasıl ağaç? Baştanbaşa nurlu olur. Meselâ elektriğin başına oluyor, arkasına değil, köküne değil, baştanbaşa bir nur. Yakınlaştığı zaman **"inni enâllâhû lâ ilâhe illâ ene"** kelime zuhur etti. İşte orada, Mûsâ Aleyhisselam ile Cenâb-ı Hak tekellüm etmiştir.

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ
الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ Gönderdik bu peygamberleri, bir kısmının vazifeleri bu, **"mübeşşirine"** tebşir edici Mü'minlere, amal-i salihayı yapanları cennet-û nimetle Rıza-i İlâhi ile tebşir ediciydiler. Âllâh'ın emrini dinlemeyenleri de azap ile azaplanacağını da münzir, inzal ederlerdi. Vazifeleri bu, Peygamberan-i İzam mübeşşir-u münzirdir. İyi yapanları tebşir ediyor nimet ile fenâ yapanları da korkutuyor cezâ ile. Bunu gönderdik, bu kadar peygamberleri, لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ insanların elinde, بَعْدَ الرُّسُلِ Peygamber geldikten sonra hüccet kalmasın. Eğer böyle peygamberleri göndermeseydi, insanlar Allaha karşı, Çünkü Cenâb-ı Hak arsâ-i hesapta muhakemeyi Kur'an ile yapıyor. Kur'an Azimüşşân dünyada hakemdir mahlûkatın arasında, haşirde hakemdir arsâ-i he-

saptaki insanlar içinde. Kur'an Azimüşşân, bu heyetle Cennet'te de mevcuttur. Tenaum için okuyorlar, telezzüz için. Nasıl ki insanın çok sevdiği bir dostunun mektubu geldi mi seve seve okuyor. Buna bir milyon ilave et, Âllâh'ın kalamını da o vakit anlıyor, okuyor Kur'an Azimüşşân'dan aldığı lezzeti, Cennet'in nimetlerinden almıyor. Onun için Kur'an, hem cennette var hem arsâ-i hesapta var hem de dünyada da hakemdir. Ama hakem yapmayan adam? Ne yapalım, Cehennem de dolacaktır. Âllâh'tan alacaklardır onlar hisselerini. Eğer biz bu Kur'an'ı göndermeseydik, diyeceklerdi; "Yâ Rabbi, sen peygamber gönderseydin. Bize, senin yolunu gösterseydi. Biz de o yolda yürürdük, seni bulurduk. Sen peygamber göndermedin, biz de yapmadık. Biz de kusur yok" der. Bu hüccet olur kulun elinde. Âllâh, peygamberlerini gönderdi ki elde bu hüccet kalsın.

E, ama şimdi bu nereye kadar geliyor? Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'in dünyaya gelmesine kadar. Çünkü Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem'in Ekmelerrusûl olduğu, Kur'an-ı Azimüşşânda bütün kitapların büyüğü olduğu ve İlmi-îlâhi'de mevcut idi ki fen terakki edecek. Öyle terakki edecek ki bütün dünya bir şehir gibi olur, bugün gördüğümüz gibi. Bugün istesen şark ve garba konuşabilirsin. Böyle olduktan sonra ayrı ayrı kitap göndermeye ne lüzum var? Bir kitap geldi mi her tarafa tebliğ ediliyor. Öyle olduktan sonra ayrı ayrı peygamber göndermeye ne lüzum var? Büyük peygamber gelir, o aletlerle beraber dünyanın her tarafına giriyor. Öyleyse bugün de aynı Kur'an-ı Azimüşşân, nasıl ki dalgalarda Cibril-i Emin getirirdi, bugün de dalgalarla. Vele ki alet olsun. Radyo alettir, radyonun bir kusuru yok, bir demir parçasıdır. Alet oluyor, Cenâb-ı Hak orada kullanıyor. Mûsâ Aley-

hisselam'ın gördüğü ağaç da bir ağaç idi. O nuru, oradan izhar etti. Buradan Kur'an-ı Azimüşşân dalgalarla geliyor, mahlûkatın arasında da oluyor. E, tebligat da budur.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivessellem zaten mübelliğ idi. **"belliğmâ aleyke fe in lem yekbelû femâ aleyke"** Sen bildiğini tebliğ et, kabul etmeyenler, onlara aittir. Bugün de Kur'an Azimüşşân, bu alet vasıtasıyla bütün dünyaya tebliğ ediliyor. Tebliğ edildikten sonra bir daha bir peygambere de lüzum yok, bir kitaba da lüzum yoktur. Onun için Seyyid-i Hatem'ül Enbiya'dır, kitabı da Hatem'ül Kitap'tır.

وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا **Âllâh CelleCelâlûhû, Hakim'**dir, Galip'tir mülkünde. Aziz, Galip, mağlub olmayan bir galip. Hükmünde de Hakim'dir, yeri yerinde halketmiş her şeyi.

لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَكُ يَشْهَدُونَ 166-
وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا

لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ Onlar, yine kanaat yahudidir malûm ya dolap çeviriyor. Senin ne şâhadetin var, senin peygamber olduğuna? Rasûl-û Ekrem'e dediler, ayet nazil oluyor. لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ Âllâh kendisi şahittir sana, gönderdiği kitabın hak olduğuna, senin hak peygamber olduğuna. Senden büyük bir insan yok ki gelip sana şâhadet etsin. Kitabından da büyük bir kitap yok ki birisi gelsin şahâdet etsin. Öyle ise şahid, Âllâh'tır. Kâfi bir şahittir Âllâh, senin hak bir peygamber olduğuna, kitabının da hak kitap olduğuna. لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ Âllâh şâhadet ediyor senin nübüvvetine, risaletine, kitabına. أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ İnzal etmiş bu Kur'an'ı, ilmi ile inzal etmiş, âlim olarak inzal etmiş yahut ilmine muhtevi olarak

inzal etmiş. Kur'an-ı Azimüşşân, Âllâh'ın ilmidir. وَالْمَلَكُ شَهِدُونَ. Melekler de şahittir. Âllâh-û melek şahit olduktan sonra başka ne şahid arayacaksın? وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا "Ba" tehdit içindir. وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا. Âllâh, yeter bir şahittir! Âllâh, şahit olduktan sonra başka şahide lüzum yok.

167- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا

Onlar ki Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân etmemişler. وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ Halkı da doğru yoldan çevirmişler. قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا Dalâlete girmişler uzak, haktan çok uzak bir dalalet girmişler. Bunlar öyle.

168- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا

Emrediyor yine. Küfreden, inkâr eden ve nefsine zulmeden. Nefsine zulüm eder; nefsini doğru yola sevk edecekti, etmedi zulmetti. Cennet'e götürmek imkânı varken cehenneme götürdü. لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ Âllâh, onları mağfiret etmez affetmez. وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا Hiçbir savab tarika getirmez.

Efendim divanlar üçtür. Bir divan ki hiç kabul olmaz, bu küfür divanı. Küfrü, Rahmet-i İlâhiye (Cenâb-ı Hak, rahmetini yasak etmiştir diyelim.) affetmez, bir bu böyle.

Birisi var ki affı galiptir. Küfür ile şey yapmış ama tevbe etmiş.

Birisi de var ki küfür etmemiş ama günahlar yapmış ve tevbesiz gitmiş. O da Âllâh'ın meşiyetindedir. İsterse affeder, istemezse affetmez. Bak, üç tane.

Biri Hukuk-u İlâhiye'ye tecavüz, bunun affı yok, küfür. Biri ya-

piyor da tevbe ediyor, onun tevbesini kabul eder ümit ediyoruz. Biri de Mü'mindir, fîsk-û fücür ile dolmuştur, tevbe de etmeden gitmiştir. Tevbe ederse Cenâb-ı Hak **"ve ene't tevvabûrrahim"**-dir. O da Meşîyyet-i Îlâhiye'dedir, isterse affeder isterse de azaplandırır. Fakat azaplandırırsa bile mademki imân vardır, **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا** Böylelerini Âllâh, ne hidayete getirir küfrettikten sonra ne de yol gösterir.

169- إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

Âllâh, başka bir yol göstermez bunlara ancak cehennem yolunu gösteriyor. **عَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا** Ebedi olarak orada kalacaklar. **وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا** Âllâh'a kolaydır her şey. Cehennem halkediyor, O'nu inkâr edenleri cehenneme sevk ediyor.

170- يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

يَا أَيُّهَا النَّاسُ Ey insanlar **قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ** size Rasûl geldi. Rasûl **"elif lam"**la olursa Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'dir. Eğer **"elif lam"**la zikretmezse herhangi peygamber olur. Size Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem geldi **بِالْحَقِّ** hakk-û hakikatle, **مِنْ رَبِّكُمْ** Rabbinizden gelmiştir. Öyleyse mademki Rabbinizden gelmiş ve hakk-û hakikatle gelmiş. **فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ** Ona imân ediniz, hayrınız imândadır. **وَإِنْ تَكْفُرُوا** Eğer imân etmezseniz, küfürde kalsanız. Ne yapabilirsiniz Âllâh'a karşı, ya Rasûlûllâh'a karşı ne yapabilirsiniz? Hiç! **وَإِنْ تَكْفُرُوا** yani **"ve tekfûru bihi."**

Eğer küfrederseniz, **فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** semâvat-û ard ve içindeki mahlûkat mülken, abden, halkan hepsi Âllâh'ın mahlûkudur. **وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا** Âllâh CelleCelâlûhû her şeye âlimdir, yeri yerine halletmiştir. İmân ederseniz menfaatiniz icabıdır, siz azaptan halas olursunuz. İmân etmezseniz, Âllâh'a bir ziyanınız yok, azap göreceksiniz.

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ - 171
 إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقِيَهَا إِلَى مَرْيَمَ
 وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا
 اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
 الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ Bu da ehl-i kitaba karşı, ehli kitap; yahudi ile hristiyan, ikisine hitaptır. Ey ehl-i kitap, ey İncil-û Tevrat'a kendini isnad edenler. **لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ** Dininizde ğulu, tecavüz etmeyin. Yaptığınız tecavüzdür dininizden çıkıyorsunuz. Hristiyan meselâ İsâ Aleyhisselam'ın güya muhabbetinden o kadar tevacüz ediyor da "Âllâh, Âllâh'ın oğlu" filan diyor. İşte bu, hadden tecavüzdür, sizi küfre götürür. Yahudi yine aynı İsâ Aleyhisselam'ın hakkında, düşmanlığında tecavüz ediyor, ğulu ediyor. "Hâşâ! Hatta evlad-u zina" diye söylüyor. Siz ğulu, hadden tecavüz ediyorsunuz Kitabullah'ta. **وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا** Âllâh CelleCelâlûhû hakkında ancak doğru sözleri söyleyiniz. "İsâ Aleyhisselam, Âllâh'ın hak peygamberidir, Ulülâzım bir peygamberdir. Gelmiştir, şimdi hal-û hazırda hayattadır sonra gelecektir" hak bu. **إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ**

مَرِيَمَ İsâ bin Meryem, (babası olmadığı için Meryem'e isnad ediyor) رَسُولُ اللَّهِ Âllâh'ın hak peygamberidir. وَكَلِمَتُهُ O'nun, kelime, "kûn" kelimesi ile. Efendim "kûn" kelimesi de kâf ve nûn'dan mürekkep olur. Onun ifâ ettiği mânâ ile أَلْقِيَهَا إِلَى مَرِيَمَ Meryem'e ilka edilmiş. Yâni "ol" demek lisanımızda. Âllâh CelleCelâlûhû, böyle bir insanı halletmek için "ol" kelimesini irade etmiş. Ve o "ol" kelimesi de Cibril-i Emin vasıtasıyla Meryem'e intikal etmiş ve orada zuhur etmiştir. İsterse Âllâh, yüz bin Mesih'i böyle bir anda hakedebilir. Nasıl ki yoktan var ediyor, e bu da öyle. وَرُوحٌ مِنْهُ Yâni "zuhruhun minhû." Ruh sahibi bir Âllâh'ın kelimesinden. فَأَمِنُوا Öyleyse Âllâh'a imân ediniz, وَرُسُلِهِ Âllâh'ın peygamberlerine imân ediniz. وَلَا تَقُولُوا لَكَ اللَّهُ إِنْتَهُوا Üç demeyeniz onların dediği gibi; İsâ, Meryem, Âllâh. خَيْرًا لَكُمْ Eğer siz böyle yaparsanız, size hayır budur. إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ Âllâh CelleCelâlûhû birdir sıfatında, şanın-da, nazirinde. Vardır. سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ Münezzehtir ki evlat sahibi olsun. Evlad sahibi olmak, aile sahibi olmak, muhtaç olmak lâzım gelir. Muhtaç olan, Âllâh olmaz. Ne vakit evlad sahibi olur? Aile olursa. Ne vakit aile sahibi olur? Muhtaç olursa aileye. E, muhtaç olan Âllâh olmaz ki! Cenâb-ı Hak her şeyden münezzehtir ve bütün kâinat O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Ne aileye, ne evlada hiçbir şeye muhtaç değildir. لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ Semâvat-û ard ve içindeki mahlûkat, hepsi O'nun bendeleri, abdileri, köleleridir. وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا Yeter Âllâh, size vekil-û şâhit.

لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا

Efendim sebab-i nüzulü ayet bu idi. Bunlar dediler ki; "Bizim peygamberlerimizin kadrini indiriyorsunuz. İsâ, Âllâh'ın kuludur diyorsunuz. E, kul diyorsunuz İsâ'ya." Böyle dediler, güya kulluğu yakıştıramamışlar İsâ'ya. Bu yahudidir ya, dolap söyler. Buna ayet nazil geldi, buyuruyor ki Cenâb-ı Hak; لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ "Mesih bizzat istinkâf etmiyor Âllâh'a kul olmak için. Şeref biliyor, Âllâh'a kul olmayı." İsâ Aleyhisselam'ın Âllâh'ın kulu olması, ona büyük bir şereftir. Tenzil değil ki aramızda gibi. وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ Âllâh'a mukarreb olan melekler bile, Âllâh'ın kulluğundan şeref duyarlar. İstinkâf etmezler ibadetini, hepsi de "Biz Âllâh'ın kuluyuz" der. Hatta kul derecesi, Rasûl-û Ekrem'e Sallâllâhû Aleyhivessellem Miraç gecesinde, Halik-i Kâinat buyurmuş ki; "Misafire ikram edilir, sana ne ikram edeyim?" Demiş ki "Yâ Rabbi şeref bana kâfidir, ben sana kul olayım. Sana kul olmak, benim için o şeref kâfidir." Onun için **"sûbhanellezî esra biabdihi"** abd kelimesi ile zikredildi. Ve en ziyâde Rasûl-û Ekrem, abd kelimesinden hoşlanırdı **"ve eşhedû enne Muhammeden abdûhû ve rasûlû."** E, İsâ istinkâf etmez ki kulluğundan şeref alıyor ve melekler de böyle. وَمَنْ يَسْتَنْكِفَ عَنْ عِبَادَتِهِ Her kim ki istinkâf eder, Âllâh'a ibadetinden vazgeçerse, وَيَسْتَكْبِرْ kibirden dolayı ibadeti bırakırsa, فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا Âllâh onların hepsini toplar kıyamette. Huzurunda toplar, lâzım gelen cezâyı verir.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ

173-

مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا
وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

Yine azaptan sonra vaadden bahsediyor. فَأَمَّا الَّذِينَ أَمَنُوا Ama Âllâh-û Rasûlullah'a, Kur'an'a imân eden ve amal-i salih ile imânına takviye eden. فَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا Âllâh CelleCelâlûhû, o ecirlerinin sevabını tevfiye eder, veriyor. Borcu tevfiye etti yâni verdi. Âllâh onun ucurunun, ecrini ihsan eder. وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ Onunla kalmaz da fazl-û ikramıyla fazlalaştırıyor. Bir iyilik yaptı, ona karşı bir hasene bu mukabele. Fakat Âllâh CelleCelâlûhû'nün rahmeti sevkât ettiğinden dolayı, iyiliğe karşı bir haseneyle iktifa etmiyor kuluna. Fazl-û keremiyle ziyâdeleştirir. En aşağı bire ondur. Bire yetmiş, bire yedi yüz, biğayri hesaptır. İmândan istinkâf eden, imân getirmeyen ve Âl-ibadetindende kibriyetle bırakan, فَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا Âllâh CelleCelâlûhû azab-ı elim ile azaplandırır onu. وَلَا يَجِدُونَ Onlar bulmazlar لَهُمْ kendine اللَّهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ Âllâh'ın gayrından, وَلِيًّا ne dost وَلَا نَصِيرًا ne de yardımcı. Âllâh'a karşı gelen, ne bir yol ne bir yardımcı olmaz. Ne bir şefaât olur.

“Muhammed kesira şefâat gerest, ki der cadde-i şer-i peygamberest” Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem şefî'dir ama kime? O'nun caddesinde olanlara, O'nun caddesini bırakan kimselere şefâat yok.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا -174

size bir burhan gel- Ey insanlar يَا أَيُّهَا النَّاسُ

miş, hüccet gelmiş Âllâh'tan. Muhammed Sallâllâhû Aleyhives-sellem, Âllâh'ın delili, hücceti, burhanıdır size gelmiş **مِنْ رَبِّكُمْ** Rab'binizden. **وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا** İnzal ettik gönderdik size, O'nunla beraber, nur gönderdik ki Kur'an'dır. Mübin olan, her şeyi zâhir olan, beyyin olan, mübeyyin olan, nur olan Kur'an'ı, burhan olan Muhammed ile gönderdik. Evvelâ size Muhammed Sallâllâhû Aleyhivessellem'i, hüccet-û burhan olarak gönderdik. Ve onunla beraber nur, zâhir olan nur gönderdik. Burada nur, Kur'an'dır.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ - 175
وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا

Âllâh'a imân eden. Âllâh'a imân etti mi, Kur'an'a imân etmiş olur. Kur'an'a imân etti mi, bütün imânın erkânı içinde dâhildir. Âllâh'a imân eden, **وَاعْتَصَمُوا بِهِ** (i'tisam; yapışmaktır) yâni O'nun Kur'an'ına, şeriatına yapışmış olan. **فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ** Âllâh, onları kendi rahmetine idhal eder. **وَفَضْلٍ** Rahmetle fazl. Yâni rahmet. Rahmet evvela setreder belki tevbe etsin, ondan sonra kıyamette zuhur eder fazl-û kerem daha fazla. **وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا** Kendine yetiştiriyor, sırat-ı müstakime. Sırat-ı müstakime getirir, yetiştir.

Bak efendim Âllâh CelleCelâlûhû, Hakim'dir. Kulun elinde gerçi Halik, Cenâb-ı Hak'tır. Kul kesbediyor fakat kulun dahli vardır. "Efendim ne yapayım, Âllâh yaptı." Bu hatadır, bu doğru değildir ki. Halkeden Âllâh'tır fakat kesbeden kuldur. Şimdi Cenâb-ı Hak, zorlan kimsenin elini tutup da Cehennem'e kovmuyor, Cennet'e de böyle. Fakat kul kendi halini, tefekkürünü, düşüncesini buluyor

da bazıları bu doğru yola, Âllâh-û Rasûlullah'a giden yola hevesleniyor, hoşuna gidiyor, kalbine hoş geliyor. Bilmese bile cahil de olsa bakıyor ki kalbi oraya meylediyor. Ede ede, meyl ede ede nihayet o temayül fazlalaşiyor. Temayül fazlalaştı mı, o yolun yolcusu olur ve ittiba eder. Nihayet o yolun müntehası olan Cennet'e girer. Yok zorlan götürmediler fakat o meyl, o muhabbet onu götürdü. Beriki de öyle. Bakıyor, oturduğu zaman kalbi Beyoğlu'nu, bilmem şurayı, pis yerleri seviyor, tekrar oluyor. Zaten esbab da var. Oraya bakıyor, buraya bakıyor, şuraya bakıyor. Bu esbablarıyla bakınca daha ziyâde kalp oraya mâil olur. Mâil oldu mu, o yola hareket ediyor nihayet onun müntehasına gidiyor. Bu mevzu bitti.

176- يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنَّ أَمْرًا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَىٰ إِنَّ اللَّهَ لَكُمُ أَنْ تَصِلُوا إِلَى اللَّهِ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

Efendim sûrenin başında veraset hakkında ayetler vardı zaten kâfi de gitmiştir. Fakat Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhives-sellem'e tekrar tekrar gelip soruyorlardı. Sorduğu için, cevapsız kalmasın diye ayet-i kerime nazil olmuştur. İlk evvel yeryüzünden kalkacak olan ilim de veraset ilmidir. İrs, vâris olmak. Evladın, babanın malına vâris olmak. Vârisi kâfir Mü'minden almaz, Mü'min kâfirden almaz. **"ve katlûn vehtilafû darun"** Ölüm veraseti kat eder. Bir adam, babasını öldürsün de malına sahip olsun. Hüküm-ü Şer'i ile o evlat, o maldan mahrumdur. Cezâyı çeker başka fakat o da vardır.

يَسْتَفْتُونَكَ Ey Habibim Ekmelerrusul Sallâllâhû Aleyhivessel-

lem, senden istifta, fetva talep ederler. Usul-û Fûru-i olmayan, evladı, fûru-i usulü olmayanların hakkındaki fetvayı talep ederler senden. Cevap budur, **قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ** söyle; Âllâh, size fetvayı vermiştir sûre başında geçti bu sûrenin. **إِنْ أَمْرُؤَا هَلَكَ** Hele ki bir adam vefat ederse **وَلَدٌ** evladı yok. Bir adam vefat etti evlad yok, **وَلَهُ أُخْتُ** bir kız kardeşi var. Eğer evlat varsa evlat sahip olur. Bir adam vefat etti, tek bir kız kardeşi var. **فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ** O malın yarısı, o kıza verilir.

وَهُوَ يَرِثُهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ Eğer bu sefer bir kız vefat ederse, kimsesi yok yalnız bir erkek kardeşi var. O erkek kardeş, bütün mala vaziyet eder sahip olur. Eğer ölü hanım ise kardeş hayatta ise kardeş mala sahip olur. Eğer ölen kardeş ise hanım malın yarısına sahip olur.

فَإِنْ كَانَتْ اِثْنَتَيْنِ Eğer iki ve ikiden yukarı ise kız kardeşleri. Vefat etti bir adam, iki üç tane kız kardeşi var. **فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ** Üçte ikisi kızlara veriliyor, birisi beyt'ül mala kalır. Ama eğer beyt'ül mal, Ömer İbn'ül Aziz'in beyt'ül malı ise.

وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً Eğer bir adam vefat etti. Evlad yok, baba yok, kız kardeşi ve erkek kardeşleri var. **فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَىٰ** Zeker; erkek için iki misli var hanımın.

أَنْ تَصِلُوا yâni **يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ** Âllâh, beyan ediyor bu veraseti, **"mehafete en tedillû"** dalalete girmeyesiniz. Çünkü mal insanı celbediyor, muhabbeti kazanıyor, başkasının hakkına tecavüz etmemek için. **وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ** Âllâh CelleCelâlûhû, her şeye âlimdir.